

Instituitur

Psal. 87.

De gratia

dicat. Idem secundo. Cur Deus homo decimo sexto. Mirabilis inquit, Deus reitauravit humanam naturam, quam *instituit*. (Aequaliter enim utrumque Deo facile est) sed homo antequam esset, non peccavit, ut fieri non deberet, postquam vero factus est, peccando meruit, ut quod & illud quod factus erat, perderet; ratio ergo mirabilis Deus illum restituere quam instituit, quanto hoc de peccatore contra meritum, illud non de peccatore nec contra meritum fecit. Chrysostronus quoque sicut allegatur in Glossa super illud Luc. 5. Quid est facilius dicere, dimittere tibi peccata tua, an dicere, surge & ambula? Palam, inquit, est quia consolida corpus facilius est; quanto namque nobilior est anima corpore, tanto est excellentior ab solutio criminum. Verum quia illud non creditis, eo quod lateat, adiciam quod minus est, apertius tamen, quatenus quod est magis occultum per hoc demonstratur. Quibus & concorditer Augustinus super illud Psalmi 9. Narrabo omnia mirabilia tua; Narrat, inquit, omnia mirabilia Dei, quae non solum in corporibus palam, sed in animis inuisibiliter quidem, sed longe sublimius & excellentius fieri videt. Nam terreni homines, & oculis dedit magis mirantur resurrexerunt in corpore Lazarus mortuum, quam resurrexerunt in anima persecutorem Paulum. Dicit quoque propheta loquens ad Deum, Nunquid mortuis faciet mirabilia, aut medici suscitabunt? & confitebuntur tibi? Nunquid narrabit aliquis in sepulchro misericordiam tuam, & veritatem tuam in perditione? Nunquid cognoscetur in tenebris mirabilia tua, & iustitia tua in terra oblivionis? Psal. 87. Quid autem haec aliud significare videntur, nisi quod solus Deus facit mirabilia spiritualiter, mortuos & sepultos, perditos & oblitos sua praeveniens gratia suscitando; Vnde Augustinus primum horum verborum exponendo Medici, inquit, Ecclesiastici, quamvis non de suo curent, quia nec Medici corporis curant de suo, tamen quantum libet per fidele ministerium opulentur saluti, viuentibus curare possunt, non mortuos excitare de quibus dictum est, Nunquid mortuis faciet mirabilia? Nimis enim occulta Dei gratia est, qua hominum mentes quodammodo reuiuiscunt, ut possint a quibuslibet eius ministris praecipua sanitatis audire; quam gratiam commendat Evangelio dicens, Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui mittit me, traxerit eum, & paulo post, Propterea dixi vobis, quia nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum a Patre meo. Supra dixerat, Sed sunt quidam ex vobis qui non credunt; & tanquam huius rei causa exponens, Propterea, inquit, dixi vobis, quia nemo potest venire ad me, nisi fuerit datum a Patre meo, ut ostenderet etiam ipsam fidem, qua credit, & ex morte sui cordis anima reuiuiscit, dari nobis a Deo. Quantumlibet ergo ex ipsa, excellentes verbi praedicatores, & veritatis etiam per miracula suos, tanquam magni medici agant cum hominibus, si mortui sunt, & tua gratia non reuixerunt; Nunquid mortuis faciet mirabilia, aut medici resuscitabunt, & hi quos exascebat, confitebuntur tibi? haec enim confessio indicat viuos. Nam sicut alibi scriptum est, A mortuo velut qui non sit, perit confessio; qui & ad eandem sententiam sequentes versus exponit, super tertium ita dicens, Nec medici impios suscitabunt ut confiteantur tibi in quibus occulta tua gratia non operatur, qua trahantur ut credant, quia nemo venit ad me, nisi quem tu attraxeris. Petrus in super 4. Sent. dist. 18. dicit quod purgationem animae a macula peccati, solus Deus facit, qui solus suscitatur animam & illuminat, quod sacerdotes nequeunt qui tamen sunt Medici animarum. Vnde propheta, Nunquid Medici suscitabunt & confitebuntur tibi? Item Ecclesiastici decimo septimo; A mortuo quasi nihil, perit confessio, vel secundum aliam translationem, A mortuo velut qui non sit, perit confessio. Qui ergo confitetur peccatum, non quia confitetur, est viuos. Non enim potest mortuus facere opus vitae, sed prius saltem natura est viuos, & ideo efficit opus vitae. Istam quoque sententiam roborat expositio Sancti Augustini superius allegata. Qui & de verbis Domini Sermone octavo, Confitentur, inquit, sive laudantes Deum, sive accusantes nos ipsos. Pia est utraque confessio, sive cum te reprehendis qui non es sine peccato, sive cum illum laudas qui non potest habere peccatum. Si autem bene cogitemus, reprehensio tua laus ipsius est. Quare enim iam confiteris in accusatione peccati tui, in accusatione tui ipsius, quare confiteris nisi quia ex mortuo factus es viuos. Scriptura, quippe ait, A mortuo quasi qui non sit, perit confessio. Si perit a mortuo confessio, qui confitetur, viuos est; Et si peccatum confitetur, utique a morte reuixit. Si peccati confessor reuixit a morte, quis cum suscitauit? Nullus mortuus est nisi ipse suscitator, quis cum suscitauit? Nisi qui remoto lapide clamauit, dicens, Lazare, produi foras. Quid est autem foras prodire, nisi quod occultum erat, foras prodere? qui confitetur, foras prodit. Foras prodire non potest nisi viueret, viueret non potest nisi in hoc uocatio esset. Dicit quoque Bernardus De gratia & libero arbitrio 23. Ait Apostolus, Quid habes quod non accepisti? creatus, sanatus, saluatus, quod horum tibi ex te o homo? quid horum non impossibile libero arbitrio, nec create, qui non

non eras, nec iustificare peccatoris, nec mortuus peccatoris te ipsum resuscitare, ut caetera praetermiram bona, quae in sanandis necessaria sunt, aut saluandis reposita. Quod dicimus de primo, patet & ultimo, sed & de medio nemo dubitat, nisi qui ignorans Dei iustitiam, & suam uolens communi iustitiae Deum non esse subiectus. Quid enim agnoscis creatis potentiam, saluandi gratiam, & agnoscis ignoras iustitiam? Sana me, ait, & sanabor, saluum me fac, & saluus ero, quod amittit me tu es. Iustitia Dei iustitiam agnoscebat, a quo sperabat aequam saluari a peccato, quam a miseria liberari, ideo illam & laudem suam, non se merito flaturabat. Quis est qui est, qui ignorat Dei iustitiam? quis se ipsum iustificat? quis est qui se ipsum iustificat, qui merita sibi aliunde praesumit quam a gratia. Caeterum qui fecit, quod saluaret, etiam dat unde saluet. Ipse merita, inquam, donat, qui fecit quibus donaret. Et sequitur 24. Igitur qui recte sapienter ipse confitentur operationem, non quidem liberarbitrij, sed diuinae gratiae in ipso, huc de ipso prima, creatio; secunda, reformatio; tertia, est consummatio. Si quidem quod non erat, in illo creati oportuit, quod erat, performam reformati deformem, membra non perfici nisi cum capite. Ex his apparet, quod solus Deus uiuificat, & resuscitat per gratiam mortuos per peccatum. Quod bene aduertens propheta, Viuificabis, inquit, nos; & nomen tuum inuocabimus, Psalmo 79. Viuificabis nos, ita solus vitam gratiae inspirando, & hoc primo, & uiuificati nomen tuum inuocabimus uia inuocatione secundo. Et infra 84. Deus, tu conuersus, vel secundum aliam literam conuersens, uiuificabis nos; tu, inquam, singulariter, discretim conuersus ad nos per beneficium gratiae, seu conuersus, uiuificabis nos. Et infra 118. In aequitate tua uiuifica me, in aequitate, inquam tua, non mea; ubi habet littera Augustini, In iustitia tua uiuifica me. Super quod dicit, Non in mea, sed in tua iustitia uiuifica me, hoc est, charitate, quia in me uide morer, habui, unde autem uiam, non inueni, nisi in te. Et infra 147. Secundum misericordiam tuam uiuifica me, & euadit testimonia oris tuis. Secundum misericordiam tuam, non secundum iustitiam meritorum uiuifica me, & hoc primo, & euadit testimonia oris tuis secundum. Quare & Medicus noster, salus, & uita; Sicut, inquit, Pater suscitatur mortuos, & uiuificat, sic & Filius quos uult, uiuificat, Iohan. 5. Hi ergo suscitatur spiritualiter mortuos, non mortui semetipsos, & hoc gratuita uoluntate, non pro suscitatorum merito praecedenti, Filius inquit, quos uult, uiuificat, non eos qui uiuificari merentur. Solus enim Deus potest de lapidibus, de lapideis hominibus, frigidis, siccis, & duris, filios Abraham suscitare, sicut ex Mattheo & Luc. tertio, sciri potest. Tertium autem praedictorum errorum, sufficienter rectificant praebita.

Secunda autem opinio principalis affirmans gratiam naturaliter praecedere remissionem peccati, & iustificationem inuesti, bifariam disperitur: Aliqui namque dicunt, quod gratia secundum id quod est absolute, praecedat remissionem peccati, & iustificationem iniusti, non autem in quantum est gratia, sed esse subsequitur hanc & illam: Alij uero ponunt, quod gratia in quantum est gratia, naturaliter haec praecedat. Prima autem istarum discordat parum uocaliter a principali opinione Pelagij recitata, realiterque concordat; quae ideo potest corrigi sicut illa, accipiendo gratiam & caeteros terminos requisitos cum re duplicatione ad mentem Scripturae Canonicae & Doctorum. Quae & posset alij uis quampluribus ad ueritatem reduci: sed quia uidentur nimium puerilis, non est ei uiriliter resistendum; atque enim prouectior, & intellectus maturior hanc fugabit. Habentes autem intellectum, & sensus magis digestos, ponentesque gratiam in quantum est gratia praecedere remissionem peccati, & iustificationem iniusti, dupliciter uariantur: Alij namque dicunt, gratiam praecedere iustificationem mediate, alij uero immediate: Primi quippe istorum affirmant, Deum primo naturaliter gratis infundere gratiam peccatori, ipsumque peccatorem secundo ordine naturae elicere aliquem actum purgatum peccati, & sic per actum huiusmodi mediantem mereri, & consequi remissionem peccati: Et isti circa actum illum medium diuersimode sentientes, in quinque sectas diuiduntur ulterius speciales. Prima existimat, quod ille actus medius purgatus sit cordis contritio; Secunda, quod sit oris confessio; Tertia, quod sit absolutio; Quarta, quod sit operis satisfactio; Quinta, quod sit poenitentiae sacramentalis, qualis in Ecclesia celebratur integra & perfecta: non enim putant sufficere aliquam partem totam. Prima quidem istarum, quae uidetur subtilior caeteris, opinatur Deum primo naturaliter dare gratis gratiam peccatori; ipsumque peccatorem secundo ordine naturae diligere gratis Deum; & tertio naturaliter poenitere, & per haec mereri remissionem peccati, offensa diuinae poenitentiae gratiam diuinam, & uiam eternam; sicque quarto ordine naturali percipere dimissionem peccati, quinto remissionem offensa diuinae, sexto relaxationem poenitentiae, septimo reconciliationem amicitiamque diuinam, octauo uitam aeternam, licet haec omnia tempore, seu instanti temporis potius simul fiant. Hanc

autem opinionem videntur. Doctores quamplurimi profiteri, quibus & consentire videntur. Glossator decretorum super principium primae distinctionis de poenitentia, materiam istam tractans: Dicit enim quod gratia praecedit contritionem tanquam causa, & contritio remissionem similiter sicut causa. Et infra, Nota, inquit, quod haec omnia simul sunt tempore, iustificatio, contritio, dilectio, remissio, sed quaedam tamen ex his naturaliter praecedunt, & priora sunt naturae. Necessè enim habeo intelligere quod prius quis habeat gratiam quam conteratur; praecedit ergo gratia, sequitur dilectio, quoniam qui gratiam habet, diligit, quam sequitur contritio; qui enim diligit conteritur; sequitur remissio; qui enim conteritur ei remittitur. Auctoritates autem plurimae, quas illa prima distinctio de poenitentia recitat Gratianus, & Petrus 4. sentent. dist. 17. quarum & aliqua pro Pelagianis superius recitantur, videntur planè testari, peccata per solam contritionem dimitti. Quibus & ratio suffragatur; *Aliter enim videretur superfluum conteri de peccatis; cum etiam poenitere sit liberum homini, postè accepta gratia non poenitere, & scire esse iustificatus & iustus sine aliqua poenitentia post vel ante. Verùm istam opinionem videntur corripere rationes per viam mentis contra primam opinionem Pelagianorum praemissa. Hanc etiam corrigunt rationes per viam vitae & mortis, sanitatis & infirmitatis, bonitatis & malitiae arboris sive terrae, & aliae similes contra Pelagianos adductae. Dilectio namque & contritio, quibus peccator meretur remissionem peccati, sunt opera viua, sana, & bona; quare & ipse prius natura est viuus, sanus, & bonus, sicut superius plenius est deductum, sicut & euidenter testantur Anselmus de Concordia 9. Augustinus. 1. ad Simplicianum 24. sicut tangebatur superius, & triglesium nonnum plenius allegauit. Item sicut per vigesimum sextam nonnum pater, & per omnes Doctores concorditer peccatum seu peccati malitia non est aliquid positium, sed tantummodo priuatum, & non contritionis nec alicuius actus omnino, quia tunc cessante actuali contritione, vel illo alio actu quocunque, statim redire peccatum. Est igitur priuatio habitus alicuius, qui ei opponitur positio, & hoc immediate in subiecto disposito, sicut lux & tenebrae: Iste autem habitus oppositus immediate peccato est gratia, per gratiam què suppletur, vel gratia necessario ipsum immediate restituit peccatori; aliter enim posset quis simul esse in gratia, & in peccato mortali, quod praesentis repugnat. Gratia ergo infusa immediate deletur peccatum, sicut per lucem tenebrae immediate tollantur; vel statim gratia immediate restituit habitum oppositum immediate peccato, qui immediate per se tollit peccatum, sicut gratia, tantum illo habitu mediante tollit peccatum, sicut Sol tenebras aëris, tantum suo radio mediante: Non ergo actu dilectionis aut contritionis casualiter & naturaliter mediante. Item gratia est prior naturaliter contritione, & contritio non est eius effectus necessarius, nec ipsam necessario inseparabiliter consequens, quia tunc omnino recipiens & habens gratiam semper necessario poeniteret, quod constare esse falsum de Sanctis Angelis, de hominibus ante lapsum, de paruulis baptizatis post lapsum, de sanctis adultis in vita habentibus gratiam Deo semper, non dolentibus tamen semper, & de Domino Iesu Christo. Potest ergo gratia peccatori infusa pro tunc esse sine actu contritionis in ipso, sicut & post, sicut etiam alij habitus infusi, possibileque infundi, puta intellectuales & morales sine actibus proprijs esse posse, praefectum cum contritio sit actus spontaneus liberae voluntatis. Cum etiam gratia & contritio sint duo effectus Dei in corde contrito, & gratia prior naturae, & contritio posterior, nec inseparabiliter ipsam sequens; quod si ponatur in esse, cum secundum hypothesein peccatum non tollatur nisi per actum contritionis, erit peccator simul in gratia & in peccato mortali, vel si in hoc casu peccatum tollatur sine actu contritionis, hoc esset per aliquem habitum, oppositum immediate peccato, qui est gratia, vel immediate allatus per gratiam, sicut superius tangebatur; quare & prius similiter tollebatur: Habitus enim semel immediate oppositus per se & essentialiter alicui priuationi, semper opponitur ei similiter, sicut ex secundo huius potest haberi. Si quis autem respondeat quod gratia non est habitus ille oppositus immediate peccato, nec illum immediate restituit, sed aliquo medio mediante; illud dicentem in casu praemisso, peccatum deierit sine contritione, & actu peccatoris prioris; Nec rationabiliter dici potest, quod illud sit habitus; quis enim est ille? Ille etiam habitus vel necessario & inseparabiliter consequitur gratiam, vel contingenter & separabiliter: Si contingenter & separabiliter possibile est quod gratia infusa sit sine illo; & quod peccator sit simul in gratia, & in peccato mortali, sicut superius est argutum: Si necessario & inseparabiliter, eadem ratione ab initio fuisset dicendum habitum oppositum immediate peccato, immediate consequi gratiam: Per hoc enim in nullo minuitur sed augetur*

|| alias

|| contra

C

D

E

Aut potius difficultas; licet facile est videre. Item quilibet forma, & quilibet habitus naturalis, moralis, & intellectualis immediate denominatur formatum & habitivatum, sicut immediate opponitur priuationi huius formae, seu habitus, circa suum subiectum dispositum, puta lux lucidum, iustitia iustum, sapientia sapientem, & ita de alijs vniuersis. Dispositio gratia & charitas non immediate denominatur quoniam gratum, & charum; maxime cum esse gratum & non esse gratum, seu esse non gratum, sicut ingratum, sicut charum & acharum; circa subiectum dispositum, puta circa creaturam rationalem, sine immediate opposita priuatione? Cur etiam gratia, seu charitas quae est vita spiritaliter, sanitas, & pulchritudo habentis non immediate denominatur ipsum viuum spiritaliter, sanum, & pulchrum, sicut vita, sanitas, & pulchritudo cuiuspiam naturalis denominatur naturaliter ipsum talem? Cur etiam gratia non immediate efficit & denominatur magnos gratos, sicut facit paruulos baptizatos, sicut & primos homines, effecerunt creati in gratia, vel ante peccatum, gratiam habuerunt; sicut etiam Angelos, cum secundum illud vulgatum Philosophi, Vnum in quantum vnum natum sit, facere semper vnum. Item ad inductionem peccati mortalis statim immediate consequitur expulsiō gratiae; quare & eodem modo & contra simili ratione. Hanc etiam opinionem rectificant Auctoritates praemissa, dicentes, Peccatorum iustificari per gratiam Dei gratis, non ex operibus, aut meritis praecedentibus peccatoris, quod & Auctoritates & rationes quamplures contra opiniones Pelagianorum praemissa concorditer attestantur: Haec eadem opinio propter multa alia eius dicta, posset & multipliciter aliter castigari. Secunda dictarum sectarum tali innititur rationi: Si ante oris confessionem dimittantur peccata, non est necessarium confiteri: Quae enim ratione tenetur homo confiteri peccata, quae non dubitat esse dimissa? Cur etiam non similiter teneretur baptizatus adultus non iterum confiteri peccata in baptismo dimissa, quod nullus dubitat esse factum? Quare & Dominus praecipit, dictu prior iniquitates tuas, ut iustificeris. Eiaze 43. secundum Translationem Septuaginta, vt recitat ibi Glossa. Augustinus quoque super illud Psalmi 74. Confitebor tibi Deus, confitebor, & invocabis nomen tuum, & confitebor, inquit, & invocabis. Confitendo enim mundas te ipsum, quo veniat invocatus, Ante invocationem praecedit confessio, confessio tua te mundat. Qui & super illud Psalmi 95. Confessio & pulchritudo in conspectu eius, Pulchritudinem, inquit, amas? Vis esse pulcher? confitere; non dixit pulchritudo, & confessio, sed confessio & pulchritudo: Fœdus eras: confitere vt sis pulcher: Peccator eras: confitere, vt sis iustus; confessio & pulchritudo in conspectu eius. Confiteantur enim peccata sua, vomant mala quae auidè vorauerant, non redeant ad vomitum suum sicut canis imundus, & erit confessio & pulchritudo. Amamus pulchritudinem; prius eligamus confessionem, vt sequatur pulchritudo: Istam quoque sententiam planè testatur expositio Augustini super illud Psalmi 103. Confessionem & decorem induisti; & super illud Psalmi 84. Iustitia autem cum ambulabit &c. superius recitata. Dicitque Ambrosius in libro de Paradiso, sicut allegatur de poenitentia, dist. 1. Alij de contra, & 4. sent. Petri, dist. 17. Non potest quisquam iustificari a peccato nisi fuerit ante confessus: Qui & in sermone quadragesimae, sicut eisdem locis similiter allegatur; Confessio, inquit, animam a morte liberat, confessio aperit paradisum, confessio spem salutis tribuit. Item August. de vera & falsa poenitentia 3. & allegatur locis praedictis, In hoc, inquit, quod poenitens per se ipsum dicit Sacerdoti, & erubescitiam vincit timore offensus, fit venia criminis: Fit enim veniale per confessionem, quod criminale erat in operatione; vtroque etiam loco praedicto multa Auctoritates similes recitantur. Verum conceptio huius sectae ex correptione sectae prioris sequitur euidenter: Si namque cordis contritio praecedens a gratia non praecedit deletionem peccati, multo magis nec oris confessio cum hac sit posterior. Per eadem quoque per quae reducta fuerat prima secta, potest & secunda reduci. Peccatum enim est priuatio quaedam tantum, & non confessionis nec alicuius actus; quia tunc cessante confessione, vel illo actu, rediret peccatum: Est igitur priuatio habitus alicuius; qui vel est gratia, vel per gratiam restitutus, sicut superius est ostensum, & hoc ante confessionem medium naturae, sed tempore, quando gratia ingrato gratis infunditur, & conteritur de peccatis, sicut & praehabita manifestant. Item si peccatum mortale non deleteretur ante oris confessionem in peccatore recipiente gratuitam gratiam & contritio, volente confiteri, & Confessorem diligenter & diu querente, starent diu simul gratia & peccatum mortale, quod erat superius reprobatum. Quis etiam Catholicus dubitat in peccatore ex gratia iam infusa debite poenitente, & confiteri volente, ac confessionem diligenter quaerente, peccata ante confessionem dimitti, ipsumque, si moriatur in via versis Sacerdotem, saluari; & si huic sic mortuo ante confessionem dimittantur peccata, cur non similiter si vixisset donec ad Sacerdotem venisset: cur non similiter alteri simili non morienti in via, sed vltimo post confessionem

Eiaze 43.

Glossa.

Augustinus.

Augustinus.

ambrosius.

Augustinus.

Augustinus.

professionem venient? quae ratio discretas? quae causa varietatis caeteris partibus circa istos? Hoc autem & illi decem viti leprosi, qui ad iussionem Dominicam dum irent quare se Sacerdotes, ut eis ostenderent, sunt mundati, de quibus Luc. decimo septimo, lucide manifestant. Quod etiam evidenter ostendit ille leprosus, quem Dominus primo, manu tenuit & mundavit, & postea praecipit, ut ostenderet se Sacerdotibus, & offerret quod praecipit Moyses in testimonium illis offerri, sicut Matth. 8. & Marc. 1. plenius recitatur. Ostenderet, inquam, se per Confessionem oris, & offerret quod praecipit Moyses per satisfactionem operis, quod lex iubet. Quis etiam dubitat infidelem adultum ad praedicationem fidelis conuersum corde, & credentem in Christum, videntem baptismum, & quatenus diligenter Baptisma, etiam ante baptismum aquae, baptismum fluminis a mortalibus omnibus baptizari, & si sic decedat, saluari, sicut satis ostenditur quatuor Sent. Petri distinct. 4. Et extra, de Baptismo & eius effectu: Debitum. Cur ergo non similiter in Baptismo penitentiae saluatur? Hoc idem probatur multipliciter, De penitent. distinct. 1. per leprosos praedictos, & Autoritates ac rationes, quamplurimas efficaces. Verum est tamen quod Gratianus arguit pro, & contra, & per eam partem affirmat, sed Lectoris iudicio derelinquit, sicut capitulo penultimo clare patet. **Autoritates vero & rationes pro sententia prima** ibi addit, & efficaciter illam probans, quae autem ad oppositum adducuntur, quaedam magis probant propositum si inspectantur subtiliter, quaedam procedunt contra negligentes seu contemnentis oris Confessionem, & propositum consentiendi, sicut totum patet ibi per Glossam, & per Petrum 4. Sentent. distinct. 17. vbi & sententiam istam probat & tenet. Tertia secta se fundat in clauum potestate. Non enim solo aut frustra Dominus dixit Petro, Tibi dabo claves Regni Caelorum. Et quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in caelis. Et quodcumque solueris super terram, erit solutum & in caelis, Matth. 16. Omnia generaliter, Quorum, inquit discipulis congregatis, remisit peccata, remisit eis, & quorum tenueritis, retenta sunt, Iohan. 20. Quis etiam Christianus ignoret, vicarium Christi in terra, & alios inferiores praelatos & Sacerdotes minores virtute harum clauum a peccatis absolueri penitentes? aliquos vinculo excommunicationis ligari, & aliquos solui? Alii quoque, ut arguit, superfluum esse absolui. Haec autem secta ad intellectum Sacerdotum stare non potest: Si enim neque cordis contritio, neque oris confessio praecedat deletionem peccati, sicut superius est ostensum, multo magis nec absolutio Sacerdotis, cum haec, si fiat legitime, sit post illas. Potest quoque secta haec corrigi sicut proxima est correctae. Quare & Petrus 4. Sentent. Dist. 18. probat & tenet peccata esse deleta ante absolutionem a Sacerdote imperisam. Item si in absolutione Sacerdotis dimittantur peccata, vel Sacerdos per absolutionem suam ea dimittit, vel Deus ad absolutionem illius. Sacerdos autem non proprie delet peccata, sed solus Deus sicut superius est ostensum: Vnde & Ambrosius, sicut allegatur, 4. Sentent. Petri, Dist. 18. & de Penitent. Dist. 1. Alii contra. Verbum, inquit, Dei dimittit peccata, Sacerdos est iudex, Sacerdos quidem officium suum exhibet, sed nullius potestatis iura exerceat. Dicitur Hieronymus sicut allegatur in Glossa, super illud Matth. 16. Quodcumque ligaueris, &c. & 4. Sent. Petri, dist. 18. Istum locum Episcopi & Presbyteri non intelligentes, aliquid sibi de Pharisaeorum assumunt supercilio, ut vel damnent innocentes, vel soluere se noxios arbitrentur, cum apud Deum non sententia Sacerdotum, sed reorum vita queratur. Legimus in Levitico de leprosis vbi iubentur ostendere se Sacerdotibus, & si lepra habuerint, tunc a Sacerdote immundi fiunt, non quod leprosi, Sacerdotes faciunt, & immundos; sed quod habeant notitiam leprosi & non leprosi, & possint discernere qui mundus, quiue immundus sit. Quomodo igitur ibi leprosum Sacerdos immundum facit, sic & hic obligat vel soluit Episcopus vel Presbyter. Quis etiam vel leuiter estimabit Sacerdotem absolueno exteriis, creare interius gratiam in anima peccatoris purgatoriam peccatorum, sicut superius est ostensum? Quare & Dominus praecipit per Moysen, Aaron, & filios eius, dicens; Sic benedicite filios Israel, & dicetis eis; Benedicat tibi Dominus, & custodiat te, ostendat Dominus faciem suam tibi, & misereatur tui. Conuertat Dominus vultum suum ad te, & det tibi pacem; Inuocabunt nomen super filios Israel, & ego benedicam eis, Numer. 6. Ego, inquit, scilicet solus benedicam eis, id est, effectum benedictionis, scilicet gratiam, augmentumque gratiae inuifecus dabo eis. Nec Deus ad absolutionem Sacerdotis, semper tribuit gratiam, vel dimittit peccata. Huiusmodi namque clauigeri harum caelestium clauum possunt aliquoties delirare, ligando scilicet penitentiae & eorum iudicio aliquos, qui secundum veritatem & Dei iudicium, a peccati vinculo sunt soluti, & soluendo similiter aliquos, qui veraciter sunt ligati. Quare & Origenes sicut recitat eum Petrus, 4. Sentent. Dist. 18. sic ait, Exit quis a charitate, a fide, a veritate; per hoc exit de castris Ecclesiae;

Mat. 16.

Iohan. 20.

Lumbardu.

Ambrosius.

Hieronymus.

Numer. 6.

Origenes.

B

C

D

E

A clefice etiam Episcopi non abiciuntur, sicut e contra: aliquis non recto iudicio foras mittitur, sed si non egrit ut mereretur exire nihil laeditur. Interdum enim qui foras mittitur, intus est, & qui foras est intus videtur retineri, quod & plane testatur Ieronimus superius allegatus. Quare & Petrus 4. Sentent. distinct. 16. recitato dicto Ieronymi immediate subiungit: Aperte hic ostenditur quod non sequitur Deus Ecclesiae iudicium quae per surreptionem interdum, & ignorantiam quandoque iudicat; Deus autem iudicat semper secundum veritatem, & in remittendis, & in reuocandis culpis. Cui & concordat Innocentius tertius; Extra de sententia excommunicationis; A nobis saepe quaesitum. Iudicium, inquit, Dei veritas, quae non fallit, neque fallitur, semper innititur; iudicium autem Ecclesiae non nunquam opinione sequitur, quam & fallere saepe contingit & falli; propter quod, contingit interdum, ut quis ligatus est apud Deum, apud Ecclesiam sit solutus, & quilibet est apud Deum, Ecclesiastica est sententia innotuit. Quod & potest elici infra, eodem, Inquisitioni tuae, & supra, de restitutione spoliatorum, Literas. Vbi traditur manifeste, quod si alter coniugum post matrimonium celebratum, deprehendat pro certo impedimentum legitimum, quod tamen probare non potest, ratione cuius non possunt sine peccato mortali carnaliter committere, quantumcumque ad instaurum alterius coniugis per censuras Ecclesiasticas iudicialiter compellatur ad debitum carnale reddendum, nullo modo hoc debet, sed potius toto tempore vitae suae excommunicationis sententiam humiliter sustinere. Quarta secta videtur fundari in illo communi superius allegato; Non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum, cui & multa similia ibi similiter posita suffragantur. Quare & Leo Papa, sicut allegatur de penitent. distinct. 1. & 4. Sentent. Petri, dist. 17. Christus, inquit, hanc praeposuit Ecclesiae tradidit potestatem, ut consentientibus penitentiae satisfactionem darent, & eisdem salubri satisfactione purgatos ad communionem Sacramentorum per amaram reconciliationis admitterent. Quae propter & Raphael Tobiae 12. Eleemosyna, inquit, a morte liberat, & ipsa est, quae purgat peccata, & facit inuenire vitam aeternam. Vnde & Parab. 15. Per misericordiam & fidem purgantur peccata; & Saluator, Luc. 11. Date elemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Quibus & multa similia, de ieiunio, & oratione, & de huiusmodi occurrunt scriptis in Scripturis. Haec etiam potest similiter corrigi, sicut & aliae sunt correctae. Ex praecedentibus quoque patet nullius elemosynas seu opera quae libet esse chara, grata, accepta Deo quamdiu ipse est in peccato mortali extra charitatem & gratiam, non charus, non gratus, nec acceptus ab eo. Vnde & Parab. 15. Videte impiorum abominabiles Domino, vota iustorum placabilia, Et Ecclesiast. 34. Dona iniquorum non probat altissimus, nec respicit in oblationibus iniquorum; nec in multitudine sacrificiorum propitiabitur peccatis. Et Eliaz 4. Ne offeratis, inquit Dominus, vltra sacrificium fructus; In censum vestrum abominatio est mihi, neomeniam, & Sabbata, & Festiuitas alias non feram; Inquit sunt coetus vestri, Kalendas vestras, & solempnitates vestras odit anima mea, facta sunt mihi molestia laborum vestrorum; & cum extenderitis manus vestras, auertam oculos meos a vobis, & cum multiplicaueritis orationem, non exaudiam; Manus enim vestrae sanguine plenas sunt. Quare & Gen. 4. Respexit, inquit, Dominus ad Abel, & ad munera eius; Ad Abel, inquit, scilicet ad offerentiam seu dantem primum, & ad munera eius secundum, & propter dantem, ad munera, non e contra. Vnde & beatus Gregorius 22. Moral. 11. super illud Iob. 35. Osium meum viatori pauit; Ab omnipotentem, inquit, Deo munus ex manu non accipitur, quod corde obligato in malitia profertur. Mundant enim prius debet animus, qui elemosynam praebet, quia omne quod datur Deo, ex dantis mente pensatur. Cuncta itaque mala maculae in interiori nostro homine cogitationis immutatione terrenda est, quia iam iudicis placare necesse oblatio, nisi ex munditia placat offerentis. Vnde scriptum est; Respexit Deus ad Abel, & ad munera eius; ad Cain autem, & ad munera eius non respexit. Neque etenim sacrum eloquium dicit; Respexit ad munera Abel & ad Cain munera non respexit, sed prius ait, quia respexit ad Abel, ac deinde subiunxit, & ad munera eius; & illud dicit, quia non respexit ad Cain, ac deinde subdit, nec ad munera eius; ex dantis quippe corde id quod datur, accipitur. Idcirco non Abel ex muneribus, sed ex Abel munera oblati praesertunt. Petrus namque ad eum legitur Dominus respexisse qui dabat, quam ad illa qui dabat. Qui & sicut recitat Gratianus, 14. quest. 5. Scriptum: sicut ait, Scriptum est, Videte impiorum abominabiles sunt Deo, & vota iustorum placabilia. Neque enim in Dei iudicio, quid, sed a quo datur, suspicatur. Hinc est enim quod scriptum est; Respexit Deus ad Abel, & ad munera eius; ad Cain autem & ad munera eius non respexit. Dicitur quippe quod Dominus respexit ad munera, praemisit sollicitate, quia respexit ad Abel, ex qua repateret ostenditur, quia non offerens a muneribus, sed munera ab offerente placuerunt. Dona quippe iniquorum non probat altissimus, nec respicit in oblationibus eorum, nec in multitudine sacrificiorum propitiabitur

Leo.

Tobia 12.

Parab. 15.

Luc. 11.

Parab. 15.

Ecl. 34.

Gen. 4.

Gregorius.

|| datur.

propitiabitur peccatis eorum. Item Augustinus de vera & falsa poenitentia 17. Offerat, inquit, poenitens Deo mentem, & cordis contritionem, & deinde & quod potest de possessione, tunc quod offert; securus offerat. Respexit Dominus ad Abel & ad munera eius, sed prius dicit ad Abel, quam ad munera: Sumens enim mentem, quam cognovit humilem & puram, remuneravit eius largitis munera. Idem Enchirid. 59. Qui, inquit, vult dare ordinate elemosynam, a seipso debet incipere, & cum primitis sibi dare, & interiora mundare, sicut alibi legitur. Mundate quae intus sunt, & quae foras sunt, mundata erunt. De hac elemosyna admonens Dominus, v. cruciatum, inquit, quod superest, date elemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Quem & Petrus 4. sentent. dist. 15. sententia recitans, Hac, inquit, elemosyna quam sibi debet homo primitus, mundantur interiora, ad quod hortans Christus ait. Mundate quae intus sunt. Immundis enim nihil est mundum, sed polluta sunt eorum mens & conscientia. De ieiunio autem, oratione, & similibus similitudine, similiter iudicandum. Quinta secta per hoc se movit, quod aliqua poenitentia est remissa peccati, sicut in principio fuerat allegatum, & quae dignis quam poenitentia illa grata quae procedit a gratia, exercetur in Ecclesia, & est saluberrimum sacramentum. Quare & Petrus 4. sent. dist. 1. definitens Sacramentum, Sacramentum, inquit, proprie dicitur, quod ita est signum gratiae Dei, & invisibilis gratiae forma, ut ipsius imaginem gerat, & causa existat. Dicitque Augustinus, sicut allegatur 4. sent. Petri, dist. decima septima & de Poenitentia, dist. 1. Agite poenitentiam qualis agitur in Ecclesia, Nemo dicat sibi, occulte ago. Apud Deum ago, Novit Deus qui mihi ignoscit, quam in corde ago; ergo sine causa dictum est; Quae soluta in terra, erunt soluta & in caelis; ergo sine causa clausa Ecclesiae data sunt; frustram etiam verbum Christi. Quamobrem & Petrus 4. sent. dist. 14. dicit quod poenitentia exterior est Sacramentum & causa salutis & iustificationis, sicut superius plenius allegatus. Si etiam poenitentia sic sacramentum, est facta rei signum; sic enim sacramentum communiter definitur, & potest haberi ex Augustino 10. de Civit. Dei 11. & recitat Petrus 4. sent. dist. 1. Sed quid sanctius designat, quam sanctificationem peccatoris prophani & emendationem peccati? Aliter etiam videtur, quod tota poenitentia sacramentalis esset superflua, vel saltem aliqua pars illius. Huius etiam sectae viri possunt, per quae & alij, refranari. Quis etiam dubitat poenitentem, ante poenitentiam totam peccatam, a peccato quoad culpam, a macula scilicet peccati esse mundatum, licet non a reatu poenae solutum? Quid aliter fieret de debite poenitente, conscientie; poenitentiam admittente, & illam debite inchoante atque continuante, sed ante poenitentiam peccatam plenarie decederet; descenderet ad infernum, ubi tantum purgatio non purgatio peccatorum. Quid etiam sentiendum de sero poenitentibus in mortis articulo, in ultimo vitae anhelitu & hiato, nec perfectibus poenitentiam debitam in praesenti? Decedunt tales cum peccatis suis mortalibus? Absit, Absit; peccat mortaliter qui hoc dicit, sicut nullus dubitat Christianus. Quis etiam nesciat Sacerdotem longam poenitentiam pro peccato mortali agentem, posse missam licite celebrare ante poenitentiam consummatam? & cui dubium, nullum in peccato mortali posse licite celebrare? Propter haec ergo talia praebata, videtur mihi opinio vltima esse vera, & gratiam praecedere iustificationem immediate, nullo scilicet actu iustificati temporaliter vel naturaliter mediante: Ipsam quoque iustificationem iniusti praecedere secundum naturam actus, & opera eius iusta; ipsam insuper iustificationem in quocunque adulto aliquos actus iustos, puta dilectionem & contritionem semper de facto naturaliter consequi, & inseparabiliter comitari. Porro iuxta praemissa 23. & 25. huius, credo, quod Deus intrinsece, quantum scilicet ad actum seu affectum intrinsecum voluntatis, semper omnino aequaliter, atque gratuito, atque charè dilexit, diligit, & diliget iustificandum, seu iustificatum quemcumque, puta Paulum, ante conversionem, in ipsa, & post ipsam. Credo etiam iuxta praemissa multis capitulis quod dilectio ista Dei aeterna, sit pure gratuita, quia nullis praesentia meritis creaturae; Quare & consequenter, ut in nullo sim ingrat, gratissimè & latissimè gratiam liberalissimè ac magnificentiissimè Domini Dei mei; sed ut ei pro omnibus quae tribuit mihi gratis, gratiam plenam retribuam, saltem beneficia eius in genere, generaliter agnoscendo iuxta prius ostensa, contra opiniones praemissas, Confiteor Deum meum, quod aeternaliter gratuito me dilexit, & aeternaliter gratiam iustificationem, tempore placito coram eo, mihi gratis conferre disposuit; sic tempore placito veniente, gratias infundere gratiam iustificationem mihi iniusto, iustificare me gratis, lavare iniustitias meas gratis, suscitare & sanare me gratis, debitum poenae aeternae avertere mihi gratis, atque in poenam temporalem vertere ipsam gratis, facere me sibi regni gratis, & hoc, ipsum, non me; per ipsum, & per gratiam suam, non per me, sed in me, & de me, facere

A facere pure gratis. Viterius autem iuxta Corollarium, 41. huius; Per ipsum, & per gratiam suam mihi gratis infusam, & per me simul ac in me, consequenter naturam & inseparanter eius gratuitis beneficiis memoratis gratis facere me ipsum Deum gratias diligere, & de offensis omnibus poenitere: Ergo, Benedic anima mea Domino, & omnia quae intra me sunt, nominatim sancto eius; Benedic anima mea Domino, & non oblitesci omnes terribiliones eius. Hoc etiam testificari videtur sancta Dei Ecclesia, ita canens: E sursum agnus misit ut laxare gratis debitorum. Omnes pro indulgentia vocem demus cum lacrymis, laxare inquit gratis, non pro aliquo merito praecedenti debitorum culpae mortalis, & poenae debite aeternalis. Quare & bene subiungit; Omnes pro indulgentia; scilicet culpae & poenae praedictae, & naturaliter prius facta vocem demus cum lacrymis, vocem scilicet interiorum dilectionis, cum lacrymis, id est, cum amaritudine contritionis, & actu poenitentiae subsequenter. Quod & Dominus per Esaiam 45. praedicens; Ipse, inquit, de Cyro sub typo Christi, captivitate meam dimittit, non in pretio, nec in muneribus. Quare & Petrus 4. sent. dist. 18. Sicut, inquit, potestatem baptismi retinuit sibi Deus, ita & poenitentiam, & ideo sicut interiorum animam gratia sua illuminat, ita & simul debitum aeternae mortis relaxat: Ipse enim per seipsum poenitentium peccata regit, & tunc regit quando ad poenam non reservat. Tunc ergo regit, quando debitum poenae aeternae solvit. Quod autem ipse regat, aperte dicit Augustinus, exponens illam locum Psalmi; Benedic, quorum tecta sunt peccata, id est, operata, & oblita. Si enim peccata Deus peccata, noluit advertere, & si noluit advertere, noluit animadvertere, id est, punire; sed ignoscere. Ita ergo dicit a Deo tecta, ut Deus non videat, id est, ut aeternaliter non puniat. Videre enim Deum peccata, est ad poenam imputare, avertere autem faciem a peccatis, hoc est, ea ad poenam non reservare. Item Ieronimus; Quibus Deus dimittit peccata, regit, ne in iudicio reuelantur. Item Casiodorus; Qui gratia habent peccata, alijs Deus imputat, alijs per misericordiam non imputat. Ex his aperte ostenditur, quod ipse Deus poenitentem solvit a debito poenae, & tunc solvit, quando intus illuminat, inspirando cordis veram contritionem, scilicet habitualement, id est habitum charitatis seu gratiae effectivam contritionis, & ipsam tunc simul tempore facientem; quare & immediate subiungit; Cui sententiae ratio suffragatur, & auctoritates attestantur. Nemo enim de peccato vere compungitur, habens cor contritum & humiliaum, nisi in charitate; qui autem habet charitatem, dignus est vita; Nemo autem simul dignus est vita & morte; non est ergo tunc ligatus debito aeternae mortis. Filius enim irae esse delinit, ex quo diligere & poenitere coepit, ex quo, inquam, diligere & poenitere coepit, scilicet habitu altero, id est, ex quo recepit charitatem quae est habitus dilectionis & poenitentiae effectivus, & tunc simul effectivus hanc & illam; & innuit hanc rationem contra opinionem proximam prius factam; quare & immediate post addit; Ex tunc ergo solutus est ab ira, quae non manet super illum qui credit in Christum, sed super illum qui non credit. Hoc autem non potest intelligi, nisi de credere habituque, scilicet de fide habere sicut credunt parvuli baptizati, & adulti dormientes, & actum fidei non habentes; ubi & statim infert; Non ergo postmodum per Sacerdotem, cui confitetur, ab ira aeterna liberatur, a qua iam liberatus est per Dominum, ex quo dixit Confitebor, ex quo scilicet instanti temporis, proposuit confiteri, vel ex quo instanti naturae dixit habitualiter, Confitebor, id est, recepit charitatem, seu gratiam quae est habitus sic dicendi. Similiter quoque potest ostendi quod recepto habitu charitatis, non prius naturaliter per actum poenitentiae liberetur ab ira, & a debito poenae aeternae, a qua prius naturaliter fuit per illum habitum liberatus, sicut superius contra opinionem proximam plenius est deductum. Quare & subdit finaliter concludendo; Solus ergo Deus nomen interioris mundat a macula peccati, & a debito aeternae poenae solvit, qui per Prophetam ait; Ego solus deleo iniquitates & peccata populi. In iustificatione autem peccatoris adulti, quamvis iustificetur per habitu charitatis seu gratiae antecedente naturaliter, actum dilectionis aut poenitentiae salutaris, actus tamen huiusmodi secundum legem statui in iustificatione requiritur comitanter, velut quoddam gratuitum consequens ex antecedente tam gratum, & veluti quidam fructus sanctus ex arbore prius mortua, sterili & maledicta, nunc autem vivificata, secundata, & sanctificata, procedens, veluti etiam conversio quodam spontanea peccatoris ad Deum, qui peccando ab eo spontanea se auertit, veluti insuper tristitia quaedam spontanea peccatoris in reconciliatione eius ad Deum, quem prius delatione spontanea offendebat. Quare & Ier. 31. in persona peccatoris conversi sic ait; Convertere me & convertar, quia tu es Dominus Deus meus; Postquam enim convertisti me, ego poenitentiam. Qui & Thren. vlt. Convertere, inquit, nos, Domine, ad te & convertetur quod & Glossa superius allegata, lucide attestatur. Quare & Aug. de verb. Apost. serm. 15. Sine te, fecit Deus; Non enim addidisti aliquem consensum ut te faceret Deus; quomodo consentiebas, qui non eras; qui ergo fecit te, sine te, non iustificat te sine te. Ergo fecit

Eliae 45.

Lucas 14.

Aug. 1. 1.

Casiodorus.

Ierem. 31.

Thren. vlt. Glossa.

Augustinus.

¶ in fine
lecturae
Bernardus

nescientem, iustificat volentem, tamen ipse iustificat, *ne sis iustitia tua.* Cui & concordanter Bernardus de gratia & libero arbitrio 24. Qui inquit, recte sapiunt, triplicem continentur operationem, non quidem liberi arbitrij, sed divinae gratiae in ipso, siue de ipso; prima, creatio; secunda, reformatio; tertia, est consummatio. Cum ergo consummatio fieri habeat de nobis siue etiam in nobis, non autem à nobis; creatio verò facta sit & sine nobis, sola reformatio quae est nobiscum quodammodo propter voluntarium consensum nostrum, in meritum nobis reputabitur. Reformatio ipsa sunt ieiunia nostra, vigiliae, continentia, & opera misericordiae, ceteraque virtutum exercitia, per quae vitiae consistat interiore nostrum hominem renouari de die in diem, dum & intentio terrenis incuruata curis, de imis paulatim ad superna resurgat, & affectio circa carnis desideria languens sensum in amorem spiritus conualescit, & memoria veterum hominum turpitudine sordens, nouis, bonisq; actibus candidata in dies inclarescat. In his ergo tribus interior renouatio consistit, rectitudine scilicet intentionis, puritate affectionis, recordatione bona operationis, per quae bene sibi conscientia memoriae intelletus. Verum haec, cum certum sit diuino in nobis *accitari* spiritu, Deum sunt inuenerat, quia verò cum nostrae voluntatis assensu, nostra sunt merita: Non enim vos estis inquit qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis. Augustinus etiam de peccati tentia 2^a. Omnis, inquit, qui iam suae voluntatis arbitrio constitutus est, cum accedit ad Sacramentum fidelium, nisi eum poeniteat vitae veteris, nouam non potest inchoare ab hac poenitentia cum baptizatur, soli paruuli immunes sunt? Nondum enim uti possunt libero arbitrio, quibus ad consecrationem remissionemq; originalis peccati prodest eorum fides à quibus offerantur, ut quascunq; maculas delictorum per alios, ex quibus nati sunt, contraxerunt aliorum etiam interrogatione ac responsione purgantur. Ceterorum hominum nullus transit ad Christum vt incipiat esse quod non erat, nisi eum poeniteat fuisse quod erat. Haec prima poenitentia praecipitur Iudaeis dicente Petro Apostolo, Poenitentiam agite, & baptizetur vnusquisq; vestrum, Qui & de vera & falsa poenitentia 10. Qui per se, inquit, peccauit, per dolorem proprium, per fidem Ecclesiae indulgentiam acquisiuit; hoc per baptismum ita reddit hominem mundum & nouum, vt nihil remaneat, quod Deo displiceat; sine poenitentia nulli profuit baptismus qui peccauit spontaneus; & supra 29. Qui, inquit, conuertitur necessario dolet se habere quod gaudet perdere. Tenet quoque constanter fides Ecclesiae generalis, quod peccata voluntaria adultis sine poenitentia nullatenus remittuntur; & non remittuntur per actum poenitentiae casualiter & naturaliter praecedentem gratiam iustificantis, vel remissionem peccatorum mortalium quoad culpam, sicut superius est ostensum. Remittuntur ergo cum actu poenitentiae gratia & remissionem huiusmodi consequente, sicut & praecedentia manifestant;

COROLLARIUM.

Corollarium, quod illud est prius secundum naturam siue prius naturaliter alio, quod est causa illius quod aliquid, à quo ad aliud tenet consequentia subsistendi, & non è contra, est prius illo secundum naturam. Quare & quod non omne à quo non conuertitur consequentia subsistendi est prius secundum naturam, sed secundum superioritatem seu vniuersalitatem secundum consequentiam, siue secundum quemlibet alium talem modum, quod non quicquid est prius alio secundum naturam potest esse sine illo; nec etiam quicquid potest esse sine alio, & non è contra, est prius illo secundum naturam, sed secundum aliquem alium modum ita dictum, nisi fortassis prius secundum naturam dicatur aequinoctie tribus modis.

Ex his autem quaedam veritatis scientia, Logicis, Philosophis, Theologis, & omnibus amatoribus veritatis non modicum viles esse censent, quod videlicet, illud est prius secundum naturam, siue prius naturaliter alio quod est causa illius, quod videtur debere intelligi de causa efficiente, materiali, atque formali, licet secundum modum speciales diuersos. De causa autem finali non tantum videtur, imò magis videtur oppositum, quod illa sit posterior naturaliter actione, seu re, cuius est causa finalis. Item quod aliquid à quo ad aliud tenet consequentia subsistendi & non è contra, est prius illo secundum naturam; quare & quod non omne, à quo non conuertitur consequentia subsistendi est prius secundum naturam, sed secundum superioritatem, seu vniuersalitatem, secundum non consequentiam, siue secundum quemlibet alium talem modum. Item quod non quicquid est prius alio secundum naturam, potest esse sine illo, nec etiam quicquid potest esse sine alio & non è contra, est prius illo secundum

¶ in ceteri

¶ quod

D

E

E

E

E

E

E

E

E

secundum naturam, sed secundum aliquem alium modum iam dictum, nisi fortassis prius secundum naturam dicatur aequinoctie multis modis. Prima pars huius ex praemissis apparet; & quia est utilis in doctrina, & vix ab aliquo dubitatur, ipsam commemorare oportuit potius quam probare. Haec enim concorditer attestantur Logica, naturalis scientia, & diuina, quam & Theologia ac Theologiae contestantur, de quarum copis, testimonij gratia pauca sumam. Philosophus siquidem in Praedicamentis, positus quatuor modis Prioris, subiungit; Videtur autem, praeter eos qui dicti sunt, alter esse Prioris modus. Eorum enim quae conuertuntur secundum existentiae consequentiam, quod alterius quomodolibet causa est, digne prius natura illo dicitur; quia verò quaedam sunt huiusmodi, palam est. Essentiaque hominem conuertitur secundum existentiae consequentiam ad veram de se orationem. Nam si est homo, vera est oratio, quae dicitur, quoniam homo est; & si vera est oratio quae dicitur, quia homo est, tunc consequitur hominem esse: est autem vera oratio quidem nequaquam causa quod sit res, veruotamen videtur quodammodo res causa vt sit oratio vera. Nam enim res est, aut non est, aut vera oratio aut falsa dicatur necesse est; ideoque secundum quinque modos prius alterum altero dicitur. Quis etiam in naturali scientia, aut in metaphysicali sapientia debet causas esse priores & superiores apud naturam casualis, puta simplex composito, generans generato, agens acto, & vniuersaliter mouens moto. Quomodo namque aliter demonstrarent Deum esse primum, & summum omnium secundum naturam? Quis etiam Theologus nesciat Deum verè & realiter praecessisse mundum & tempus, nec tamen temporaliter, aut secundum aliquam durationem successiuam, & longam veram, & realem, sed tantum secundum causam & naturam, sicut ostendunt praemissa, 34. parte corollarij primi huius? Hoc idem testatur Boetius, quinto de Consolatione Philosophiae, prosa vltima. Augustinus 12. Confess. 28. sicut eadem pars allegat, & Anselmus de veritate, 12. sicut tricesimo nono patet. Quot etiam testimonia, tricesimo quinto, & citra copiose praemissa ostendunt gratiam praecedere opera nostra bona, quod non temporaliter, sed casualiter atque naturaliter oportet intelligi; Quare, & Petrus, secundo Sententiarum, Distinct. 26. Bonam, inquit, voluntatem fides praevent, non tempore, sed causa & natura. Quis etiam negauerit Deum esse primum casualium, & ipsi in prius casualiter, & ideo prius naturaliter agere in actione constanti, sicut artificem in instrumento, sicut etiam ex proximo huius patet. Reliqua verò particula huius primae partis per haec & huiusmodi faciliter apparebunt. Prima particula secundae partis euidenter consequitur ex hac prima. Sequitur enim, Deus suscitauit istum spiritualiter vel corporaliter, ergo Deus suscitauit istum sic vel sic. Cùm enim diu continuè vixerit, erit antecedens verum, & consequens falsum planè, quia Deus nequaquam continuè suscitauit iam viuentem, sed in instanti vnico suscitauit. Aliqui quoque viuunt naturaliter, quos Deus non naturaliter suscitauit, nec naturaliter suscitauit, sicut illi, qui nunquam erant naturaliter mortui: Aliqui etiam viuunt spiritualiter, quos Deus non sic suscitauit; nec etiam suscitauit, sicut sancti Angeli, Christus, & forsitan Mater Christi. Deus etiam viuus, qui nunquam fuerat suscitatus, quare ad hoc viuere nullatenus sequitur, quod Deus hoc suscitauit, sed è contra. Ponatur ergo quod Deus istum prius spiritualiter mortuum, nunc spiritualiter suscitauit vitam gratiae inspirando, tunc optime sequitur, Deus hunc suscitauit, ergo hic est viuus, & non conuertitur sicut superius est ostensum, & tamen Deum hunc suscitare est prius secundum naturam, quam hunc esse viuum: Est enim causa illius; quia enim Deus hunc suscitauit, ideo est viuus, & non è contra. Similiter, optime sequitur, Deus vult suscitare nunc istum, ergo iste est viuus, per decimum huius, & non conuertitur, sicut praecedentia manifestant. Et tamen Deum esse suscitare nunc istum est prius natura, quam istum esse viuum; est enim [causa] illius, causa efficiens. Similiter optime sequitur, Deus hoc creauit, vel vult creare nunc hoc, ergo hoc est & non conuertitur; non enim creat creata continuè, sed conferuat, & tamen hoc est prius illo naturali, quia causa illius. Similiter optime sequitur, iste homo habet gratiam, ergo est mundus à peccato mortali, & non conuertitur. Aliquis enim potest esse mundus à peccato mortali, & non habere gratiam, sicut forte secundum quosdam: fuit de primis parentibus ante lapsum, pro antiqua morula, quod non habuerunt gratiam neque culpam, vel saltem potuit sic fuisse, & tamen habere gratiam est prius natura, quia causa illius: Gratia namque purgat peccata mortalia, sicut superius est ostensum. Secunda verò particula huius 2. clarissime sequitur ex hac prima: quibus parentibus, tertia satis patet. Obijciatur forsitan, quod Phil. in Praed. ponendo modos prioris, assignans secundum, dicit illud esse prius secundum naturam, à quo non conuertitur subsistendi consequentia. Non est ita: Dicit enim Philosophus quod illud est prius; quod non conuertitur secundum subsistendi consequentiam, & à quo non conuertitur in eodè modo

est consequentia; non tamen dicit, quod illud est prius natura sed. potius contra dicit. Dicit enim quod quinquae sunt modi Prioris, sicut erat superius recitatum, scilicet secundum tempus, non conuersionem consequentiae, ordinem, honorabilitatem, & secundum naturam; si tamen secundus esset idem cum quinto, essent quatuor modi tantum. Prima autem particula tertiae partis corollarij prælibati sequitur euidenter ex prima particula secundae partis illius. Nam secundum illam aliquid est prius alio secundum naturam, à quo ad illud aliud tenet consequentia subsistendi; Non potest ergo subsistere sine illo; quod & potest aliter demonstrari. Deum namque velle gratificare ingratum, iustificare iniustum, dare ei gratiam & iustitiam facere eum gratum & iustum, est prius naturaliter quia causaliter, quam ipsum esse gratum & iustum, sicut præhabita docuerunt. Deum etiam velle gratiam creatam esse seu quamlibet creaturam, & creare ipsam est prius naturâ quam ipsam esse, quia causa illius, sicut nomen huius offendit, & tamen hæc sine illis esse non possunt, sicut decimum huius probat, & murua relatio manifestat. Prius quoque natura est dare quam recipere, agere quam pati, mouere quam moueri, & tamen separari non possunt. Prius similiter naturaliter quia causaliter est istum recipere gratiam & habere quam peccata deleri, sicut superius monstrabatur; sicut & prius naturaliter, quia causaliter est aërem recipere lucem & habere, quam tenebras effigare, sicut & Solem esse, quam lucere intra vel extra, supposita dispositione omnimoda requisita; quod & videtur vniuersaliter verum esse de omnibus, quæ necessariò & inseparabiliter consequitur aliqua propria passio, seu aliquod proprium, aliqua actio, aliquid effectus. Si quis verò obijciat, quod hæc est vna communissima regula & maxima generalis, Quicquid est prius alio secundum naturam, potest existere sine illo; videtur. mihi quod non; Nec occurrit mihi ratio, neque Auctoritas, in qua possit secùre fundari ita generaliter intellecta: Possit tamen verificari per aliquas exceptiones, sicut regulæ Iuristarum, excipiendo scilicet casus prædictos, & alios sicut oportet. Secunda verò particula huius tertie ex secunda particula partis secundae consequitur euidenter. Oppositum autem videtur sentire Plato, Aristoteles, & Auerroes Philosophi nominati: Aristoteles namque 5. Metaph. 16. positus multis modis, quibus aliqua dicuntur priora & posteriora, subiungit; Alia verò secundum naturam & substantiam, quæcumque contingit esse sine alijs, & illa non sine illis, qua definitione vsus est Plato, quibus & concordat Auerroes in commento. Potest dici, quod illud est intelligendum secundum famositatem potius, quam secundum veritatem, & secundum opinionem Platonis; vel aliter quod potest intelligi sicut alia regula similis iam præmissa. Tertia autem particula huius tertie partis, per tertiam particulam secundae facilliter ostenditur. Verum & aliter dici potest quod multi æquiuocant in prioritate naturæ; Aliqui namque magis propriè & profundè loquentes vocant prius secundum naturam, secundum causalitatem, sicut prima particula primæ partis corollarij prælibati; Alij autem famosè & confusè magis quam verè, secundum non conuersionem consequentiae, sive secundam consequentiam; alij verò secundum possibilitatem essendi sine alio, non è contra, sicut ex præmissis apparet. Alij adhuc vocant prius secundum naturam, quod prius intenditur à natura, & sic totum dicitur prius parte, & finis illo quod est ad finem: Vnde Philosophus 1. Polit. 1. dicit, quod Civitas est prior natura quam domus & vniuersisque. Amplius autem & Prius secundum naturam non improbabiler dici potest perfectius secundum naturam: Hæc autem à multis sophistarum decipulis, à multis Pelagianorum discipulis, à multis multorum tenebriculis, in ista materia & alijs pluribus elaqueant, liberant, & præferunt. Vt autem omnes sagittæ pestiferæ in Pelagianorum pharetra præparatæ facilius retundantur, vltius aduertendum, quod Poenitentia dupliciter sumitur, sicut etiam poenitere, sicut & credere, & multa similia. Talia namque quandoque significant actionem, seu actum, quandoque verò habitum seu aptitudinem ad agendum: Actionem verò seu actum significant propriè, & maxime vilitate; aptitudinem autem secundum illam metaphoram, & speciem illam tropi, qua nomen effectus ad suam causam quandoque transfertur, significant habitum productiuum huiusmodi actionis, seu aptitudinem ad agendum, & est satis creber modus loquendi tam apud vulgares, quam apud diuersarum scientiarum peritos. Dicimus enim communiter, dicuntq; Auctores similiter, Aquila videt acutè, equus currit velociter, homo ridet, canis latrat, & ita de alijs, quamuis omnino dormiant vel quiescant, non actum, sed habitum seu aptitudinem intendentes, quod in libris de historia Animalium sepeissimè reperitur. Quare & Philosophus 2. Eth. 6. Virtutem desinens, & definitionem eius ostendens. Dicendum, inquit, quoniam omnis virtus, cuius vtiq; fuerit virtus, & id bene habens perficit, & opus eius bene reddit; pura oculi virtus & oculum studiosum facit, & opus eius: Oculi enim virtute bene videmus; similiter & equi virtus & equum studiosum facit, & bonum ad currendum, & ferenduni

|| posse

A. dum ascensorem, & expectandum bellatores. Si vtiq; hoc in omnibus ita habet, & hominis virtus erit vtiq; habitus, ex quo bonus homo fit, & à quo bene suum opus reddit. Cui & concordanter Apostolus: Caritas, inquit, patiens est, benigna est, omnia suffert &c. 1. ad Cor. 13. Quare & Augustinus de bono coniugio 37. & post, in multis capitulis docet diffusè, quod continentia, patientia, & huiusmodi quæ propriè sonant in actum, quandoque & apud quosdam sunt in opere, sicut in vsu, quandoque verò & apud quosdam in habitu, non in actu. Sic etiam loquuntur veritas in diebus. Qui creditur, & baptizatus fuerit, saluus erit, qui verò non creditur, condemnabitur, Marc. 16. quod intelligendum videtur de habitu aliter credere, scilicet fidem, id est, habitum fidei habere propter paruulos baptizatos, qui non credunt actualiter, sed tantum habitualiter, id est, non habent actum fidei, sed tantummodo habitum, nec damnantur. Quare & Innocentius tertius scribens Arelateni Episcopo, sicut recitat Extrà, de baptismo & eius effectu, Maiores recitat, approbando quod nonnulli concedunt, quod paruuli credunt, non per vsum, sed per habitum fidei quem suscipimus in baptismo, sicut & alia multa verba secundum communem vsum loquendi, non ad actum, sed ad aptitudinem referuntur. Cui & concorditer Augustinus, sicut allegatur de consecrat. distinct. 4. Quis autem: Quis, inquit, nescit, credere esse in infantibus baptizari? non credere autem non baptizari? qui & Epistola 14. ad Bonifacium querentem, cum interrogatur de paruulo baptizato, An credat in Deum, & respondetur, quod credit, nunquid hoc accipiendum sit pro tunc vel pro futuro, scilicet quod credit in maiori ætate, respondendo, sic ait; Nil est aliud credere, quam fidem habere; ac per hoc, cum respondetur paruulo credere, qui fidei nondum habet affectum, respondetur eum fidem habere propter fidei sacramentum, & conuertere se ad Deum propter conuersionis sacramentum: Qui & de alijs responsionibus pro paruulo redditus, de alijs eius operibus sentit idem: Nec mirum si nomen actus transferatur ad habitum, quia & quandoque similis translatio fit è contra, sicut ex 39. patet. Patet ergo ex præmissis per iocum à simili, quod poenitere & poenitentia, conteri & conteritio, & similia, quandoque significant actum seu vsum, quandoque verò significant habitum effectiuum talis actus seu vsus, & ipsum actualiter facientem, habitum scilicet charitatis & gratiæ datam gratuito peccatori, vnde bene, iuste, & meritorie Deum gratuito diiigit, & propter eum poenitet de peccatis. Quare & Petrus 4. sent. dist. 14. Imbutos, inquit, vini animos euerte, atque emendare virtutis est perfectæ atque celestis gratiæ, & ideo sane ita potest denotari poenitentia. Poenitentia est virtus, vel gratia, qua commissamala, cum emendationis proposito, plangimus, & odimus, & plangenda vltius committere nolumus. Auctoritates ergo quamplurimæ affirmantes poenitentiam delere peccata, infirmitates sanare, moruos suscitare, & similia, seu ista per poenitentiam fieri, possit iuxta præmissa conuenienter intelligi de poenitentia habituali prædicta, quæ est causa poenitentiae actualis. Quare & Glossa super principium distinctionis de poenitentia, pro opinione contraria superius allegata, Remissio, inquit, peccatorum præcedit cordis contritionem. Dicuntur ergo peccata dimitti per contritionem, hoc est per illud quod facit cordis contritionem, id est, per charitatem. Poenitentia insuper actualis quædam est formata, quædam informis; quædam meritoria, quædam præparatoria: De poenitentia autem informi dicitur Sapient. 5. Tunc dicent intra se poenitentiam agentes, &c. & Mat. 27. Tunc Iudas poenitentia ductus reculit 30. argenteos &c. quibus & occurrunt multa similia in Scripturis: Poenitentia autem actualis formata & meritoria est, quæ procedit ex charitate & gratia, ac formatur; Informis verò & præparatoria est quædam tristitia de peccato, timore poenæ, timore incommodi, timore seruili, præcedens temporaliter gratiam, & præparans peccatorem ad dimissionem peccati, ad operationem boni, & ad receptionem gratiæ & poenitentia salutaris, sicut 37. docebatur; talis autem poenitentia, semper vel plerumque, sicut credo, præcedit gratiam iustificacionem, & veram poenitentiam in adultis: Eiusmodi etiam est omnis displicentia, horror, abominatio, detestatio, & improbatio peccatorum, gratiam iustificantem, & veram poenitentiam antecedens. Talis autem poenitentia communiter nascitur ex timore poenæ inferni, ex timore incommodi, ex timore seruili: Quare & Dominus hunc timorem velut vtilem peccatoribus, imprimi etiam ingeminando, sic dicens; Timete eum qui potest & corpus & animam perdere in gehennam. Mattheo. & Luc. 12. Timete eum qui postquam occidit, habet potestatem mittere in gehennam, ita dico vobis, hunc timete. Vnde & Paulus 15. Per simonem Domini declinat omnis à malo. Et supra 1. Timor Domini principium sapientiæ, quod Beda exponens, sicut allegat Petrus 3. sent. dist. 24. Duo, inquit, sunt timores Domini, scilicet illius qui principium est sapientiæ, & amicalis qui perfectione sapientiæ comitatur; seruilis principium sapientiæ est, quia qui post errata sapere incipit, primo, timore corripitur diuino ne pupilla

Apostolus 1. Cor. 13. Augustinus

Marc. 16.

Innocentius

|| suscipimus || solennitatem Augustinus || baptizatus

Leobardus

Sapient. 5.

412
11 accedat

Thomas Bradwardini LIB. 1.

tur, sed tunc perfectæ charitas foras mittitur; succedit huic timor Domini, Sanctus permanens in seculo, loquens de illo duplici timore. Timor Domini, timor Augustinus exponens illud Psal. 17. Beati omnes qui timebit terram, & alius excluditur timor Domini, timor qui propterea timet, ne aliquando in seculo exitium, ne damnatio carceris, & alia quædam non in seculo, sed in æternitate, timet. Timor Domini, timor Augustinus exponens illud Psal. 17. Beati omnes qui timebit terram, & alius excluditur timor Domini, timor qui propterea timet, ne aliquando in seculo exitium, ne damnatio carceris, & alia quædam non in seculo, sed in æternitate, timet. Timor Domini, timor Augustinus exponens illud Psal. 17. Beati omnes qui timebit terram, & alius excluditur timor Domini, timor qui propterea timet, ne aliquando in seculo exitium, ne damnatio carceris, & alia quædam non in seculo, sed in æternitate, timet.

Agere

CAP. 43.

De sententia quod accidit

A non precedenti quod meruit, sed consequentia quod accidit. Augustinus, quod confessio peccati non est opus iustitiæ, sed delicti immunitatis. Confessio peccati non est opus iustitiæ, sed delicti immunitatis. Confessio peccati non est opus iustitiæ, sed delicti immunitatis. Confessio peccati non est opus iustitiæ, sed delicti immunitatis.

B. Item, timor Domini, timor Augustinus exponens illud Psal. 17. Beati omnes qui timebit terram, & alius excluditur timor Domini, timor qui propterea timet, ne aliquando in seculo exitium, ne damnatio carceris, & alia quædam non in seculo, sed in æternitate, timet.

C. Item, timor Domini, timor Augustinus exponens illud Psal. 17. Beati omnes qui timebit terram, & alius excluditur timor Domini, timor qui propterea timet, ne aliquando in seculo exitium, ne damnatio carceris, & alia quædam non in seculo, sed in æternitate, timet.

Augustinus

M 3

Accedat

Aperte

tur, sed hanc perfecta charitas foras mittit; succedit huic timor Domini. Sanctus permanens in seculum seculi. Beatus etiam Augustinus exponens illud Psal. 127. Beati omnes qui timeant Dominum, loquens de isto duplici timore, quorum vnus est castus & permanet in seculum seculi, & alius excludit charitatem, sic ait, Aliqui propterea tantum timeant, ne aliquid mali in terra patiantur, ne illis agitur de illis, ne damnum, ne orbis, ne aliquid amissio chari, ne exitium, ne damnatio carceris, ne aliqua tribulatio, propterea timeant & tremunt, adhuc iste timor non est castus; adhuc quid? Adhuc non in hac terra pati timet, sed gehennas timet, vnde tenuit & Dominus, auditis eum Euangelium legere, ubi verbum eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Audiunt haec homines, & qua vere futura sunt impijs, timeant & continent se a peccato, tunc est quidem, sed non amant iustitiam: cum autem per timorem se continent a peccato, fit consuetudo iustitiae, & incipit, quod durum erat, amari, & dulcescit Deus, & iam incipit homo propter ea iuste viuere, non quia timet poenas; sed quia amat aeternitatem. Excluditur ergo timor a charitate, sed succedit timor castus; quis enim timor castus? Secundum quem debemus Fratres mei, intelligere quod dictum est, Beati omnes qui timeant Dominum, qui ambulant in vijs eius. Qui & exponendo Epistolam primam Iohannis homilia 9a. Incipiat, inquit, timor, quia initium sapientiae timor Domini: Timor quasi locum preparat charitati. Cum autem capere charitas habitare, pellitur timor qui preparauit locum; quia sicut vidimus per se iam introduci lumen quando aliquid luminatur; sicut prius intrat, quae nisi prius exeat, non succedit lumen; sic primo timor occupat mentem, non ibi autem remanet timor, quae ideo intravit ut intro duceret charitatem. Auctoritates ergo quae videntur asserere poenitentiam precedere & facere iustificationem, & purgationem peccatorum, possunt intelligi de poenitentia informi & preparatoria, quod haec facit, quia mouet & excitat, disponit & preparat ut haec fiant. Omnia autem ista & istis similia, pura vnde principium mutationis. Conciliator, Medicus, & vaer saliter omne mutans ad tertiam speciem causae, quae communiter appellatur efficiens, reducuntur, sicut Philof. 2. Phyl. 29. & 31. & 5. Metaphy. 2. manifestat. Talis autem videtur fuisse baptismus poenitentiae, quem Iohannes praedicauit in remissionem peccatorum, sicut Luc. 3. recitatur. Super quod verbum Chrysolomus sicut recitatur in Glossa, & partim per Pelagianos obieciatur superius, ita dicit, Cum nondum oblata esset hostia, nec descendisset Spiritus, qualiter erat scienda remissio? quid est ergo quod Lucas dicit, In remissionem peccatorum? Erant siquidem Iudaei ignari, nec culpas proprias perpendebant. Quoniam igitur haec erat causa malorum, ut peccata agnoscerent ad redemptorem quaerendum, venit Iohannes hortans illos poenitentiam agere, ut per poenitentiam effecti meliores atque contriti ad recipiendum veniam sagant. Aperte ergo cum dixisset, quod venit predicans baptismum poenitentiae, adiecit In remissionem peccatorum, quasi diceret, Ideo fundebat illis poenitere, ut subsequenter veniam facilius impetrarent credentes in Christum. Nam nisi poenitentia ducerentur, nequaquam exposcerent gratiam. Vnde baptismus illud nullam aliam habuit causam, nisi quod preparatorium erat ad fidem Christi. Hoc idem tenet beatus Gregorius, & alij Catholici tractatores. Quare & Petrus 4. Sentent. dist. 2. sic ait, Baptismum Christi Iohannes suo baptismo praenuntiauit, qui primus baptizasse legitur, sed in aqua, non in spiritu, sicut ipse ait, Ego baptizo vos in aqua in poenitentiam: Sola enim corpora abluebat, a peccatis vero non mundabat. Baptismus vero Iohannis fuit in poenitentiam non in remissionem, baptismus Christi in remissionem; quia Iohannes baptizans homines ad poenitentiam vocabat, & quos baptizabat poenitere docebat, secundum illud, Veniebant ad Iohannem in Iordanem, confiteates peccata sua; sed in baptismo Iohannis non dabatur peccatorum remissio quae data est in Christi baptismo. Ad quid ergo, ex quo non conferebat gratiam, utilis erat baptismus Iohannis? quia homines vsu baptizandi preparabat ad baptismum Christi. Quare & similiter Augustinus super illud Psal. 110. Confessio & magnificentia opus eius, tales Auctoritates saliter intelligendas ostendens, Quid inquit, magnificentiam quam iustificare impium? sed opus fortasse hominis praenuntiauit ista magnificentiam Dei, ut cum fuerit peccata confessus, iustificari mereatur. Descendit enim de templo iustificatus publicanus magis quam ille Phariseus; quia neque oculos audebat ad caelum leuare, sed percutiebat pectus suum, dicens, Domine, propitius esto mihi peccatori. Haec est magnificentia Domini, iustificatio peccatoris, quoniam qui se humiliat exaltabitur, & qui se exaltat humiliabitur: Haec est magnificentia Domini, quoniam qui plurimum dimittit, plurimum diligit: Haec est magnificentia Domini, quoniam ubi abundauit peccatum, & superabundauit gratia, sed fortasse ex operibus; Non, inquit, ex operibus, ne forte quis extollatur. Ipsius enim sumus signum creati in Christo, in operibus bonis. Iustitiam enim homo non operatur nisi iustificatus; Credens autem in eum qui iustificat impium, a fide incipit, ut bona opera non

A non praecedentia quod meruit, sed consequentia quod accepit, ostendant. Vnde ergo illa confessio: nondum quidem est opus iustitiae, sed delicti improbatio. Ecce ergo secundum Augustinum, quod confessio peccati iustificationem peccatoris praecedens, non est opus iustitiae, sed tantum improbatio delicti, abominatio & detestatio peccatorum, quae sine duplici-entia, trinitate, & poenitentia iustitiam non facit. Verum ne quis Pelagianorum hanc saltem confessionem preparatoriam & informem sibi audeat vendicare, statim subiungit; Sed nec in ipsa de te homo, glorificis, ut qui glorietur, in Domino gloriatur: Quid enim habes quod non accepisti? Non ergo sola magnificentia qua iustificatur impius, sed & confessio & magnificentia opus eius. Quid ergo dicemus? qui enim vult, miseretur & quem vult, obdurat: nunquid iniquitas apud Deum? absit. Poenitentiam quoque actualem formatam, & meritoriam iustificare iniustum, & delere peccata dupliciter potest intelligi, scilicet antecedenter naturaliter, & concomitanter ac subsequenter secundum legem futuram. Antecedenter, ita quod praecedat naturaliter iustificationem, & deletionem peccati, & falsum est, sicut superius est ostensum: concomitanter & subsequenter, ita, quod in omni iustificatione peccatoris adulti, & deletionem sui peccati secundum legem praesentem inseparanter concomitantur, & naturaliter subsequatur talis poenitentia actualis, verum est; sicut superius est ostensum: Hoc modo loquitur beatus Iacobus Apostolus in Epistola sua, cap. 2. vbi cum Pelagianis superius allegauerit, dicens homo iustificatus non ex fide tantum, sed ex operibus etiam extrinsecis, quae magis opera nuncupantur, quia non iustificatur sine illis, id est, non manet iustus ex sola fide sine operibus, cum oportunitas hinc necessitas fuerit operandi, quia fides tunc sine operibus moritur per abscissum charitatis, quae est vita & forma fidei Christianae, quae & semper cum opus fuerit, operatur, sicut vtrumque praecedentia manifestant. Quare & secundum eum fides per opera consummatur, & viuida conseruatur, & homo iustus seruatur. Intendit enim principaliter sibi resellere haerem quorundam occasione forsitan illius verbi Domini, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit, seu illius dicti Apostolici; Neminem scilicet iustificari ex operibus, superius allegati, dicentium omnem baptizatum, & credentem in Christum esse iustum & saluum etiam sine bonis operibus quibuscumque. Vnde sic ait; Quid proderit, fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? nunquid fides poterit saluare eum? Si autem frater aut foror nudi sint, & indigeant victu quotidiano, dicat autem aliquis de vobis illis; Ite in pace, calefaciamini & saturamini, non dederit autem eis quae necessaria sunt corpori, quid proderit? Sic & fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsa. Tu credis, quoniam vnus est Deus; bene facis; & Daemones credunt & contemunt. Vis autem scire, O homo inanis, quoniam fides sine operibus otiosa est, vel secundum aliam literam mortua est? Abraham pater nofter, nonne ex operibus iustificatus est, offerens Isaac filium suum super altare? Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius, & ex operibus fides consummata est; & impleta est Scriptura, dicens; Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam, & amicus Dei appellatus est. Vides quoniam ex operibus homo iustificatur, & non ex fide tantum: Sed quis legens historiam Genesis, nesciat Abraham fuisse iustum, & familiarem Dei amicum, priusquam obtulit filium suum, seu potius veluit obtulisse. Non fuit ergo ex isto opere iustificatus antecedenter, sed tantum concomitanter & subsequenter, ex isto scilicet opere subsecuto fidem suam & iustitiam, quando necessitas hoc exigit, fidelis & iustus in sua fide & iustitia conseruatus, quam alias perdidisset, praecipuum Domini contemnendo. Quare & Augustinus super Psal. 31. tractat. primo, volens concordare dictum Pauli ad Rom. 4. Si Abraham ex operibus iustificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum; quid enim dicit Scriptura; Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam, & dictum Iacobi memoratum obijciendo & respondendo; sic ait; Vides, inquit haereticus, quia non ex operibus, sed ex fide iustificatus est Abraham. Faciam ergo quicquid volo, quia est bona opera non habuero, & tantum credidero in Deum, deputatur mihi ad iustitiam. Respondeo ergo tantum contra Apostolum, & dico de ipso Abraham, quod inuenimus etiam in Epist. alterius Apostoli, qui volebat corrigere homines, qui male intellexerant istum Apost. Iacobus eum in Epist. sua contra eos, qui volebant bene operari, de sola fide praesumentes ipsius Abraham commendauit opus. Paulus fidem. Non iuste sibi aduersi Apostoli; dicit autem opus omnibus nostrum, Abraham filium suum immolandum Deo obtulit; magnum opus, sed ex fide: laudo super purificationem operis, sed video fidei fundamentum; laudo fructum boni operis; sed in fide agnoscitur radicem. Si autem hoc praeter fidem rectam faceret Abraham, nihil illi prodesset qualecunque illud opus esset. Rursum si sic teneret fidem Abraham; ut cum ei Deus imperaret offerre sibi immolandum filium, diceret apud semetipsum; Non facio & tamen credo; quia me etiam contemnentem iussa sua liberat Deus, fides sine operibus mortua esset,

Calice

Augustinus

ma esset, & tanquam radice sine fructu sterilis atque arida remaneret. Quid ergo nulla opera debemus proponere fidei, id est, ut ante fidem, quæque dicitur bene operari? Ergo *Beatus*, ex fide iustificatus est Abraham, sed ad eadem opera non præcesserunt, tamen secuta sunt. Nunquid enim fides tua sterilis erit, si sterilis non est? sterilis non est ipsa, tene fidem operatus; dicit enim idem Apostolus fidem quæ per dilectionem operatur. Idem de spiritu & littera 20. concordans illud dictum Apostoli per Pelagianos superius allegatum, Factores legis iustificabuntur, ad Rom. 2. cum alio eius dicto, Arbitramur iustificari hominem per fidem absque operibus legis, ad Rom. 3. Neque, inquit, contra seipsum diceret quod ait, Factores legis iustificabuntur, tanquam per opera non per gratiam iustificentur, cum dicat gratis iustificari hominem per fidem sine operibus legis, nihil aliud volens intelligi in eo quod dicit gratis, nisi quia iustificationem opera non præcedunt. Aperte quippe alibi ait, Si gratia non ex operibus, alioquin gratia iam non est gratia, sed sic intelligendum est, Factores legis iustificabuntur, ut sciamus eos aliter non esse factores legis, nisi iustificentur, non ut iustificatio factoribus accedat, sed ut factores iustificatione præcedat. Quid enim est aliud iustificari quam iusti facti, ab illo scilicet qui iustificat impium ut ex impio fiat iustus. Si enim ita loqueremur ut diceremus, Homines liberabuntur, hoc vitæ intelligeretur eis, qui iam homines essent, accedere liberationem; si autem diceremus, Homines creabuntur, non vitæ intelligeretur eos creati qui erant, sed ipsa creatione homines fieri; Ita si dictum esset, Factores legis honorabuntur, non recte intelligeremus, nisi honorem illis, qui iam essent factores, legis accedere; cum verò dictum est, Factores legis iustificabuntur, quid aliud dictum est, quam iusti iustificabuntur? Factores enim legis vitæ iusti sunt; ac per hoc tantumdem est ac si diceretur, Factores legis creabuntur, non qui iam erant, sed qui iam erant, ut sic intelligerent etiam Iudei legis auditores, indigere se gratia iustificationis, ut possent esse factores. Simili quoque modo dicuntur peccata per oris confessionem dimitti, sicut secunda secta medianium ostendebat, quod tamen non potest intelligi antecedenter tempore nec naturas, ita videlicet quod oris confessio antecedit tempore vel natura dimissionem peccatorum mortalium quoad culpam, sicut & contra eandem fuit ostensum, sed concomitantem & subsequenter secundum legem statutam, quia videlicet ad iustificationem iniusti, & conseruationem iustitiae, oportet secundum legem Ecclesiae, si facultas affuerit, quod oris confessio subsequatur; alioquin propter contemptum redeunt peccata prius in contritione & proposito confiteadi deleta; redeunt, inquam, verè vel impurabiliter, seu æquè ponderanter secundum reatum, vel etiam præponderanter propter aggravationem noui contemptus adiuncti. Hoc modo similiter dicuntur peccata in adultis per baptismum remitti: Quis enim catholicus dubitat omnes peccatores magnos & paruos in remissionem peccatorum communiter baptizari, sicut baptismum in remissionem peccatorum est communiter institutum? Quis enim non proficetur Concilium Nicenum, quod pro tota Christi Ecclesia & singulis filiis eius dicit, Confiteor vnum baptismum in remissionem peccatorum? Multi tamen adulti ante baptismum aquæ seu fluminis, in baptismo fluminis credendo in Christum, & in baptismo poenitentiae à peccatis omnibus sunt mundati, sicut superius contra secundam sectam medianium monstrabatur: Isti ergo baptizantur in remissionem peccatorum, non antecedenter, sed subsequenter modis prædictis. Adhuc autem poenitentiam actualem iustificare iniustum, & delere peccata potest habere duplicem intellectum, scilicet effectiue vel ostensiue, manifestatiue, seu etiam significatiue. Actualis namque poenitentia, & maxime qualis in Ecclesia celebratur, ostendit, manifestat, & est signum quod poenitens iustificatur, & quod eius peccata sunt deleta: Sic enim communiter & catholice dicimus per oris confessionem, & potestatem clauium, scilicet absolutionem sacerdotis peccata dimitti, sicut secunda secta, & tertia medianium demonstrabant, quod tamen non potest intelligi proprie, effectiue, sicut contra eandem superius est ostensum, sed manifestatiue & significatiue: Manifestant enim, & sunt signa in foro Ecclesiae quod peccata sunt dimissa confessis & absolutis secundum leges Ecclesiae constitutas. Quare & de poenitentia dist. 1. postquam valide est probatum, peccata per gratiam ante confessionem dimitti, subiungitur: sit itaque confessio ad ostensionem poenitentiae, non ad impetrationem veniæ; & sicut circumcisio data est Abraham in signum iustitiae non in causam iustificationis, sic confessio offertur Sacerdoti in signum veniæ acceptæ, non in causam remissionis accipiendæ. Quare & Glossa super principium illius primæ distinctionis, recitata opinione aicente, quod sola cordis contritio non delet peccata, ubi copia Sacerdotis habetur, subiungit, sed quicquid dicat, dicit quod nec cordis contritio, nec copia Sacerdotis peccata dimituntur, sed tantum gratia Dei, sed ipsa cordis contritio signum est peccata esse dimissa, sicut exterior satisfactio est signum cordis contritionis. Cui & concorditer

Petrus

A Petrus 4. sent. dist. 17. Confessio, inquit, est testimonium conscientia Deum timentis. Huius consonat illud superius allegatum, quod Christus præcepit leprosi mundato ostendere se Sacerdotibus, & offerre pro emundatione sua non impetranda sed habita, quod præcepit Moses in testimonium illis, non dixit inefficentiam, sed in testimonium, & in signum munditiæ consecrate. Quare & congruè Leuit. 14. ubi traditur ritus leprosi mundandi, præcipitur quod leprosi mundandi adducatur ad Sacerdotem; qui cum inuenit lepram esse mundatam, præcipit ei vt offerat hæc & illa, vt sic qui mundus est, iure purgetur. Sed quomodo mundatur nouiter seu purgatur, cuius lepra iam prius est mundata, & mundam inuenta, nisi quia mundatus, seu mundus purgatus, seu purus ostenditur iudicio Sacerdotis: Certum est enim Sacerdotes legales, leproso nequaquam miraculosè & effectiue mundasse, sed mandatos per prius se mundos tantummodo indicasse, quod & planè exprimitur verba legis, Cum, inquit lex præacta, Sacerdos inuenit lepram esse mundatam, faciet hæc & illa. Qui etiam modus loquendi supra eiusdem 13. expressius & sepius inuenitur, ubi traduntur leges de eo quod apparet, sed dubitatur esse leprosus, quod debet adduci ad Sacerdotem, & secundum eius iudicium reparari mundus vel immundus: ubi & in casu quo iudicabitur esse mundus, quandoque dicit quod mundabit eum Sacerdos; id est, mundum iudicabit; quandoque quod talis mundabitur, id est, mundus iudicabitur, sicut planum est, & Glossa testatur. Quare & textus satis planè seipsum exponens in casu prædicto, quandoque dicit quod considerabit eum Sacerdos, & mundum esse decerneret, quandoque verò quod pronunciet eum mundum. Vbi etiam in casu quo debet iudicari immundus, quandoque dicit, quod contaminabit eum Sacerdos, id est, secunda Glossa, contaminatum iudicabit; & quandoque dicit expressius quod talem teneri à lepra iudicabit; quandoque verò quod Sacerdos iudicio polluetur, & iorer immundus reputabitur. Quod & planè testatur auctoritas beati Hieronymi contra sectam tertiam allegata. Quare & Petrus 4. sentent. dist. 18. Aliter, inquit, soluit Deus vel ligat, aliter Ecclesia. Ipse enim per se tantum ita dimittit peccatum, quia & animam mundat ab omni interiore macula, & à debito æternæ mortis soluit; Non autem Sacerdotibus hoc concessit, quibus tamen præbuit potestatem ligandi & soluendi, id est, ostendendi homines esse ligatos & solutos: Vnde & Dominus leprosum sanitati prius restituit per se, deinde ad Sacerdotes misit, quorum iudicio ostenderetur mundatus. Item & Lazarem iam viuificatum obtulit discipulis soluendum, quia etiam si aliquis sit apud Deum solutus, non tamen in facie Ecclesie solutus habetur, nisi per iudicium Sacerdotis. In soluendis igitur culpis vel retinendis ita operatur Sacerdos Evangelicus & iudicat, sicut olim legalis in illis qui contaminati erant lepra, quæ peccatum figurat, idque iuris & officij habent Sacerdotes Evangelici, quod olim habebant legales sub lege in curandis leprosis. Hæc ergo dimittunt peccata vel retinent, dum dimissa à Deo vel retenta iudicant vel ostendunt. Similiter etiam loquitur Augustinus de spiritu & littera 20. ubi posita vna expositione illius Apostolici dicti ad Romanos, Factores legis iustificabuntur, superius recitata, subiungens secundam, sic ait, Aut certe ita dictum est, Iustificabuntur, ac si diceretur, Iusti habebuntur, iusti deputabuntur, sicut dictum est de quodam, Ille autem volens iustificare se, id est, vt iustus haberetur, & deputaretur. Vnde aliter dicimus, Deus sanctificat sanctos suos; aliter autem sanctificetur nomen tuum. Illud ideo quia ipse illos facit sanctos esse qui non erant sancti; Hoc autem ideo, vt quod semper apud se sanctum est, sanctum etiam ab hominibus habeatur, id est, sanctè timeatur. Ad similem ergo modum loquendi non incongruè potest dici, quod contritio seu poenitentia actualis iustificat impium, & delet peccata, scilicet ostensiue, manifestatiue, seu etiam significatiue, licet non proprie effectiue. Amplius autem poenitentiam actualem delere peccatum, potest intelligi quantum ad culpam, vel quantum ad poenam, seu satisfactionem debitam, seu statutam. Quis enim ignorat peccatorem debere poenitentem, & auctoritate clauium à peccato solutum eadem auctoritate ad poenam & satisfactionem ligari? Quanquam igitur peccator per iustificationem gratia statim immediatè iustificetur, & à peccato purgetur quantum ad culpam seu maculam, manet tamen obligatus ad poenam temporalem, & ad satisfactionem congruam faciendam. Contritio autem & poenitentia interior & exterior, puta, confessio, erubescencia, ieiunium, oratio, & elemosyna est pars huius poenæ & satisfactionis prædictæ. Contritio tamen & poenitentia interior potest esse tanta, tam vehemens, tam intensa, quod ipsa plenè sufficeret sine alia poenitentia aut satisfactione extrinseca faciendâ. Rationabiliter ergo dici potest, contritionem & poenitentiam actualem iustificare iniustum & delere peccata, quantum ad solutionem poenæ & satisfactionis debite pro peccato. Dicitur enim peccator iustificari, & purgari à peccato per satisfactionem & opera satisfactoria, puta per ieiunium, per orationes, per elemosynas, & similia, sicut quarta secta medianium recitat, cum tamen

certum

certum sit, peccatum quantum ad culpam & maculam prius esse dimissum, si cui contra eandem A
fuit ostensum, quod ideo debet intelligi modo dicto. Sic autem loquitur lex, imo Dominus
in lege, Leuit. 4. & 5. frequenter dicendo, si quis peccauerit hoc modo vel illo, offerat hoc
vel illud, rogabitque pro eo Sacerdos, & dimittetur ei. Vbi & primo capitulo precipitur,
quod anima quae peccauerit tali modo, agat poenitentiam de peccato, & offerat hoc vel illud
rogabitque pro eo Sacerdos & pro peccato eius, & dimittetur ei; & infra magis expressè iube-
tur quod anima in inferis dampnum in rebus sanctificatis Domino, in rebus proximi, resti-
tuit integrè cuncta ablata, & in superiorem partem offeratque artem immaculatum de
gregibus Sacerdoti, iuxta mensuram & estimationem peccati, qui orabit pro eo, & dimitte-
tur ei pro singulis quae faciendo peccavit. Huic & consonat, quod contritio, confessio, & ab-
solutio, quare & perfectè mundant à culpa & maculis peccatorum, adhuc pro satisfactione à
Sacerdotibus eis in iudicio, dicendo frequenter orationem dominicam, orant Patrem Coele-
stem dicentes, *Domine nobis debita nostra, vel sicut Luca. 11. recitas, dimitte nobis peccata* B
*nostra. Dimitte, inquit, nobis debita nostra siue peccata, quantum scilicet ad effectum
namque gratiam, quantum ad punitionem & satisfactionem, quae prius dimissum quantum ad mac-
culam sine culpa. Quare & Anselmus: Cur Deus homo 20. dialogizans sic ait, Quid est
quod dicimus Deo, dimitte nobis debita nostra, & omnis generis orat Deum, quem credit, ut
dimittat sibi peccata: Si enim solvimus quod debemus, cur oramus, ut dimittat? Nunquid
Deus iniustus est, ut iterum exigat quod solutum est? Si autem non solvimus, cur frustra ora-
mus, ut faciat, quod quia non convenit facere non potest, aut qui non solvit frustra dicit dimitte,
qui autem solvit, supplicat, quoniam hoc ipsum perit ad solutionem vel supplicet. Huic
quoque concordat quod refert beatus Gregorius super Euangelia homilia 34. de quodam no-
mine Victorino, qui erat opulenta substantia & peccator, sed reatus sui consideratione com-
punctus, exiit ex terra, mundi huius omnia dereliquit, Monasterium petiit, in quo nimirum
Monasterio tanta humilitatis, tantaque sibi distractionis exitit, ut cuncti fratres, qui illic C
ad amorem divinitatis exercuerant, suam cogentur vitam despiciere, dum illius poenitenti-
am viderent. Studuit namque toto mentis animum cruciare carnem, proprias voluntates frange-
re, sicut orationes querere, quotidianis se lacrymis lavare, despectum sui appetere, oblatam
à fratribus venerationem timere. Hic itaque nocturnas fratrum vigiliis praevenerit consueverat,
& quia in eoque Monasterio situm est ex vno latere in secretiori parte prominebat, illic
confuetudinem fecerat ante vigiliam egredi, ut se quod die in fletu poenitentiae quanto secretius
tanto liberius mitteret. Contemplantur namque distractionem venturi iudicii sui, & iam ei-
dem iudicio concordans puniebat in lacrymis facinoris sui reatus. Quadam autem nocte, ex-
plorante & vidente Abbatem Victorino, in secreto montis latere diu in oratione prostrato, lux
caelitus diffundebar subito super eum, tantaque claritas ibi se sparsit, ut tota pars regionis illi-
us ex ipsa candesceret; Vox etiam pariter venit dicens, Dimissum est tibi peccatum tuum. Ad-
huc autem iuxta distinctionem praemissam potest elici alia consequenter. Poenitentiam siqui-
dem actuali iustificare in iustum, potest intelligi vel quantum ad deletionem maculae pec-
cati seu culpa, vel quantum ad plenam reconciliationem Deo offenso, & reformationem ple-
nariam status sui. Dimissio namque peccato culpam quoad culpam, adhuc remanet Deus ei ira-
tus, vult enim adhuc ei punitionem seu poenam satisfactoriam pro peccato. Ira namque Dei si-
cut dicebatur 25. primi, & turba Doctorum testatur, non est aliqua commotio, turbatione ip-
sius, sed tantum voluntas puniendi, & eius effectus, ipsa videlicet poenitio siue poena. Quod
bene aduertens Propheta, & plangens, sic ait, Deus conuertere nos &c. Domine Deus virtutum
quocumque irasceris super orationes serui tui, scilicet iam conuersi; Cibabis nos pane lacrymarum,
& potum dabis nobis in lacrymis in mensura 2. Psal. 79. In mensura, scilicet poenae contra me-
suram culpa, sicut Esaias 27. dicitur, & praecedentia manifestant. Quare & Augustinus exponens
versum Psalmi, de ira Dei praemissum, sic ait, Irascebaris in orationem inimici tui, & adhuc iras-
ceris in orationem serui tui. Conuersisti nos, agnouimus, & adhuc irasceris in orationem serui
tui. Ita plane irasceris ut Patre, corrigens, non vniuersum, damnans, Ne putes iam transisse iram
Dei quia conuersus es irascebat ira Dei, sed ne damnet in aeternum, flagellat autem non
parceat, quia flagellat omnem filium quem recipit, sed tamen quandiu irasceris in ora-
tionem serui tui, non iam inimici nisi quandiu sic cibabis nos, & cetera, supradicta.
Nec etiam peccator, peccato dimisso, statim habet reformationem plenariam status sui,
sicut euidenter sequitur ex praedictis; adhuc etiam remanet debitor poenae, & satisfactoris
debitae pro peccato. Habet quoque ut plurimum quandam infirmitatem, ex peccato contra-
ctam, scilicet facilitatem ad malum & difficultatem ad bonum. Ad reformationem, ergo ple-
nariam impetandam, valet contritio, & poenitentia interior, & exterior poenitentia, sicut se-
quitur*

- A quitur ex praemissis, sicut etiam testatur Bernardus de gratia & libero arbitrio, 24. superius
recitatus. Quare & Augustinus de vera & falsa poenitentia, 17. Studet, inquit, qui que delicta
corrigere, ut post mortem non poenitentem permanere uoluerit. Quaedam enim peccata sunt, quae
sunt mortalia, & in poenitentia sunt venialia, sed non statim sanata; Saepè enim quidam eger
morerentur, si non medicaretur, nec statim sanarentur; languet victurus, qui erat mortuus; Et
supra 13. Peccatum fit veniale per confessionem quod erat criminale in operatione; & si non
statim purgatur, fit tamen veniale quod commiserat mortale. Dicitque Anselmus, 1. Cur
Deus homo, 25. Benignitatem nulli dari debere, nisi illi cui poenitentia dimissa sunt peccata, nec
hanc dimissionem fieri nisi debito reddito quod debetur pro peccato secundum magnitudi-
nem peccati. Inuit ergo plane quod peccatum dimittitur aliquatenus, sed non poenitentia, par-
tialiter, non totaliter, dimittitur, non plene ante solutionem plenariam totius debiti pro pecca-
to. Per haec autem & huiusmodi diuina gratia inspirante, auctoritates praemissae & aliae similes,
B quae videntur istam sententiam impugare ad concordiam reducentur, omnes Pelagianorum
argutiae dissoluentur, & omnes obiectiones aliae sopientur. Porro licet peccatum per intuo-
nem gratiae ad naturaliter contritionem, confessionem, & absolutionem, & satisfactionem
plenariam, quantum ad culpam & maculam deleatur, sicut superius est ostensum, remanet
tamen peccator obligatus ad satisfactionem plenariam & debitam pro peccato, sicut super-
ius est ostensum. Contritio autem, confessio, absolutio, seu absolutionis debita questio, &
receptio, & qualibet operis satisfactorio est satisfactoria quoquomodo, quia partialiter vel con-
taliter pro peccato, valetque ad meritum, ad humilitatem, ad eandem peccatum, & ad car-
nem belliceram subiugandam. Nihil ergo horum est superfluum, inutile, otiosum; sicut
superius est obiectum. Quare & Augustinus de vera & falsa poenitentia, 13. Erubescencia, in-
quit, ipsa partem habet remissionis. Ex misericordia enim hoc praecipit Dominus, ut nemo
poeniteret in occulto. In hoc enim quod per seipsum dicit sacerdoti, & erubescencia vincit
C in ore officii, fit veniale criminis. Fit enim veniale per confessionem quod erat criminale in
operatione; & si non statim purgatur, fit tamen veniale quod commiserat mortale. Multum
enim satisfactorio obtulit, qui erubescencia commoens, nihil totum quae commiserit, quanto
Dei denegauit. Et quoniam verecundia magna est poena, qui erubescit pro Christo, dignus sit
misericordia. Vnde patet, quod quanto pluribus confitebitur in spe veniae turpitudinem
criminis, tanto facilius gratiam consequetur remissionis: Ipsi enim sacerdotes plus possunt
proficere, plus conuictibus parcere, quibus crimen remittit Dominus. Quamobrem & Pe-
trus, 4. Sent. dist. 17. vlt. Si, requirit, queritur ad quid valet confessio, cum in contritione iam
delectum sit peccatum, dicimus quod quaedam poenitentio est sicut satisfactorio operis. Per confessi-
onem etiam intelligit sacerdos qualiter debeat iudicare de criminis, per eam quoque peccator fit
humilior & cauior. Cui & concorditer Glossa super principium dist. de poenit. querit
ad quid poenitentia exterior, & confessio est necessaria, cum peccatum sit prius dimissum per
D confessionem, siue per contritionem. & responderet; Hoc fit ad humilitatem & ad iustitiam ex-
ercendam, & ut satisfaciatur Ecclesiae quam laesit, & ut ipse & alij reddantur cauiores. Et sub-
dit; Si autem subtiliter intueatur, gratiae Dei, non contritioni est attribuenda remissio peccato-
rum. Vnde euidenter apparet, quod Glossator non dicit illud quod erat allegatum superius,
pro parte contraria, ex haec Glossa, secundum sententiam propriam & subtilem, & etiam quia
tunc plane contradiceret sibi ipsi, sicut praecedentia manifestant, sed secundum opinionem ali-
orum communem, & inter omnes, communiter loquentes famosam. Nec quisquam, qua-
so, Theologus me causetur eo quod glossulam istam non Theologica ita tractem. Pelagiani
namque obijciunt eam mihi, quod ergo malum ipsos gladio proprio referre? Graecis enim ac
barbaris, sapientibus quoque & insipientibus debitor sum effectus, neque ignoro, quoniam
quod stultum est Dei sapientius est hominibus, & quod infirmum est Dei fortius est homini-
bus aliquibus aliquando; qui verò aliter senserit, loquatur ipse sapientiam inter perfectos,
E de solidum quod producat. Mecum agitur multum bene Christi parulis lac ministrum,
si declaratio sermonum meorum illuminet, & de parulis intellectum. Vnam etiam
omnia ita fiam, ut omnes lucrificam veritati. Quod verò arguebatur superius, cum poenit-
tere sit in hominis libera potestate, potest accepta gratia minime poenitere, & ita esse iustifica-
tus & iustus sine quacumque poenitentia post vel ante. Porro, bene concludit de poenitentia abso-
luta; possit enim formalis Deus omnipotens ita iustificare adultum per habitum sine actu, si-
cut iustificat paruulos baptizatos & infantes in ventre, secundum legem autem iam positam
non conuictus, cuius causam exiit, qui actus contritionis non fit a solo homine, nec an-
tecedenter ab homine cum Deo, sed a Deo antecedenter cum homine, sicut corollarium ar-
doceat. Deus enim in sanctitate magnificus, quandoque inspirat peccatori adultulo habitu cha-
ritatis

ritatis & gratiæ, aspirat & actum, quem & per suam infructuabilem voluntatem; sicut decim. A
 huius docet, in homine & cum homine, sed prius naturaliter homine irresistibiliter, & inde-
 feſtibiliter operatur. Intra quoque sententia nequaquam, quæ quæ clauium potestatem: Po-
 testas namque & vſus earum ad multa & magna in foro priuato & publico se extendit, primo
 ad indicationem & notificationem, verè abolitionis peccato impense a Deo, sicut superius
 dicebatur, dum tamen fiat conformiter abolitioni diuine, & iudicio Ecclesiæ triumphan-
 tis, concorditer quoque conditioni seu merito absoluti sicut præcedentia manifestant. Vnde
 & Augustinus de vera & falsa poenitentia 13. Dixit, inquit, Dominus, Quodcunque sol-
 ueris super terram, soluetur in cælis, hoc est, ego Deus & omnes ordines cælestis curiæ, &
 omnes sancti in gloria mea laudant nobiscum & confirmant quos ligatis & soluis; Non dixit,
 quos putas ligare & soluere, sed in quos exercetis opus iustitiæ & misericordiæ; Non dixit,
 quæ vestra in peccatores non cognosco. Dicitque Gregorius homilia 26^a, super Euangelium,
 exponendo illud Ioannis præmissum, Quorum remisit peccata, &c. quod sæpe agitur, ut
 ille qui iudicij locum tenet, vel damnet innumeris, vel mitis ipse alligatus soluat, sæpe in sol-
 uendis ac ligandis subditis sua voluntatis motus, non autem causarum merita sequitur; vnde
 fit ut ipsa hæc alligandi & soluendi potestatem se priuet, qui hanc pro suis voluntatibus, &
 non pro subiectorum moribus exercet; sæpe fit ut erga quemlibet proximum odio vel gratia
 moueatur pastor: Iudicare autem dignè de subditis nequeat, qui in subditorum causis
 sua vel odia, vel gratiam sequuntur. Vnde rectè per Prophetam dicitur, Mortificabant animas
 quas non moriantur, & viuificabant animas quas non viuunt: Non morientem quippe
 mortificat qui iustum dâmar, & non viuunt viuificare nititur, qui reum à supplicio solu-
 uere conatur: Causa ergo pensanda sunt, & tunc ligandi atque soluendi potestas exercen-
 da; videndum quæ culpa, aut quæ sit poenitentia secuta post culpam, ut omnipotens Deus
 quos per compunctionis gratiam visitat, illos pastoris sententia absoluat. Tunc enim vera
 est absolutio prædictis, cum interim arbitrium sequitur Iudicis; quod bene quadragesimæ
 mortui resuscitatio illa significat, quæ videlicet demonstrat, quia prius Dominus mortuum
 vocauit, & viuificauit dicens; Lazare, veni foras, & postmodum is qui viuens egressus fue-
 rat à discipulis est solutus, sicut scriptum est, Cumque egressus esset qui fuerat ligatus iusti-
 tiis, tunc dixit discipulis, Soluite, & finite abire: Ecce illum discipuli iam viuentem soluit,
 quem magister iam resuscitauerat mortuum; Si enim discipuli Lazarum mortuum soluerent,
 factorem magis ostenderent, quam virtutem. Ex qua consideratione intuemus, quod il-
 los nos debemus per pastorem auctoritatem soluere, quos Autorem nostrum cognoscimus
 per suscitandam gratiam viuificare, quæ ammirum viuificatio ante operationem recitandis in
 ipsam cognoscitur confessione peccati. Quare & Petrus 4. sent. dist. 18. Quomodo, in-
 quit, verum est. Quodcunque solueris super terram erit solutum & in cælis, & quodcunque
 ligaueris, &c. Aliquando enim ostendunt Sacerdotes solutos vel ligatos, qui non sunt tales
 apud Deum, & respondit: Sed intelligendum est hoc in illis quorum merita solui vel ligari
 postulant. Tunc enim sententia Sacerdotis, iudicio Dei, & totius cælestis curiæ approbatur
 & confirmatur, cum illa ex discretione procedit, ut reorum merita non contradicant. Quos-
 cunque ergo soluit vel ligat, adhibentes discretionis clauem, reorum meritis soluitur
 vel ligantur in cælis, id est, apud Deum, quia in iudicio diuino sententia Sacerdotis sic pro-
 gressa approbatur, & confirmatur. Secundò, Sacerdotes Ecclesiastici aliquos verè ligant, &
 solunt, aliquos scilicet notoriè criminosos arcendo à communione Sacramentorum Eccle-
 siæ, & eosdem reconciliatos ad eadem admittendo: Licet enim raris gratia Dei præuentus
 poeniteat, & verè absoluitur à peccatis omnibus coram Deo, non tamen recipitur ad Eccle-
 siastica Sacramenta nisi emundatus & absolutus iudicio Sacerdotis. Hæc autem bene apparet
 de publicè peccantibus, & ideo publicè poenitentibus, in capite reuincij de Ecclesiâ patenter
 & peracta poenitentia in cana Domini reassumptis. Quod & bene figuratum in La-
 zaro notoriè mortuo & sepulto, quem Dominus per se primus suscitauit, deinde præcepit
 discipulis, ut eum adhuc ligatus soluerent, sicut etiam abire Ioan. 11. euidenter ostendens
 quod notoriè mortuus per peccatum, licet Christo vocante per gratiam reuiuiscat, debet ta-
 men venire foras per oris ianuam, confitendo: & solui, id est, absolui à vinculo quo apud
 Ecclesiâ tenebatur, & perimiti libere abire, liberate Ecclesiæ militantis. Vnde Augustinus
 primæ parti super Ioan. sermone 49. hunc locum exponens, quid, inquit, hoc signifi-
 ficat? quando contemnis, mortuus iaces, sepultus iaces, quando confiteris, procedit: quid
 est procedere, nisi ab oculis velut exundo manifestari. Sed ve confitearis, tunc scit, mag-
 na voce clamando, id est magna gratia vocando; ideo cum processerit foras adhuc ligatus,
 confitens & adhiuc ius, ut soluerentur peccata eius minutis, hoc dixit Dominus; Soluite
 cum

A cum & finite abire: Quid est, soluite, & finite abire? quæ solueris in terra, soluta erunt in cæ-
 lo. Qui & de verbis Domini serm. 8. postquam per exemplum de Lazaro ostendit consistentem
 peccatorum prius esse suscitatum à Domino, sicut superius plenius recitatur, opponendo, & re-
 spondendo subiungi; dicit ergo aliquis, Quid prodest Ecclesiæ, si iam confessor voce Domi-
 nica resuscitatus prodit? Quid prodest Ecclesiæ confitenti, cui Dominus ait; Quæ solueris
 in terra; soluta erunt & in cælo? Ipsum Lazarum attende, Cum vinculis prodijt, iam vivebat
 confitendo, sed nondum liber ambulabat, vinculis irretitus, Quid ergo facit Ecclesiæ, cui dictum
 est, Quæ solueris soluta erunt, nisi quod ait Dominus continuo ad discipulos, Soluite illum
 & finite abire. Dicitque Alchimus sicut recitatur in Glossa super Ioan. 11. Christus ergo suscitauit, ^{libere}
 quia interius per seipsum viuificat; soluit discipuli, quia per ministerium Sacerdotum absol-
 uuntur viuificati. Tertiò Ecclesiastici Sacerdotes possunt verè ligare vinculo excommunicati-
 onis, & soluere in Ecclesiâ militante à communione Sacramentorum & hælum separando
 & reconciliando, in tantum quod licet constet Ecclesiæ de aliquo excommunicato, quod verè
 poenituit, & quod per eum non stetit, quod minus reconciliaretur Ecclesiæ: vnitati, & sic de-
 cessit, quare & quod sit absolutus veraciter coram Deo & in Ecclesiâ triumphante; non debet
 haberi pro filio Ecclesiæ militantis, donec per eam fuerit absolutus, sicut & docet expressè In-
 nocent. Papa, Extra, de sent. excomm. A nobis est sæpe quaesitum. Vbi de tali excommunica-
 to & mortuo ita scribit, Contingit interdum, ut qui ligatus est apud Deum, apud Ecclesiâ
 sit solutus, & qui liber est apud Deum, Ecclesiastica est sententia innodatus. Vinculum ergo
 quo peccator ligatus est apud Deum, in culpæ remissione dissoluitur. Illud autem quo ligatus
 est apud Ecclesiâ, cum sententia remittitur, relaxatur; quod in suscitatione Lazari ser-
 mo Euangelicus manifestat, quem prius Dominus suscitauit, & Apostollis præcepit postmo-
 dum soluere suscitatum. Vnde quantumcunque se quis iuramento praestitit, quod Ecclesiæ
 mandato pareret, humiliare curauerit, quantumcunque poenitentia signa præcesserint; si ta-
 men morte præuentus, abolitionis non potest beneficium obtinere, quantum absolutus apud
 Deum fuisse credatur, nondum tamen habendum est apud Ecclesiâ absolutus: Potest
 tamen & debet Ecclesiæ beneficium subueniri, si de ipsius viuentis poenitentia præcedentia
 signa constiterit, defuncto etiam abolitionis beneficium impendatur. Quarto Ecclesiastici
 Sacerdotes possunt verè ligare & soluere poenitentias varias grauiores vel leuiiores poeniten-
 tiis iniungendo, iniunctas mitigando, mutando, & fortassis per Indulgentias de immenso
 thesauro Ecclesiæ omnem exteriorem poenitentiam misericorditer relaxando, possuntque
 forsitan ex amplissima misericordia Domini absoluere poenitentes ab omni poenitentia, &
 poena extrinsecâ præsentis, vel in futuro debita pro peccato. Quare & Augustinus de vera
 & falsa poenitentia 13. Ipsi, inquit, Sacerdotes possunt consistentibus parcere, quibus crimen
 remittit Dominus. Lazarum enim de monumento iam suscitauit, obtulit discipulis solu-
 endum, per hoc ostendens potestatem soluendi concessam Sacerdoti: Dicit enim, Quodcun-
 que solueris super terram, soluetur in cælis; hoc est, Ego Deus, & omnes ordines cælestis curiæ,
 & omnes sancti in gloria mea laudant nobiscum, & confirmant quos ligatis & soluis;
 non dixit, Quos putas ligare & soluere, sed, in quos exercetis opus iustitiæ & misericordiæ,
 alia opera nostra in peccatores non cognosco. Quinto Ecclesiastici Sacerdotes verè absol-
 uunt ab obligatione qua peccator, opportunitate concessa, tenetur tecundum legem in Eccle-
 siâ positam confiteri Sacerdoti sua peccata, & absolui ab eo: Hoc enim semel factum, non tenetur
 vterius sic facere de eisdem. Sexto Ecclesiastici Sacerdotes absoluunt veraciter & finaliter
 quodammodo à peccatis, quia iuxta præmissa, licet peccata per infusionem gratiæ deleantur
 ante confessionem, & abolitionem obtineant, tamen nisi peccator, habita facultate, postea
 confiteatur & absoluitur, reuertuntur quodammodo & nouiter imputantur; imò & propter
 contemptum clauium aggrauantur. Septimò potestas clauium, absolutio Sacerdotis, & poen-
 itentia Sacramentum valet ad augmentum gratiæ, consequendum, quod debet non medio-
 criter quemlibet excitare ad peccatis confitendum. Hæc namque secunda Augustinus, &
 recitat Petrus 4. sent. dist. 1. est distantia Sacramentorum veterum & nouorum, quod illa tan-
 tum promittebant, & significabant, hæc autem dant salutem. Eodemque modo videtur esse
 de baptismo poenitentia, sicut de baptismo aquæ; sed baptismus aquæ confert aucto prius
 baptizato Spiritu Sancto, & accedenti gratia, augmentum gratiæ, & virtutum dicente Hieronymo,
 sicut Petrus allegat 4. sentent. distinct. 4. Fides quæ fidelis facit in aquis baptismi
 datur, vel iuritur, quia non habenti ibi datur, & iam habenti vltimus habetur, quod & tenet
 ibi Petrus expressè. Quare & octauo, valet illa potestas, ad diminutionem & remissionem
 culpæ poenitentia, sicut in multis locis, Charitate crescente minuitur cupiditas & detrahit. In baptizato quoque
 primo

primo baptismo flammis, cum postea recipit baptismum in aqua, debilitatur fomes peccati, A sicut 4. sentent. Petri distincta docetur, cur ergo non similiter in baptismo poenitentiae sententendum? Iste quoque effectus deberet excitare non modicum ad credentem confitentium. Ad aliud autem quod arguebatur superius, Si poenitentia est Sacramentum, est signum sacra rei ipsam sequentis: quidam respondent sicut recitat Petrus 4. sent. dist. 23. hoc non esse verum de Sacramento poenitentiae, sicut nec semper in alijs Sacramentis, quae efficiunt quod figurant. Quibus & concorditer ipse Petrus super eodem dist. 4. quarendo & respondendo sic ait; Si quaeritur cuius rei baptismus ille sit Sacramentum, qui datur iam iusto, dicimus Sacramentum esse & rei quae praecessit, id est, remissionis ante per fidem datae; nec mireris rem aliquando praecedere Sacramentum, cum aliquando etiam longe post sequatur, ut in illis qui sic accedunt, quibus, cum post poenituerint, incipit baptismus prodesse, in quibus fuit baptismus Sacramentum huius sanctificationis quam poenitendo habent. Aliter autem, & forsitan verius iuxta praecedentia dici potest, quod Sacramentum poenitentiae est signum sacra rei per ipsum semper collatae, augmenti scilicet gratiae praecedentis. Quaedam etiam Autoritates & rationes per Pelagianos obiectas exponunt, & solvunt 35. & 21. huius.

CAP. XLIII.

De Praedestinatione secundum quid nominis.

POST haec autem De praedestinatione aliqua brevia breuiter sunt dicenda, de qua, quid nominis est sciendum. Nam secundum Philosophum i. Elench. Qui nominum virtutis ignati sunt, paralogizantur & ipsi disputantes, & alios audientes; cui & concordans Apostolus i. ad Cor. 14. ita dicit, Si nesciero virtutem vocis, ero ei, cui loquor barbarus, & qui loquitur mihi barbarus. Dicitur ergo destinare secundum Grammaticos, mittere, deputare, signare, ascribere, ordinare, & istis ultimis modis loquitur sacra Scriptura. Vnde 2. ad Cor. 9. Vnusquisque prout destinavit in corde suo, &c. Glossa, destinavit, id est, praordinavit. Et Sap. 5. Tanquam sagitta emissa in locum destinatum, &c. Quare & Praedestinare, & Praedestinatio dicitur eisdem modis. Vnde beatus Augustinus simili via incedens de Praedestinatione contra Pelagianos secundo definit Praedestinationem hoc modo, Praedestinatio est praemittendo, & prauidendo, vel praordinando futurum aliquid.

CAP. XLV.

Quod Praedestinatio realiter sit ponenda quid sit, quot modis dicatur; quod non sit propter opera, sed secundum Dei gratuitam voluntatem.

VN autem habito quid Praedestinatio nominaliter dicitur, restat inquirere nunquid ipsa realiter sit ponenda, & quod sit ponenda realiter 27. & sequentia satis probant; quam & testatur virtusque series Testamenti. Vnde Exod. 32. Aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, decie me de libro tuo quem scripsisti. Iste autem liber scriptus a Deo quid aliud potest intelligi, quam eius Praedestinatio de futuris, sicut omnes expolitores Catholici constantiter; & Psal. 68. delentur de libro viventium; Et Psal. 138. In libro tuo omnes scribentur. Et Esa. 4. Sanctus vocabitur omnis qui scriptus est in vita, in Ierusalem. Et Dan. 12. In tempore illo stabit populus meus, omnes qui inuentus fuerit scriptus in libro. In nouo similiter testamento Apostolus Praedestinationem testatur, non supprelo nomine sed expresso, ubi agit de Filio Dei Praedestinato ad Rom. 1. Et in 8. de his quos Praedestinavit conformes fieri imaginis filii sui; Et ad Ephes. 1. De his quos elegit ante mundi constitutionem, & Praedestinavit in adoptionem filiorum. Ipsa similiter veritas veraciter hoc dicebat. Matth. 20. loquens de fessione ad dextram vel sinistram a Patre lesionibus preparata. Et infra 25. de regno parato a mundi origine regnantis; Pro qua & Act. 10. scribitur de testibus praordinatis a Deo; Et infra 13. Crediderunt quotquot erant praordinati ad vitam aeternam; quam & Autoritates

Autoritates de electione diuina cum multis suis similibus in vtroque testamento insinuante euidenter. Hanc quoque omnes Doctores, imo & omnes docti pariter & indocti Catholici Catholice confitentur. Nunc autem terminata quaestione De praedest. Si estis superest conuenienter inquirere quid est realiter praedestinatio iam inuenta, & sicut potest haberi ex 9. & 27. & sequentibus cum auditorio 23. Ipsa est aeterna praevolutio Dei, siue praordinatio voluntatis diuina circa futurum. Et haec dupliciter potest sumi, vno modo generaliter, scilicet pro praedestinatione diuina respectu cuiuscunque futuri, & sic est conuenienter cum providentia, sicut ex 27. & sequentibus apparet; sicque loquitur Philosophus in Secretis Secret. partis 1. cap. 16. Deus, inquiring, cuncta sua sapientia aequali pondere, & certo numero & ordine destinavit. Et infra eisdem lib. & parte 2. cap. dicit, quod Destinator excelsus non ita praedestinavit futura, quod in aliquo sua potentia derogaret. Alio modo specialiter, scilicet pro praedestinatione voluntatis diuinae circa creaturam rationalem, angelicam vel humanam; & iste est communis modus loquendi Scripturae Canonicae & Doctorum. Et adhuc sicut volutio Dei accipitur bino modo, simpliciter scilicet & secundum quid, bonorum videlicet & malorum, sicut 34. & praecedentia docuerunt: sic & ei duplex huiusmodi praedestinatio correspondet, simpliciter & secundum quid, bonorum atque malorum. Quod autem praedestinatio sit bonorum, nullus Theologorum ignorat: sed quia ab aliquibus forsitan dubitatur, An sit malorum similiter, hoc ostendam. Hoc enim, ut praedictum est, sequitur ex 34. cum praecedentibus, & 27. & sequentibus, & ex corollario 23. cap. & rationibus, & autoritatibus quas adducit, & ex illo 23. cum hoc vero notissimo cuilibet Christiano, quod Deus vult & in finali iudicio, & post vult multos Angelos malos & homines aeternis ignibus utiari. Item dicit Aug. 2. de Ciu. Dei 5. quod aliqui in hac vita praedestinati sunt in aeternum ignem ite cum Diabolo, sicut 23. plenius allegauit. Idem super Iohan. parte 2. hom. 53. siue 107. totius, exponens illud Iohan. 17. Nemo est his perijt, nisi filius perditionis, ut Scriptura impleteretur, sic ait, Filius perditionis dicitur est traditor Christi, perditioni praedestinatus secundum Scripturam, quae de illo in Psalmo 108. maxime prophetauit. Idemque Enchir. 80. dicit; Quod Deus aliquos iuste praedestinavit ad poenam, & aliquos benignè ad gratiam. Hoc idem potest haberi de bono perseuerantiae 45. & 49. & alibi multis locis. Sed aliqui istam sententiam non tenentes praedestinationem in salubrem per simplicem praesentiam semper exponunt: quae expositio si sit conueniens, videtur posse conuenire toti sacrae Scripturae, Doctoribus nostris, & Sanctis, vbi quae de praedestinatione etiam bonorum faciunt mentionem, quod satis constat esse contrarium Catholicae veritati. Item si Deus habet praesentiam talium, ergo & volutionem, sicut i. 8. cap. ostendebat; quare & praedestinationem aliquam voluntatis. Item contrarium istius potius inuenitur, scilicet pro praedestinatione praesentiae nomen poni. Vnde Apost. ad Rom. 11. Non repulit Deus plebem suam quam praesciuit, & loquitur ibi de reliquijs Iudaeorum praedestinatis ad regnum, quae gratia salutis sunt. Pro quo dicit Aug. de bono perseu. 74. Aliquando praedestinatio significatur etiam nomine praesentiae, sicut ait Apost. Non repulit Deus plebem suam quam praesciuit, quod non rectè intelligitur nisi praedestinavit, quod circumstantia ipsius lectionis ostendit, quod & sicut breuiter tetigi, diffusius manifestat. Item istam geminam praedestinationem ponit Isidorus manifestè 2. De summo bono 6. sub his verbis; Gemina est praedestinatio, siue electorum ad requiem, siue reproborum ad mortem. Mira dispositio est superbiae distributionis per quam hic iustus amplius iustificatur, & impius amplius torquatur, malus ad bonum aliquando conuertitur, bonus ad malum aliquando reuertitur. Cui concordat Anselmus de Concordia 7. ita dicens; Non solum praedestinatio bonorum, sed & malorum potest dici. Non est ergo inconueniens, si hoc modo dicimus praedestinare Deum malos, & eorum mala opera, quando eos & eorum opera mala non corrigit; sed bona specialiter praescire & praedestinare dicitur, quoniam in illis facit quod sunt, & quod bona sunt, at in malis non nisi quod sunt essentialiter, non quod mala sunt. Sæpissimè tamen dicunt Sancti, quod praedestinatio est tantum bonorum, quod ideo est, quia praedestinatio malorum, non est praedestinatio simpliciter & per se, sed tantum per accidens, & ens per accidens propinquum est non enti, sicut de volutione cap. 33. erat dictum; praedestinatio verò malorum, reprobo communitur nuncupatur. Et quia secundum Aug. 4. super Gen. ad literam 6. dum res conceditur non est de vocabulis laborandum, & secundum Phil. 2. Topic. Nominatibus quod quid res nuncupandum vi pluries; quae autem rerum sint, huius vel non huius, non attendendum pluribus. Vocetur praedestinatio bonorum, praedestinatio absolute; praedestinatio verò malorum reprobo nominetur. Potest autem praedestinatio sic describi; Praedestinatio est aeterna praeparatio a voluntate diuina gratiae finalis in via, & beatitudinis sempiternae in patria, creaturae rationali. Quam Augustinus De praedestinatione Sanctorum 12. breuiter sic definit; quod

Est gratia preparatio; sed oportet quod intelligat modo dicto. Multis enim preparatur gratia vel donatur qui cadunt ab ea, finaliterque damnantur; sed de predestinatis nullus unquam perijt aut peribit. Huius autem predestinationis effectus sunt collatio gratia in presenti, iustificatio a peccato, bona merita, finalis perseverantia, & beatitudo perpetua in futuro. Sciendum quoque quod haec predestinatio in bono est duplex, scilicet gratia & meritum in presenti, & gloria & praemium in futuro, ut potest elici ex eius descriptione nuper missa, & ex 31. cap. & habetur expresse ex sent. Apostoli ad Eph. 1. & 2. cum glossa 31. cap. allegatis. Reprobatio vero & eius effectus per horum opposita cognoscuntur. Quia vero sancti & Doctores dicunt frequenter quod Deus predestinavit & preparavit reprobis ignem & poenam, sed non peccata, nec eos ad peccandum; posset quis arguere contra istud per cap. proximum 23. cap. adiuvante, vel per istud dictum Sanctorum posset arguere contra cap. 34. eodem 23. succurrenre. Et potest hic de predestinatione similiter responderi, sicut de volitione 34. cap. est responsum, & in principio huius cap. tangebatur. Nunc autem restat inquirere, utrum ex parte predestinati sit aliqua causa predestinationis divinae, & quod non, cap. 20. manifestat. Item si aliqua esset causa, illa maxime videretur bona opera predestinati; sed illa antequam sint nihil causant; Nullus ergo est predestinatus antequam operetur; predestinatio ergo Dei est temporalis & nova contra cap. proximum, & 23. & contra scripturam canonicam cap. proximo allegatam, & contra omnes Doctores catholicos materiam haec tractantes. Nec potest dici quod praescientia operum predestinati est causa predestinationis divinae, quia illa sunt prius naturaliter predestinata a Deo ipsi predestinato, quam praescita a Deo: Nam Deus prius naturaliter vult ipsum habere talia merita, & per illa regnum calorum quam hoc sciat; & per hoc quod sic vult, scilicet esse vel fore, sicut cap. 18. ostendebat. Scientia igitur vel praescientia meritorum non causat predestinationem in Deo. Ad hoc autem Deus predestinavit Petro, primum regnum, & merita finaliter propter regnum, non est contra, sicut apparet ex 35. huius. Item propter quamcumque causam Deus preparavit aeternaliter gratiam alicui conferendam, propter eandem causam confert temporaliter eam sibi, per cap. 23. & quia aliter voluntas Dei frustraretur, contra cap. 10. Nam ab aeterno voluit conferre nunc gratiam propter opera, & non facit, sed secundum hypothesein, propter opera predestinati Deus preparavit aeternaliter sibi gratiam conferendam. Igitur propter opera confert temporaliter eam sibi, contra 35. cap. & alia quae sequuntur. Vel aliter ostenditur propter quodcumque Deus non confert temporaliter gratiam, non preparavit aeternaliter gratiam conferendam; Omne opus est illud propter quod Deus non confert temporaliter gratiam. Item quam gratis Deus confert temporaliter gratiam cuiuscumque, tam gratis preparavit aeternaliter sibi gratiam conferendam; sed Deus gratissimè confert temporaliter gratiam non propter praecedentia merita secundum quod 35. cap. & sequentia docuerunt. Item predestinatio est gratia Dei gratificans predestinatos ad vitam secundum distinctionem gratiae 35. & 42. praemissa: Quare non est ex operibus aut meritis quibuscumque; secundum quod 35. cap. & sequentia demonstrabant. Quod autem predestinatio sit gratia Dei patet, quia omnis volutio Dei respectu boni extrinseci alicui conferendi, gratis emanat non ex aliqua causa inferiori eam a priori causante, sicut per 20. huius patet. Pro quo & dicit Apostolus ad Eph. 1. Predestinavit nos in adoptionem filiorum secundum propositum voluntatis suae in laudem gloriae gratiae suae, quod cap. 25. plenius tractavit. Praeterea omnes penè rationes probantes gratiam gratis dari, probantur similiter quod predestinatio gratis fiat. Amplius autem, hoc est plane contra Apostolum ad Rom. 9. dicentem de Iacob & Esau, Cum nondum nati fuissent, aut aliquid egissent boni aut mali, ut secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus sed ex vocante dictum est, quia maior serviet minori, sicut scriptum est, Iacob dilexi, Esau autem odio habui. In quibus, sub nomine filiorum promissionis filios predestinationis ostendit, ut patet ibi ex serie lectionis, & per expositionem omnium catholicorum Doctorum exponentium illum locum. Et infra, ostendit Apostolus per factam Scripturam, quod predestinatio est ex misericordia voluntatis divinae; non ex operibus, ita dicens, Moysi dicit Dominus, Miserebor cui misereor, & misericordiam praestabo cui miserebor, & concludit; Ergo non volentis neque currentis, id est, non quilibet operantis, sed miserentis est Dei; & allegato alio loco scripturae de Pharaone iterum sic concludit; ergo cuius vult misereor, & quem vult indurat. Si tamen illa volutio causaretur ab operibus talium & sequeretur ea, non congrue diceret sed magis deberet dicere isto modo; Qui bene operatur vel operabitur, huius vult misereor; & qui male hunc vult indurare; & hoc est originaliter & principaliter volentis & currentis, non miserentis Dei; ideoque supra dixi planissimè, Non ex operibus sed ex vocante, ut secundum electionem propositum Dei maneret,

neret, non secundum aliqua merita quovismodo. Nec credo aliquem tam habebrem, tam effrontem, tam inverecondè & frivole cavillantem, qui dicat Apostolum non intellexisse de operibus tunc futuris, sed tantum praesentibus quae nulla tunc fuerunt. Nam quomodo tantus doctor vas electionis primitias spiritus habens, qui non ab homine didicit aut accepit, sed per revelationem Domini Iesu Christi, qui & sapientiam loquebatur inter perfectos, tam perfectos & doctos ut Romanos tam indoctè docuisset, ut cum Iacob & Esau nondum nati fuissent, aut aliquid egissent boni aut mali, non ex operibus tunc praesentibus dictum esse Maior serviet minori, & Iacob dilexi &c. Quis enim indoctissimus ignoraret, quod cum nondum nati fuissent, aut aliquid egissent boni aut mali, nihil deberi eis propter opera tunc praesentia dici posse? aut cui non videretur ridiculum si dixisset, Predestinavit illos priusquam essent, & ante mundi constitutionem propter opera, quae tunc praesentialiter habuerunt, cum hoc nesciam quid dicitur etiam idiota? omnis autem doctrina Christiana debet esse alicuius utilis & ignota, hoc autem non est velle alicui Christiano, nec potest ab aliquo ignorari: Et quomodo tam studiosè, si infructuosè; adduxisset testimonia & exempla veteris Testamenti cum disputatione tam vigili ad illam conclusionem probandam; quae nunquam potuit esse dubia aut ignota? Quomodo etiam ex ista conclusione taliter intellecta, scilicet de operibus talium qui non praesentialiter operantur, nec vaquam fuerant operati ulterius procedendo concluderet conclusiones alias quae sequuntur; quarum prima est, Igitur non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei; secunda, ergo, Cui vult misereor, & quem vult indurat. Nisi enim intelligeret dictum suum communiter de operibus praeteritis, praesentibus aut futuris, nulla esset connexio rationis, nec dixisset ut secundum electionem propositum Dei maneret. Nam si propositum Dei sequatur opera futura, non est secundum electionem suam, sed secundum electionem meritoriam futuram illorum qui merebuntur. Nec debuit dixisse, non ex operibus, sed ex vocante, imò magis est contra, non ex vocante, sed ex operibus illorum futuris, per quae primò & originaliter Deus excitatur quodammodo & vocatur ad predestinandum, sicut Deus potius diceretur vocatus, & ipsi vocantes, nec debuit conclusisse, ergo neque volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei, imò potius non miserentis est Dei, sed cursuri & volentis: Hic est enim principium & origo cur Deus misereor, non in Deo. Nec iterum debuit conclusisse, ergo cuius vult misereor, & quem vult indurat; sed sic, ergo cuiuscumque; bene volentis Deus misereor, & quemcumque male volentiam indurat. Itera si Apostolus ibi negaret praedestinationem & vocationem Dei esse ex operibus praeteritis, vel praesentibus tantum non futuris, sed permitteret eam esse ex futuris, sicut tunc aliqui Iudeorum conuersorum Romae morantium voluerunt asserere, scilicet illi qui dixerunt propter merita sua & parentum suorum in obseruantia legis Moysae se gratiam Christi, & fidem Evangelij accepisse, ut patet per processum Epistolae ad Romanos, & Lombardus in prologo glossae super illam Epistolam, hoc recitat ab Haymone & Augustino, & sicut Pelagiani nunc asserunt, scilicet electos predestinati propter merita sua futura, quomodo eos reselleret, & gratiam commendaret, quod tamen principaliter voluit, sicut per epistolam totam patet, & per Lombardum in prologo ubi prius, & per multas Auctoritates Haymonis, & Augustini illuc per eum adductas. Et quod hoc fecerit aliter intendebat per illum processum, ex 9. cap. allegatum, patet per August. Enchirid. 78. dicentem, Apostolus gratiam commendabat, ad cuius commendationem de illis in Rebecce vtra geminis, fuerat iam loquutus, Quibus nondum natis, nec aliquid agentibus boni vel mali, ut secundum electionem propositum Dei permaneret, non ex operibus sed ex vocante dictum est, quoniam maior serviet minori. Item secundum eundem Apostolum, Deus non confert gratiam praesentialiter propter opera, sicut capitulum 35. & sequentia plenius allegant, ergo nec eam propter futura opera preparavit: Ipse enim habet immobilitatem consilij, & adhuc eodem Apostolo cap. 6. ad Hebraeos, imò sicut vocat existentes ad gratiam non propter opera sua praesentia, sic nec futuros predestinat propter futura, sed hos & illos similiter pure gratis. Vide ad Rom. 4. vocat ea quae non sunt, tanquam ea quae sunt; & quomodo vocat ea, idem vocatus Apostolus de seipso testatur; Vocavit, inquit, me per gratiam suam ad Gal. 1. & 2. ad Tim. 1. vocavit nos vocatione sua sancta, non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum & gratiam, quae data est in nobis in Christo Iesu ante tempora saecularia, manifestata autem nunc per illuminationem Salvatoris nostri Iesu Christi. Haec est ergo sententia Apostoli in verbis suis ad Romanos superius pertractatis, quod Deus vocat & predestinat pure gratis, non ex operibus praeteritis, praesentibus, aut futuris. Et hoc testatur Augustinus expresse sermone suo de predestinatione & gratia Dei, ubi tractat praedictam Auctoritatem Apostoli sub his verbis: Si secundum futuros eorum mores dicitur diuinum decreuisse iudicium, profecto illud evacuabitur quod praemisit Apostolus dicens, Non ex ope-

ribus sed ex vocante dictū est, quia Maior seruiet minori: Non enim ait ex præteritis operibus, A sed cum generaliter dixit non ex operibus, ibi & præterita intelligi voluit & futura; præterita, scilicet, quæ nulla erant, & futura quæ nondum erant; Prædestinatus est Iacob vas in honorem, sed non ex operibus, quia non ex operibus, sed ex vocante dictū est, Maior seruiet minori: Et ne forte vasa in honorem Prædestinata suis aliquid viribus tribuendo, negarent gloriam Creatori, alio eos loco Apostolus vasa misericordiam nominavit, vt totum, quoliquid essent, secundum misericordiam se esse cognoscerent: Sic enim & alibi idem dicit Apostolus, Et hoc non ex vobis, sed Dei donum est. Hoc idem patet per Glossam Lumbardi super litteram allegatam: Ibi namque secundum expositionem illius, ostendit Apostolus Iacob non fuisse Prædestinatum & Esau reprobatum, neque propter merita præcedentia, neque propter futura; vnde sic dicit, Maior, id est, Esau seruiet minori, id est, Iacob. Et ne quis putet hoc fieri ex præcedenti merito illorum, quia hoc dictum est ei, id est, matri, cum nondum nati fuissent, & quia possent in viro & luctando aliquid meruisse verè videri, subdit, Aut cum B nondum egissent aliquid boni vel mali, Ideo autem dictum est, vt propositum Dei maneret, id est, impleretur, secundum electionem, id est, secundum gratiam qua elegit, non secundum debitum meritorem, qua eligendos ipse facit non inuenit, non ex operibus; sicut ostendit non pro meritis præcedentibus illud fuisse dictum, ita pro futuris meritis amborum dictum fuisse hoc ostendit. Quare dico, Non pro præcedentibus eorum meritis hoc dictum est. Iterum dico, quod non ex operibus bonis vel malis futuris, quæ bona vel mala non erant futura, nisi apponitur gratia vel subtracta, sed ex vocante vel vocatione id est ex gratia Dei. Idem r. Sentent. dist. 41. dicit, Elegit Iacob, & Esau reprobavit, quod non fuit pro meritis eorum quæ tunc haberent, quia nulla habebant, quoniam nec ipsi existerant, nec propter futura merita, quæ prævidebat, vel illum elegit, vel illum reprobavit? Opinati sunt quidam Deum idè elegisse Iacob, quia talem futurum præsciuit, qui in eum crederet, & ei seruiret, quod Augustinus aliquando se sensisse dicit in libro Retractionum, vbi aperte ostendit, quod si propter C futura merita electus fuisset, iam non ex gratia esset electio. Non ergo idè electus est à Deo, quia talis futurus erat, sed ex electione talis factus est. Hanc eandem sententiam docet idem Apostolus ad Ephes. 1. dicens, Elegit nos ante mundi constitutionem vt essemus sancti & immaculati: Non dicit quia fuimus, aut futuri fuimus sancti & immaculati, sed vt essemus sancti & immaculati; & sequitur qui Prædestinauit nos in adoptionem filiorum secundum propositum voluntatis suæ, non secundum merita voluntatis nostræ; & sequitur, Nos forte vocati fuimus, prædestinati secundum propositum eius qui omnia operatur secundum consilium voluntatis suæ, non nostræ, nec secundum opera nostra futura. In hoc autem quod dicit, Nos forte vocati fuimus, videtur imitari esse Psalmistam Psal. 23. Domino sic dicentem, In manibus tuis sortes meæ; Super quod Aug. tract. 3. ita dicit, Quare sortes? fors enim non aliquid mali est, sed res in dubitatione humana diuinam indicans voluntatem. Sorte igitur dixit quantum existimo gratiam qua salui facti fuimus; quare sortes appellant gratiam Dei, quia in sorte D non est electio, scilicet meritorum, sed voluntas Dei. Nam vbi dicitur, iste facit, iste non facit, merita considerantur, & si merita considerantur electio est non fors. Quando autem Deus nulla merita nostra inuenit, forte voluntatis suæ saluos nos facit quia voluit, non quia digni fuimus, hinc fors merito est tunica Domini desuper contexta, nec signum Charitatis æternitatem, cum diuidi non posset, fors super eam missa est; Ad quos verò peruenit, eos significat, qui videntur ad sortem peruenire Sanctorum; hæc fors est occulta Dei voluntas. Idem sexto contra Iulianum vicessimimo primo dicit, Damnabiles illo creatore nascuntur qui Creator est omnium, & per mediatorem à damnatione liberantur debita, sed gratuita miseratione non debita, quos elegit ante mundi constitutionem per electionem gratia. non ex operibus vel præteritis, vel præsentibus, vel futuris, alioquin gratia iam non est gratia, quod maxime apparet in paruulis, quorum nec præterita dici possunt opera quia non fuerunt, nec præsentia quia nihil operantur, nec futura quoniam in illa E ætate moriuntur. Idemque supra eiusdem libro quinto, capitulo sexto dicit, Ipsi sunt electi, & hoc ante mundi constitutionem, qui vocat ea quæ non sunt tanquam sint, sed electi per electionem gratiæ. Vnde & dicit idem Doctor de Israel, Reliquia per electionem gratiæ saluæ factæ sunt. Et ne forte ante mundi constitutionem ex operibus præcognitis putarentur Electi, secutus adiunxit, Si autem gratia, iam non ex operibus, alioquin gratia iam non est gratia. Item iste vna de erroribus Pelagii hæretici, dicere scilicet Deum Prædestinare propter merita futura præscita, sicut tangit Augustinus de Prædestinatione sanctorum multis locis? Vnde cap. 24. tractans dictum Apostoli ad Eph. 1. superius allegatū, sic dicit, Præsciebat vt ait Pelagus qui essent futuri sancti & immaculati per liberare vo-

luntatis

A luntatis arbitriū; & idè cogente mundi constitutione ipsa sua præscientia qua tales futuros esse præsciuit, elegit. Eligat ergo, inquit, ante quam essent, prædestinans filios suos quos futuros sanctos, immaculatosque præsciuit, quem sic reprobavit Augustinus. Intueamur verba Apostoli, atque videamus, verum propterea nos elegerit ante mundi constitutionem, quia sancti & immaculati futuri eramus, aut vt essemus. Benedictus, inquit, Deus qui benedixit nos omni benedictione spirituali in cælestibus, sicut eligi nos ante mundi constitutionem, vt essemus sancti & immaculati. Non ergo quia futuri eramus, sed vt essemus, certum nempe & manifestum est: Ideo quippe tales futuri eramus, quia elegit ipse prædestinans, vt tales per gratiam eius essemus. Hoc etiam errore aliquando allebant Augustinus, sicut ipsemet testatur supra, eiusdem quem suum errorem nonnulla eius opuscula satis indicant, sicut dicit, quorum vnum fuit expositorium quarundam Propositionum ex Epistola ad Rom. quod in libro Retractionum suarum tetra. dist. 23. dicitur in hæc verba disputans; Quod elegerit Deus in nondum nato, cui dixit seruiturum esse maiorem, & quid in eodem maiore similiter nondum nato reprobavit; de quibus propter hoc commemoratū, quamvis longè postea prolatur sit propheticum testimonium; Iacob dilexi, Esau autem odio habui, ad hoc perduxit ratiocinationem vt dicerem; Non ergo elegit Deus operum cuiusquam in præscientia quæ ipse datorus est, sed si dem elegit in præscientia, vt quem sibi crediturum esse præsciuit, ipsum elegerit. Nondum diligentius qua seram nec inueniam, qualis sit electio gratia, de qua dicit Apostolus; Reliquia per electionem gratiæ saluæ factæ sunt, quæ vique non est gratia, si eam vasa merita præcedant, & est ista retractatio 1. Retractat. 23. Fuit igitur primā sententia Augustini, quod Deus non prædestinauit propter opera futura distincta contra fidem; & hæc non retractat sed approbat, sed propter fidem futuram, scilicet propter actum fidei, seu propter ipsum credere, sicut verba ipsius ostendunt. Dicit enim; fidem elegit in præscientia, vt quem sibi crediturum esse præsciuit, ipsum elegerit; Et infra proinde quod continuo dixi, dicit enim idem Apostolus. Idè Deus qui operatur omnia in omnibus, nusquam dictū est, Deus qui credit omnia in omnibus, ac deinde subiunxit; Quod enim credimus, nostrū est, quod autē bonum operamur, illius est, qui credentibus dat Spiritus. professō non dicerem, si iam sentem etiā ipsam fidem inter Dei munera reperiri: & istam sententiā velut insensatā reprobat & retractat. Hæc est ergo vltima sententia Aug. quod Deus nullū prædestinat propter actū credendi futurum, scilicet quia crederet in eum, nec propter aliqua opera sua futura. Similem quoque errorem priori de prædestinationis materia posuit Aug. 83. qu. 68. quem 1. Retract. 26. partim retractat expresse, partim in suo simili. Ex quo enim vnā sententiā retractat tanquam erroneam, certum est ipsum velle quamlibet aliam similem haberi pro retractata, quoniam de similibus est similiter iudicandum. Etiam hoc tenet Lumb. 1. Sen. dist. 41. & potest dici, quod hunc errorem retractant expressius, postquam librum Retract. perfecit, scilicet de prædestinatione Sanctorum, 4. vbi dicit, sicut erat superius recitatum, quod nonnulla opuscula hinc inde dicent hunc errorem. Ibi ergo hunc suum errorem reprobat, & retractat, vbi inque occurrit in suis opusculis vniuersis. Idem quoque infra, eod. m. 12. & 12. facit similem retractationem similis sententiæ de opusculo suo contra Perphyrium, de tempore Christianæ religionis. Item Aug. de correptione & gratia, 56. tractans de promissione seminis Abraham multiplicandi, facta sibi per Deum, Gen. 15. im dicit; Neque enim eos scilicet prædestinatos propterea promittit Abraham, quia præsciuit à seipsis bonos futuros, nam si illud vtiq; est, non suum sed eorum est quod promittit. Item si Deus prædestinat quempiam propter opera sua futura, quare prædestinat opera illa sibi, sicut 31. cap. demonstrat, non propter alia opera priora & illa propter alia, ne forte hoc procederet sine fine. Restat ergo vt tam merita quam præmia prædestinet parè gratia. Item prius quodammodo prædestinat Deus alicui præmium quam meritum. Prædestinat enim præmium tanquam finem, & meritum velut medium ad hunc finem, sicut 35. cap. arguebat, prædestinat ergo meritum futurum propter præmium futurum & non e contra. Item E reprobatio, de qua magis videtur, non est propter opera futura, ergo nec prædestinatio. Apostolus enim ad Ro. 9. ponit ead. a pari. Cum enim, inquit, nondum dati fuissent, aut egissent aliquid boni vel mali, vt secundum electionem, propositum Dei maneret, non ex operibus; sed ex vocante dictum est ei, quia maior seruiet minori, sicut scriptum est, Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Super quod dicit Aug. Enchir. 70. Sentiens Apostolus quemadmodum posset hoc quod dictum est Iacob dilexi, Esau autem odio habui, per mouere eos, qui penitus intelligendo non possunt hanc aliquid esse gratia, ait; Nunquid iniquitas ead. apud Deum? Absque iniquitate enim videtur, vt sine vllis bonorū, maiorūque operū meritis vnū Deus diligat, oderit alterum. Idem patet per ead. Apostolus, infra, eodem, dicentē; Cuius vult miseretur, & quem vult obdurat; Sciterum; An non habet potestatem singulis iuxta eadem massa facere aliud quidem

N n 3

vas in

De Causa Dei.

A Siderent quales, & timeant, quoniam Spiritus sanctus discipline emungit fletum, & au-
ret se cogitationibus, que sunt sine intellectu, acedens in conspectu Domini deprecetur hu-
militer, ut de eis iuxta suum eloquium, intellectum, & nequaquam iuxta suum intellectum,
eloquium Domini detur, & iste sit intellectus bonus omnibus facientibus cum semper.

COROLLARIUM. *quod nullus predestinatur aut reprobatu propter opera, vel damnatur.*
COROLLARIUM. *ne nullus saluatur propter opera, vel damnatur.*

EX his autem colligitur hoc posita, Nullus predestinatur aut reprobatu propter opera
quae faceret, si videretur, si videretur, nec vilis saluatur propter opera, quae faceret si videretur, &
aut etiam reprobatu, quod quicumque saluatur, aut reprobatu propter opera, quae faceret si videretur, &
ergo nec saluatur, vel damnatur, vel damnatur, quoniam saluatur, aut reprobatu propter opera, quae faceret si videretur, &
natur, quam propter illud, propter quod fuit predestinatus saluari, vel reprobatu damnari, propter
quoniam saluatio & damnatio cuiuscunque procedit a voluntate divina, quae in *inimitabilis* est, propter
omnino, sicut capitulum 23um demonstrat. Potest tamen ex causis aliquid saluari, vel reprobatu damnari, propter
dear aliquo de, propter 39um huius praemissa. Et ne ego infimus in tam sublimi materia solus visus
fideliter profiteretur, Ad cuius adventum, omnes homines resurgere habent cum corporibus
suis, & redduri sunt de factis propriis rationem, (De factis, inquit, non de faciendis, si videretur, &
sunt, & redduri sunt de factis propriis rationem, (De factis, inquit, non de faciendis, si videretur, &
ad hoc idem Doctorem praecipuum, sanctum Paulum 2. ad Corinth. 5. dicentem, Omnes
nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis pro-
gessit, sicut bonum, sicut malum: Prout gessit, inquit, non prout gessisset, si visisset videretur.
Cui sententia satis, concordabit forma futuri iudicii, & pro illis ad iudicabuntur glo-
ria iudicis poenae; De bonis vero vel malis que fecissent, si visissent diuini, mentio nulla fiet.
Hanc eandem conclusionem probat Augustinus diffusè de predestinatione Sanctorum 14.
& per magnum processum sequentem, & de bono perseverantia 21. & multis capitulis con-
quenter, & infra eiusdem 34° & 35° plane.

CAP. XLVI.
Contra quosdam concedentes predestinationem & reprobationem ad gloriam & ad poenam, sed negantes has esse ad aliquos certos gradus.

EST adhuc circa predestinationis & reprobationis materiam quaedam
tam stulta loquacitas, ut forsitan stultius videatur sibi contradicere stu-
diosè, quam ipsam dicere fabulosè. Dicit enim Philosophus 3. Me-
taph. 15. de fabulose sophisticantibus, Non est dignum cum studio
intendere: verumtamen quia sapiens respondebo sibi non studiose sed perfunctorie
sibi sapiens videatur, respondebo sibi non studiose sed perfunctorie
obtinendo. Quidam igitur videntes predestinationem & reprobationem
nem, tam firmè fundatas, quod non possint eas omnino perimere, sal-
tem gloriam, & quosdam reprobos ad poenam; Concedunt enim quosdam esse predestinatos ad
reprobationem ad aliquam certum gradum gloriae, quare & eadem facilitate contentum, sed velut in histo-
ria tantum simpliciter asserit iudicium, quare & eadem facilitate contentum, sed velut in histo-
Tamen ex abundantia ad eadem rationes aliquas contra ipsam: Completo finali iudicio, Deus
volens & parabit iudicium, quare & eadem facilitate contentum, sed velut in histo-
uit & voluit ab aeterno: quapropter & per capitula proxima predestinatio
no. Item sic aeternaliter praescebat, ergo per 18um capitulum.

...eterna Dei preparatione gratiae alicui conferenda, & pro eius temporalis effectu,
licet ipsius gratiae privatione seu desertione, & haec voca-
tur obduratio; ubi & dicit Lombardus, quod ipsius Dei aeternae reprobationis nullum est me-
rito. Et infra, eadem distinctione, Reprobatio vero accipitur pro aeterna Dei voluntate gratiae
Deo odibilis voluerit sophisticè cavillare dicendo, quod operum futura non sunt causa sine qua non,
sed praedestinationis, & sic omnia praemissa debere intelligi, sed quod sunt causa sine qua non,
cum Deus similiter conferat gratiam temporaliter, sicut praedestinavit eam aeternaliter, sicut
superius est argutum, sequitur Deum conferre gratiam temporaliter, sicut praedestinavit eam aeternaliter, sicut
tanquam propter causam sine qua non, licet non sicut propter causam sine qua non, sicut praedestinavit eam aeternaliter, sicut
quod 36um capitulum reprobat. Potestque ista protervia similiter confutari, sicut capitulum
Augustinum, quando expoluit quosdam propositiones epistolae ad Romanos, & scripsit li-
brum 83. quaestionum, seu 68^{am} quaestionem illarum, & dixit, quod merita futura fuerunt
causa praedestinationis diuinae, sicut erat superius recitarum, tanquam insipienter & insipide
sapuisse, ut crederet merita futura fuisse causam principalem praedestinationis diuinae, ita
quod Deus non esset principalior causa illius; imò nulli debent notificare aeternae passionis, ut
nunc tunc intellexit, sicut tale dictum communiter solet intelligi, & sicut apud Christiana, sic
debet quilibet Doctor loqui, & secundum eundem Philosophum 2. Topic. Nominacionibus quid
docet idem Philosophus 1. peri heremias, & Augustinus 15. de Trinit. 10. quod & diffusè
docet Apostolus 1. ad Corinth. 14. Dicit enim; Fratres, si venero ad vos linguis loquens,
quid vobis prodero, nisi loquar vobis aut in revelatione, aut in scientia, aut in prophetia, aut
in doctrina. Tamen quae sine anima sunt, vocem dantia siue tuba, siue cithara, nisi distin-
tionem sonituum dederitis, quomodo scietur id quod dicitur? Etis enim in aera loquen-
tes: Tam multa ut puta genera linguarum sunt in hoc mundo: Si ergo nesciero virtutem
sermonem dederitis, quis parabit se ad bellum? Ita & vos, per linguam, nisi man-
tis quaeque verba sentiu meo loqui, & qui loquitur, mihi barbarus: Sed in Ecclesia verborum, lingua
di. 8. Legit in libro legis Dei distinctes, & aperte ad intelligendum. Et quod
1. peri heremias & Augustinum 15. de Trinit. 10. Ea quae scribuntur sunt nota eorum que
sunt in voce, & secundum Apostolum ad Rom. 15. quaeunque scripta sunt nota eorum que
ter merita futura sunt. Augustinus ergo quando primo docebat scripta sunt nota eorum que
dunt, & quando hoc recitavit similiter. Secundum ergo posteriori sententiam Augustini,
non est verum ad communem hominum intellectum quoniam praedestinari propter opera
sua futura, & communis hominum intellectus de tali propositione, Iacob praedestinatur propter
causa partialis mouens Deum ad ipsam praedestinandum ad regnum, non quod fuerint
causa totalis & principalis, imò & Ecclesia tota Deum ad ipsam praedestinandum ad regnum, non quod fuerint
ter merita futura, est iste, quod operum Iacob praedestinatus esse haereticos errores Pelagii, po-
nentes gratiam secundum merita nostra dari, & praedestinari quoscunque propter opera
merita, intelligunt modo dicto: Quare constat illam assertionem esse haereticam, quae asserit
praedestinandum quemcumque, vel ad gratiam alicui conferendam, quae excitem Deum ad
causa communem competentem, aut etiam illi sine intellectu, si possit, alium intellectu
gratiae, & praedestinationis, assignet saligraphus iste sine intellectu, nec intellectum per
capitulum sui phantastici, & ille suis intellectu, & error suus secundum illum intellectu per
praehabita, & melius forte per alia, quae me lateat, tanquam non intellectus, nec intelligibilis
catholicè, ab intelligentibus catholicè, sicut spero, suis intelligibilibus conuenienter. Sed con-
siderent

*non con-
ferenda

vas in honorem, aliud verò in contumeliam. Hic tamen sciendum secundum Lumbardum. Sen. dist. 41. A quod tam prædestinatio quam reprobatio potest dupliciter accipi. Prædestinatio enim accipitur pro æterna Dei preparatione gratiæ alicui conferendæ & pro eius temporali effectu, scilicet ipsius gratiæ collatione; Reprobatio verò accipitur pro æterna Dei nolatione gratiæ alicui, & pro eius temporali effectu, scilicet gratiæ privatione seu desertione, & hæc vocatur obduracion: ubi & dicit Lumbardus, quod ipsius Dei æternæ reprobationis nullum est meritum. Et infra, eadem distinctione, Reprobavit Deus quos voluit, non propter merita futura quæ prævideret, veritate tamen rectissima, & à nostris sensibus remota. Si quis autem Deo odibilis voluerit sophistice cavillare dicendo, quod opera futura non sunt causa principalis prædestinationis, & sic omnia præmissa debere intelligi, sed quod sunt causa sine qua non, cum Deus similiter conferat gratiam temporaliter, sicut prædestinavit eam aternaliter, sicut superius est argutum, sequitur Deum conferre gratiam temporaliter propter merita operum, tanquam propter causam sine qua non, licet non sicut propter causam penitus principalem, quod 36°. capitulum reprobavit. Potestque ista protentia similiter confutari, sicut capitulum de cunctis sextum similem confutavit. Item quis tantum desipiat quod dicit beatum Augustinum, quando exposuit quasdam propositiones epistolæ ad Romanos, & scripsit librum 83. questionum, seu 68^{am}. questionem illarum, & dixit, quod merita futura fuerunt causa prædestinationis diuinæ, sicut erat superius recitatum, tanquam insipienter & insipide sapuisse, ut crederet merita futura fuisse causam principalem prædestinationis diuinæ, ita quod Deus non esset principalior causa illius; imò nulli sane sapienti dèdum, quin Augustinus tunc intellexit, sicut tale dictum communiter solet intelligi, & sicut apud communes homines talia verba sonant, quia secundum eundem Augustinum de doctrina Christiana, sic debet quilibet Doctor loqui & secundum Philosophum 2. Topic. Nominationibus quid res nuncupanda ut plures. Nam ea quæ sunt in voce debent notificare animæ passionem, ut docet idem Philosophus 1. peri hermenias, & Augustinus 15. de Trinit. 10. quod & diffuse docet Apostolus 1. ad Corinth. 14. Dicit enim; Fratres si videro ad vos linguis loquens, quid vobis prodero, nisi loquar vobis aut in reuelatione, aut in scientia, aut in prophetia, aut in doctrina. Tamen quæ sine anima sunt, vocem dança siue tibia, siue cithara, nisi distinctionem sonituum dederint, quomodo scietur quod canitur, aut quod citharizatur? Etenim si incertam vocem det tuba, quis parabit se ad bellum? Ita & vos, per linguam, nisi manifestum sermonem dederitis, quomodo scietur id quod dicitur? Erius enim in aëra loquentes: Tam multa ut puta genera linguarum sunt in hoc mundo: Si ergo nesciero virtutem vocis, ero ei, cui loquer, barbarus, & qui loquitur, mihi barbarus: Sed in Ecclesia volo magis quinque verba sensu meo loqui, ut alios instruam, quam decem millia verborum, lingua. Vnde & Nehemias 8. Legit in libro legi: Dei distincte, & aperte ad intelligendum. Et quod dictum est de loquela, idem intelligendum est de Scriptura, quoniam secundum Philosophum 1. peri hermenias & Augustinum 15. de Trinit. 10. Ea quæ scribuntur sunt nota eorum quæ sunt in voce, & secundum Apostolum ad Rom. 15. quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt. Augustinus ergo quando primò docebat prædestinationem fieri propter merita futura præscita à Deo, intellexit sicut communiter apud omnes talia verba prætendunt, & quando hoc recitavit similiter. Secundum ergo posteriorem sententiam Augustini, non est verum ad communem hominum intellectum quenquam prædestinari propter opera sua futura, & communis hominum intellectus de tali propositione, Iacob prædestinatur propter opera sua futura, est iste, quod opera Iacob, futura præscita à Deo fuerunt aliqua causa saltem partialis mouens Deum ad ipsum prædestinandum ad regnum, non quod fuerunt causa totalis & principalis, ita quod Deus non ageret ibi quicquam, vel non principaliter ageret Deus prædestinationem, quam illa. Ex his quoque apparet, quod omnes Doctores catholici, & concilia, imò & Ecclesia tota Dei condemnantes hæreticos errores Pelagij, ponentes gratiam secundum merita nostra dari, & prædestinari quoscunque propter merita sua futura, intelligunt modo dicto: Quare constat illam assertionem esse hæreticam, quæ asserit merita causam sine qua non, causam scilicet partialem mouentem, Et si iste non sit intellectus communis Ecclesiæ, & Ecclesiasticorum Doctorum de causatione meritorum respectu gratiæ, & prædestinationis, assignet falsigraphus iste sine intellectu, si possit, alium intellectum communem competentem, aut etiam competentem, saltem secundum fictionem capituli sui phantastici, & ille suus intellectus, & error suus secundum illum intellectum per præhabita, & melius forte per alia, quæ me latent, tanquam non intellectus, nec intelligibilis catholice, ab intelligentibus catholice, sicut spero, sensu intelligibiliter convincetur. Sed con-

fiderent

A fiderent quæ facta sunt, & timeant, quoniam Spiritus Sanctus discipline effugiet fletum, & auferet se à cogitantibus; quæ sunt sine intellectu, ac idem in conspectu Domini deprecentur humiliter, vt de eis iuxta sum. eloquium, intellectum, & nequaquam iuxta suum intellectum, eloquium Domini detur eis, & iste est intellectus bonus omnibus facientibus eum semper.

COROLLARIUM.

Corollarium, quod nullus prædestinatur aut reprobatur propter opera quæ faceret si voluerit. Viueret, nec illius saluatur propter opera, vel damnatur.

EX his autem colligitur hoc porisma. Nullus prædestinatur aut reprobatur propter opera quæ faceret, si vitæius viueret, nec vllus saluatur propter opera vel damnatur: Nam secundum præhabita, nullus prædestinatur, aut reprobatur propter opera sua verè futura, & minus videretur, quòd quisquam propter opera, quæ faceret si vitæius viueret, prædestinatur, aut etiam reprobatur: Et si nullus prædestinatur, aut reprobatur propter huiusmodi opera, ergo nec saluatur, vel damnatur, quoniam propter nihil aliud saluatur quisquam vel damnatur, quam propter illud, propter quod fuit prædestinatus saluari, vel reprobatus damnari, quoniam saluatio & damnatio cuiuscunque procedit à voluntate diuina, quæ inuariabilis est omnino, sicut capitulum 23um demonstrat. Potest tamen ex causis aliquibus hic valere, distinctio illa de, propter 39° huius præmissa. Et ego infimus in tam sublimi materia solus vider aliquid definire, ecce ad hoc fidem Catholicam manifestam quæ in Symbolo Athanasij fideliter profiterer, Ad cuius aduentum, omnes homines resurgere habent eum componens suis, & reddituri sunt de factis propter rationem, (De factis, inquit, non de faciendis, si vixerent vitæius) & qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam, qui verò mala in ignem æternum, scilicet iuxta bona vel mala quæ egerunt, non quæ egissent, si vixerent diuini. Hæc ad hoc idem Doctorem præcipuum, sanctum Paulum 2. ad Corinth. 5. dicentem, Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque proptia corporis prout gessit, siue bonum, siue malum: Prout gessit, inquit, non prout gessisset, si vixeret vitæius. Cui sententia factis, concordabit forma futuri iudicij, Matth. 25. scripta: In finali namque iudicio recitabuntur bona vel mala, quæ fecerint iudicandi, & pro illis adiudicabuntur gloria siue poenæ; De bonis verò vel malis quæ fecissent, si vixerent diuini, mentio nulla fiet. Hanc eandem conclusionem probat Augustinus diffuse de prædestinatione Sanctorum 14. & per magnum processum sequentem, & de bono perseverantia 21. & multis capitulis consequenter, & infra eiusdem 34° & 35° planè.

CAP. XLVI.

Contra quosdam concedentes prædestinationem & reprobationem ad gloriam & ad poenam, sed negantes has esse ad aliquos certos gradus.

EST adhuc circa prædestinationis & reprobationis materiam quardam tam stulta loquacitas, vt fortissimè stultius videatur sibi contradicere studiosè, quam ipsam dicere fabulosè. Dicit enim Philosophus 3. Metaph. 15. de fabulosè sophisticantibus, Non est dignum cum studio intendere: veruntamen quia sapiens præcipit stulto respondere, ne sibi sapiens videatur, respondebo sibi: non studiosè sed perfunctorie obuiando. Quidam igitur videntes prædestinationem & reprobationem, tam firmè fundatas, quòd non possint eas omnino perimere, saltem molliuntur ipsas in aliquo molliare: Concedunt enim quosdam esse prædestinatos ad gloriam, & quosdam reprobatos ad poenam; dicunt tamen nullum esse prædestinatum vel reprobatum ad aliquum certum gradum gloriæ siue poenæ. Hæc autem positio nullam rationem vel Autoritatem ad suam intentionem probandam citat nec ministrat, sed velut in historicis tantum simpliciter asserit, ac esse; quare & eadem facilitate contemnatur, quæ probatur. Tamen ex abundantia admodum rationes aliquas contra ipsam: Completo finali iudicio, Deus vult & parabit cuilibet gradum suum gloriæ siue poenæ; quare & per 23um prius sic parauit & voluit ab æterno: quapropter & per capitulum proxima prædestinavit sic fieri ab æterno. Item notè æternaliter præscibat, ergo per 18um capitulum hoc æternaliter præuolebat. Hoc.

Primum causa

Secundum causa

B. L.

Sapient. 11. Philosophus

Hermes

Augustinus

Prophet.

Hoc idem probant 22. & 27. & alia quae sequuntur, imò & omnia, quae probant Prædestinationem in genere, probabunt, cum similibus in specie, & in gradu; & omnia quae hanc vltimam reprobare deberent, & illam primam similiter reprobarunt. Item Deus prædestinavit cuiuslibet gradum meriti, ergo & ¹¹ *Præmij*; quod autem assumi, per capitulum 31. patet, & potest adhuc patere vterius, quia nulla ¹² *creatura sine Deo faciente, mouente, & conseruante, potest aliquid facere, aut mouere, imò nec actionem aut motum actualem existentem vterius conseruare, sicut capitulum tertium, quartum, & illud citatur quantum ostendunt. Nulla ergo ¹³ *creatura potest per se mouere motum suum aut meritum sine Deo; hoc enim est maius. Si ergo Deus intendat temporaliter meritum alicuius, hoc non est pure naturaliter, nec per solam cognitionem, sed per eius volitionem, sicut ostauimus & nonum demonstrant. & per 23. hæc volutio non est noua, sed æterna; per capitula ergo proxima Prædestinavit sic fore. Item gratia agit omnem gradum meriti, & non nisi acta & mota per Deum, sicut capitulum 40. ostendebat, & c. sicut proximo est argutum. Item mereri malum & intense est melius quam B mereri simpliciter & remisse, per præmissa ergo 33. huiusmodi est à Deo. Vnde ad Phil. 1. Qui cepit in nobis opus bonum perficiet; vbi Glossa, & est Augustini, Cooperando in nobis Deus perficit, quod operando incipit, quia ipse vult, operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens. Et sexto contra Iulianum 18. Ignorantia, & concupiscentia remittuntur in resuscitentibus, minuitur in proficientibus; Ignorantia minuitur veritate magis magisque lucente, concupiscentia minuitur charitate magis magisque seruente; Nihil boni herem duorum est à nobis: Non enim spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quæ à Deo donata sunt nobis. Item venerabilis Beda super Cantica, tradens illud Cantici septimi, Ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius, sic dicit, Descendit Dominus in hortum suum, cum cœlestia dona fidelibus largitor, ascendit in palmam, cum augmenta virtutum proficientibus electis donet, eos ad protectum prouocat, dignanter impendit, Et infra, eodem, super illud, Quæ est ista quæ ascendit innixa super dilectum meum? merito super illum innixa, sine cuius adiutorio non solum ad summam ascendere, sed nec resurgere quidem valebat: Nam & virtutum profectus, & ipsa fidei initiã, non nisi Domino largiente habere poterimus. Item si Deus Prædestinaret, & protideret suis meritum absolute, & non aliquem certum gradum, quantum ad gradum Deus deelinqueret meritum improuifum, & committeret illud casui, seu fortunæ, nec regeret prouidentia aliqua, neque cura, quod capitulum 27. cum sequentibus non permittit; cui & Sapienter similiter contradicit, Sapient. 11. dicens Deo, Omnia in mensura, & numero, & pondere disposuisti. Philosophus quoque in secreto secretorum parte. 1. cap. 16. concorditer ei dicit, Deus cuncta sua sapientia æquali pondere, & certo numero, & ordine destinavit, & statim seruis suis ea, ut seruiant eis, & decimo tertio Metaphysicæ capitulo secundo, sic dicit, Boni autem maxime species & ordo, commensuratio & determinatum. Vnde ergo hæc bona nisi à primo in genere bonorum, quod insitit ceteris omnibus bonum? Vnde & Hermes de Mundo & cœlo 1. Illic, inquit, textus operis fatalis series seculorum dispositio, temporalium omnium meta summi digito dispositionis exarata, sicut secundo huius fuerat plenus recitatum. Quare & Boetius 4. De consolatione Philosophiæ, profa sexta introducit Philosophiam dicentem, Omnis generatio rerum, cunctaque mutabilium naturarum progressus, & quæquid aliud aliquo mouetur modo, causas, ordinem, formas ex diuinae mentis stabilitate sortitur. Hæc in luce simpliciter arte composita multiplicem rebus gerendis modum statuit, qui modus cum in ipsa diuina intelligentiæ puritate conspicitur, prouidentia nominatur; cum verò ad ea quæ mouentur atque disponit refertur, fatum à veteribus appellatum est, quæ diuersa esse facillè liquebit. Nam prouidentia est ipsa diuina ratio quæ cuncta disponit, fatum verò in hærens rebus mobilibus dispositio, per quam prouidentia suis quæque necit ordinibus, quod & singulari dirigit in motu locis, formis, ac temporibus distributa, sicut 28. plenius allegauit. Vnde Augustinus 2. de lib. arbitrio 28. Quantalibet bona quamuis minima, quamuis magna, nisi ex Deo esse non possunt, quæ quantumlibet deficient, & in id tendant ut non sint, tamen aliquid forme illis remanet, ut quo quomodo sint, quicquid autem cupiam rei deficienti remanet, ex illa forma est quæ nescit deficere, motusque ipsos rerum deficientium vel proficientium excedere numerorum suorum leges non sinit. Hanc autem propositionem beatus Proclus excepisset, & cap. 380. sententijs suis inseruit, cui & talis titulus est præscriptus, Nihil in creaturis quibuslibet creator in ordinem relinquit. Idemque Augustinus 4. super Gen. ad lit. 5. tradens autoritatem sapientis prædicant, & ostendens quomodo ista tria sint [Deus] & quomodo non, sic dicit: Secundum id quod nouimus, mensuram in eis quæ mouentur, & numerum in eis quæ numerantur, & pondus in eis quæ appendimus, non est Deus ista, secundum id verò quod mensura, omni rei modum præfigit.**

A præfigit, & numerus omni rei speciem præbet, & pondus omnem rem ad quietem ac stabilitatem trahit, ille primus, & veraciter, & singulariter mensura est, qui terminat omnia, & terminat omnia, & ordinat omnia, nihilque aliud dictum intelligitur. Quomodo per ¹ *cor.*, & linguam humanam dici potest; Omnia in mensura, & numero, & pondere disposita, nisi omnia in te disposita? Neque enim mensura, & numerus, & pondus in lapidibus tantummodo & lignis, & huiusmodi mobilibus, & quantumcunque corporalibus vel terrestribus, vel cœlestibus animaduerti & cogitari potest. Est etiam mentio aliquid agendi ne sit inueniabilis, & inmoderata progressio, & est numerus affectuum animi & virtutum, quo ab ista mensura deformatate ad sapientie formam decusque colligitur, & est pondus voluntatis & amoris, ut apparet quantum quid que in appetendo, fugiendo, præponendo, postponendoque pendatur. Sed hæc animorum atque mentium mensura alia mensura cohibetur, & numerus alio numero terminatur, & pondus alio pondere rapitur. Mensura autem sine mensura est, cui æquatur quod de illa est, nec aliunde ipsa est; Numerus sine numero est, quo terminantur omnia, nec formatur B ipse; pondus sine pondere, quo referuntur omnia ut quiescant. Et infra, eodem 7. Sciamus ergo ita dictum esse omnia in mensura, numero, & pondere disposita, tanquam dictum esse; Illa disposita ut haberent proprias mensuras suas, & proprios numeros, & proprium pondus, quæ in eis pro sui cuiusque generis mutabilitate mutarentur, augmentis & diminutionibus, multitudine & paucitate, leuitate & grauitate secundum dispositionem Dei. Et de Prædestinatione contra Pelagianos 4. Quis hæc menturam, hunc numerum, hoc pondus Dei scilicet comprehendere, ut eorum rationes eius vniuersas in his tribus deum nominibus valeat enarrare? In mensura pato quod consistit qualitas, in numero quantitas, in pondere ratio æquitas. Vnde Nam. 22. & Num. 21. Si dederit mihi Balaak plenam domum suam auri & argenti, non poterò immutare verbum Domini Dei mei, ut plus vel minus loquar. Hinc etiam sentitur vltimæ præsentis concordat Greg. 27. Moral. 22. super illud Job 37. Nubes spargunt lumen suum, quæ lustrant cuncta per circuitum: quocunque eas, voluntas gubernantes dixerit ad omne, quod præcepit illis. Item quis Christianus tam inderotus & aridus, qui nunquam orat Deum, ut cogitationes suas nutriat, deuotionem augmentet, & dilectionem inflammet, ac bonis operibus faciat abundare, cum tota Ecclesia humiliter deprecetur; Omnipotens sempiternus Deus, dirige auctus nostros in beneplacito tuo, ut in nomine dilecti Filij tui mereamur bonis operibus abundare. Et Apostolus hoc orat proximo, quis ergo hoc non orabit pro seipso? hoc, inquit Apost. Oro, ut charitas vestra magis ac magis abundet ad Philip. 1. & 1. ad Thel. 3. Vos, inquit, Deus multiplicet, & abundare faciat in charitate, seu charitatem in inuicem, & in omnes, & quem ad hoc orauit nisi Deum? Et cur Deum ad hoc rogamus, nisi ipse faciat quod rogamus: alius enim implurum rogare, vanum & deuiorium videretur. Quare B. Aug. De bono perseu. 2. probans perseuerantiam non esse à nobis, sed à Deo, arguit isto modo; Cur perseuerantia possetur à Deo, si non donatur à Deo? an & ista inuisibilis petitio est, cum id ab eo petitur, quod à seipso non ipsum dare, sed ipsum esse in hominis potestate? Sed nolite errare, inquit Apost. Deus non invidetur; si aliquid à tanto diuine veraciter & fideliter posses, ab illo, à quo posses te accipere, crede quod posses, noli cum labijs honorare, & super eum corde extollere, credens à teipso tibi esse, quod ab illo te lingis erare. Et idem habetur infra, eundem 36. & 12. ubi semper vult Aug. quod nihil est petendum à Deo, nisi quod creditur faciendum ab eo; & De gratia & lib. arbit. 29. Dicimus; Ne nos inferas in temptationem, ut peccata caueantur, quod à Patre, qui in cœlis est, nulla ratione peteremus, si virtute voluntatis humane hoc possemus efficere. Et infra, eodem, dicit B. Cyprianum in libro suo De Oratione Domin. ostendere ea quæ impendia iubentur in Lege, & in oratione esse potenda, quod vsque ut dicit Augustinus; Vanissime heret, si ad illa agenda, sine diuino adiutorio, voluntas humana sufficeret. Et De sancta virginitate 17. Testes sunt voces pream deprecationum, ipsa quæ præcipiuntur à Deo non fieri, nisi dante atque adiuuante qui præcipit: Mendaciter enim petuntur, si ea non adiuuante eius gratia facere possemus. Beatus quoque Cyprianus, homil. 5. quæ intitulatur De Dominica Oratione, exponens illum versiculum, Et ne patiaris nos induci in temptationem, sic dicit; Quando cogimus, ne in temptationem veniamus, admonemur imbecillitatis & infirmitatis nostræ, ne quis se insolenter extollat, cum Dominus Iesus humiliter docens, dixerit; Vigilate & orate ne intretis in temptationem; spiritus quidem promptus est, caro autem infirma; ut dum præcedit humilis & submissa confessio, & datur totum Deo, quicquid suppliciter eum timore Dei petitur, ipsius pietate præferatur. Hanc etiam autoritatem adducit Augustinus ad eandem conclusionem de bono perseuerantia, 9. & hoc idem innuit Dominus euidenter, Matth. septimo, cum sic dicit; Petite & dabitur vobis, seu & accipietis, quærite & inuenietis, pulsate & aperietur vobis. Ab illo scilicet à quo petitis, querentis, & quem

& quem pulsatis. Et Apostolus ad Rom. 10. Idem Dominus omnium, diues in omnes
 qui inuocant illum, scilicet diuitias, vt Dominus, large distribuens omnibus qui iustus fideliter
 vocant illum. Vnde Psalmista, Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui Psal-
 mo 36. & Iac. 1. Si quis vestrum indiget sapientia postulet à Deo, qui dat omnibus affluen-
 ter, & non impropriet, & dabitur ei; Postulet autem in fide, nihil habens, qui enim ha-
 berat, similis est fluuii maris, qui à vento mouetur, & circumfertur. Non ergo existimet ho-
 mo ille, quod accipiat aliquid à Domino: Postulans igitur fideliter nullatenus habendo,
 debet sperare, quod accipiat à Domino postulari; quod & testatur creberimè virtusque te-
 ries testamenti: Cum ergo fideliter postulemus à Domino bonorum operum incrementa,
 nulli Catholico habendum quin hæc nobis Dominus tribuat affluenter. Vnde Apostolus
 2. ad Cor. 9. Potens est Dominus omnem gratiam abundare facere in vobis, vt in omnibus
 semper omnem sufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum; Qui autem admi-
 nistrat semen feminanti, & panem ad manducandum præstabit, & multiplicabit semen ve-
 strum, & auget incrementa frugum iustitiæ vestræ. Vnde sanctus Prosper in libro suo, pro
 prædicatoribus gratiæ Dei 2.º cap. recitat vnam definitionem Cassiani catholici sumam sicut
 dicit: Ex quibus, inquit, manifestè colligitur, non solum actum, verum etiam cogitatio-
 nem bonarum ex Deo esse principium, qui nobis & initia sanctæ voluntatis inspirat, & virtu-
 tem atque opportunitatem eorum, quæ recte cupimus, tribuit peragendi: Omne enim da-
 tum bonum, & omne donum perfectum desursum est descendens à Patre luminis, qui &
 incipit quæ bona sunt, & exequitur, & consummat in nobis, dicente Apostolo, Qui dat se-
 men feminanti, & panem ad manducandum præstabit, & crescere faciet fructus iustitiæ ve-
 stræ. Amplius autem quis tam fatuus adulator qui ageret gratias Deo pro aliquo, quod non
 crederet se recepisse ab eo, sicut 3.º cap. arguebat: & quis tam ingratus, vt nunquam refe-
 rat gratias Deo, pro bonorum actuum & operum incremento: Quippe cum dicat Aposto-
 lus 2.º ad Thesal. 1. Gratias agere debemus Deo semper pro vobis, Frateres, ita vt dignum
 est, quoniam creuit fides vestra, & abundat charitas vniuersiusque vestrum inuicem
 quod Augustinus de gratia & libero arbitrio 40. sic ait, Hæc dixit Apostolus, ne forte de ta-
 to bono, quod ex Deo habebant, tanquam ex seipsis id habentes, extollerentur. Quod ergo
 super creuit fides vestra, inquit, & abundat charitas vniuersiusque vestrum inuicem, gra-
 tias agere debemus Deo de vobis. Item Deus prædestinavit Samsoni tantum meritum, vt
 multipliciter abstineret, essetque Nazareus Domini, & populum Israel de manu Philisti-
 norum inciperet liberare, Iudicum 7.º. Et Esaiæ tantum vt poneret os eius quasi gla-
 dium acutum, vt esset salus Domini vsque ad extremum terre, cum multis alijs eminentijs
 meritorum Esaiæ 49. Et Ieremiæ tantum, vt esset Propheta in gentibus, vt ad omnia ad
 quæ mitteret eum iret, vt vniuersa, quæ mandaret sibi, loqueretur, & vt constitueret super
 gentes & regna, vt euelleret, & destrueret, & disperderet, & disperaret, & edificaret simi-
 liter, & plantaret, Ierem. 1. & Ioanni Baptistæ tantum, vt coram Domino magnus esset,
 vniuersa & sanctam non biberet, & multos filiorum Israel conuerteret ad Dominum Deum
 suum, præcederetque ante Dominum in spiritu, & virtute Eliz, Luc. 1. Imò & vt Ange-
 lus diceretur, qui & prepararet viam ante faciem Iesu Christi, sicut Malach. 3. & Marth. 11.
 factis parer: Et Paulo tantum, vt de ipso prædiceret Dominus Iesus Christus, Vas electionis
 mihi est iste, vt portet nomen meum coram Gentibus, & Regibus, & filiis Israel: Ego enim
 ostendam illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati, sicut Actuum 9.º patet: Multa
 quoque similia occurrunt sæpissimè in Scriptura. Et quis tandem audeat dicere, nullum cer-
 tum gradum meriti fuisse prædestinatum Domino Iesu Christo, sed hoc per incuriam fuisse
 neglectum, dimissumque casui & fortune, cum omnes penè Prophetæ de eius maximis me-
 ritis in spiritu Domini studiosissimè prophetarunt, ac implemet Christus dixit Patri suo, Do-
 mine probasti me, & cognouisti me, tu cognouisti sessionem meam, & resurrectionem meam;
 intellexisti cogitationes meas de longe: semitam meam, & faniculum meum inuestigasti, &
 omnes vias meas præuidisti, Psal. 138. Nec potest quis fingere, quod aliquibus prædestinat
 certum gradum meriti, & aliquibus non vel alicui alicuem gradum meriti futuri, & alicui non,
 propter cap. 27. & alia quæ sequuntur, & quia non subtrahet personam cuiusquam Domi-
 nus, qui est dominator omnium, nec verebitur magnitudinem cuiusquam, quoniam pusil-
 lum & magnum ipse fecit, & æqualiter cura est illi de omnibus Sap. 6. Ad hæc autem pro-
 prius forsitan respondebit, quod Deus non prædestinavit ista magna merita memorata, sed
 tantum prædixit. Sed istud stare non potest, quia si Deus ista verè prædixit, ista præsciuit, qua-
 re & ista præuoluit æternaliter, atque prædestinavit, sicut 18.º. 23.º. & capitula proxima
 clarè

Psalm. 138.

Sap. 6.

A clarè monstrant. Potest quoque haberi ex 31.º huius, quod Deus prædestinavit merita cuncta
 cunctis, quare & merita ista istis: Patet insuper ex serie Scripturæ superius allegatæ, quod Deus
 nedum prædixit, verum & promissit merita illa magna: Quare & ipsæ certum illa facturus,
 & hoc per voluntatem suam, non nouam, sed æternam, &c. sicut supra. Iosue liquidem 23.º
 scribitur, Sicut ergo Deus impleuit opere quod promissit, & prosperè cuncta venerunt: sic ad-
 duceat super vos quicquid malorum comminatus est, eò quod præterieritis pactum Domini
 Dei vestri. Et Apostolus ad Rom. 4. loquens de promissione quam fecit Dominus Abraham,
 Gen. 15.º. Quod semen eius esset futurum, sicut stella cœli, sic dicit, In remissione Dei non
 hæruit diffidentia, sed confortatus est fide, dans gloriam Deo, plenissime sciens quod qua-
 cunque promissit Deus, potens est & facere. Quam autoritatem tractans August. de corrup. &
 gratia 56. dicit, Ipse ergo illos bonos facit, vt bona faciant: Neque enim eos propterea pro-
 misit Abraham, quia præsciuit à seipsis bonos futuros; Nam si illud vtique esset non suum sed eo-
 rum est quod promissit. Non autem sic credit Abraham, sed quia quæ promissit, potens est &
 facere, non ait, quæ præsciuit potens est promittere, aut quæ prædixit potens est offendere, aut
 quæ promissit potens est præscire, sed, quæ promissit, potens est & facere: Ipse igitur eos facit
 perseverare in bono, qui bonos facit. Idem de prædestinatione Sanctorum 3. Caendum est,
 fratres dilecti à Deo, ne homo se extollat aduersus Deum, cum se dicit facere quod promissit
 Deus. Nonne fides promissa est Abraham: Ille dans gloriam Deo plenissime credit, quoniam
 quæ promissit Deus potens est & facere. Ipse igitur fidem gentium facit, qui potens est facere
 quod promissit. Et infra eiusdem 12. Promissit Deus quod ipse facturus fuerat, non quod homi-
 nes, quia et si faciant homines bona quæ pertinent ad colendum Deum, ipse facit vt illi faciant
 quæ præcepit, non illi faciunt vt ipse faciat quod promissit: alioquin vt Dei promissa comple-
 atur, non in Dei, sed in hominum est potestate, & quod à Domino promissum est: ab ipsis
 redditur Abraham: Idemque de spiritu & littera 18. Hoc Deus promittit quod ipse facit: non e-
 nim ille promittit & alius facit, quod iam non est promittere, sed prædicere: Vnde & 45. pro-
 positio sententiarum Prosperii est excerpta, Et si quis adhuc non erubescat vlcèris cauille, re-
 dicendo, In autoritatibus Scripturæ præmissis, de meritis non esse promissionem sed præditi-
 onem, audiat Apostolum ad Rom. 9. dicentem, Non omnes qui ex Israel sunt, hi sunt Israeli-
 tæ, neque qui nomen sunt Abraham, omnes filij sunt Abraham, sed in Isaac vocabitur tibi semen,
 Gen. 21. id est, non qui filij carnis, hi filij Dei, sed qui filij sunt promissionis, æstimaatur in
 semine. Promissionis enim verbum hoc est, Secundum hoc tempus veniam, & erit Sara filius,
 Gen. 18. Dicitque August. de spir. & lit. 18. Ipsa est promissio Abraham quæ ei dictum est, In Isaac
 vocabitur tibi semen: Si ergo hæc verba, In Isaac vocabitur tibi semen, & erit Sara filius, sunt
 verba promissoria; cur non alia similia similiterque prolata? Amplius autem malorum operum
 vt tribulationum & persecutionum est certus terminus præstitutus, quare & honorum: non e-
 nim est minor cura Deo de bonis operibus quam de malis. Vnde Psalmo 79. Cibabis nos pa-
 ne lachrymarum, & porum dabis nobis in lachrymis in mensura; & Psalmo 103. Ascendent
 montes & descendunt campi in locum quem fundasti eis, terminum posuisti quem non trans-
 gredientur, neque conuertentur operire terram. Vbi August. tract. 2. per montes & campos
 nequaquam diuersos intelligit sed eosdem, scilicet potestates sæculares diuersimodè se habentes.
 Vnde sic dicit, Quamdiu ascendunt montes & descendunt campi, seuerunt & placati
 sunt; cum seuerunt, montes erant, cum placati sunt campi facti sunt: fundavit enim eis lo-
 cum: quare non sentiunt modò: quare non insaniunt? quare non dant operam si non possunt
 subuertere terram nostram, certè conterege? quare non? Audi, Terminum posuisti quem
 non transgrediantur, neque reuertentur regere terram; terminum acceperunt debitum, quia
 transgredi non possunt impositum finem. Item Psalmo 94. In manu eius sunt omnes fines
 terre, & altitudines montium ipsius sunt: Super quod dicit Augustinus, Terræ potesta-
 tes aduertite sunt Ecclesiæ; Leges contra Ecclesiæ promulgantur, non contra Christianum de-
 lere de terra conati sunt: Tu forte de tentationibus propter scandala mundi turbaris, sed
 nec ipsa scandala tibi aliquid faciunt, quoniam mensuram à Domino acceperunt, quo-
 niam ipsius est mare: Est enim mare mundus iste; nec seuire, fluctus possunt, nisi quæ
 ad litus vbi ipse terminum posuit. Nulla ergo tentatio nisi acceperit mensuram à Domi-
 no, aliquid tibi tollit, aliquid corrigit, aliquid complanat, aliquid mundat. Sexto de Ci-
 uitate Dei 22. Hæc, scilicet regna terrena Deus vnus & verus regit & gubernat vt placet, sic
 etiam tempora ipsa bellorum, sicut in eius arbitrio est iustoque iudicio & misericordia,
 vel atterere vel consolari genus hominum, vt alia citius alia tardius finiatur. Hoc idem
 beatus Job dilucide manifestat. Vnde 28. sic ait; Ipse scilicet Deus, fines mundi inue-
 nit, & omnia quæ sub cœlo sunt, respicit, qui fecit ventis pondus, & aquas appendit in
 mensura,

Iosue 23.

Augustinus.

mensura, quando ponebat plurijs legem, & viam procellis sonantibus. Et infra 38. Circum-
 dedi illud, scilicet mare, terminis meis, & posui vestem, & ostia, & dixi, vsque hunc venies, &
 non procedes amplius. Item quilibet Prædestinatus habebit gradum præmij, secundum gradum
 virtutum suarum, & maximè charitatis seu gratiæ, quia quanto quis fuerit melior, tanto
 melius sibi erit; Et secundum Philosophum 2. Ethic. 6. Omnis virtus cuius fuerit virtus, tanto
 id bene habens perficit, Et secundum Augustinum Enchirid. 95. Charitas quanto in quo-
 cunq; maior est, tanto melior est in quo est; sed omne augmentum veræ virtutis, charitatis seu
 gratiæ est à Deo agente illud & volente, & hoc non volitione nova sed antiqua. Prædesti-
 nauit ergo Deus cuilibet certum gradum harum virtutum in via, & præmiorum in patria.
 Quod autem Deus faciat augmentum virtutum in via, ex hoc probatur, quod Deus facit
 augmenta bonorum operum sicut superius est probatum, ex quibus habitus semper augmen-
 tur; vt patet per Philosophum 2. Ethic. 2. vel si qui sint habitus qui non augentur ex operi-
 bus, illi à solo Deo augentur. Item per secundum capitulum nulla creatura sola potest se-
 uare aliquam virtutem in esse, quare nec in aliquo certo gradu, quia hoc est idem vel ma-
 ius. Item omnes pene rationes & auctoritates probantes augmenta operum esse à Deo, pro-
 babunt similiter augmenta virtutum esse ab eo, & specialiter argumenta de petitione, & gra-
 tiarum actione: Fideles enim petunt à Deo fideliter augmentum virtutum, quare & Eccle-
 sia tota sic orat, Da nobis quaesumus Domine, fidei, spei, & charitatis augmentum. Vnde &
 Apostoli iam fideles dixerunt, Domine adauge nobis fidem. Luc. decimo septimo, & Pater
 pueri infirmati, Credo Domine, adiuua incredulitatem meam. Marc. 9. Apostolus quoque
 1. ad Thessal. 3. Vos, inquit, multiplicet Dominus, & abundare faciat charitate etiam inui-
 cem & in omnes; & multa similia occurrunt scriptura. Item quis tam acharis & in-
 gratus, vt pro augmento charitatis & gratiæ Deo non referat gratiam, cum pro augmento
 bonorum temporalium, hoc faceret prompto corde? Porro & Apostolus 2. ad Thessal. 1.
 sic dicit, Gratias agere debemus Deo semper pro vobis, sicut dignum est, quoniam supercre-
 uit fides vestra, & abundat charitas vniuscuiusque vestrum in alterum. C
 virtutis perat à Deo, & pro ipso accepto agatur gratia digna Deo, certum est illud
 dari ab eo, sicut superius est argutum. Hunc quoque graduale profectum virtutum & meri-
 torum, certosque terminos prosperitatum & aduersitatum, ipsiusque vite humanæ diuini-
 tatis constitutos, ostendit beatus Iob dicens, Constituisi terminos eius qui præteriri non po-
 terunt. Iob 14. Et infra 31. Per singulos gradus meos pronuntiabo illi. Super quorum
 primam beatus Gregorius 12. Moral. 1. Nulla, inquit, que in hoc mundo hominibus sunt
 absque omnipotentis Dei occulto consilio veniunt: Nam cuncta Deus securura præsciens
 ante sæcula decernit, qualiter per sæcula disponantur. Statutum quippe iam homini est, vel
 quantum hunc mendi prosperitas sequatur, vel quantum aduersitas feriat, ne electos eius aut
 immoderata prosperitas eleuet, aut nimia aduersitas grauet, Statutum quoque est, quantum
 in ipsa vita mortaliter temporaliter uiuat. Bene ergo dicitur, Constituisi terminos eius qui præ-
 teriri non poterunt; quod tamen intelligi etiam iuxta spiritum valet, quia nonnunquam in
 virtutibus proficere conamur, & quædam dona præcipimus, à quibusdam vero repelli, in
 imis tacemus: Nemo enim est qui tantum virtutis apprehendit quantum desiderat, quia om-
 nipotens Deus interiora discernens, ipsis spiritualibus prouectibus modum ponit, vt ex hoc
 bono quod apprehendere conatur, & non valet, in illis se non eleuet, quæ valet. Super secun-
 dum verò 22. Mor. 18. & 19. polchre docet eandem sententiã, sicut 41. huius plenius recitatur.
 Qui & infra 20. ostendit hoc idem per illud Mar. 9. Credo Domine, adiuua incredulitatem meam;
 Et per illud Lu. 17. Auge nobis fidem; Et per auctoritatē Eze. 47. quã moraliter exponendo
 sic ait; Ipsa quoque sapientia quæ esse bonorum operum solet magistra, anhelanti menti per
 incrementa tribuitur, vt ad eam proculdubio magni moderaminis gradibus ascendatur, quod
 bene Eze. Prophetia figurata narratione denunciat, qui de eo vito quæ in excelso monte vide-
 rat, narrat, dicens, Mensus est cubitos mille, & transduxit me per aquã vsq; ad talos, rursumq;
 mensus est mille, & transduxit me per aquã vsq; ad talos, rursumq;
 mensus est mille, & transduxit me per aquã vsq; ad genoa, & mensus est mille, & transduxit
 me per aquã vsq; ad renes, & mensus est mille, & transduxit me ad torrentem quem non potui
 pertransire, quoniam intramuerunt aquæ profunda torrentis, qui non potest transudari: Quid
 namque millenaria numero nisi collati muneris plenitudo significatur? Hic autem processus
 Gregorij recitatur in Canone De poenitent. distinct. 2. Hæc quæ de charitate, Amplius autem
 charitas sen gratia est habitus, non naturaliter acquisitus, nec naturaliter acquiribilis ab
 aliqua creatura, sed supernaturaliter gratis infusus à Deo, sicut 35. capitulum & sequentia
 docuerunt; Quare nec potest naturaliter augmentari: Est enim eiusdem nature sub quolibet
 eius gratia. Sicut ergo à solo Domino creatur, sic & ab ipso solummodo augmentatur. Vnde
 Psalmista

causa

causa
augeri

A Psalmista, Psalm. 137. Deo dicit; Multiplicabis in anima mea virtutem: dicitque Apostolus,
 2. ad Cor. 3. Transformamur de claritate ad claritatem à Domini Spiritus; & ad Rom. 12. V-
 nicuique sicut diuisit Deus mensuram fidei. Super quod dicit Glossa quæ ascribitur Augusti-
 no, quam scilicet fidem, Deus mensuratè diuisit. Nam & fidem mensuratè paritur vniciuique.
 Qui & super illud Psalmi 118. Legem pone mihi, Domine, &c. Sermone 19. Cur, inquit, iste
 adhuc poscit sibi legem poni, quæ vtique si non ei posita fuisset, non viam mandatorum Dei
 in cordis latitudine, id est, charitate, legis plenitudine cucurisset? Sed quia proficere lo-
 quitur, & Dei donum nouit esse quod proficit, quid aliud petit, cum sibi legem poni petit,
 nisi vt in ea magis magisque proficiat? Denique addidit; Et exquiram eam semper: Quid e-
 zim exquirat quod habet, nisi quia & habet agendo, & exquirat proficiendo? Sed quid est
 semper? An semper dictum est quamdiu hic viuatur, quia tamdiu proficitur? Et in ita, co-
 dem, super illud eiusdem Psalmi; Da mihi intellectum, vt discam mandata tua, Sermone de-
 cimo octauo, sic dicit; Proficit noster intellectus ad intelligenda quæ credat, & fides profi-
 cit ad credenda quæ intelligat, & eadem ipsa vt magis magisque intelligantur in ipso intelle-
 ctu proficit mens: sed hoc non fit proprijs tanquam naturalibus viribus, sed Deo adiuuante
 arque donante, sicut medicina fit, non natura vt vitæ oculus vim capiendi recipiat. Qui
 ergo dicit Deo, Da mihi intellectum vt discam mandata tua, non omni modo expertus eius
 est velut pecus, nec ita quamuis homo vt in eorum numero deputandus sit, qui ambulat
 in vanitate mentis suæ obscurati intelligentia, alienati à vita Dei: Nam si talis esset, nec hoc
 diceret. Non autem parui intellectus est nosse à quo poscendus est intellectus, & cogitan-
 dum est, quanto sint altius intelligenda diuina mandata, quando ad ea discenda sibi adhuc
 dari intellectum petit, qui iam sic intelligit, & qui eloquia Dei se custodisse ante iam dixit.
 Item primo ad Corinthios, duodecimo; Diuisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus, &
 diuisiones ministracionum sunt, idem autem Dominus, & diuisiones operationum sunt, idem
 verò Deus qui operatur omnia in omnibus; vniciuique autem datur manifestacio spiritus ad
 vilitatem; alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij autem sermo scienciæ, alteri
 fides, alij gratia sanitarum, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum,
 alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum: hæc autem omnia operatur vnus at-
 que idem spiritus diuidens singulis prout valet. Hic autem ostendit Apostolus manifestè tam
 habitus virtutum, quam actus diuini singulis secundum Sancti Spiritus voluntatem, & ab v-
 no Deo, qui omnia in omnibus operatur. Vnde constat tam eorum initia, quam augmenta
 esse similiter distributa. Hoc planè testatur August. De prædest. Sancti. 13. ita dicens; Cum di-
 citur, inquit, scilicet Pelagiani; Si credideris saluus eris, vnum horum exigitur, alterum of-
 fertur, quod exigitur in hominum, quod offertur in Dei est potestate. Cur non virtutum in
 Dei, & quod iubet, & quod offertur? Rogatur enim vt det quod iubet; Rogant credentes vt sibi
 fides augeatur, rogant pro non credentibus, vt eis donec fides, & in suis ergo incrementis, &
 in suis initijs Dei donant est fides. Sic autem dicitur; si credideris saluus eris, quæ admodum di-
 citur, Si Spiritu facta carnis mortificaueris, viuetis: nam & hic ex duobus vnum exigitur,
 alterum offertur; Si Spiritu, inquit, facta carnis mortificaueris, viuetis. Vt ergo spiritu
 facta carnis mortificemur exigitur, vt autem viuamus offertur. Vnde igitur placeat, vt facta
 carnis mortificare non donum Dei esse dicamus, neque id donum Dei esse iteaurum, quom-
 niam exigi; auctum à nobis, præmio vite si hoc fecerimus, oblatio? Absit vt hoc placeat par-
 ticipibus, disensoribus gratiæ; Pelagianorum est iste error damnabilis, quorum mox Apo-
 stolus ora obstruxit, adiungens; Quisquot enim Spiritu Dei agitur hi similes Dei, ne facta
 mortificate nos carnis, non per Dei, sed per nostrum spiritum credemus: de quo Dei
 Spiritu & ibi loquebatur, vbi ait; Omnia autem hæc operatur vnus atque idem spiritus diui-
 dens propria vnicuique; pro vt vult, inter que nominauit & fidem. Est ergo error Pelagianorum
 damnabilis participare fidem aut gratiam, scilicet eius initium & augmentum, vnum scilicet
 dando Deo, alterum verò nobis, totum enim est totaliter dandum Deo, sicut patet per eun-
 dem supra, eiusdem tertio sic dicentem; Si fidem nostram operatur Deus incho modo gens
 in cordibus nostris, vt credamus, nunquid metuendum est ne totum facere non possit, &
 ideo sibi homo primas eius vendicat partes, vt nouissimas ab illo accipere mereatur?
 Videte si aliud agitur isto modo, nisi vt gratia Dei secundum merita nostra deum quo-
 libet modo, ac sic gratia iam non fit gratia. Redditur namque hoc pacto debita non donatur
 gratis: Debetur enim credenti vt à Domino fides eius augeatur, & sit merces fidei capte fides
 aucta. Et infra eodem; Componit homo cum Deo, vt parte fidei sibi vendicat, atq; illi partem
 relinquat, & quod est elatus, primam tollit ipse, sequentem dat illi, & in eo quod dicit esse
 ambotum, priorem se facit, posteriorem Deum; ex quo patet quod fides augeatur à Deo; &
 quod

Augustinus.

mensura, quæ ad ponendam legem, & viam procellis sonantibus. Et infra 28. Circum-
 dedi illud, scilicet mare, terminis meis, & posui vestem, & ostia, & dixi, vsque hunc venies, &
 non procedes amplius. Item quilibet Prædestinatus habebit gradum præmii, secundum gra-
 dam virtutum suarum, & maxime charitatis seu gratiæ, quia quanto quis fuerit melior, tanto
 melius sibi erit; Et secundum Philosophum 2. Ethic. 6. Omnis virtus cuius fuerit virtus &
 id bene habens pericit. Et secundum Augustinum Enchirid. 95. Charitas quanto in quo-
 cunq; maior est, tanto melior est in quo est; sed omne augmentum veræ virtutis, charitatis seu
 gratiæ est à Deo agente illud & volente, & hoc non volitione nostra sed antiqua. Prædesti-
 nauit ergo Deus cuiuslibet certum gradum harum virtutum in via, & prætorum in patria.
 Quod autem Deus faciat augmentum virtutum in via, ex hoc probatur, quod Deus facit
 augmenta bonorum operum sicut superius est probatum, ex quibus habitus semper augmen-
 tur; vt patet per Philosophum 2. Ethic. 2. vel si qui sint habitus qui non augentur ex operi-
 bus, illi à solo Deo augentur. Item per secundum capitulum nulla creatura sola potest ser-
 uare aliquam virtutem in esse, quare nec in aliquo certo gradu, quia hoc est idem vel ma-
 ius. Item omnes pene rationes & auctoritates probantes augmenta operum esse à Deo, pro-
 bantur similiter augmenta virtutum esse ab eo, & specialiter argumenta de petitione & gra-
 tiarum actione? Fideles enim petunt à Deo fideliter augmentum virtutum, quare & Eccle-
 sia tota sic orat; Da nobis quæsumus Domine, fidei, spei, & charitatis augmentum. Vnde &
 Apostoli iam fideles dixerunt, Domine adauge nobis fidem. Luc. decimo septimo, & Patet
 pueri infirmati, Credo Domine, adiuua incredulitatem meam. Marc. 9. Apostolus quoque
 1. ad Thessal. 3. Vos, inquit, multiplicet Dominus, & abundare faciat charitate etiam inui-
 cem & in omnes; & multa similia occurrunt sæpius in Scriptura. Item quis tam acharis & in-
 gratus, vt pro augmento charitatis & gratiæ Deo non referat gratiam, cum pro augmento
 bonorum temporalium, hoc faceret prompto corde? Porro & Apostolus 2. ad Thessal. 1.
 sic dicit, Gratias agere debemus Deo semper pro vobis, sicut dignum est, quoniam super cres-
 cit fides vestra, & abundat charitas vniuersiusque vestrum in alterum. Cum ergo augmen-
 tum virtutis petatur à Deo, & pro ipso accepto agantur gratiæ dignæ Deo, certum est illud
 dari ab eo, sicut superius est argutum. Hunc quoque gradualemente profectum virtutum & meri-
 torum, certosque terminos prosperitatum & aduersitatum, ipsiusque vitæ humanæ diuini-
 tus constituit, ostendit beatus Iob dicens, Constituit terminos eius qui præteriri non po-
 terunt, Iob 14. Et infra 31. Per singulos gradus meos pronuntiabo illum. Super quorum
 primus beatus Gregorius 12. Moral. 1. Nulla, inquit, quæ in hoc mundo hominibus sunt
 absque omnipotentis Dei occulto consilio veniunt: Nam cuncta Deus securus præficiens
 ante sæcula decernit, quæ per sæcula disponantur. Statutum quippe iam homini est, vel
 quantum hunc mundi prosperitas sequatur, vel quantum aduersitas feriat, nè electos eius aut
 immoderata prosperitas eleuet, aut nimia aduersitas grauet. Statutum quoque est, quantum
 in ipsa vita mortali temporaliter viuat. Bene ergo dicitur, Constituit terminos eius qui præ-
 teriri non poterunt; quod tamen intelligi etiam iuxta spiritum valet, quia nonnunquam in
 virtutibus proficere conamur, & quædam dona præcipimus, à quibusdam vero repelli, in
 imis tacemus: Nemo enim est qui tantum virtutis apprehendit quantum desiderat, quia om-
 nipotens Deus interiora discernens, ipsis spiritualibus prouectibus modum ponit, vt ex hoc
 bono quod apprehendere conatur, & non valet, in illis se non eleuet, quæ valet. Super secun-
 dum vero 22. Mor. 18. & 19. polchre docet eandem sententiam, sicut 41. huius plenius recitat.
 Qui & infra 20. ostendit hoc idem per illud Mar. 9. Credo Domine, adiuua incredulitatem meam;
 Et per illud Luc. 17. Auge nobis fidem; Et per authoritatē Ezec. 47. quæ moraliter exponendo
 sic ait; Ipsa quoque sapientia quæ esse bonorum operum solet magistra, anhelanti menti per
 incrementa tribuitur, vt ad eam proculdubio magni moderaminis gradibus ascendatur, quod
 bene Ezec. Propheta figurata narratione denunciat, qui de eo vno quæ in excelso monte vide-
 rat, narrat, dicens, Mensus est cubitos mille, & mensus est milia, & mensus est milia, &
 mensus est mille, & transduxit me per aquam vsq; ad genua, & mensus est milia, & transduxit
 me per aquam vsq; ad renes, & mensus est mille, & transduxit me ad torrentem quem non posui
 petran frangere, quoniam intumuerunt aquæ profundæ torrentis, qui non potest transuadari: Quid
 namque millenarius numero nisi collati muneris plenitudo significatur? Hic autem processus
 Gregorius recitat in Canone De poenitent. distinct. 2. Hæc quæ de charitate. Amplius au-
 tem charitatis seu gratiæ est habitus, non naturaliter acquisitus, nec naturaliter acquiribilis ab
 aliqua creatura, sed supernaturaliter gratis infusus à Deo, sicut 35. capitulum & sequentia
 docuerunt; Quare nec potest naturaliter augmentari: Est enim eiusdem nature sub quolibet
 eius gradu. Sicut ergo à solo Domino creatur, sic & ab ipso solummodo augmentatur. Vnde
 Psalmista

causa

causa
augeri

A Psalmista, Psalm. 137. Deo dicit; Multiplicabis in anima mea virtutem: dicitque Apostolus,
 2. ad Cor. 3. Transformamur de claritate ad claritatem à Domini Spiritu & ad Rom. 12. V-
 nicuique sicut diuisit Deus mensuram fidei. Super quod dicit Glossa quæ ascribitur Augusti-
 no, quam scilicet fidem, Deus mensurat diuisit. Nam & fidem mensurat partitur unicuique.
 Qui & super illud Psalmi 118. Legem pone mihi, Domine, &c. Sermone 11. Cur, inquit, iste
 adhuc poscit sibi legem poni, quæ vtiq; si non ei posita fuisset, non viam mandatorum Dei
 in cordis latitudine, id est, charitate, legis plenitudine cucurrit? Sed quia proficiens lo-
 quitur, & Dei donum nouit esse quod proficit, quid aliud petit, cum sibi legem poni petit,
 nisi vt in ea magis magisque proficiat? Denique addidit; Et exquiram eam semper: Quid e-
 nim exquirat quod habet, nisi quia & habet agendo, & exquirat proficiendo: Sed quid est
 semper? An semper dictum est quædiu hic viuatur, quia tamdiu proficitur? Et infra, eod-
 dem, super illud eiusdem Psalmi; Da mihi intellectum, vt discam mandata tua, Sermone de-
 cimo octauo, sic dicit; Proficit noster intellectus ad intelligenda quæ credat, & fides profi-
 cit ad credenda quæ intelligat, & eadem ipsa vt magis magisque intelligantur in ipso intelle-
 ctu proficit mens: sed hoc non fit propriis tanquam naturalibus viribus, sed Deo adiuuante
 arque donante, sicut medicina fit, non natura vt vitatus oculus vim cernendi recipiat. Qui
 ergo dicit Deo, Da mihi intellectum vt discam mandata tua, non omni modo experts eius
 est velut pecus, nec ita quæuis homo vt in eorum numero deputandus sit, qui ambulat in
 vanitate mentis suæ obsecrati intelligentia, alienati à vita Dei: Nam si talis esset, nec hoc
 diceret. Non autem parui intellectus est nosse à quo poscendus est intellectus, & cogitan-
 dum est, quanto sint altius intelligenda diuina mandata, quando ad ea discenda sibi adhuc
 dari intellectum petit, qui iam se intelligit, & qui eloquia Dei se custodisse ante iam dixit.
 Item primo ad Corinthios, duodecimo; Diuisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus, &
 diuisiones ministracionum sunt, idem autem Dominus, & diuisiones operationum sunt, idem
 verò Deus qui operatur omnia in omnibus; unicuique autem datur manifestatio spiritus ad
 vtilitatem; alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij autem sermo scientiæ, alteri
 fides, alij gratia sanctorum, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum,
 alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum: hæc autem omnia operatur vnus at-
 que idem spiritus diuidens singulis prout vult. Hic autem ostendit Apostolus manifestè tam
 habitus virtutum, quam actus diuidi singulis secundum Sancti Spiritus voluntatem, & ab v-
 no Deo, qui omnia in omnibus operatur. Vnde constat tam eorum initia, quam augmenta
 esse similiter distributa. Hoc plane testatur August. De prædest. Sancti. 13. ita dicens; Cum di-
 citur, inquit, scilicet Pelagiani; Si credideris saluus eris, vnum horum exigitur, alterum of-
 fertur, quod exigitur in hominum, quod offertur in Dei est potestate. Cur non vtrumque in
 Dei, & quod iubet, & quod offertur? Rogatur enim vt det quod iubet, Rogatur credentes vt sibi
 fides augetur, rogant pro non credentibus, vt eis donec fides, & in suis ergo incrementis, &
 in suis initijs Dei donum est fides. Sic autem dicitur; si credideris saluus eris, quædam modum di-
 citur, Si Spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis: nam & hic ex duobus vnum exigitur,
 alterum offertur; Si Spiritu, inquit, facta carnis mortificaueritis, viuetis. Vt ergo spiritus
 facta carnis mortificemus exigitur, vt autem vitam offertur. Vnde igitur placet, vt facta
 carnis mortificatio non donum Dei esse dicamus, neque id donum Dei esse fateamur, quo-
 niam exigi auidimus à nobis, præmio vitæ si hoc fecerimus, oblatio? Absit vt hoc placeat par-
 ticipibus; defensoribus gratiæ; Pelagianorum est iste error damnabilis, quorum mox Apo-
 stolus ora obstruxit, adiungens; Quotquot enim spiritu Dei aguntur hi illi sunt Dei, ne fa-
 ctæ mortificare nos carnis, non per Dei, sed per nostrum spiritum crederemus: de quo Dei
 Spiritu & ibi loquebamur, vbi ait; Omnia autem hæc operatur vnus atque idem spiritus diui-
 dens propria vniq; prout vult, inter quæ nominauit & fidem. Est ergo error Pelagianorum
 damnabilis participare fidem aut gratiam, scilicet eius initium & augmentum, vnum scilicet
 dando Deo, alterum verò nobis, totum enim est totaliter dandum Deo, sicut patet per ean-
 dem, supra, eiusdem tertio sic dicentem; Si fidem nostram operatur Deus initio modo: gens
 in cordibus nostris, vt credamus, nunquid ratiendum est ne totum, facere non possit, &
 ideo sibi homo primas eius vendicat partes, vt nouissimas ab illo accipere mereatur?
 Videte si aliud agitur isto modo, nisi vt gratia Dei secundum mentia nostra deus quo-
 libet modo, ac sic gratia iam non sit gratia; Readdir namque hoc pacto debita non donatur
 gratis: Debetur enim credenti vt à Domino nostro, si merces fidei capte fides
 aucta. Et infra eodem; Componit homo cum Deo, vt parte fidei sibi vendicat, atq; illi partem
 relinquat, & quod est elatus, primam tollit ipse, sequentem dat illi, & in eo quod dicit esse
 amborum, priorem se facit, posteriorem Deum; ex quo patet quod fides augetur à Deo, &
 quod

O o

quod elationis est, quod homo partem fidei sibi tribuat, partem Deo. Totum igitur bonum nostrum totaliter demus Deo, dicente Augustino de bono perseverantiae 9. Tutiores vivimus si totum Deo damus, non autem nos illi ex parte, & nobis ex parte committimus. Item ite sunt error Cassiani Pelagiani. Ipse enim ut recitat sanctus Prosper in libro pro praedicationibus gratiae Dei contra Cassianum 25. in secunda sua definitione sic dixit; Adest, igitur inseparabiliter nobis divina protectio, tantaque est erga creaturam suam pietas creatoris, ut non solum comitetur eam, sed etiam praecedat ingiter providentia, quam expertus Propheta, conficitur dicens; Deus meus, Misericordia eius me preveniet, quia tamen in nobis ortum quendam bonae voluntatis inspererit, illuminat eam atque confortat, & incitat ad salutem, incrementa tribuens ei quam ipse plantavit, vel nostro conatu viderit emeruisse, contra quem Prosper immediatè subiungit; Jam in hoc à praemissa definitione disceditur, & quod totum gratia datum fuerat, ex parte nunc in libero arbitrio deputatur. Item error Pelagianus dedit nobis fidei nostrae principium, & Deo totum augmentum, ut patet de praedestinatione Sanctorum 2. & 3. Ille error dat Deo principium & nobis totum augmentum; Tantum ergo distat hic ab alio, quantum convertens à conuersa; Imò ille videtur deterior quam sit ille. Ille namque tribuit homini partem fidei priorem sed peiorem, scilicet minus bonam, posteriorem autem sed meliorem dat Deo; iste verò è contra partem meliorem tribuit homini, & peiorem dat Deo. Item si augmentum gratiae esset homini tribuendum, hoc esset propter meritum hominis, quia scilicet meritum voluntatis humanae praecederet, augmentum gratiae sequeretur, quod est contra Augustinum scribentem ad Bonifacium Papam, contra Pelagianos, ut recitat Lumbardus 2. sent. dist. 26. in haec verba; Ipsa gratia meretur augeri, ut aucta mereatur & perfici, voluntate comitante non ducente, pedissequa non praevia; cui & concordat capitulum quadragesimum primum probans gratiam in agendo praecedere voluntatem humanam, Capitulum quoque trigessimum nonum probat nullum mereri augmentum gratiae de condigno, imò quod ipsum augmentum gratiae gratis datur, quare & gratis praedestinetur ab eo, sicut sepis est argutum. Hoc in super testatur Apostolus ad Col. 2. sic dicens, Nemo vos seducat, *velut* *volens* in humilitate & religione Angelorum quae non vidit, ambulans frustra inflatus sensu carnis suae, & non tencens caput ex quo totum corpus per nexus & coniunctiones subministratum & constructum crescit in augmentum Dei. Super quod Glossa, Caput, id est, Christum, ex quo, id est, de cuius plenitudine, accipiendo, totum corpus, id est, Ecclesia per nexus, subministratum & constructum crescit in augmentum Dei, id est, quantum Deus providit; Augmentum ergo virtutum & operum est proutum & praedestinatam à Deo sub quolibet eius gradu, quare & praedestinatio, cuilibet praedestinatus est beatus certus gradus. Haec enim sibi invicem mutuo correspondent, quod & penè per omnia potest ostendi per quae de gradu operum & virtutum superius est ostensum. Amplius autem specialiter ad hoc idem, diversitas mansionum in domo Patris coelestis, non minus est ad perfectionem & ornatum civitatis Dei gloriose, quam numerus civium; sed hic est praedestinatus à Deo, ergo & illa. Hunc autem numerum non solum asserit, sed & probat venerabilis Anselmus 1. Cur Deus homo 16. In hunc modum; Rationalem naturam quae Dei contemplatione beata vel est, vel futura est in quodam rationabili & perfectio numero praesentem esse à Deo, ita ut nec maiorem nec minorem illum esse deceat; non est dubitandum. Aut enim nescit Deus in quo numero melius debeat eam constitui, quod falsum est, aut si scit in eo illam construere, & haec eadem ratio procedit similiter de gradibus praemiorum. Dicitur quae Augustinus 3. de libero arbitrio 18. Si omnes peccassent Angeli nullam inopiam facerent ad regendum imperium suum creatori Angelorum; Nos enim vel bonitas eius quasi aliquo tadio, vel omnipotentia difficultate deficeret ad creandos alios quos in eis sedibus collocaret, quas peccando alij deseruissent, aut creatura spiritualis quantilibet numeri pro suis meritis damnaretur, angustare posset ordinem, qui convenienter & decenter excipit quoscunque damnatos. Si ergo in sedibus peccantium sint alij collocandi, certus videtur numerus praetaxatus, & si sit certus ordo qui convenienter & decenter excipiat quoscunque damnatos, multo magis videtur esse similiter de salutaris. Idem Ench. 21. Superna Jerusalem mater nostra civitas Dei nulla civium suorum numerositate fraudabitur, aut etiam vberiori copia fortasse regnabit. Neque enim numerum aut sanctorum hominum, aut immundorum demonum novimus in quorum locum succedentes filij sanctae matris Ecclesiae, quae sterilis apparebat in terris, in ea pace, de qua illi ceciderant, sine vilo temporis termino permanebunt; Sed illorum civium numerus, siue qui est, siue qui futurus est, in contemplatione est eius artificis qui vocat ea quae non sunt tanquam ea quae sunt, ac in mensura, & numero, & pondere cuncta disponit. Idem que

A que de correptione & gratia 61. Praedestinatorum ita certus est numerus, ut non addatur eis quisquam nec minuat ab eis, quod probat per duas auctoritates Scripturae: Prima est Mat. 3. Facite, inquit Iohannes Baptista, fructum dignum poenitentiae, & nolite dicere apud vosmet ipsos, Patrem habemus Abraham; potens est enim Deus de lapidibus istis suscipere filios Abraham, ut ostendat sic esse istos amputandos, si non fecerint fructum, ut non debeat numerus qui promissus est Abraham: Tamen apertius in Apocaiyphi dicitur, Tene quod habes ne alius accipiat coronam tuam: & est Apoc. 3. Si enim alius non est accepturus nisi iste perdidit, certus est numerus electorum, id est, non potest augeri vel minui, sicut exponit Lumbardus 1. sentent. distin. 40. sicut & videtur rationalis intellectus. Cui satis consonat illud Iob 34. Conteret multos & innumerabiles, & stare faciet alios pro eis. Super quod Gregorius 25. moral. 9. dicit, Notandum, quia dum alijs cadentibus, ad standum alij solidari perhibentur, electorum numerus certus ac definitus ostenditur. Vnde etiam Philadelphiae Ecclesiae per B Angelum dicitur, Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam. Adhuc autem iuxta praemissa diversitas graduum mansionum in caelo, non minus ad divinam providentiam & praedestinationem pertinere dignoscitur, quam nominatum coelestium futurorum: sed nomina propria omnium electorum sub divina providentia & praedestinatione certissime continentur. Dicit enim Propheta de Deo, qui numerat multitudinem stellarum, & omnibus eis nomina vocat Psalmo 146. Per stellas autem Augustinus & omnes Doctores caelos & praedestinatorum intelligunt. Nonne & istud congruè figuratur in illo praecepto Dominico, Tollite summam vniuersae congregationis filiorum Israel, per congregationes & domos suas, & nomina singulorum? Numer. 1. Nonne & veritas ipsa dicit, Gaudete quia nomina vestra scripta sunt in caelis, Luc. 10. & Iohan. 10. proprias oves vocat nominatum? Super quod Augustinus sermone 45. Habet enim nomina eorum scripta in libro vitae. Hinc dicit Apostolus, Novit Dominus qui sunt eius. Amplius autem diversitas graduum coelestium mansionum coelestis Ecclesiae pulchritudinem conficit & ornatum, sicut sonorum diversitas melodiis perficit dulciorem, & colorum varietas picturam efficit pulchriorem, sicut nullus ignorat: Vnde sicuti & testantur Philosophica & Theologica de contrarijs & diversis praemissa 34. primi. Quare & Alacen. 2. perspectivae suae, capitulo de pulchritudine, Diversitas, inquit, facit pulchritudinem, quoniam figura membrorum animalis sunt diversarum partium, & non sunt pulchrae nisi propter diversitatem partium; quoniam si nasus totus esset aequalis grossitudinis, esset in sine turpitudinis; & pulchritudo eius non est propter diversitatem duorum extremorum eius, & eius pyramidalitatem, & similiter pulchritudo superciliorum non est nisi quando extrema coram fuerint subtiliora residuis anterioribus, & similiter omnia membra animalis quando intuentur, inveniuntur quod pulchritudo eorum non nisi ex diversitate figurarum partium eorum, & similiter Scripturae, quoniam si partes omnes Scripturae essent aequalis grossitudinis, non appareret pulchra, quoniam extrema literarum non apparent pulchra, nisi quando fuerint subtiliora residuo, quoniam est extrema literarum, & media earum, & continuatio earum essent vniuersi modi spissitudinis, esset Scriptura in sine turpitudinis; diversitas ergo facit pulchritudinem. Cur etiam aliter praeciperet Deus cortinas tabernaculi fieri variatas, & velum pulchra varietate contextum? cur aliter ex varietate vestitus lauderet Prophetam reginam coelestem, triumphantem Ecclesiam, sponsam Christi, non habentem maculam, neque rugam, dicendo, Assit Regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circumamicta varietate? & quis pulchritudinis huius auctor, nisi totius pulchritudinis pulcherrimus auctor Deus, & non voluntate mutabili & novella, sed immutabili & aeterna, sicut praenabita perspicue docuerunt?

COROLLARIUM.

E Corollarium, quod omnes gradus gratiarum, meritum, prosperitatum, aduersitatum, gloriae suae poenae, in praesenti & in futuro similiter sunt praedestinati à Deo aeternaliter & distinctè.

EX his autem perspicitur euidenter, quod omnes gradus & singuli gratiarum, meritum, prosperitatum, aduersitatum, gloriae, siue poenae, in praesenti & in futuro similiter sunt praedestinati à Deo aeternaliter & distinctè. Istud totum Corollarium tam patenter consequitur ex praemissis, quod probationis auxilio nusquam eget.

CAP. XLVII.

Objicit, & respondet.

Objiciunt autem Pelagiani contra præmissa de Prædestinatione & Re-
probatione, conantes ipsas vel omnino destruere, vel saltem ostendere
ipsas esse secundum merita personarum. Deus, inquit, irrationabili-
ter nihil agit, & non est aliqua ratio quare Prædestinet aut reprobet po-
tius unum quam alium. Prædestinat ergo vel reprobat omnem vel nul-
lum; Et non omnem, sicut omnes dicunt concorditer, ergo nullum.
Vel si sit aliqua ratio quare Prædestinat vel reprobat hunc non illum,
illa non potest fundari nisi in meritis, & differentia meritorum. Quare
& Ioachim Abbas de Flore, de præscientia Dei & Prædestinatione electorum, dialogizans
inter Benedictum querentem & ipsum respondentem, assignat duplicem rationem & causam
Electionis, Prædestinationis, & misericordiarum Dei, quarum prima est aptitudo ad misericor-
diam, salutem, & bonum; secunda, actio ipsa bona; contrariorum verò contrarias causas po-
nit & contrarias rationes. Item dedit eis potestatem filios Dei fieri Iohanni. i. quòd ergo homi-
nes secundum Prædestinationem & gratiam filij Dei fiant est in eorum libera potestate, & non
nisi per merita Deo grata. Huic & concordat Propheta Psal. 68. ubi recitatis peccatis quo-
rundam subiungit; Delinquant de libro viventium, & cum iustis non scribantur. Et illud Apo-
calyps. 3. Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam, quam scilicet Deus suis electo-
ribus reprobat. Item si Adam non peccasset, nullus fuisset reprobatus, sed quilibet præde-
stinatus; verumque ergo istorum est propter meritum correspondens. Item iniquum & crue-
de est, hominem vel Angelum nocere alteri sine culpa aliqua præcedente; nec hoc posset
facere sine culpa; quanto magis ergò Deum iustissimum & piissimum hoc non decet: quare
nec decet quod aliquem reprobet, & ad id ignem æternum prædestinet, nisi propter culpam
aliquam præcedentem. Verum prima istorum irrationabilis ratio, per præmissa, 21^a. & 35°:
& capitulis sequentibus lucide potest solui. Quod autem ad confirmationem adducitur de
Ioachim, licet fuerit magnus Doctor, auctoritatem magnam non habet; sicut in materia de
trinitate fuit Arianus, ut patet in libello quem edidit contra Petrum Lombardum De Trini-
tate, seu de essentia Trinitatis, & per Innocentium tertium, & Concilium generale, sicut reci-
tatur. Exter de summa Trin. & sic. Catholica, Damianus: sic in ista materia fuit Pelagianus,
ponens causam originalem Prædestinationis & Reprobationis, non ex parte Dei Prædesti-
nantis & Reprobantis, sed ex parte Prædestinatorum & Reprobatorum, aptitudinem scilicet
atque actum, sicut superius recitatur. Laborat tamen ut periculosum pelagus Pelagianor-
um declinet, dicendo, causam Electionis & Reprobationis diuinæ esse aptitudinem ad mi-
sericordiam, vel ad iram, non autem ad opera neque actus. Et Benedicto querenti, quænam
sit illa aptitudo ad bonum vel ad malum, si non sit opera bona vel mala, ut dicit Apostolus de
Jacob, & Esau, responderet, quòd non est opus, sed receptaculum gratiæ vel iræ, ex quarum
prima, bona; ex secunda, mala opera oriuntur. Etenim, dum hos vel illos Deus eligeret, non
quaesivit in eis iustitiam, quam ipse erat daturus, sed solum materiam humilitatis, & miserabi-
litas; id est, ut essent apti ad misericordiam. Verum quia nimis propè ripam pelagi Pelagi-
ani accessit, precipitium passus, ipsius voragine est absorptus, ut etiam diceret causam Præde-
stinationis & Reprobationis esse merita personarum. Et ut diffusum eius processum succincte
recolligam, vult quòd causa Prædestinationis sit humilitas, Reprobationis, superbia. Dicit e-
nim, Abiectio & miseria est propriè causa diuinæ electionis, Vnde Apostolus, Videte, Fratres,
vocationem vestram, quia non multi sapientes secundum carnem, sed qui stulti sunt mundi
elegit Deus. Etenim liquet luce clarius, quòd non pro iustitia assumatur aliquis à Deo, sed pro
miseria, non pro operibus, sed pro exilitate, non pro fortitudine sed pro infirmitate, non pro
sapientia, sed pro stultitia, non pro nobilitate, sed pro ignobilitate; sicut Phariseus ille repti-
lus est pro iustitia sua, publicanus verò assumptus pro suis peccatis, non quia iniustitiam amat
Deus, & odit innocentiam puritatem, sed quia repellit superbiam de iustitia, pariter autem
humilibus poenitentibus de peccatis. Et infra, Electionis causa est abiectio & afflictio, non
quia ista simpliciter placent Deo, sed quia patiunt humilitatem quam solum requirit Deus vir-
tutem in Angelis & in hominibus. Et infra, Quia præsciuit Dominus populum Iudaicum fu-
turum superbum, & odit & repulit eum. Ex quibus & euidenter apparet quòd sit contrarius
sibi

A sibi ipsi. Quomodo etiam stare potest quòd aptitudo, prædestinationis vel reprobationis sit
causa, cum æquè aptus unus aliquoties assumatur, & alius relinquatur, imò & aliquando
assumitur minus aptus, & relinquatur magis aptus? Quomodo etiam est abiectio & miseria
causa prædestinationis diuinæ, cum multi, ut timo, hic abiecti, miseri, & mendaces finaliter
reprobentur, multi etiam hic semper nobiles, felices, & diuites prædestinentur ad vitam? Le-
sanctis etiam Angelis prædestinatis, & finaliter confirmatis nunquam sunt abiectio, neque mi-
seria qualiscunque, quia nec culpa, nec peccata, quæ insuper abiectio vel infirmitas sunt causa, que
Christus prædestinatus est Dei Filius in virtute, ad Rom. 1. quod & posset multis rationi-
bus alijs reprobari. Sed quia non multi adherent, sufficiunt ista pauca. Cum autem allegant
Iohannem dicentem; Dedit eis potestatem filios Dei fieri, videtur eos velle adiuuere aliquos
fieri seu posse fieri nouiter filios Dei secundum prædestinationem, ut scilicet de non prædesti-
natis, quare & de reprobatis fiant nouiter & temporaliter prædestinati, & deinceps iustititer
esse reprobati, contra prius ostensa 23. & 45. huius, quod & contradictionem euidenter in-
cludit, sicut ex eisdem locis potest perspicue demonstrari. Dicitum quoque Iohannis magis vi-
detur probare contrarium: Non enim dicit; Dedit eis potestatem filios Dei se facere, sed filios
Dei fieri. Sed à quo? nunquid ex seipsis, nunquid ex propria voluntate? quis vnquam se gigne-
re? quis vnquam nascitur ex seipso? quis filius Diaboli potest se gignere, & parere filium Dei?
Audi quod sequitur; Neque, inquit, ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo
nati sunt. Non ergo ipsi se ipsos, sed Deus filios Dei facit. Quare & Philosophus 5. Metaph.
17. & 9. Metaph. 2. ostendit, quòd duplex est potestas, & potentia, æterna scilicet & passiva:
Fale est ergo quod hic dicitur; Dedit eis potestatem filios Dei fieri, quale est illud quod dicitur
ad Rom. 8. quoniam Spiritu Dei aguntur, hi filij Dei sunt; Dedit ergo Deus hominibus
potestatem filios Dei fieri, scilicet animam rationalem & liberam arbitrium liberè & voluntari-
ter receptum gratiæ in presenti, & gloriæ in futuro, ut sic tam hic quam ibi filij Dei fiant, ut
tamen in presenti cum facti sunt filij Dei per fidem & gratiam præuiam in filios Dei adoptan-
tem; liberè faciant gratia filiorum, ut sic grati filij liberè perseuerent, in tantum quòd ni-
hil potest istam filiationem eis eripere nisi uelint. Quare & dicit ibi Chrysostomus, sicut alle-
gatur in Glossa, dixit; Dedit eis potestatem filios Dei fieri, ostendens quòd male opus studio,
ut eam, que in baptismo adoptionis formata est, imaginem incoutaminatam semper culti-
diamus, simul autem & ostendens quoniam potestatem hanc nullus nobis vel aufere poterit,
nisi nos ipsi aufereamus; simul etiam ostendete vult, quoniam hæc gratia aduenit uolentibus
& studentibus. Etenim in potestate est liberi arbitrij, & gratiæ, operatione filios Dei fieri. In
Augustinus homil. 3. super Iohannem; Quare, inquit, nascuntur omnes in peccato? quia nemo
natus est præter Adam; ut autem nascerentur ex Adam, necessitas fuit ex damnatione,
nasci per Christum uoluntatis est & gratiæ; non coguntur homines nasci per Christum; non
quia uoluerunt, nati sunt ex Adam, omnes tamen qui ex Adam, cum peccato peccatores; om-
nes, qui per Christum iustificati & iusti, non in se, sed in illo. Nec etiam dicendo; Dedit eis
potestatem filios Dei fieri, ab illa fatione Deum excludit, & hominem solum includit; neq;
si factio illa sit amorum communis, hominem ibi præponit, & Deum postpone ordine natu-
rali. Quare & dicit; Dedit eis potestatem filios Dei fieri, non se facere: Et iterum; Neque
ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt, qui hinc diuinæ generati-
onis principium est & autor. Quare & Beda, sicut allegatur in Glossa; Carnalis, inquit, singu-
lorum generatio à complexu coniugij duxit originem, at verò spiritualis Spiritus Sancti gra-
tia ministratur. Et Chrysostomus; Hæc autem narrat Euangelista, ut uilitatem & humilitatem
prioris partus, qui est per sanguinem & uoluntatem carnis addiscentes, & alitudinem se-
cundi, qui per gratiam & nobilitatem est, cognoscentes, magnam quandam hic suscipiamus
intelligentiam, & dignam dono ipsius qui genuit, & multum post hæc, studium demonstrare.
Dicitque Augustinus homilia tertia super Iohannem; Quotquot receperunt eum, dedit
eis potestatem filios Dei fieri, si filij sunt, nascuntur; si nascuntur, quomodo nascuntur, non
ex carne, non ex sanguinibus, non ex uoluntate carnis, non ex uoluntate viri, sed ex Deo nati
sunt. Gaudeant ergo quòd ex Deo nati sint, præsumant se pertinere ad Deum, accipiant do-
cumentum quia ex Deo nati sunt; Et Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Si Ver-
bum non erant nati de homine, homines erubescant nasci de Deo? Neque dicendo; De-
dit eis potestatem filios Dei fieri, dicit, quòd dedit eis potestatem filios Dei fieri per præcedentia o-
pera meritorum, sicut Pelagus somniat. Absit quòd Euangelista suo Domino contradicat, quia
ipsomet recitante infra 6. sic ait; Nemo potest uenire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit illum;
& Nemo potest uenire ad me, nisi fuerit eis datus à Patre meo. Absit etià quòd sibi ipsam tam
breui serie contradicat: cito namq; post hæc uerba eius superius recitata, dicit quòd uerba fuit
plenum

plenum gratia & veritate, & addit, Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia. Accipimus, inquam, primò gratiam gratis datam & veritatem, quia gratiam ante promissam, & sic gratiam pro gratia, gratiam scilicet gratis datam pro gratia promissione gratuite gratia propheticè prius facta, vel accepimus in spe certa secundò gratiam beatitudinis in futuro, pro gratia in re, & gratis operibus in presentia. Quare & Augustinus homilia 3^a. super iohannem, sic scribit, non ait, Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, gratiam pro gratia; sed sic ait, Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia, ubi nescio quid nos voluerit intelligere de plenitudine eius accepisse, & in super gratiam pro gratia: Accipimus enim de plenitudine eius primò gratiam, & rursum accipimus gratiam pro gratia; quam gratiam primò accepimus: Fidem; In fide ambulantes in gratia ambulamus. Vnde enim meruimus hoc? quibus nostris præcedentibus meritis gratia tibi data est, non merces reddita. Vnde vocatur gratia quia gratis datur: Non enim præcedentibus meritis emissi quod accepisti. Hanc ergo accepit gratiam primam peccator, ut eius peccata dimitterentur; quid meruit, interroget iustitiam, inueniet poenam; interroget misericordiam, inueniet gratiam. Sed hoc & promiserat Deus per Prophetas: Itaque cum venit dare quod promiserat, non solum gratiam dedit, sed & veritatem. Quomodo exhibitæ est veritas? quia factum est quod promissum est: quid est ergo gratiam pro gratia? Fide promeremur Deum, accipis præmium immortalitatem & vitam æternam, & illa gratia est, Nam pro quo merito accipis vitam æternam? pro gratia. Dona sua coronat Deus, non merita tua. Potest quoque multum congruè intelligi & exponi ad literam, de his qui facti sunt actualiter filij Dei per fidem & gratiam in presentia, quod dedit eis potestatem, scilicet gratiam liberum arbitrium adiuuantem, filios Dei fieri in futuro, in regno caelorum. Quare & promittit, Quotquot autem receperint eum, scilicet per fidem formatam, in eum credendo, dedit eis, &c. Quare & Theophilus, sicut allegatur in glossa, Quia, inquit, in resurrectione filiationem perfectissimam consequemur, secundum quod Apostolus dicit, ad optionem filiorum Dei expectantes, redemptionem corporis nostri, dedit potestatem filios Dei fieri, id est, hanc gratiam in futura gratia consequendi. Cum verò obijciat illud Psal. Delectatur de libro viuentium, si intelligant secundum superficiem literalem, hanc concedere, quod prædestinatio & reprobatio est temporalis; ita scilicet quod aliquis prius fuit prædestinatus, & non reprobatus, & nunc non est prædestinatus sed reprobatus; Si enim quis temporaliter deleatur de libro viuentium, tunc est ita contra prius ostensa. Quare oportet quod habeat alium intellectum. Potest ergo intelligi de deletione secundum presentem iustitiam, secundum distinctionem 2^{am}, præmissam; vel deleantur, id est delati, hoc est non scripti habeantur, seu ostendantur, secundum quod subditur, Et cum iustis non scribantur. Vel etiam deleantur secundum propriam spem illorum, sicut & Deus dicitur poenitere, sicut seipsum poenituit. Quare & August. super illum Psal. tractatu 2°. Fratres, inquit, non sic accipere debemus, quoniam quenquam Deus scribit in libro vitæ & delet eum. Si homo dixit, quod scripsi, scripti, de titulo ubi scriptum erat Rex Iudeorum, Deus quenquam scribit & delet? Præscius est, prædestinatio omnes ante constitutionem mundi, regnatos cum filio suo in vitam æternam, hos conscripsit, ipsos continet liber vitæ: Quomodo ergo inde delentur, ubi nunquam scripti sunt? hoc dictum est secundum spem ipsorum, quia ipsi se scriptos putabant. Quid est deleantur de libro vitæ: & ipsis constat non [illos] ibi esse. Sic ergo illi qui se sperabant tanquam merito iustitiae suæ in libro Dei scriptos cum perducta fuerit eorum damnatio, etiam ad cognitionem eorum, delebuntur de libro viuentium, id est non ibi se esse cognoscent. Nam verus qui sequitur, exponit quod dictum est, Et cum iustis non scribantur: Dixi ergo, deleantur secundum spem ipsorum, secundum autem æquitatem tuam quid dico? non scribantur. Intelligentes illud Apocalypsis ad literam. Tene quod habes, ne alius, vel ut nemo accipiat coronam tuam, habene similiter dicere, aliquem posse temporaliter & non iter coronam prædestinationis amittere, & alium admittere, & ita consequenter hunc delinere temporaliter & non iter esse prædestinatum, & incipere esse reprobatum, & illum contra; quod præcedentia non permittunt. Nec Ioannes, imò nec spiritus in Ioanne dicit aut innuit quenquam per se & propriis viribus, sine Dei auxilio tenere aut posse tenere suam coronam, in bona scilicet vitæ & bonis operibus perseverare usque in finem; aut quenquam posse per se & viribus suis tantum sine Deo sperantiter operante, accipere coronam prædestinationis aut gratia in presentia vel gloria in futuro. sicut 2°. 9°. & 3°. & sequentia cum 4°. probant. Hoc idem & verba fidelissima eiusdem loci fidelissimè contestantur. Hæc dicit sanctus & verus qui habet clauem Davidis, qui aperit & nemo claudit, qui claudit & nemo aperit: Ecce dedi coram

te ostium

A te ostium apertum, quod nemo potest claudere, quia modicam habes virtutem, & seruasti verbum meum, & ego seruabo te ad hora tentationis. Ecce venio cito; Tene quod habes &c. ubi patenter docetur, quod perseverantia in bono est primò ex contritione diuina, secundò ex cooperatione humana; quanto magis inchoatio & adeptio bonæ vitæ non est homini à se solo. Cum ergo dicitur, Tene quod habes, &c. præcitur & exercetur bonus, ut in bono finaliter perseveret: Sic enim fortassis erat prædestinatus, ut per talem exhortationem Dei vel hominis perseveraret fortassis & coronam acquireret & teneret iuxta præmissa 2^{am} huius. Vnde & Augustinus de bono persever. 64. Qui nondum sunt vocati, pro eis ut vocentur, oremus; fortassis enim sic prædestinati sunt ut nostris orationibus concedantur, & accipiant gratiam, qua velint & efficiantur electi; Deus enim qui omnia prædestinavit, implebit. Potest quoque illud Apocalypsis exponi, sicut & illud Psalmi præmissum; Potest enim quis amittere, vel accipere coronam vitæ secundum præsentem iustitiam, vel secundum manifestationem, vel secundum spem futuram. Quare & Augustinus de bono perseverant. 7. probans perseverantiam finalem non posse amitti, & inueniens distinctionem de amitti, sic ait, Perseverantiam vitæ in finem, quoniam non habet nisi qui perseverauerit. Sic in finem, multi eam possunt habere, nullus amittere. Sed ne forte dicatur perseverantiam usque in finem non amitti quidem cum data fuerit, id est, cum perseveratum fuerit usque in finem, sed tunc amitti quodammodo quando agit homo per contumaciam, ut ad eam pervenire non possit, sicut dicimus hominem qui non perseveraverit usque in finem, amisisse vitam æternam vel regnum Dei, non quodnam accepit & habebat, sed quod acciperet si perseverasset; verborum controuersias auferamus, & nonnullam etiam quæ non habentur, sed habenda sperantur, postea dicamus amitti. Quod verò arguitur, Si Adam non peccasset, nullus fuisset reprobatus, sed quilibet prædestinatus, non probat ista ex meritis dependere. Quantum enim ad formam illusionis ita oppositum manifestè: Si namque, sicut ex 4° videtur, Deus non prædestinat homini certum finem, vel hominem ad certum finem, puta vitam præparat operibus sua futura, sed è contra, nullo modo concludit, quia si homo aliter fecisset, Deus aliter prædestinasset, à posteriori ad prius: Hominem enim aliter fecisse, non fuisset causa, nec prius casualiter aut naturaliter, quare Deus prædestinasset aliter, sed è contra. Cuius exemplum est, Si Christus non fecisset opera bona, non fuisset prædestinatus filius Dei; ergo propter opera sua bona prædestinatus est filius Dei; Fallit; Si Paulus non prædicasset, non fuisset prædestinatus, seu electus ut predicaret; ergo quia prædicauit, prædestinatus fuerat prædicare? Non, sed è contra: Si Sol nunquam lucret, non ignis calcidiceret, non fuisset prædestinatus, ut sic faceret; ergo quia sic facit, prædestinatus est sic facere? Non; sed quia prædestinatus, seu præordinatus est ita facere, ita facit. Nec est omniquaque clarissimum, quod si Adam non peccasset, nullus fuisset reprobatus. Videtur enim nonnullis non fuisse necessarium, in eum Adam fecisset, quod tota sua posteritas fuisset statim effecta impeccabilis, & finaliter confirmata; sed fuisse possibile posteros suos habuisse libertatem contradictionis ad bonum & malum. Tenendo tamen cum Anselmo 1. Cur Deus homo 1. o. quod si Adam fecisset finaliter, tota sua posteritas fuisset impeccabilis confirmata, tunc secundum sententiam Gregorij 4. Moral. 39° huius præmissam, nullus reprobatorum generatus fuisset, sed soli illi qui nunc sunt prædestinati ad vitam; nec ideo peccatum Adæ est prima causa reprobationis, sed si ipse non peccasset, Deus aliter ordinasset, sicut superius dicebatur. Et si obijciat contra istud, quod aliquis prædestinatus generatur quandoque ab aliquo reprobato, sicut Christianus à non Christiano, & bonus Christianus à malo, nec fuisset ab aliquo genitus, si Adam non peccasset, non ergo soli nunc prædestinati fuissent tunc nati; non mihi, sed beato Gregorio potius contradicis. Venitamen pro defensione beati Gregorij; potest multipliciter responderi; vno modo, quod si Adam non peccasset, soli illi fuissent tunc nati, qui sunt nunc electi; hoc est, solummodo tot fuissent tunc nati, quot sunt nunc electi; vel aliter, soli illi &c. verum est secundum animas. Tunc enim Deus creasset animas illas tantum, quæ nunc sunt animæ electorum, licet quasdam fortassis corporibus alijs copulasset: vel à hoc fortitan aliter potest dici, quod soli illi secundum animas, & secundum corpora fuissent tunc nati, qui sunt nunc electi; sed aliquis electus nunc genitus ab vno patre puta à reprobo fuisset tunc genitus ab alio, videlicet ab electo. Sed videtur absurdum: æqualem enim ratione, imò maiori potuit genitus quemlibet alium hominem, & homines inchoatos, contra præmissam in ostensione 40: patris Corollarij, primi, huius. Si in super ita fuit, cur potius genuit Iacob, quam quemlibet alium hominem, cum ipse fuit indifferens, & mater simili ratione? Adhuc autem si

scita,

fit ita, ponantur duo homines æque potentes ad generandum Iohannē futurum, apponantur; A operam requiritam, & uterque generabit eundem Iohannem in diuersis locis. Cur enim potius hic quam illic? & si hic vel ille solus egisset, Iohannem proculdubio genuisset; quare & nunc cum simili modo agat. Posset quoque secundum istam sententiam homo iuuenis suam auiam infanem nouiter generare, & reddere eum puerum iuuenem unius dici; simulque decrepare, & infantem, cum alijs ablutatibus multis valde, imò & posset mortuum suscitare. Posset enim aliquem generare, qui olim fuit mortuus & sepultus. Dicunt quoque Philosophi, quod si agens est idem & passum idem, actum erit idem; quare & à contrario, Stagens aut passum sit diuersum, puta pater vel mater, actum diuersabitur, puta proles. Pro solutione istorum, dicendum quod duplex est sententia circa identitatem hominis numeralem; vna, quod ad identitatem hominis numeralem, nequaquam requiritur identitas numeralis corporis hominis, neque secundum totum, neque secundum aliquam sui partem, sed sola identitas animæ numeralis; ita quod si anima Petri poneretur in corpore Pauli, vel B alterius cuiuscunque, esset nihilominus idem Petrus; Altera, quod ad identitatem hominis numeralem, requiritur identitas animæ numeralis, & etiam corporis vel secundum totum vel secundum partem aliquam principalem, partem uero aliquas principales. Secundum primam autem sententiam, omnia obiecta facilliter possunt solui, dicendo quod non est in potestate hominis generantis, generare A vel B istum, vel illum, sed in potestate Dei, animam quam voluerit infundens. Supponendo quoque secundam sententiam, non improbabiler respondendum, quod idem filius potest ex diuersis patribus generari, non tamen ex diuersis feminibus, quæ tribuunt filio materiam corporis principalem. Quod autem idem semen, quod ab vno decidit, ab alio possit decidi, apparet, quia illud semen est superfluum alimenti, ex terra digestionem relictum, & si alius penitus similis idem alimentum assumeret, cæteris paribus eandem materiam ipsius digerendo conuerteret in substantiam suam, quam alius, & eandem superfluitatem, relinqueret; sicut vnus ignis combustibili certo applicitus generat vnum ignem; & si alius penitus similis similiter fuisset applicitus, & non prius, eundem ignem numero generasset, quem primus; eo quod quodlibet combustibile seu eius materia, est in potentia propinqua, seu proxima ad vnam ignem tantummodo, seu vnicam formam ignis, alioquin esset in potentia proxima ad infinitos seu infinitas simpliciter. Ex his potest facilliter elici responsio ad obiecta. Illud autem Philosophicum, Si agens est idem & passum idem, actum erit idem; non videtur statim simpliciter concedendum: Idem namque pater & mater diuersis temporibus generant proles diuersas; Et idem Sol in eodem aere seu vitro, & in eadem Luna, diuersis temporibus generat iumen diuersum. Quapropter & Auerroes super 12. Metaphys. Aristotelis 1. 1. scribit ita, Si materia fuerit vna, & generans vnum, & potentia vna, tunc illud quod sit erit vnum: Subiectum enim cum fuerit vnum, & potentia existens in eo fuerit vna, & agens vnum, tunc nulla erit causa multitudinis. Pro argumento de iniquitate, & crudelitate sciendum quod non omnis poena rationabiliter illata homini ab homine, propter culpam suam præcedentem infertur, sed aliquoties ad cautelam, multiplicique de causa, sicut multis locis apparet in Scripturis diuinis pariter & humanis. Quare & quædam regula iuris dicit, Sine culpa, nisi sub sit causa, non est aliquis puniendus, Extra de Regulis Iuris in sexto cui & multa iura ciuilia, caanonicaque concordant. Ostendit quoque Petrus 4. Sentent. distinct. 1. 5. quod quinque de causis flagella contingunt hominibus in presenti; quandoque ad correctionem peccati, quandoque ad inchoationem poenæ peccati, quandoque ad augmentum meriti, sicut de Iob, & Tobia, quandoque ad vitiationem peccati, ut patet de Paulo 2. ad Cor. 12. de Angelo Sarane, quandoque vero ad gloriam Dei, ut patet de cæco nato, Iohan. 9. Quandoque etiam punitur quis publica poenitentia siue poena, ut alij timeant, & ita deterreant à malo, & confirmentur in bono, sicuti lex diuina, canonica, & ciuilibus concorditer attestantur. Si quis etiam temporaliter puniatur, pro temporali commodo aliorum, cur non temporaliter & æternaliter pro temporali & æterno commodo electorum, ut in presenti magis fugiant malum, & eligant bonum, & in futuro magis lætentur, arctius diligant, & amplius laudent Deum: Multiplex enim vtilitas tam in presenti quam in futuro, ex reprobis, sic electis; imò & ipsi reprobi propter electos specialiter sunt creati, sicut ex 39. patet. Quæ ergo iniquitas, aut crudelitas apud Deum, si prædestinet, & faciat vnam creaturam suam ad seruitium alterius creaturæ, & utramque ad suum seruitium, laudem, gloriam, & honorem? præsertim cum nullam æternaliter puniat nisi dignam æterna poena scilicet suo peccato hoc dignè & iustè æternaliter exigente, quod & misericordissimè & pijsimè semper punit, quia multum valde, & infinite quodammodo citra condignum, sicut potest haberi ex 39. huius. Si etiam, ut videtur secundum sententiam Augustini 3. de libero arbitrio 1. 1. & 11. de Ciuitate Dei 27. miserum esse sit eligibilis

A gibilis quàm non esse, quæ iniquitas aut crudelitas apud Deum, si dat alicui creaturæ multa bona, & magna, licet puniat eam cum alia eius creatura bona, puta cum poena sensus, dum tamen totus eius status sit magis eligibilis quàm fugibilis, imò & pro illo, tanquam pro beneficio tenetur reddere grates Deo. Cur ergo non arguatur isti, Deum eo quod punit bestias innocentes, & paruulos baptizatos non minima poena sensus; qui etiam tradidit innocentissimum Filium suum, & Dominum nostrum Christum poenis acerrimis, crudelissimisque tormentis? Si etiam Deus omnipotens liberrimus Dominus totius subditæ creaturæ, cuius mera voluntas est lex iustissima totius subditæ creaturæ, sicut ex 12. patet, puniret æternaliter innocentem, præsertim si ad perfectionem vniuersi, vtilitatem aliorum, & honorem suipsum, quis præsumeret litigare cum eo, redarguere eum, & dicere, Cur sic facis? Nullus, credo, sicut ex 12. & 39. claret. An non habet potestatem figuris luti, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam? ad Rom. 9. Verum est tamen quod B Deus æternaliter nullum puniuit sine culpa sua temporaliter præcedente, & æternaliter permanente, non tamen propter culpam tanquam propter causam antecedenter mouentem voluntatem diuinam, Deus quæquam æternaliter reprobauit, sed propter quasdam causas finales, sicut 20. & 39. plenius est ostensum. Non sic autem sed aliter longè de homine respectu hominis sentiendum: Homo enim non habet merum imperium super proximum, nec eius voluntas est lex summa, sed subditur legi superiori diuinæ, qua tenetur diligere proximum sicut seipsum. Quidam tamen, ut Scotus super 1. Sentent. dist. 41. volentes vitare reprobationem esse causaliter ex operibus reprobati, & etiam crudelitatem in Deo, dicunt quod Lucifer siue Iudas primò offerret voluntati diuinæ in suis puris naturalibus sine culpa, & sic non vult cum damnare, secundò Deus vult, & ex hoc scis se cooperaturum cum eo, ad substantiam actus mali, & sic ipsum peccaturum mortaliter committendo, vel non cooperaturum cum eo ad substantiam actus boni, & sic ipsum peccaturum mortaliter omittendo, & quatenus præuidet eam talem, vult ei damnationem & poenam. Ratio tamen Scoti nequaquam euidenter hoc probat, sicut præcedentia manifestant: Est enim similis argumento de iniquitate & crudelitate præmissa. Veruntamen si ista positio stet cum præmissis hic & 45. huius, & Deum ab omni iniquitate & crudelitate planè excuset, & placeat Sattapis, placeat mihi. Spiritus veritatis nos doceat veritatem. Amen.

Explicit Liber primus.

T H O M A E

BRADWARDINI

LIBER II.

CAP. I.

Quod liberum arbitrium sit, & quid sit.

Ractatu siquidem praemissorum hucusque continuo, progressoque in longius quam putavi, timone forte si continuata serie prolongetur ulterius, lassitudinem inferat fatigatis, & fastidium inegerat delicatis. Quare sicut congruitas postulat intercessionem quandam, hic facio; sequentia breuius tractaturus. Rursum igitur aliud faciendo principium, ammodo de libero arbitrio differendum. Quaedam enim praehabita, videntur liberum arbitrium penitus tollere: quaedam autem eius potestatem adimere: quaedam vero eius perimere libertatem: quae tamen omnia, maiorum meorum regulis imitando; & sanctorum Patrum imitando vestigiis, iuvante me Domino, pro se libertatis arbitrio, spero

D fideliter concordare. In primis igitur videtur mihi ipsum liberum arbitrium statuendum: Et quod liberum arbitrium sit ponendum, omnes Theologi, omnes Logici, omnes Morales Philosophi, & fere omnes Philosophi Naturales unanimiter contestantur. Verumamen, propter aliquos, qui forte trepidarent timore ubi non est timendum, videtur hoc mihi breviter ostendendum: Constat siquidem ex secundo, tertio, & quarto primi, Deum omnia extra se servare, facere, & movere, & hoc non ex necessitate naturae; sicut potentiae pure naturales cognitione carentes: nec ex sola cognitione sensitiva & appetitu naturali-irrationali, sicut carent potentiae naturales irrationales, sed ex rationali iudicio, seu arbitrio intellectus, sicut sextum Capitulum primi docet: nec ex illo solo, sed cum libera voluntate, sicut octavum & nonum capita primi probant. Quare constat Deum habere arbitrium liberum voluntatis; *arbitrium* inquam, propter iudicium rationis seu intellectus: & *liberum*, propter potestatem spontaneam voluntatis. Nam propter has duas operationes harum duarum potentiarum in una mente, liberum arbitrium *haec duo nomina* pro vno nomine sibi sumpsit, sicut ipsa ratio nominis manifestat: & quia arbitrium rationis debet praecedere voluntatem, melius *arbitrium liberum*; quam *liberum arbitrium* vocaretur. Vnde Augustinus Hypognoctic. 31. dicit, cur liberum arbitrium dicatur esse paululum differendum: Arbitrium, inquit, ab arbitrando rationali consideratione, vel discernendo quid eligat quidve recuset, puto quod nomen accepit: Idem; liberum dictum, quod in sua sit potestatem, habens agendi quod velit possibilitatem. Cui & concordat Bernardus de gratia & libero arbitrio 4. plane: Liberum quoque arbitrium, non tantum Deo, sed & rationali competit creaturae: Nam liberitas & contingencia seu libertas, circa creaturam, naturaliter contrarie opponuntur; & vnum illorum est naturale, scilicet necessitas; ergo & reliquum: Contingentia

ll sic

Augustinus

Itariz

T H O M A E

BRADWARDINI

LIBER II.

CAP. I.

Quòd liberum arbitrium sit, & quid sit.

C Ractatu siquidem præmissorum huc-
 usque continuo, progressoque in longius quam putavi,
 timco ne forte si continuata serie prolongetur ulterius,
 lassitudinem inferat fatigatis, & fastidium ingerat delica-
 tis. Quare sicut congruitas postulat intercessionem quan-
 dam, hic facio; sequentia brevius tractaturus. Rursus
 igitur aliud faciendo principium, animode de libero ar-
 bitrio differendum. Quædam enim præhabita, videntur
 liberum arbitrium penitus tollere: quædam autem
 eius potestatem, adimere: *quædam vero* eius penitere
 libertatem: quæ tamen omnia, maiorum meorum regulis
 innitendo, & sanctorum Patrum inherendo vestigiis,
 iuvante me Domino, pro hac libertatis arbitrio, spero
 fideliter concordare. In primis igitur videtur mihi ipsum liberum arbitrium statuendum:
 Et quod liberum arbitrium sit ponendum, omnes Theologi, omnes Logici, omnes Morales
 Philosophi, & ferè omnes Philosophi Naturales unanimiter contestantur. Veruntamen,
 propter aliquos, qui fortè trepidarent timore ubi non est iudicandum, videtur hoc mihi brevi-
 ter ostendendum: Constat siquidem ex secundo, tertio, & quarto primi, Deum omnia extra
 se servare, facere, & movere, & hoc non ex necessitate naturæ, sicut potentia purè naturæ des
 cognitione carens: nec ex sola cognitione sensitiva, & appetitu naturali irrationali, sicut
 cæteræ potentia naturales irrationales, sed ex rationali iudicio, seu arbitrio intellectus, sicut
 sextum Capitulum primi docet: nec ex illo solo, sed cum libera voluntate, sicut octavum &
 nonum capita primi probant. Quare constat Deum habere arbitrium liberum voluntatis;
 arbitrium inquam, propter iudicium rationis seu intellectus: & liberum, propter potestatem
 spontaneam voluntatis: Nam propter has duas operationes harum duarum potentiarum in
 una mente, liberum arbitrium *hæc duo nomina pro vno nomine sibi sumptis, sicut ipsa ratio*
 nominis manifestat: & quia arbitrium rationis debet præcedere voluntatem, melius *ar-*
bitrium liberum, quàm *liberum arbitrium* vocaretur. Vnde Augustinus Hypognostic. 31.
 dicit, cur liberum arbitrium dicatur esse paululum differendum: Arbitrium, inquit, ab
 arbitrando rationali consideratione, vel discernendo quid eligat quidve recuset, puto quod
 nomen accepit: Idem, liberum dictum, quod in sua sit positum potestate, habens agendi
 quod velit possibilitatem. Cui & concordat Bernardus de gratia & libero arbitrio 4. pla-
 nè: Liberum quoque arbitrium, non tantum Deo, sed & rationali competit creaturæ:
 Nam necessitas & contingentia seu libertas, circa creaturam, naturaliter contrarie op-
 ponuntur; & vnum illorum, est naturale, scilicet necessitas; ergo & reliquum: Con-
 traria

Augustinus.

traria namque in tantum sibi mutuo correspondent, quod necdum si vnum est naturale reli-
quum est naturale, verum quod si vnum est terminatum, & reliquum est terminatum, & hoc
eodem gradu: Dicit enim Philosophus 1. de Caelo 44. Contrarium si alterum determina-
tum est, & reliquum determinatum erit; Super quod dicit Averroes in commento, hoc est
manifestum ex descriptione contrariorum quae sunt in fine remotionis. Nam 10. Metaph.
14. describuntur contraria, quod sunt, Ea quae posita sunt in eodem genere & maxime differ-
runt; & addit Averroes, ubi supra, Et cum vtrumque eorum maxime distet, necesse est ut sint equa-
liter in contrarietate: scilicet, ut neutrum sit fortius reliquo; & manifestum est per se ut sint in eo-
dem gradu contrarietatis, quod statim probat dicens; Et si non, non in fine distabunt. Possibile
enim esset addere super minorem, ut esset magis contrarium, & tunc idem haberet plura con-
traria: Et itud quod erat positum in maxima distantia, non est in quod est contrarium positi-
onis. Ex quo patet quod necdum est contingencia & libertas in creatura, sed & tanta, quanta ne-
cessitas est in ipsa. Regula quoque Apostolica docet idem: scilicet quod si vnum contrarium B
rum est, & reliquum debet esse: si est inquit, Corpus animale est, & spirituale, 1. ad Cor. 15. Si
igitur est necessitas, est & libertas; & si in aliqua creatura sit contingencia & libertas, inter om-
nes creatura rationalis videtur isto privilegio difforni honoranda. Item nulli dubium, quod
aliquam creaturam esse liberi arbitrij est absolute possibile, quum nullam contradictionem in-
cludat: quare & possibile est Deum omnipotentem talem creare: Nam alias non esset omni-
potens; quae creata non videretur alterius rationis a creatura rationali praesenti, quare & crea-
tura rationalis nunc praesens, cum libero arbitrio est creata. Item omnis arguit, quae molitur
ostendere nullam creaturam liberum arbitrium actualiter nunc habere, procedit similiter de
creatura possibili habere liberum arbitrium si actualiter poneretur, & contra ipsam nequa-
quam concluderet: quare nec concludit contra creaturam rationalem actualiter existentem.
Ex his autem evidenter apparet, quod liberum arbitrium, seu potius arbitrium liberum po-
telt definiti seu describi hoc modo, Quod ipsum est potentia Rationalis rationaliter audi-
candi, & voluntarie exequendi. Istitis autem concordat, Hugo 3. Sent. 20. & 1. de Sacrament.
part. 5. cap. 20. & 21. & Per. 2. Sent. dist. 24. & 25. Alij quoque multi, alijs locis multis.

Philosophus.
Averroes.

Averroes.

Apostolus.

Definitio
liberi arbitrij.

CAP. II.

De actu liberi arbitrij & eius obiecto.

Quaestio 1.

Talibus igitur libera voluntate, restat consequenter inquirere de
actu, & obiecto ipsius. Docet siquidem experientia & natura,
quod Actus eius est velle, & nolle, diligere, & odire; Obiectum
vero ipsius, bonum, & malum apparet. Verum qui vellet
profundius fodere, posset rationabiliter querere, Nunquid v-
terque actus praedictus, scilicet velle, & nolle sit aequè primus,
& proprius voluntatis, quod non videtur. Quia omnis potentia
vna sicut habet essentiam & formam vnam, ita finem, perfectio-
nem & operationem vnam saltem primam & maxime prop-
riam & essentialem. Si autem illi duo actus non sunt aequè
primi & proprii voluntati, vel vnus eorum reducitur ad alte-
rum, velambo ad tertium, qui est primus & proprius actus
eius; virtute cuius alij ei insunt, iuxta praemissa, secundo primi. Sed nullus videtur actus vo-
luntatis prior naturaliter velle, & nolle, diligere & odire, aut magis proprius voluntati. Simili
quoque modo potest inquiri de obiecto primo & propriissimo voluntatis, An illud sit bonum
vel malum, vel aliquid tertium, quod est neutrum. Videtur igitur, quod breviter posset dici,
quod actus primus & proprius voluntatis est, velle obiectum suum primum & propriis-
simum, quod est bonum, & quia vult bonum, ideo non vult malum, ideo fugit malum: E
bonum namque est naturaliter prius malo, sicut patet ex secundo, & 26. primi.
Verum cum constet voluntatem velle bonum & nolle malum, inquirendum ulterius; An
possit scienter velle malum, & neutrum aliquid, scilicet, quod nec apparet sibi bonum nec
malum. Ego puro quod sic: est non per se, cum magno tamen bono coniuncto: puta si
quis non haberet a magno bonum nisi cum illo, vel prius haberet & parum malum; pos-
set velle & malum, est non per se, nec propter se, ut tamen per illud consequeretur a bonum;
sicque adhuc iuxta praemissa, primo & principaliter velle bonum; imò & quodammodo ad
modum loquendi multorum, nihil aliud velle, quam bonum, sicut patet 26. primi, & idem
est de

Quaestio 2.

A est de neutro. Amplius autem ex istis potest & alia quaestio suboriri; Nunquid videlicet vo-
luntas possit scienter velle per se purum malum? quod scilicet appareat ei omnibus modis
malum? nec habens aliquod bonum aliquo modo coniunctum subséquens vel praecedens?
nec etiam ipsa voluit appareat sibi bona, sed etiam omnibus modis mala? Quibusdam au-
tem videtur quod sic, quia alia voluntas non haberet plenariam libertatem. Oppositum ta-
men huius videtur consequi ex praemissis: Si namque bonum sit obiectum primum & pro-
prium voluntatis, & velle bonum primum & proprius actus eius; non potest quicquam velle
nisi virtute istorum, & finaliter propter bonum. Item natura humana proposito sibi malo
horret & refugit, licet fortassis delectabile & vile concupiscat, sicut cuiuslibet animus in se
sentit, nisi quis fuerit forsitan manichaeus, animam essentialiter malam habens, & essentialiter
tenebrosam, ab essentialiter malo Deo & Principe tenebrarum contra 1. & 26. 1. Item per
26. primi quilibet res est bona, quare & experientia generali monstrante videmus, quod omnes
B res naturales, inanimatae, animatae sensibiles, sensibiles; & irrationales appetunt eis bonum, &
fugunt eis malum; quare ergo irrationali ratione sola res rationalis quae irrationabilibus cum suis
praestat, appetet & diliget sibi malum, & odiet ac fugiet sibi bonum? Si etiam per 26. pri-
mi, quilibet res naturalis sit bona, & quilibet actus eius, & quicquid est positum in ea; quo-
modo potest aliqua res naturalis amare per se aliquid quod apparet omnibus modis malum,
& nullo penitus modo bonum, nec bono coniunctum cum omni amicitia siue amor semper
sit ratione similitudinis & contentionis aequalis, & nunquam ratione dissimilitudinis, aut
contrarietatis perfecta, sicut vniuersalis experientia mani estat: Quis vnquam hominum,
hominem sibi per omnia contrarium & adversum, iniuriantem, insidiantem, nocentemque
in omnibus, nec vnquam prodesse volentem aut valentem propter hoc ipsum dilexit? & non
potius odio habuit? vel si cum nequaquam odio habuit, sed dilexit, hoc fecit forsitan propter
virtutem patientiae acquirendam siue firmandam, sicut legitur apud multos de Socrate
C Philosopho, quo ideo duxit Xantippen Callamiam contentiosissimam in uxorem. Vel forte
hoc fecit propter meritum & praemium augmentandum: vel propter Deum qui praecipit
diligere inimicos, & sic per se & finaliter dilexit bonum, & malum huiusmodi finaliter propter
bonum. Quare & dicit Boetius primo Musicae in prologo; Amicitia est similitudo, dissimi-
ludo odiosa, atque contraria; gaudet enim gens modis, morum similitudine. Neque enim
fieri potest, ut mollia dura, dura mollioribus adhaerant, aut gaudeant, quia amorem dele-
stationemque similitudo conciliat. Quod & multi antiqui Philosophi contestantur, ut patet
8. Eth. 1. dicentes; Similem ad similem; ut Koloyum, ad Koloyum, & quod simile limiae ap-
petit. Quare & vulgariter dicitur;

Naturae respon-
sione quo-
rundam.
Responso.Amicitia est
ratione sim-
ilitudinis.

Bectus.

Sicut dicitur
in Ecclesiast.
1. cap. 10.
Ecclesiast. 17.
18.

Aristoteles.

Philosophus.

Vnde & Ecclesiast. 13. Omne animal diligit simile sibi; sic & Omnis homo proximum sibi;
Omnis caro ad similem sibi coniungetur, & omnis homo similibus sociabitur. Item si quis
D potest velle & diligere per se malum, potest & aliquem diligere propter puram malitiam, &
alius eum simili modo è contra, sique erit amicitia inter eos solummodo propter malum, si-
ne villo respectu ad bonum, quod est contra Aristoteliem 8. Ethic. 2. contra Tullium de Ami-
citia, contra Senecam de Beneficijs; imò & vniuersaliter contra omnes Philosophicos &
Theologicos de Amicitia pertractantes; qui omnes dicunt concordare causam amicitiae esse
bonum. Quare & Aristoteles ubi prius, volens considerare de Amicitia, & speciebus ipsius,
De ipsius, inquit, fiet manifestum cognitio amabili; videtur enim non omne amari, sed ama-
bile, hoc autem esse bonum, scilicet honestum vel delectabile, vel vile: Videbitur autem vile
esse per quod sit bonum aliquid vel delectatio; quare amabilia vniue erunt & bonum, &
delectabile, & fines. Vbi & statim quaerendo sic ait; Verum ergo bonum amant, vel quod ip-
sis bonum: Dissonant enim quandoque haec & respondendo subiungit; Videtur autem &
quod ipsi bonum amare vnusquisque, & esse simpliciter, quod bonum, amabile: vnusquisque
E autem, quod vnusquisque. Amat autem vnusquisque non ens ipsi bonum sed apparet, & in
3. Differunt autem haec, scilicet: tunc bona amabilia supra dicta ad inuicem specie, & rationes,
ergo & amicitiae aequales numero amabilibus. Item, si quid sit desideratum & amatum per se
quia tale, quanto magis fuerit tale, tanto erit desiderabilius & amabilius, ut patet de bono ho-
nesto, delectabili, & vili manifeste. Patet etiam ex consideratione Philosophi, secundo To-
pic. de magis & minus, ut si voluptas bonum, & magis voluptas, magis bonum. Dicitque
Averroes super duodecimum Metaphysicorum, com. 36. quod primo affectatum est bonum,
& cum quanto magis aliquid estimatum fuerit magis bonum, tanto desiderium erit maius. Si
ergo purum malum sit per se desideratum, maius magis desiderabitur, & maximum maxime,
purum summa miseria, quam tamen maxime fugeret omnis miser patitur & non miser.
P p Vnde

Vnde & Augustinus Enchiridio 86. Nec, inquit, culpanda est voluntas, aut voluntas non est, aut libera dicenda non est? quia beati esse sic volumus, vt esse miseri non solum volumus, sed nequaquam velle prorsus possumus. Item, malum ex ratione mali est odibile, & inimicabile cuiusque; & non videtur quod idem sub eadem ratione omnino, eidem non aliter sed similiter omnino disposito possit esse odibile, inimicabile, seu oditum, inimicum & etiam amabile, amabile, amatum siue amicum, & maxime summè tale, & etiam summè tale. Item omne amabile, seu amatum, & præcipue propter se tantum est finis, vel in ratione finis se habet, sicut cuiuslibet animus in se tenet; quod etiam testatur Autoritas Philosophi S. Eth. 2. præmissa, & alia autoritates quamplures; Finis autem præsertim vltimus, & propter se solum desideratus est bonum, vel apprensibile bonum, & sub ratione boni se habet, sicut omnes Philosophi tractantes de causis concorditer attestantur. Item, simili ratione, quæ quis potest diligere purum malum, potest & odire similiter purum bonum quia scilicet purè bonum, bonum scilicet quod esset sibi omnibus modis bonum vtile, delectabile & honestum, & nullo penitus modo malum, [nec aliquid malum] habens annexum; ita etiam quod per illud odium nullum aliud bonum acquireret, nec malum excluderet, quod alias emineret: Quare & potest quis odire bonum quod diligit, quia bonum: & maius magis, & maximum maxime, puta felicitatem & Deum; cuius contrarium cuiuslibet animus experitur, & multiplex ratio manifestat. Multiplex quoque autoritas Philosophica, & Theologica attestatur nullum posse velle per se aut appetere purum malum, sed in omnibus suis operibus appetere semper bonum, vel saltem apprensibile aliquo modo bonum, vtile scilicet, delectabile & honestum. Vnde Philosophus 1. Eth. 1. Omnis, inquit, ars, & omnis doctrina similiter autem & actus, & electio bonum quoddam appetere videtur, ideo bene enuntiantur bonum, quod omnia appetunt. Et infra 17. Manifestum quoniam est felicitas honorabilium & perfectiorum; videtur autem ita habere, & propter esse principium: Huius enim gratia reliqua omnia omnes operantur. Cui & concorditer Augustinus 8. de Civit. Dei 8. Est, inquit, Philosophiæ pars moralis, quam Græco vocabulo dicunt Ethicam, vbi quæritur de summo bono, quo referentes omnia, quæ agimus, & quod non propter aliud, sed propter se ipsum appetentes, idque adipiscentes, nihil quo beati sumus vltius requiramus. Ideo quippe & finis est dictus, quia propter hunc & cetera volumus, ipsum autem non nisi propter ipsum. Qui & 13. de Trin. 5. Verum est, inquit, quod omnes homines esse beati volunt, idque vnum ardentissimo amore appetunt, & propter hoc cetera quæque appetunt, & supra eisdem 3. Si quis diceret, Omnes beati esse vultis, & miseri esse non vultis diceret aliquid, quod nullus in sua non cognosceret voluntate. Quicquid enim aliud quisquam latenter velit, ab hac voluntate quæ omnibus & in omnibus satis nota est, non recedit. Qui & super illud Psalmi 32. Beata gens cuius est Dominus. Deus eius, tractatu 3. Amant, inquit, omnes beatitudinem, & ideo perueri sunt homines, quia mali volunt esse, miseri nolunt; & cum sit malitiæ individua comes miseria, quid est, ideo volunt mali esse ne miseri sint? Considerate paululum hoc in omnibus hominibus qui mala faciunt, beati esse semper volunt: Furtum facit; queris quare? propter famem, propter necessitatem; Ergo ne miser sit malus est, & ideo inferior est quia malus est. Depellendæ ergo miseriæ causa, & acquirendæ beatitudinis causa, faciunt omnes homines, quicquid vel boni faciunt, vel mali. Quare & Boetius 3. de Cons. Philosophiæ, profa 2. Omnis, inquit, mortalium cura quam multiplicitum studiorum labor exercet, diversis quidem calle procedit, sed ad vnum tamen beatitudinis finem nititur pervenire. Anselmus quoque de casu Diaboli 22. & post, pro manifesto supponit quod malus Angelus non potuit velle vnde miser esset, qui accepit inseparabiliter velle vt beatus esset. Amplius autem Philosophus 1. Polit. 1. Eius, inquit, quod videtur boni gratia, omnia operantur omnes; manifestum quoque omnes bonum aliquod concupiscunt. Et 3. Eth. 10. supponit quod voluntas est respectu alicuius finis, & opinionio dupliciter recitata, vna quod sit respectu per se boni, & altera quod sit respectu apparentis boni; secundum propriam opinionem subiungit dicendum simpliciter quidem & secundum veritatem voluntabile esse per se bonum, vnicuique autem quod videtur. Et 2. Phys. 31. dicit quod causa finalis est bonum aliorum, quæ enim est cuius causa, potissima est, (&) finis aliorum vult esse, differit autem nihil eandem dicere bonum, vel videtur bonum. Qui & 5. Met. 3. sub verbis parum distantibus dicit idem, & 3. de Anima 51. dicit quod appetibile est bonum aut apprensibile bonum. Avicenna quoque 8. Met. 6. dicit: Bonitatem desiderat omnino quicquid est; illud autem quod desiderat omnes res est esse, & perfectio in esse; in quam est esse, & esse est bonitas pura & perfectio pura, & omnino bonitas est id quod desiderat omnes res iuxta modulum suum, quoniam per eam perficitur eius esse. Quare & Boetius 3. de

Conf.

A Conf. Philosophiæ profa 10. Omnium, inquit, expetendorum summa atque causa bonum est: Quod enim nec re, nec similitudine vilius in se retinet bonum, id expeti nullo modo potest contraque etiam quæ natura bona non sunt, tamen si esse videantur, quasi vera bona sint, appetuntur: quo fit vt summa, cardo, atque causa expetendorum omnium bonitas esse credatur iure. Cuius verò causa quid expetitur, id maxime videtur optari; veluti salutis causa quisquam velit equitare, non tam equitandæ motum desiderat, quam salutis effectum. Cum igitur boni gratia omnia optantur, non illa potius, quam bonum ipsum, desiderantur ab omnibus; sed propter quod cetera optantur, beatitudinem esse concessimus; quare sic quoque sola queritur beatitudo. Dionysius quoque de divinis nominibus 4. sic ait: Existencia pulchrum & bonum desiderant, & omnia quæcunque faciunt, propter hoc, quod videtur bonam faciunt; & omnis existentium intentio principium habet & finem bonum. Nihil enim ad mali naturam respiciens facit: Et infra, Boni gratia sunt omnia, & quæcunque bona, & quæcunque contraria; eremum ista facimus bonum considerantes; Nullas enim ad malum respiciens facit quæ facit. Cui & concorditer Augustinus in quæst. super lib. Numerorum quæst. 73. exponens illud verbum, peccatum nolentium, sic ait: Omnes quippe homines qui scientes faciunt quod non licet, vellent licere, vsque adeo ipsum peccare nemo appetit propter hoc ipsum, sed propter hoc quod ex eo consequitur. Dicitque Petrus 2. sent. dist. 39. quod superior scintilla rationis, quæ etiam, vt ait Hieronymus, in Cain non potuit extinguere, bonum semper vult & malum odit. Quod & testatur multæ autoritates præmissæ 26. primi, alia quoque Philosophicæ, & Theologicæ plures valde. Consequenter autem posset si queri, An voluntas possit scienter nolle se odire bonum, & vt habet potentiam, si videlicet nolendo & respucendo aliquid paruum bonum posset consequi aliquid maius bonum, vel vitare aliquid maius malum, sicut & potest velle malum vt superius dicebatur. Hic autem posset queri vltius, An voluntas possit scienter nolle & odire per se paruum bonum, quod scilicet apparet, & quia apparet omnibus modis bonum: Et arguam quidam quod sic; quia aliter voluntas non esset libera omniquaque: Sed istud stare non potest; Sicut enim prima ratio volubilis & amabilis est bonum vel apprensibile bonum, vt præmissa testantur, ita nolubilis & odibilis, malum, vel apprensibile malum; contrarium namque sunt contrarie rationes: Non potest igitur quis nolle per se, quod non apparet aliquo modo malum, inhonestum scilicet, inutile, neque triste. Videtur quoque æquè possibile diligere per se malum, & odire per se bonum, quia scilicet purum bonum, sed hoc non est possibile sicut superius est ostensum, quare nec istud. Post hæc autem rationabiliter inquirendum; Nunquam voluntas possit non velle paruum bonum sibi oblatum. Si enim non possit, cum non sit in potestate ipsius quid & quando sibi apparet paruum bonum, non est in potestate sua quid aut quando velit, quare nec quid faciat dicente Philosopho 9. Metaphys. 10. Potens secundum rationem omne necesse quando desiderat, cuius habet potentiam, & vt habet, hoc facere qui & 5. Polit. 7. & 2. Rhetor. 24. dicit hoc idem, sed hoc libertatem destrueret voluntatis, quam proximum construebat. Si autem posset non velle paruum bonum sibi oblatum, & per præmissa necesse est quod non nolit illud, nec odiat, potest ergo nullum actum habere circa illud obiectum, quare & simili ratione circa vnum aliud obiectum, & aliud, & circa quodcunque, & ita penitus otiosi per tempus, & tempus quodcunque cuius oppositum sentire videtur. Item tunc causa sufficienter disposita ad agendum, posset vna vice agere, & alia non agere, stante eadem dispositione præcisè, quod videtur contrarium rationi, cum nulla sit ratio potior cur agat aut quiescat vna vice, quam alia. Pro his autem sciendum quod velle & nolle quandoque accipitur pro actu rationali voluntatis, quandoque verò pro actu naturali, scilicet pro concupiscentia vel ira, qui sunt motus virtutis concupiscebiles, & irascibiles irrationalis; Primo modo loquendo, velle & nolle est liberum, & in hominis libera potest, sicut ex proximo huius patet; sicque potest voluntas circa aliquid paruum bonum sibi oblatum necesse dicere velle, nec nolle, sed penitus otiosi; potestque eadem voluntas, eodem modo præcisè disposita aliàs illud velle. Hoc enim euidenter apparet ex differentia inter potentiam rationalem & irrationalem 9. Metaphys. 10. rationabiliter assignata, sicut 34. pars Collarij primi, primi plenius manifestat. Secundo autem modo loquendo velle & nolle non est liberum, nec in hominis, sicut nec in bestia libera potest, sed necessarium necessitate naturali, & frequenter inuitum, sicut omnis certitudinaliter & frequenter dolentes & gementes cum sanctis Apostolo experimur. Sunt tamen hi motus quodammodo in hominis potestate, quatenus scilicet habet virtutem rationalem superiorem, qua potest eis resistere, eos repugnare & plurimum resistere, quam quia non habent bestia; non sic possunt. Quod bene aduertens Philo. 1. Eth. vi. distinguens multipliciter species & potentias animarum

irrationalis, inquit; hæc quidem assimilatur communi & plantatiuo; dico autem causam eius a quod est nutriti & augetur, videtur vtiq; & alia quedam natura animæ irrationalis esse, participans quidem aliquantulum ratione; Incontinentis enim & continentis rationem habens laudamus, recte enim & ad optima deprecatur ratio; videtur autem in ipsis aliud præter rationem innotum, quod aduersatur & obuiat rationi. Firmiter enim quemadmodum dissolutæ corporis particulae, in dextrum præilientium mouere, in sinistrum præuē ferantur, & in anima sic; ad contraria enim motus incontinentium. Sed in corporalibus quidem videmus, quod peruersè motum est; in anima verò non videmus. Fortassis autem nihil minus in anima existimandum aliquid esse præter rationem, contrarians huic & obuians; qualiter autem alterum, nihil differt. Ratione autem & hoc videtur participare quemadmodum diximus. Obedit igitur rationi quod continentis; Amplius autem forsitan subiectus est quod sobrii & fortis; Omnia enim consonant rationi. Videtur vtiq; & irrationale duplex; plantatiuum, quoddam enim nequaquam communicat ratione; Concupiscibile verò & vniuersaliter appetibile participat aliquantulum secundum quod exaudibile est ei, & ob audibile; Ita vtiq; & patris & amicum dicimus habere rationem, & non quemadmodum Mathematicorum. Quoniam autem suadet aliquantulum à ratione irrationale, nunciat & iustis, & omnis increpatio & deprecatio; si autem oportet & hoc dicere rationem habere, duplex erit & rationem habens, hoc quidem principaliter & in seipso, hoc autem quemadmodum à patre audibile aliquid. Simili quoque modo posset inquiri; Nunquid voluntas possit non nolle purum malum sibi oblatum, ad quod & potest similiter argui, & similiter responderi. Amplius autem posset quis querere consequenter, Nunquid voluntas possit velle, & nolle quodcumq; suum obiectum sub quocunq; gradu, cum non sit ibi resistentia qualiscunq;. Sed cum sit determinatæ entitatis, videtur similiter determinatæ actiuitatis. Alter etiam qui diligeret quippiam secundum vicium sui posse, diligeret illud sub gradu infinito simpliciter intensiue contra prius ostensa parte 40. Corollarij primi, primi. Adhuc fortassis quereretur; Nunquid de essentia liberi arbitrii sit naturaliter libertas, seu possibilitas contradictionis, & hoc respectu cuiuslibet actus sui. Hoc enim videtur ex significato nominis importari. Oppositum tamen est certum, de libero arbitrio Dei quo diligit se, quo quælibet personarum diuinarum diligit quamlibet aliam & seipsam, sicut per primam suppositionem potest ostendi. Amplius autem & iuxta istud vltimis quarti potest; Nunquid liberum arbitrium, quod de se naturaliter est contradictionis, semper liberè secundum contradictionem possit in oppositum cuiuslibet actus sui; hoc enim videtur in significato nominis contineri. Oportet tamen distinguere tempora & liberi arbitrii qualitates: Pro tempore namque & qualitate beatitudinis consummate non potest, sicut ratio beatitudinis consummate demonstrat, & omnes Doctores Catholici vniuersimode contestantur. Pro tempore verò & qualitate vite, potest in oppositum priuatiue non agere, scilicet, talem actum, non tamen semper potest in oppositum positiuè, in actum scilicet contrarium positiuum respectu cuiuscunq; obiecti, sicut præcedentia manifestant.

COROLLARIUM.

Corollarium, quod non ideo dicitur liberum Arbitrium, quia liberè potest velle & nolle quodcumq;, sed quia liberè potest velle quodcumq; obiectum suum volubile, & nolle quodcumq; obiectum suum nolubile.

Ex his autem reputo manifestum, quod non ideo dicitur liberum arbitrium, quia liberè potest velle, & nolle quodcumq;, sed quia liberè potest velle quodcumq; obiectum suum volubile, & nolle quodcumq; obiectum suum nolubile; sicut si visus esset potentia libera, non ideo tamen posset videre sonum, & inuisibilia cætera, sed visibilia sua tantum. Nec ideo dicitur liberum, quia liberè potest velle aut nolle quodcumq; suum obiectum quocunq; modo sicut præcedentia docuerunt, sed modo potentie suæ apte. Nec ideo dicitur liberum arbitrium quia liberè potest in oppositum cuiuslibet actus sui, vt præmissa demonstrant, sed quia ex rationali arbitrio sine iudicio spontaneè illum agit, sicut præmissa huius ostendit. Nec ideo dicitur liberum arbitrium quia liberè potest benefacere & peccare, sicut ex præmissis consequitur euidenter, sed propter causam proximo assignatam.

CAP.

CAP. III.

Quod nulla causa inferior potest necessitare voluntatem creatam ad rationalem & liberum actum suum ad meritum propriè, vel peccatum.

Consequenter autem restat ostendere, quod nulla causa inferior, vel secunda, potest necessitare voluntatem creatam ad rationalem & liberum actum suum, ad meritum propriè vel peccatum. Nam secundum primo huius ostensa, creatura rationalis est liberi arbitrii, & naturaliter libera; Imò & ita libera, sicut creatura irrationalis est naturaliter necessaria, seu necessitabilis siue serua. Sed hæc est tam necessitabilis & serua naturaliter quod potest necessitari à causa secunda; ergo & ipsa tam libera quod non potest necessitari ab aliqua causa secunda: Si enim bestia necessitetur ab aliqua causa secunda, necessitabitur à qualibet fortiori; quare nec ab illa, nec ab aliqua fortiori causa secunda necessitabitur voluntas creata, multo magis nec a debiliori quocunq;. Item si voluntas humana posset necessitari per aliquam causam secundam, hoc plurimum videretur per stellas, & virtutes cœlestes, quæ videntur habere efficaciam maximam in subiecta, etiam in homines, in tantum, vt periti in Astrologia & alijs scientijs indicarijs in influenza cœlesti sui datis videantur frequenter prædicere ipsorum mores & actus. Sed istud non congruit rationi: Stele namq; & virtutes cœlestes sunt res materiales & irrationales; Anima autem humana rationalis & immaterialis, sicut Philosophi & Theologi contestantur, quare perfectior & superior naturaliter quam res illæ. Constat autem esse contrarium ordini naturali, vt immaterialia materialia, rationale irrationali perfectius imperfectiori, & superior inferiori necessitatio supponatur, & per irrationalem motum eius ordinetur in omnibus & regatur, præsertim in proprio scilicet rationali & libero actu suo. Quis enim nisi forsitan asinus, dixerit asinum debere naturaliter regere hominem, non è contra? aut quis irrationabilior asino dixerit rem inanimatam imperfectiorem asino debere naturaliter hominem regulare: non sic autem, non sic sed contrarium ordinem naturalem naturaliter experimur, quem & omnes Philo. contestantur, qui & Gen. primo exprimitur euidenter. Nec solum videmus hominem ipsa insensibilia, & irrationalia debere naturaliter regere, verum inter ipsos homines sapientem insipientem, & magis sapientem minus sapientem ordine congruo regulare debere. Quare & dicit Philo. 1. Met. principalior est subseruiente magis esse sapientia: Non enim ordinari oportet sapientem, sed ordinare, neq; hunc ab altero, sed ab hoc minus sapientem suaderi. Et 6. Eth. 6. dicit, quod sapientia est quemadmodum caput habens scientia. *hor. . . abili similitud. & 1. polit. 1.* Principans inquit, & subiectu naturæ propter salutem. Quod enim potest, mente prævidere principans naturæ & dominans naturæ, quod & consequenter 2. & 3. 6. manifestat; & infra 3. 9. Qui intellectum iubet principari, videtur iubere principari Deū, & leges: qui autem hominem iubet, apponit & bestia; qui & 5. Eth. 11. Non si minus inquit principari hominē, sed rationē. In secreto quoq; secretorū partis 3. 5. Dicitur quod inuenit scriptum in vno lapide lingua Chaldaica, Rex & Intellectus sunt fratres. Quare & sapientissimus Regū terræ, intelligens, inquit, gubernacula possidebit. Parab. 1. & Augustinus, 1. de libero arbitrio 16. Irrationabilibus, inquit, animæ motibus cum ratio dominatur ordinatus homo dicendus est. Neq; E enim ordo reclus, aut ordo appellandus omnino est, vbi deterioribus meliora subiiciantur. Ratio ista ergo vel mens, vel spiritus cum irrationales animi motus regit, id dominatur in homine, cui dominatio æterna legē debetur. Et infra 19. ostenso quod nullus animus vitiosus animum virtuosum valeat superare subiungit, iam corpore omni qualelibet animum meliorem, potentiorēque esse non te arbitror negaturum: Nemo id negat qui quod facile est, videt, aut substantiam viuētem non viuētem, aut eam quæ viuēti dat, et quæ accipit, esse præferendam: Multo minus ergo corpus, qualecunq; id sit, animum virtute prædictum vincit. Finget forsitan aliquis respondendo corpora cœlestia esse animata & perfectiora hominibus animatis; quare & satis congruere ordini naturali, quod ipsa hominibus dominetur. Verum si sint animata, vel anima materiali & extensa, vel immateriali

|| Honorabiliorum.

|| agit

Augustinus

Haly || nec &

|| tunc

materiali & indivisibili; si materiali illa necessario est irrationalis, & imperfectior anima hominis immateriali & rationali, sicut plurima Philosophia testatur: quare & ipsa imperfectiora hominibus. Talis insuper anima in sphaera coelesti vel stella Philosophice reprobatur. Si autem dicatur animata anima rationali puta intelligentia, adhuc non vivat: Non enim *agunt* in inferiora & homines per animam illam immedie, cum ipsa sit tantum in coelo; sed tantum per aliquam virtutem materialem & irrationalem defluentem ab eis in medium & in homines animasque humanas, puta per lumen, vel motum. Ipsamet quoque intelligentia, etsi esset immedie applicata ad animam hominis, non posset eam necessitare ad velle, quia nec per suam solam substantiam, neque per aliquem suum actum: Non per solam suam substantiam, cum ipsa per se sit indifferens ad causandum velle, & nolle, & vnum velle & aliud: Nec per aliquem suum actum, cum quilibet actus eius sit accidens, quare & imperfectior, inferior, & impotentior naturaliter anima hominis. Vna etiam intelligentia non potest necessitare aliam ad volendum, quare nec hominem. Si etiam coelum per huiusmodi animam posset necessitare hominum ad bonum; ita & ad malum: Multi namque per quasdam stellas tam fortiter inclinantur ad malum, sicut alij per alias inclinantur ad bonum, sicut sancti Angeli cum nulli alij sint in coelo impellerent homines ad peccatum. Quare & Augustinus 3. de libero arbitrio 19. probat, & tenet, quod neque libido, nec animus vitiosus, nec corpus, nec animus vel mens habens virtutem potest aliam mentem virtuosam ab arce virtutis deiecere, & libidini subiugare; & subdit, Quare illud restat vt respondeas; si potes, vtrum tibi videatur rationabili & sapienti mente quicquam esse praestantius. Nihil praeter Deum arbitror; & mea ista sententia est. Item tunc Angeli effugantur: Coelum quoque posset, seu posuisset mereri, & peccare, saluari atque damnari, beatificari, & miserum fieri, quare & esset proximus noster, & sicut proximus ab hominibus diligendum. Sed haec esse deliramenta & phantasmata vana quis Philosophorum, aut Theologorum, vulgariumque ignoret? Quare & Stephanus Parisiensis Episcopus damnauit articulum affirmantem, quod corpora caelestia mouentur a principio intrinseco quod est Anima, & quod mouentur per animam & per virtutem appetitiuam, sicut animal; & alium astruentem quod anima coeli est intelligentia; & orbis caelestes non sunt instrumenta intelligentiarum sed organa, sicut auris, & oculus est instrumentum virtutis sensitiuae; & alium asserentem, quod natura quae est principium motus in corporibus caelestibus est intelligentia mouens; error, inquiens, si intelligitur de natura intrinseca; quae est actus vel forma. Item experientia docet contrarium: Capta namque conceptione, vel natiuitate alicuius optima vel pessima quoad mores, potest per parentes, per amicos per se ipsum contrarie educari, & in contrarijs moribus confirmari; sicut posset, qui vellet, facilliter experiri, multique Astrologi multipliciter sunt experti. Vnde Pater Philosophorum Hermes de Coelo & mundo 9. agens de potestate Planetarum super hominem a tempore conceptus vsque ad tempus partus, & ab illo vsque ad tempus mortis, sic ait: Haec potestas naturalis apta a primordio format & operatur, & naturam humanam non lege coactionis sed amicitiae moderatur. Natura enim humana ex ipsa superiorum potestate nec talis, nec talis efficitur, sed a puritatem naturalem & solam sortitur, vnde postmodum natura vel vitia qualitates vel actus tales vel tales potentius suscipit. Quare & dicit Ptolomaeus in centilogio verbo primo: Haec indicia, quae tibi trado, sunt inter necessarium & possibile, hoc est apud cum qui rerum naturas, & stellarum opus considerat, & verbo 5. Astrologus optimus multum malum prohibere poterit, quod secundum stellas venturum est, cum eius naturam praescruerit, & verbo 95. Ferè semper accidit, vt id quod ascendit in omni facie harum figurarum, simile sit operi eius: Facies figurarum singularum, id est, signorum singulorum sunt tres secundum totidem denarios graduum distributae. Super quod Haly in commento sic ait, Figuræ quæ ascendunt cum faciebus scriptæ sunt in Dazange, *|| nec tot* & Indi commendant eas, & alijs indiis praferuat. Ego quippe vidi quosdam qui indicabant per illas in his quæ accidunt, & noui etiam quendam, cuius natiuitatis Ascendens fuit prima facies Arietis, & plures signatores eius in terminis Saturni: Erantque indumentata eius splendida & munda, bene redolentia & ipse splendide vivebat, Accidit autem quod vna die dum sederem cum eo; erat enim mihi familiaris, dixit ei; Haec quidem indumenta signatoribus tuis sunt contraria; & ille ait. Quicquid vides, ego facio propter oculos hominum; & si denudarem tibi desiderium meum, addisceres quod valde nitior contra voluntatem animi mei, & quod sum in maximo labore: Et ego dixi ei; Nullum est dedecus id operari, quod eius natura exquirat, sed tunc est maximum dedecus, cum mala confusio naturam superat, & ipse mihi dixit, Nil ego ago quod meo sedeat animo *|| nunc* quidem

Stephanus

Augustinus

|| etiam libidinibus

|| rationem;

A dem appeto vt amplecterer nigram aliquam vel aliquem nigrum cum qua forem inuolutus in quadraginta abba de pilis hircinis tertia. & vt iacerem cum eo per noctem: scit tamen Deus semper abhorret coitum virilem; & licet hoc appetam, nolo tamen reuelare voluntatem animi mei propter milites meos, & homines circumstantes; & hoc probat viam indicatorum, quia in prima facie Arietis ascendunt quaedam, quorum vnum est vir niger inuolutus quadraginta abba. Item omnes Doctores Catholici reprobant fatum stellium seu stellarum, praesertim si necessitatem importet, sicut vicissimum octauum primi aequaliter recitauit. Quare & Stephanus Parisiensis Episcopus damnauit articulum affirmantem, quod voluntas nostra subiacet potestati corporum supra caelestium, & alium asserentem quod voluntas & intellectus non mouentur in actu per se, sed per causam sempiternam, scilicet per corpora caelestia; & alium astruentem, quod orbis est causa voluntatis Medici vsu fuerit, & alios similes istis multis. Amplius autem si voluntas humana posset necessitari ad liberum actum suum per aliquam causam secundam, videretur quod per vehementem temptationem, hoc posset: sed quantumque sit tentatio, tanta posset esse incitatio per stellas, & virtutes caelestes, cum sit certissimum quod multum incitant homines & inclinant, & incitatio nulla per stellas potest necessitare voluntatem humanam, sicut superius est ostensum. Item quantum aliqua temptatio excitat, tantum potest & aliqua dispositio in corpore, ex stellis & complexione resultans: sed istud conuincitur esse falsum per experientiam ab Haly superius recitamam; potest quoque conuinci per experientiam de Hypocrate in secreto secretorum 4. partis 1. ab Aristotele recitamam, vbi sic scribit: Discipuli Hypocratis sapientis depinxerunt formam eius in Pergameno, & portauerunt eam Philimoni dicentes; considera hanc figuram, & indica nobis qualitatem complexionis eius; qui respiciens compositionem & dispositionem figuræ comparauit partes eius dicens: Ille homo luxuriosus est, deceptor, amans coitum; ob quam rem voluerunt eum interficere, dicentes; O iustus, haec est figura dignioris & melioris hominis qui sit in hoc mundo. Philimon autem pacificauit eos, & correxerat dicens, haec est figura sapientis equidem, sed haec quæ quaesiuisti de mea scientia, ostendi vobis, & quid inde sentio secundum ipsam. Quando ergo peruenerunt ad Hypocratem, dixerunt ei quid fecerunt, & quid responderit eis Philimon & iudicium, quibus dixit Hypocrates, certè verum dixit Philimon, non praetermisit viam literam. Veruntamen ex quo ego reperi & consideravi haec turpia esse & reprobanda, constitui animam meam regere supra ipsa; & retraxi eam ab ijs, & triumphavi super retentione concupiscentiae meae. Haec est itaque laus & sapientia Hypocratis; quia Philosophia nihil aliud est quam abstinentia, & victoria concupiscentiarum. Quare & Aristoteles in libro Ethic. quasi per totum, Plato, Socrates, Seneca, & omnes Morales Philosophi in Philosophia sua Morali frequenter ostendunt, frequentiusque supponunt, bene operari & male, virtutes & vitia esse in hominis libera potestate; quod & Autor humanae naturae in institutione ipsius euidenter expressit. Quando namque Cain iratus fuerat vehementer in fratrem suum Abel, Dominus dixit ei, Quare iratus es, & cur concidit facies tua? Nonne si bene egeris, recipies? si autem male statim peccatum in foribus aderit: suble erit appetus eius & tu dominaberis illius. Quare & Augustinus 1. de libero arbitrio 13. iam, inquit, & regnum humanam mentis, humanam esse sapientiam, & eam posse etiam non regnare contemptum est; & sequitur 19. Putasne ista mente cui regnum in libidines aeterna lege concessum est cognoscimus, potentiorum esse libidinem? Ego enim nullo pacto puto: nec enim esset ordinatissimum vt impotentiora potentioribus imperarent. Quare necesse arbitror esse, vt plus possit mens quam cupiditas, eo ipso quo cupiditas rectè iusteq; dominatur. August. quoque de lib. arbit. 5. probat diffuse nullam temptationem posse vincere voluntatem: vnde sic ait; Quis potest dicere voluntatem non esse liberam ad seruandam rectitudinem, & liberam a tentatione & a peccato? Si nulla tentatio potest illam nisi volentem auertere a rectitudine ad peccatum, id est, ad volendum quod non debet: Cum ergo mentitur, non aliena mentitur potestate, sed sua. Nonne vides ex dictis consequi quod nulla tentatio potest vincere rectam voluntatem. Nam si potest habere potestatem vincendi, & sua potestate vincit; sed hoc esse non potest, quoniam voluntas non nisi sua potestate vincitur; quare nullatenus potest tentatio vincere rectam voluntatem. Et cum dicitur, improprie dicitur: non enim aliud intelligitur quam quod voluntas potest se subiicere tentationi. Et infra 7. Intellige, inquit, voluntatem insuperabilem & nulla alia vi superabilem fortitudinem habere. Vides igitur quod cum homo habitam rectitudinem voluntas aliqua ingruente tentatione deserit, nulla vi aliena abstrahitur, sed ipsa se conuertit. Si quis forsitan cogitet similiter esse de bestiis, ecce dissimilitudinem magnam valde. Bestiae namque naturaliter necessitate appetitum sequuntur delectabilia profectando, & tristitia fugiendo; homo

Anselmus. homo autem nulli necessitati subijcitur naturali. Quare & Anselmus de libero arbitrio 5 dy-
 alogizando sic scribit: Quomodo non est libera voluntas, quam aliena potestas sine suo assen-
 tu subijcere non potest? Nonne simili ratione possumus dicere voluntatem equi esse liberam,
 que non appetitui carnis servit nisi volens? N. Non hic est similiter. In equo namque non ip-
 sa voluntas se subijcit, sed naturaliter subiecta semper necessitate appetitui carnis servit: In
 homine vero quamdiu ipsa voluntas recta est, nec servit, nec subiecta est cui non debet, nec ab
 ipsa restitutum villa vel aliena aueritur, nisi ipsa, cui non debet volens consentiat, quem con-
 sensum non naturaliter, nec ex necessitate sicut equus, sed ex se aperte videtur habere. Am-
 plius autem duplex est temptatio, per tristitia, per delectabilia, per adversa, per prospera; & uni-
 versaliter per mali timorem, & boni amorem: Harum autem prima fortior est & maior: Qui-
 libet enim naturaliter plus horret & refugit triste malum, quam bonum delectabile concu-
 piscat, sicut tam in nobis, quam in bestiis experimur: Naturaliter enim magis videmur ama-
 re bonum quod habemus, & timemus per triste malum auferri, quam desideramus bonum
 non habitum, nondum nostrum. Quilibet namque naturaliter magis amat seipsum, &
 sua, quam appetat, vel amet non sua, cum non appetat aut amet naturaliter alia nisi prop-
 ter seipsum, sicut patet 39. primi. Quare & Philosophus 3. Ethic. 18. Difficilius, inquit,
 Philosophus. est tristitia sustinere, quam a delectabilibus abstinere. Cui & concorditer Augustinus 83. Qua-
 Augustinus. stionem 36. Nemo esse inquit, qui non magis dolorem fugiat, quam appetat voluptatem.
 Videmus enim quasdam immanissimas bestias idem maxime voluptatibus abstereri, dolo-
 rum metu: Est ergo temptatio per tristitia fortior alia, & hæc humanam non potest subijcere
 voluntatem, quare nec illa. Quod autem hæc non possit humanam vincere voluntatem eu-
 denter apparet, quin fortissima temptatio huius speciei non potest voluntatem humanam sub-
 ijcere, quare nulla. Fortissima namque temptatio per tristitia, est per mortem, præsertim per mor-
 tem tristissimam dicente Philosopho 3. Ethic. 14. quod fortis est circa terribilia maxima; Nul-
 lus enim magis sustinet pericula; terribilissimum autem mors. Sed hæc humanam non super-
 at voluntatem: Quot enim fideles, hæretici, & infideles potius elegerunt & voluntariè susti-
 nuerunt mortem durissimam, quam professionem, voluntatem, operam mutantem, sicut fili-
 florix plurimæ contestantur: Quot etiam Gentiles Philosophi vivendo moraliter, & secun-
 dum regulam honestatis temptationes fortissimas superarunt, & appetitus bellicosus rationis
 imperio subiugarunt, sicut historix de vitis eorum conscriptæ lucidè manifestant: Amplius
 autem si aliqua causa secunda posset humanam subijcere voluntatem, hoc de diabolo pluri-
 mum videretur, cuius est permagna potestas, de qua Job. 41. Non est super terram potestas,
 que comparatur ei, sed ipse non potest voluntatem hominis superare, sicut præcedentia mani-
 festant, testaturque August. 1. de libero arbitrio 19. superius allegatus. Nec etiam potest per-
 sentiam suam solam voluntatem hominis superare, sicut de bonis Angelis superius monstrabatur;
 nec per aliquem actum suum, quia ille actus esset aliqua temptatio, sed nulla temptatio po-
 test humanam vincere voluntatem; sicut iam proximo est ostensum. Quanta etiam mala face-
 ret spiritus ille malus in mundo, si haberet dominium super hominum voluntates: Quot etiam
 viri & femine eius temptationibus inexcussimè resisterunt, tam inter fideles, quam etiam
 infideles? Potest tamen rationabiliter obijci contra dicta. Obiectum namque delectabile, sicut
 triste est alicuius virtutis in movendo voluntatem humanam ad volendum vel nolendum, &
 ipsa voluntas est virtutis tantum finitæ in resistendo sicut in essendo; vel ergo minoris; æqua-
 lis, vel maioris; si minoris, necessariò superatur; si æqualis vel maioris, augeatur obiectum
 donec sit maioris potentie in movendo quam voluntas humana in resistendo; vel capiat
 illud obiectum tanto potentius voluntate humana, quanto ipsa est potentior primo obiecto,
 & ab illo necessitabitur ad volendum vel ad nolendum. Voluntas quoque humana resisten-
 do illecebræ patitur difficultatem, sicut nimis certè sæpius experimur, sicut etiam Philo-
 sophi & Theologi conestantur: Dicit enim Philosophus secundo Ethicorum 3. Diffici-
 lius esse voluptatibus pugnare, quam iræ; circa difficultius autem semper ars sit & virtus. Et ter-
 tio Ethicorum secundo, Est inquit, difficile quandoque iudicare quale pro quali eligendum, &
 quid pro quo sustinendum; adhuc autem difficultius immorari cogitis; ut enim multum est,
 que quidem expectantur tristitia, que autem coguntur, iuxta. Et infra 11. 8. Difficilius est
 tristitia sustinere, quam a delectabilibus abstinere. Et Anselmus de libero arbitrio 5. dicit,
 quod difficile est non mentiri propter mortem vitandam, Et 6. dicit quod difficile est nobis
 servare rectitudinem voluntatis, cum temptationibus consentimus, quod etiam tam ipse,
 quam alii sæpius attestantur. Quare & morales Philosophi, & Theologi ac Canonistæ tenent
 concorditer, quod quantitas temptationis maior vel minor minuit, vel augmentat, allevat
 vel aggravat culpam consentientis, & penam. Cum ergo voluntas humana resistendo
 illece-

Philosophus. Augustinus.

subijcere

Obiecto 1.

aliquid

1. cognito 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9.

A illecebræ difficultatem aliquam patitur, & sit tamen finitæ potentia sicut & essentia, tam
 fortis potest esse illecebræ, & tantam difficultatem cavere, quod voluntas humana illis non
 valeat superare, sed necessario ei cedat. Item obiectum delectabile & triste irresistibiliter su-
 perat voluntates parvulorum, morionum, furiosorum, & perfectè forsitan ebriorum; sed vo-
 luntas adutorum bene disposita non est infinite potentior essentialiter nec accidentaliter vo-
 luntatibus prædictorum, potest ergo ab obiecto aliquo superari. Constat quoque volunta-
 tem sævi & voluntatem furiosi vel alterius similis esse essentialiter & naturaliter quopotentes;
 Illa quoque passio in corpore furiosi cum obiecto extrinseco est finitæ potentia ad mouen-
 dum. Si ergo tentatio vel obiectum quodcumque tam potens sanam sanam moueat volunta-
 tem, ipsam necessariò superabit propter æqualitatem proportionis hinc inde. Item bestie ne-
 cessitantur ab obiectis, & homo non est infinite fortior bestia, potest ergo & ipse ab aliquo
 obiecto necessitari similiter ad volendum. Item beatitudo finalis est aliqua creatura, & ipsa
 necessitat voluntatem beatam ad beatificum actum suum, & ad non peccandum: Ipsa enim
 ratio beatitudinis perfectè convincit; tenentque omnes Doctores concorditer quod beatus
 perfectè & finaliter confirmatus non potest miser fieri aut peccare. Item aliqua fortis tenta-
 tio potest superare tentatum, & facit quodcumque sicut multi se dicunt esse expertos. Vnde
 Philosophus 7. Eth. 7. Nox, inquit, si quis a fortibus, & superexcellens delectationibus
 vincitur vel tristitur, ad mirabile, sed condonabile, si contrarietatem quemadmodum
 continere tentans risum repente effundunt. Quod bene videtur expressisse Apostolus, 1. ad
 Cor. 10. Fidelis inquitens Deus est, qui non patietur vos tentari supra illud quod potestis,
 sed faciet cum tentatione etiam prouentum, ut possitis sustinere. Quare & Anselmus de li-
 bero arbitrio, 6. in persona discipuli, Non possum inquit, dissimulare quandam impotentiam
 esse in voluntate, quam ferè omnes experimus; cum tentationis violentia superamur.
 Monetque August. de vera & falsa penitentia 14. quod penitens consideret quanta virtus fuerit
 impugnatione. Sunt qui non solum non vincuntur, sed vltro peccato se offerunt, nec expe-
 rant tentationem sed præveniunt voluptatem. Hæc quoque autoritas Augustini allegatur de
 penitentia, Dist. 5. Consideret & 4. Sent. Petri, Dist. 16. Gregorius quoque 2. Moral. 8. super
 illud Job 1. Ecce vniuersa quæ habet in manu tua sunt, tantum in eum ne extendas manum tu-
 am. Consideranda est, inquit, in verbis Domini dispensatio sanctæ pietatis: quomodo hostem
 nocturnum permittit, & retinet, relaxat & refræcat; alia ad tentandum dat, sed ab alijs religat; v-
 niuersa quæ habet, in manu tua sunt, tantum in eum ne extendas manum tuam; substantiam
 perdit, sed tamen corpus protegit, quod quidem postmodum tentatori traditurus est. Sed ta-
 men non simul ad omnia relaxat hostem, ne vndiq; feriens frangat eum: Mala enim cum mul-
 ta electis eueniunt, mira conditoris gratia ex tempore dispensantur, ut que coaceruata perime-
 rent, possint diuisa tolerari. Hinc Paulus ait, Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra
 quæ potestis, sed faciet cum tentatione etiam exitum, ut possitis sustinere. Hinc David ait: Proba-
 me Domine & tenta me, ac si aperit dicat, prius vires inspicie, & tunc ut ferre valeo, tentari me
 permittit. Qui & 3. Mor. 2. super illud Job. 2. Ecce in manu tua est, verumtamen animam illius
 serua; Ecce, inquit, iterum permissionem verberis, comitatur custodia protectionis, & electum
 suum diuina dispensatio custodiendo deserit, & deserendo custodit; alia primo prodit, alia
 protegit: Si enim totum Job desereret in manu tanti aduersarii, homo quid esset? In ipsa ergo
 iustitia permissionis, permittitur quædam libra pietatis, quatenus in vno eodemque certam: ne
 & seruus humilis expressione proficiat, & hostis superbiens ex permissione succumbat. Qui et-
 iam 34. Mor. 16. super illud Job. 41. Non est super terram potestas que comparatur ei, sic ait,
 potestas eius super terram cunctis eminentior perhibetur, quia estis actionis iuxta meritum in-
 fra homines cecidit, orne tamen hominum genus naturæ Angelicæ conditione transcendit:
 Quamuis enim internæ felicitatis beatitudinem perdidit, naturæ suæ tamen magnitudinem
 non amisit, cuius adhuc viribus humana omnia superat, licet sanctus hominibus merito itum-
 suorum deiectione subiaceat. Aliquis etiam timore vnus magni mali, puta mortis immin-
 entis, nisi forsitan mentiar, ciquiat thesaurum aut merces in mare, aut aliquid huiusmo-
 di faciat; compellitur necessariò sic facere in hoc casu: Vnde Dan. 14. recitatio quomodo
 Babylouij congregati aduersus Regem dixerunt, Trade nobis Danielelem, alioquin interfi-
 ciemus te, & cum eum, subiungitur; Vidit ergo Rex quod irruerent in eum vehemen-
 ter, & necessitate compulsus tradidit eis Danielelem: Quare & iura Ciuilia, & Canonica
 sancunt multis locis, quod que vi metu suæ causæ fit, nulla debeant firmitate subsistere, sed
 in irritum reuocari. Quam obrem & Philosophus 3. Eth. 2. dicit, quod in aliquibus coactis
 fit venia, quando propter hæc, operatur aliquis que non oportet, que humanam naturam
 excedunt, & nullus vique sustineret: Ad hæc autem, si voluntas esset tam libera, possibile
 esset

cedat.

2.

3.

4.

Philosophus.

Philosophus.

id.

Anselmus.

Augustinus.

Gregorius.

vero.

6.

Philosophus.

7.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Responsio

est

hic

medium

Obiectio.

præmissa

esse cum scienter bonum non velle, & malum velle, eligere, facereque scienter, quod videtur contra Philosophum 3. Eth. 3. sic dicentem; Ignorat quidem omnis malus, quæ oportet operari, & à quibus fugiendum, & propter tale peccatum iniustus & vniuersaliter malus fit. Qui & 7. Eth. 2. allegat à Socrate, nullum existimantem operari præter optimum, sed propter ignorantiam. Qui & infra 3. distinguens de scire, scilicet in vltu seu actu, & in habitu; & in vniuersali, & in parte seu particulari, dicit quod sciens in actu, seu in vltu & in particulari, non potest agere quæ non oportet. Et infra eodem. Cum, inquit, vna fiat ex ipsis, necessarium concludimus; vbi quidem (scilicet in speculationibus) oportet dicere animam, in factiuis autem operari confesum; puta si omne dulce gustare oportet, hoc autem dulce, vt vinum, aut aliquod singularium; necessarium potentem, & non prohibivum simul hoc operari. Qui etiam de causa motus Animalium, qui est duodecimus de Animalibus secundum nouam translationem, diffusiori præcessu idem ostendit. Item indicia Astrologorum & similibus Phisionomicorum & similibus de moribus actibusque humanis, sunt vera & certa: Mores ergo & actus humani stellas & complexionem necessario consequuntur.

Pro primo autem istorum, soluendo; secundum Philosophos Naturales & Medicos, est sciendum quod delectatio cuiuscunque virtutis seu potentie perceptiua causatur ex conuenientia, & certa proportione, seu habitudine naturali obiecti delectabilis creati cum potentia delectante: cuiuscunque autem rei delectabilis creatæ ad quamcunque potentiam natam delectari in illa, est aliqua maxima conuenientia, & aliqua proportio seu habitudo conuenientissima naturalis, puta A delectabilis ad B potentiam liberam, C conuenientissima habitudo: A verò delectabilis sub C gradu, potest B resistere, & esse maioris virtutis in resistendo, quam illud in mouendo, sicut præcedentia manifestant. Quare A quantumlibet augmentato potest B resistere facilius tunc quam prius: Licet enim A sit delectabilis absolute, & fortius tunc quam prius & magis motiuum, non tamen respectu B, sed tunc minus delectabiliter vel tristabiliter seu tristabiliter tam mouet propter dissolutionem illius proportionis conuenientissime præcedentis. Huius autem rei exemplum conueniens est in visibili, & in visu: Certum est enim visum videre lucem, & hoc optime ac delectabilissime in proportione ac conuenientia quadam certa, vltra quam vel citra si lux intendatur, vel remittatur, non ita bene videbitur, nec tantam delectationem causabit, sed fortassis tristitiam, quod & patet similiter in alijs sensibus & sensatis. Quare & euidenter apparet, quod tales argutiæ sunt fallaces; hoc delectabile tantum mouet hunc hominem, ergo duplum in duplo plus, seu fortius, & quadruplum in quadruplo, & sic deinceps, propter causam prædictam. Patet quoque in simili, quod forma arguendi non tenet, sicut nec hæc, sphaera luminosa maior tenebrosa illuminat incidenter medietatem ipsius & aliquam partem vltra, ergo sphaera luminosa in duplo maior priore, in duplo magis illuminat tenebrosam, vel vltra medietatem tenebrosæ partem duplam respectu prioris, & quadrupla quadruplam; & ita deinceps; sic enim aliqua sphaera luminosa finita aliam tenebrosam illuminat secundum totam superficiem incidenter; quod qui vel arrium exterius Perspectiue paululum introspexit, videt clarissime falsum esse, & impossibile manifestum. Simile est de oculo vidente sphaeram maiorem oculo secundum aliquam sui partem in distantia certa data, quia in maiori distantia maius, scilicet maiorem partem videt de illa, & in maiori distantia semper maius, non tamen proportionaliter semper maius; tunc enim in aliqua distantia certa data videt hemisphaerij eius totum, & in vltiori distantia adhuc vltra, & ita in distantia aliqua totam superficiem talis sphaeræ, quæ qui de perspectiua modicum quid perspexit, perspicit impossibilia magna esse. Imò & patet clarissime, quod agitur talis fallit. Hoc delectabile tantum allicit, & mouet hunc hominem, ergo magis delectabile magis eum allicit atque mouet. Si enim delectabile datum ponatur in proportione conuenientissima ad mouendum hunc hominem, & per intentionem delectabilis soluatür proportio, minus delectabiliter ipsum mouet, vel tunc fortitan in delectabiliter, imò & tristabiliter eum mouet. Ex quibus etiam patet similiter quod in hac proportione conuenientissima est difficultas maxima resistendi, quare & si per augmentum delectabilis soluatür proportio, minuitur difficultas. De tristabili autem sicut de delectabili idem sentiendum. Patet ergo quod nullum delectabile tristabileue creatum potest necessitare hominem ad volendum vel ad nolendum, præsertim quam diu liberum arbitrium manet sanum. Obijciunt fortitan contra dicta. Sit enim A gradus delectabilissimus, B potentia præceptiua, & A sit in aliqua specie naturali quæ sit C. Erit C species maximè delectabilis tali potentie, in tantum quod nulla species magis delectabilis tali potentie possit esse etiam per omnipotentiam Dei magnam. Ad istud autem iuxta præmissa dicendum videtur; quod sicut inter omnes gradus

A das possibili vnius speciei, est aliquis gradus maximè delectabilis & potentia assignata, quia maximè proportionatus & conueniens in habitudine naturali; sic & aliqua species inter omnes species possibile, propter similem rationem: neque istud repugnat omnipotentie Dei magnæ, sicut nec ei repugnat, quod A posito æquali, vel simili & perfectè, non potest ei quicquam æqualius aut similis fabricare. Adhuc autem potest & probabiliter obijci isto modo, Vixit potest proficere in merito & in gratia, in peccato, & in malitia vltra quemcumque terminum assignatum. In quo namque instanti vitæ præsentis, in qua ætate, aut in quotermio figes metam; quod & maximè apparebit, si vitæ præsentis viatoris per eius potentiam, qui vitæ & mortis habet imperium, quantum volueris prolongetur, etiam vltra terminum naturalem, sicut de Enoch & Elia creditur factum esse: alioquin etiam redicet hæresis Begardorum, Extra de hæreticis. Ad nostrum damnata: quæ dixit quod homo in vitæ præsentis tantum & talem perfectionis gradum potest acquirere quod redderetur penitus impeccabilis, & amplius in gratia proficere non valebit: Nam vt dicunt, si quis semper posset proficere potest aliquis Christo perfectior inueniri. Et si homo possit proficere in merito & peccato, in gratia & in malitia vltra terminum quemlibet assignatum, potest & in premio & in pena, in delectatione & afflictione, in lætitia & in tristitia consequenter, cum Deus vniuersum secundum opera sua redder. Adhuc autem creatura rationalis quæcumque est capacitatis limitatè inlicita, & capax gratie quantæcumque. Ex quo namque hæc creatura est gratie tantæ capax, est & cuiuscunque maioris, cum maior quæcumque sit subtilior, perfectior & conuenientior in natura, nec maior gratia locum aut situm maiorem requirit, cur etiam non possit Deus omnipotens gratiam maximam quam erant in aliqua creatura rationali permagna, in aliqua minori creasse, & in asino, vel in ligno? si insuper anima ista parua non sit capax gratie huius magnæ, Deus omnipotens totius Autor naturæ potest eam augere vt fiat capax illius: Quodlibet enim finitum potest Deus omnipotens quantumlibet augmentare, & si anima quælibet sit capax gratie quantæcumque, est & consequenter glorie quantæcumque, quare & delectationis quantalibet in præsentis. Amplius autem quælibet anima rationalis & quilibet homo videtur habere in vitæ præsentis bonitatem quodammodo infinitam intensiue, & etiam extensiue, videlicet numerosè; innocentiam scilicet, libertatem & immunitatem à peccato quantolibet intensiue, & peccatis quantalibet & quolibet numerosè, etiam infinitis, quorum nullum commisit, & quorum quodlibet, aut quæ omnia potuit commisisse, aut posset committere in futuro, præsertim si status vitæ præsentis quantumlibet prolongetur, etiam in æternum. Est ergo anima rationalis quæcumque capax bonitatis vel innocentie infinitæ simpliciter; quare & delectationis & glorie simili ratione. Anima namque rationalis sincera quæ immaculato calle transit ad cælum, debet rationabiliter delectari, super vna innocentia sua, puritate, & libertate huiusmodi inuiolata finaliter custodita, & super duabus magis, & hoc in duplo: cur enim amplius de hac quàm de illa, maximè si ponantur æquales? Imò plus quàm in duplo, si secunda sit maior quàm prima, & correspondenter de tribus & de quatuor, ac deinceps, quare & de infinitis simpliciter infinitè. Imò & quæcumque talis innocentia, libertas, & immunitas à peccato quæcumque videtur bonitatis & eligibilitatis simpliciter infinitæ. Est enim eligibilitatis maioris quantiscunque bonis alijs naturæ, fortunæ, gratiæ, seu glorie posterioris, vel etiam priuarius, cuiusmodi sunt priuationes malorum, etiam infinitis & infinitis infinitis, quorum non electio repulsiõ, seu contemptus non includit peccatum, sicut ex tricesima parte Corollarij primi claret, quapropter, & delectationis correspondenter, proportionaliterque maioris: Quid enim magis delectat quemcumque nisi illud quod magis desiderat, & affectat? Vnde Philosophus 1. Ethic. 13. Vniuersum est delectabile ad quod dicitur amicus talium; vt puta equus quidem amanti equum, spectaculum autem amanti spectaculum: eodem autem modo & iusta amanti iustum, & ideo quæ secundum virtutem amanti virtutem; quod & descriptio delicta conestatur, desinens delectabilissimum quod quis optat frui. Quare & Sapiens, Desiderium si compleatur, delectat animam, Parab. decimo tertio: Propterea quicquid est finitæ capacitatis potest satiari plenariè aliquo bono finito; sed anima rationalis non sic potest: Quocumque namque bono habito, aut quotecunque & quantiscunque bonis habitis circa Deum simpliciter infinitum nequaquam finaliter quietatur, sed semper maius bonum & maius, & Deum maximum bonum possibile speret alijs concupiscit; imò & si Deus esset bonitatis finitæ tantummodo non satietur illo plenariè, sed appeteret meliorem. Adhuc autem & omnis beatus in patria habebit claram scientiam omnium & distinctam; Alioquin posset falli, quod beatitudini perfectæ repugnare videtur, quod & potest multis Catholicis testimonijs confirmari. Habebit

Nota De Anima Christi

Lucas. Iohannes.

Petrus.

Responso. Beatus.

Beatus.

Gen. 15.

Ecclesia.

Beatus.

Beatus.

Gen. 15.

Ecclesia.

Beatus.

Beatus.

Gen. 15.

Ecclesia.

Beatus.

Beatus.

Gen. 15.

Ecclesia.

Beatus.

Beatus.

Gen. 15.

Ecclesia.

Beatus.

Beatus.

Gen. 15.

Ecclesia.

Beatus.

Beatus.

Gen. 15.

Ecclesia.

Beatus.

Beatus.

Gen. 15.

Ecclesia.

Beatus.

Beatus.

Gen. 15.

Ecclesia.

Beatus.

Beatus.

Gen. 15.

Ecclesia.

Beatus.

Beatus.

Gen. 15.

Ecclesia.

Beatus.

Beatus.

debit ergo omnis beatus in patria scientiam infinitam, quare & nunc omnis viator beatificandus, & vniuersaliter omnis homo est capax scientie infinitae, & capacitatis simpliciter infinitae. Amplius autem specialiter Anima Christi est finitae entitatis sicut apparet ex 40. parte Corollarii primi, & 39. primi, & ipsa est & fuit capacitatis infinitae simpliciter, scientiae, gratiae, & gloriae: quare & quaerit alia. Ipsa enim habet, & semper habuit claram scientiam omnium: Dicit enim Lucas quod ipse puer sapientia plenus erat. Luc. 2. & Iohan. 3. non ad mensuram dat Deus spiritum, & cui alij nisi Christo? quod & Doctores glossantes referunt: quod & Anselmus 2. Cur Deus homo 13. per rationes, & Petrus 3. Sentent. dist. 13. & 14. per Auctoritates ostendunt. Habuit ergo Christus, & habet secundum animam, a-pientiam, & scientiam infinitam, quare & gratiam & gloriam consequenter. Alioquin videretur quod Deus posset eum plenius premiare & beatificare perfectius, & per amplius quam sit modo. Dicitque Petrus 3. Sentent. dist. 13. Christum, secundum Iohannem, tantum a conceptione accepisse sapientiae & gratiae plenitudinem, ut Deus ei plenius conferre non poterit. Ad hanc autem sub correctione maiorum, potest non improbabiler responderi, dis-functionibus aliquibus praehabuis. Beatitudo quidem & gloria potest sumi pro beatitudine & gloria increata, atque creata. Prima est Deus, quae semper, & beati beatificantur & glorifican-tur licet dispariter, & ipsomet testante, Ego protector tuus sum & merces tua magna nimis, Gen. 15. Quare & Ecclesia tota rogat, Tu esto nostrum gaudium, qui es futurus praemium, quod & iudicem praemissa in Corollario primi, primi. Beatitudo, & gloria creata est aliquod bonum creatum simplex vel congregatum ex multis, a prima beatitudine & gloria deriuatum, videlicet a Deo creatum. Gratia etiam seu charitas potest sumi similiter bino modo, pro increata scilicet & creata, sicut 40. primi plenius declaratur. Proficere quoque in merito habet duplicem intellectum; vnum, quantum ad vim virtutemve meriti, ita videlicet quod proficiens fiat melior intensius; alterum quantum ad numerum meritorum. Et haec est distinctio Petri 3. Sentent. dist. 18. de merito capitis nostri Christi. Loquendo igitur de beatitudine, gloria, seu gratia increata, est creatura rationalis capax quodammodo beati-tudinis, gloriae, & gratiae infinitae, Dei videlicet, qui est beatitudo, gloria, & gratia infinita, modo tamen finito, & dispari in diuersis, nec sic procedit obiectio contra dicta. Loquendo autem de beatitudine, gloria, gratiaue creata, dicendum videtur iuxta praemissa; quod con-siderata mensura & gradu entitatis cuiuscunque substantiae rationalis creatae, est aliqua species gloriae, & gratiae, naturalissime, conuenientissime, & proportionalissime correspondens, & illius speciei aliquis certus gradus, & cur, sicut supra. Ad illud autem quod obijcit de viatore, quod potest proficere in merito, & in gratia ultra quemlibet terminum assignatum, quantum ad profectum in gratia; praemissa respondeat. Et similiter quantum ad capacita-tem gratiae de qua sebat posterius argumentum. Sicut enim visus exterior est capax alicuius lucis, & speciei luminis aut coloris & maioris ac maioris quantilibet sine fine, sicut aer & aqua: non tamen ad melius videndum, & melius inanimatum; sed cuiuslibet oculo est aliquis gradus conuenientissimus, & proportionalissimus quo optime potest vti ad actum videndi, & de gustu similiter respectu saporum & saporabilium specierum. Sic & aspectus & affectus interior videtur aliquo modo capax alicuius luminis gloriae & gratiae secundum essentiam ip-sam rei, & maioris ac maioris quantumlibet, sicuti forsitan Asinus siue lignum, sicuti superius est argutum; non tamen ad maiorem & meliorem usum, & maiorem & meliorem vterius in-finitum. Sed cuiuscunque creaturae rationali est aliquis gradus luminis, gloriae seu gratiae con-uenientissimus, proportionalissimus & aptissimus, ad videndum gustandumque Deum, De-um videlicet gratiue diligendum, & beatifice perseruendum: Ad hos enim effectus indiget anima rationalis lumine gloriae, & dono gratiae, teste Papa Clemente, Extra de haereticis vbi prius, & 39. primi. Tali ergo gradu gratiae habito in praesenti a viatore quocunque, non po-terit vterius proficere in gratia, ita videlicet quod gratia eius vterius augetur, quamquam in statu vitae praesentis quantumlibet conferretur, & talis videtur gradus gratiae, quem viator adultus in gratia constitutus, optime se exercens toto tempore vitae suae, per totam videlicet suam periodum naturalem in termino illius haberet, animam illius per totumque tempus me-rito deputatum, quod secundum Petrum 2. Sent. dist. 5. & 11. est in Angelis vsq; ad diem iu-dicii. Quam obrem & forsitan videretur, quod de animabus humanis haberet idem dicere con-sequenter, vel aliquis gradus notus Deo. Sed obijcit contra ista: Viator habens gradum huiusmodi gratiae est optime dispositus ad merendum, & si vita sua conferretur vterius, potest vterius multipliciter beneficere & mereri, quare & acquirere gratiam plenioram. Alioquin opportunitate beneficiendi concessa, tantum sibi valeret quiescere, quantum optime operati. Talis quoque potest peccare, & deficere cadereque a gratia sua magna, quare & proficere in merito,

Papa Cle-mens.

Opus.

A merito, & in gratia consequenter. Alias enim responderet hanc praedictam praemissa. Pro his soluedis non rationabiliter potest, quod gradus huiusmodi gratiae non habetur in vita praesenti secundum cursum communitatis, sed in termino huius vitae, vel in felicitate futura, & si ponas quod Deus talem hominem miraculose conferret, potest vterius responderi quod Deus de cuius gratia est quod aliquid boni meremur ab eo, in illo gradu praesentis certum meritorium, ita quod opera huiusmodi hominis non sint ex tunc meritoria, sed potius praemia-toria & gloriosiora operantia, & alijs fructuosius, sicut est de pijs operibus beatorum perfecti (cujusmodi sunt ut creditur a quibusdam, Christus, Maria, Iohannes, & Angeli confirmati) quae miseris exhibentur. Vel aliter dici potest, quod talis potest proficere in merito quantum ad numerum meritorum, & ad merendum forsitan alijs multa bona, sed non secundum vim meriti quae virtutem, nec enim sibi ipsi ut gratia sua per gloria augetur: Habet enim actu-ter in praesenti tantam plenitudinem gratiae, debeturque sibi etiam in praesenti tanta plenitudo gloriae pro futuro, quantum est capax modo praedicti, quanta scilicet optime & delectabilissi-me potest vti. Et licet forsitan replices, quod si talis fuisset sanctificatus in viato ad gradum gra-tiae praeraxatum, nunquam in tota vita sua potuit quippiam meruisse dicendum quod potuit, & non potuit modis dictis. Nec alij quis crederet reputet istud graue: sic enim fuit de Domino nostro Christo, dicente Gregorio primo super Ezechielem, homil. 69. Redemptor noster qui ex conceptione & natiuitate perfectus Deus & homo existit, iuxta virtutes animae, quo potu-isset proficere omnino non habuit, in membris autem suis, quae nos sumus quondam proficit. Quod & Petrus 3. Sent. dist. 18. plenissime conuincitur: Neque enim sancti Angeli confir-mati per officia nobis exhibita aliquid nunc merentur, sicut multis videtur, quod de Inoch & Elia nonnullis apparet. Et constat certissime quod post diem iudicii, & adiectionem beatitudi-nis consummata, neque Angeli, neque homines diligendo Deum, & inuicem Deum laudan-do, & ipsi in omnibus seruendo aliquid merebuntur. Alioquin beatitudo creature rationalis nunquam foret perfecta, nunquam finaliter consummata. Adhuc autem aliquis subtilis for-tasse subtilis & si non veritas respondebit, quod aliquem fieri meliorem dupliciter potest in-telligi, vno modo per bonitatem absolutam, & realiter positam, cuiusmodi est bonitas gra-tiae & virtutis, aliter autem quodammodo relative: Videtur enim quod homo habens gratiam & virtutes morales non in summo, bene operando fieret melior, & si Deus secundum possi-bile absolutum non daret ei augmentum gratiae, nec virtutis, melior, inquam, relative per re-lationem videlicet ad opera bona quae fecit & dicit forsitan consequenter, quod homo ha-bens gradum gratiae praeraxatum bene operando fit melior secundum modo non primo. Sed quomodo fit quis melior nisi in aliquo bono crescat, acquirat, & habeat maius bonum, quod per positionem hic non facit, dicitque Augustinus Enchirid. 127. Charitas quanto in quocun-que maior est, tanto melior est in quo est. Secundum istam adque sententiam, Christus pro-fectio in bonitate & meliore continuo, meliorque fiebat, nec adhuc desinit fieri melior operi-mi-seis impendendo. Quinimo & Deus ipse fieret continuè melior, bene continuo operando. I-sta quoque responsio non multum difficultatem nostram concernit. Licet enim talis bonitas possit augeri in homine quantumconque, non tamen gratia nec virtus, habitus nec actus, de-lectatio nec gloria augetur ultra terminum limitatum. Quod autem fuit obiectum, si ha-bens huiusmodi gradum gratiae bene operando nequaquam augmentum gratiae mereretur, tantum valeret sibi quiescere, quantum optime operati nusquam procedit, nec tenet sicut praecedentia mantentant. In casu etiam nisi talis bene operaretur proximo succurrendo, vel legem Dei tuendo, iuste amitteret gratiam suam totam: valeret igitur sibi operatio sua bona, ad gratiam habitam conferuendam. Nec mouet quod argutum fuit consequenter; Talis po-terit peccare & cadere a gratia, ergo & proficere in merito & in gratia, nisi forsatis intelliga-tur de profectu in merito quantum ad numerum meritorum & in gratia, quantum ad gratia q-pera faciendam, & gratiam conferuendam. Nec redit haereticis Begardorum praemissa. Volue-runt enim astruere, quod homo in vita praesenti, supposita aetate communi, & conuersatione religionis communi sine alio sanctitatis privilegio excellenti, posset tantum ac talem gra-um perfectionis acquirere, & habere, quod omnino impotentibus redderetur, & amplius in gratia proficere non valeret, & quod ita posset longo tempore conuersari: quare & consequenter dixerunt sicut Decretalis recitat vbi prius, quod ieiunare non oportet hominem, vel curae postquam gradum perfectionis huiusmodi fuerit affectus, quia tunc sensualitas est ita perfe-ctae spiritui & rationi subiecta, quod hominem potest libere corpori concedere quicquid placet, quod etiam illi qui sunt in praedicto gradu perfectionis, & spiritus libertatis non sunt humanae subiecti obedientiae, nec ad aliqua praepcepta Ecclesiae obligantur, quia vt asserunt, vbi so-litus Domini, ibi libertas, quod insuper homo ita potest finalem beatitudinem secundum omnem

Responso.

Responso.

gloria

Responso.

Gregorius.

Petrus

Responso.

omnem gradum perfectionis in præcæto allequi, sicut eam in vita obtinebit. **Ad** hanc copiam esse delectationem animam sciendofa, nec ex precedentibus conueniunt. Sed ad hanc copiam multum est in re, quod edicta sunt verad merito, gratia & gloria non tamen de peccato, malitia, atque poena. In his **capit** non potest terminus aliquis, possibilis hominibus assignari, ultra quem non uiuat quantumlibet non possit peccare ulterius, & vitæ sine fine, faciendo videlicet scienter & libere quæ sunt mala, quæ & potest scilicet fieri magis malis & magis amplius puniendis. **Ad** hanc autem potest esse duplex opinio responsionum. Vna, quod est aliquis gradus maximus peccati, malitiæ & poenæ: cuiusque creaturæ rationali possibilis, quo adeptio non potest in illis ultra proficere intensius, & iste videtur gradus quem de mones possunt iudicium finale habebunt, & homines reprobati; alioquin ciuitas Babylonis atque diabolus nequaquam tunc acciperet finem suum, sed adhuc esset in via; ciuitate dei huius, et communita, cum tamen consonum videatur, & consonum dicitur Petrum, quod **Deus simul peccatorum in unum**, dicitque Augustinus Enchir. 121 post resurrectionem vere factio uenerit impletoque iudicio, suos fines habebunt ciuitates duæ, vna Christi, altera diaboli; vna bonorum, altera malorum, vtraque tum Angelorum & hominum, illis voluntas, illis facultas non poterit vlla esse peccandi. Sed ista opinio non satis plene respondet: Si enim quilibet creatura rationalis sit capax certi gradus peccati, & malitiæ & non ultra, & damnati vsque ad gradum illum inclusiuè proficient ut supponit, aliqui damnati diu peccabunt post iudicium consummatum, illi videlicet qui cum paruo peccato mortali modico tempore ante iudicium morientur, nec attingent ante iudicium gradum illum. Adhuc autem ponatur per omnipotentiam Dei magnam, quod aliquis homo tam diu uiuat in vita præsentis peccando, donec attingat & habeat gradum illum peccati atque malitiæ, & adhuc si vita sua & vires prolongentur ulterius, potest peccare ulterius, & vitæ iudicium peccare. Potest enim furari, occidere, & mæchari scienter, & sciendo videlicet quod est contra Deum & contra Dei mandatum. Dicitur fortassis quod talis habito tali gradu, non potest operari ulterius liberè, sed necessitati & coactè. Amittit enim tunc plene vltimum arbitrii, & subiicitur necessitati seruituti peccati, diaboli, & cuiuslibet tentamenti, quatenus peccare proprie reputandus. Sed istud non est necessarium absolute: Possit enim Deus omnipotens seruire in eo plenam arbitrii libertatem, restituereque ablatam sine præseruatione à peccato, aut dimissione peccati, quod si fiat potest peccare ulterius, sicut ante. Alio propter habito maximo gradu peccati & malitiæ cuius est capax, non potest peccare ulterius, sed istud non videtur propter rationem præmissam. Malitia enim non est res aliqua postiuua esse 26. primi, sicut gratia & virtutes, sed solummodo priuatiua, & hoc nequaquam charitas aut gratia, immediate essentialiter proprieque loquendo, sed libertatis à peccato, & à peccatis omnibus possibilibus non commissis, puritatis, immunitatis, & innocentie naturalis, & hæc videtur tanta naturaliter in quocumque, quanta peccata possit committere nec commisit. Opinio autem secunda existimat quod homo potest in infinitum peccare ultra quæcumque terminum possibilem assignari, & quod mali post finale iudicium sic peccabunt, & similiter de puniri videlicet poena sensus. Sed secunda particula opinionis illius destruitur per præmissa. Si insuper mali post finale iudicium peccabant ulterius, quæ ratione & boni non similes increbantur, contra præmissa? Tertia quoque eius particula refellitur per priora. Omnis nempe potentia perceptiua creata, materialis, aut immaterialis, sicut est entitas determinata, finita, & certæ, ita videtur capacitatis, actiuitatis, & perceptiuitatis determinata, finita, & certæ. Non ergo potest aliqua creatura rationalis aliquod perceptiuum se sensibile pura ignem bene sentire siue percipere, & aliquem in duplo melius, & aliquem in quadruplo, & sic ulterius sine fine; ita videlicet quod sensatio sua, siue perceptio, actus videlicet sentiendi seu percipiendi fiat in duplo intensior, melior & perfectior, & in quadruplo & deinceps. Sicut sic minus phæctur sensatio suo, non sic multiplicabitur sua poena, videlicet poena sensus: Res enim animata, quidquid patitur, eo quod non sentit, non punitur; homo enim si ponetur in igne, & eum non sentiat, non esset ei poena, sicut fuit de tribus pueris in camino. Et si duo disparis complexionis ponerentur in igne æquali, & omnia dimitterentur suis naturalitatem extrinsecam ampliore, sed tenior & passibilior amplius puniretur non propter potentiam extrinsecam ampliore, sed propter sensationem intrinsecam potentiam maiorem. Si quis insuper sub certo gradu finito & paruulo efficeretur ab igne, quantumcumque ignis multiplicaretur, si eius sensatio nullatenus augetur, non amplius puniretur. In ipsa namque sensatione seu perceptione est tota afflictio, tota poena, videlicet poena sensus; quod & ex hoc euidenter apparet, quod si per potentiam Dei magnam ignis quantulibet

Nota eum & quomodo malitia siue peccatis omnibus culpæ sit priuatiua. Opinio 2a respicitur & videtur destrui. Contra 2am parte huius opinionis. Contra tertiam parte secundæ opinionis.

A cupiam apponatur sine sensatione non cruciatur in aliquo nec punitur; si autem sola sensatio poenalis intrinseca confectur igne remoto, punitur æqualiter sicut prius. Adhuc autem simili ratione qua quis est capax poenæ & tristitiæ infinitæ, aut infinitæ poenæ, tristitiæque est capax, est & delectationis creatæ, gratiæ, gloriæ, & beatitudinis infinitæ contrariora: Igitur sub correctione maiorum videtur consequenter dicendum, quod sicut cuiuslibet creaturæ rationis est aliqua delectatio maxima creata possibilis, sic & aliqua tristitia maxima, & aliqua maxima poena sensus, & hæc videtur consistere in maxima sensatione re maxime contrariæ & poenalis: Videtur tamen propter præmissa contra opinionem prioram, quod homo ultra quemcumque terminum possibilem assignati, in infinitum potest peccare. Sed obijcies forsitan supponendo quod quis peccauerit, donec inueniat maximum gradum sibi possibilem poenæ sensus, & quod adhuc peccet ulterius: aut ergo puniretur poena sensus, & destruitur responsio nunc præmissa, aut non sic puniretur ulterius, & remaneret peccatum aliquod impunitum contra 3^{am} partem Corollarij primi; & contra 3^{am} partem primi. Item tunc damnari odiendo & contemnendo Deum, & mala similia faciendo, & semper peccarent, contra priora: Hic non improbabilitate dici potest, quod omnis damnatus puniretur illa poena quam habebit pro peccatis suis omnibus non dimisis, & in casu præfacto, ubi duo peccantes inæqualiter, vnus videlicet donec inueniat maximum gradum illum præcisè, & alius capacitatis æqualis plus peccans puniretur æqualiter poena sensus, quia minor peccator non potest sic magis puniri, non tamen simpliciter æqualiter puniretur, sed magis peccans, magis erit puniretur: Pro quo sciendum quod duplex est poena peccati, vna accidentalitas, vt puta verbera, vincula, carceres, ignes, amissiones bonorum & damnatio, & cetera talia quæ possunt adesse & non adesse peccanti: Et de tali poena loquendo, sæpè videtur contingere quod peccantes æqualiter, inæqualiter puniuntur; sicut videtur de duobus homicidis æqualibus, quorum vnus impoenitens occidit in præcæto, & alter impoenitens naturaliter morte decedit, quorum vnus insuper prius si habuit maxima bona talia, diuitias, & terras, omnia confectur; omnia illa perdit pro se & hereditibus suis semper; Alter verò & si habeat tanta bona, si non fuerit conuictus legitime, & damnatus, nequaquam: vel si nulla habeat, etiam damnatus legitime nulla perdit. Similiter quoque videtur de habente maximam charitatem, cui & secundum præsentem iustitiam debetur maxima beatitudo in celo, peccante mortaliter æqualiter cum habente charitatem minorum aut nullam. Alia est poena essentialis, essentialiter annexa peccato, & inseparabiliter conueniens ipsum, semper videlicet esse malum, seruitus peccati, amissio libertatis prioris, & immunitatis & innocentie præcedentis, sicut ex 3^{ia} parte Corollarij primi, primi, magis apparet: & hæc poena incomparabiliter excedit omnem aliam poenam sensus aut damnationem non importantem peccatum, sicut & patet ex eadem 3^{ia} parte; & ista poena, quæ plus peccat, necessitati plus punitur. Et si obijcias illud Apoc. 18. Quantum se glorificauit, & in deliciis fuit, tantum dato illi tormentum & luctum; Dicendum quod verum est ad literam, imò magis: pro glorificatione namque, & deliciarum affluentia temporali habebit tormentum & luctum æternum, & si per tantum & quantum intelligas proportionaliter intensiue, verum est cæteris paribus, & si sit capax, sicut & illud legis talis, Reddet oculus pro oculo & cetera talia, oportet intelligi & exponi. Si namque oculus oculum videns cruciet, quomodo oculum suum pro oculo illi reddet? Aliter potest dici quod illud Apoc. est verum de facto, sicut & multa similia in Scripturis, quia de facto, & secundum legem communem, sicut verisimiliter et editur, nullus merebitur poenam sensus maiorem quam sit capax, imò dectantam: Neque ex diffinitione de possibili consequitur de ineffè, quod damnati semper peccabunt, loquendo proprie de peccato quod (secundum August. 3. de libero arbit. 30.) libera voluntate & a sciente committitur: Videtur enim quod damnati post finale iudicium amittent libertatem arbitrii quantum ad liberum vltimum suum; Tunc enim veritate restant in tenebris exterioribus mirrentur. Et nonne eadem veritate docente lumen corporis est oculus, & visus & Tunc enim secundum vocem Prophetiam oculus talis turbabitur à sudore, & hoc forsitan li vero tunc continget, vel quia Deus in poenam abusus libertatis arbitrii, vel ex alia forsitan causa auferet eam ab eis, vel quia propter vehementiam nimiam tormentorum, amittent omnem exercitium liberum rationis. Vnde August. Psal. 124 exponens; Sunt, inquit, tenebre exteriores, quæ magis ad diem iudicij pertinet intelliguntur, vt peccatus extra Deum sit, quisquis dum tempus esset, corrigi noluit; peccatus autem esse contra Deum quid esset nisi esse in summa cecitate? Ad illud autè quod arguebatur superius quod Deus potest capaxitate animæ rationales augmentat & proportionaliter potentia resistendi temptationibus, ne succumbat. Veruntamen, ex

Responsio proprii.

Obiectio.

perditio

oculus, visus &

oculus

actualis quo capacitas animae non est sibi *accidentalis*, sed *essentialis*, videtur quod nullius animae capacitas possit augeri, nisi essentia animae essentialiter augetur, quod fieri nusquam potest eadem anima numero permanente. Potest tamen Deus omnipotens quacumque anima alligata facere aliam animam capacitate maioris quantumlibet, aliamque maiorem. Quod verò fiat, arguitur, quemlibet hominem in praesenti habere bonitatem simpliciter infinitam non est verum: Nulla enim est nec esse potest bonitas infinita simpliciter nisi Deus, sicut docet Coroll. primi, primi. Et si esset verum, vtcumque, non obstat. Bonitas enim talis non est activa, nec motiva voluntatis, sicut obiectum delectabile eam mouet, quare nec coactiva aut necessitativa ipsius. Probatio quoque ulterius non procedit, quoniam et si homo haberet bonitatem innocentialem huiusmodi infinitam, non delectaretur de illa simpliciter & proprie infinite, sicut nec de infinita multitudine suarum partium, aut punctorum vel instantium temporis, quo bene, meritorie & iucunde vivit, seu vivit, aut thesauro infinito intensius, extensius, & numerosè verè vel secundum firmam opinionem ipsius habito aut habendo, neque simul delectatur de qualibet infinitarum bonitatum innocentiarum si ponantur delectatione singulari, propria, & distincta, sed de aliquibus forsitan successivè, aut simul de omnibus una delectatione communi, sicut & in exemplis alijs prælibatis. Illud autem quod arguitur consequenter, quod bonum libertatis & innocentiae à peccato est melius & eligibilis bonis alijs quibuscumque etiam infinitis, quorum non habitum importat peccatum, quare & delectationis maioris & simpliciter infinitae, fallit, deficit, non procedit nisi forsatis ad aliquem extraneum intellectum; videlicet quod firmius, constantius, amantius, & præeligentius delectatur de bono predicto, quam de quantivcunque alijs supradictis, & hoc est infinite quodammodo extensivè, aut etiam numerosè, ad bona videlicet alia innumerabilia comparando; non tamen infinite simpliciter intensivè. Tunc enim tantum gauderet de vno minimo tali bono, sicut de bono maiori, & bonis alijs similibus, & melioribus vniuersis, etiam ipso Deo: Omnes quoque beati, etiam parvuli aequaliter tunc gauderent, & virtutes & copulatores similes, quilibet enim horum gauderet in bono simpliciter intensivè. Sed forsitan replicabis dicendo, Si talis homo non gaudet de tali bono innocentiae infinite simpliciter intensivè, gaudet sub aliquo gradu finito, & capiat aliquod bonum, quod possit sine peccato carere, quod vocetur bonum indifferens, de quo habito gaudet; vel ergo gaudet aequaliter de his bonis, vel de altero horum magis: Non aequè licet, quia bonum innocentiae est infinite eligibilis, & amabilis alio, nec minus de bono innocentiae propter idem; minus ergo gaudet de illo bono indifferenti accepto, & hoc non infinite, sed tantum finite. Potest ergo illud bonum indifferens tantum augeri, quod aequaliter imò & plus gaudet de illo, quam de alio, contra praemissa. Rursum sit A gradus delectationis finitus, quo hic gaudet de bono innocentiae supradicto, & B gradus multum intensius delectationis beatificae cuius est capax, qua tamen potest carere sine peccato. Hic igitur magis desiderat, eligit, atque amat illud innocentiae suae bonum, quam delectationem illam B quantumcumque maiorem; quare & secundum praemissa magis gaudet de illo, contra hypothésin ut videtur, cum de maiori gaudio videatur magis gaudendum. Pro istis solvendis, sciendum quod hominem magis gaudere de isto bono quam de illo dupliciter potest intelligi, sicut superius tangebatur: Vno modo firmius, amantius, præeligentius, extensius seu numerosius ad bonum videlicet aliud, bonum alia comparando, & sic homo magis infinite quodammodo delectatur de innocentiae suae bono, quam de bono indifferenti, aut bonis indifferens quantivcunque, sub gradibus delectationis finitiorum nec intensivè, & forsitan multum remisso. Sic parentes magis gaudet in filio vnicò, quam de filijs infinitis: sic virtuosus magis gaudet in bono virtutis quam in bonis forsitan quantumlibet cumulatis: & sic vniuersaliter de bono maiori cuiuslibet ceteris partibus amplius est gaudendum. Alio modo recentius, feruentius, & sic pleunquè aliquis magis gaudet de bono minori, quam de maiori, puta de vna auicula, de vno ludicio parvulo, de strepente vniuersi Leporarii aut Falconis, quam de maiori, puta de vna villa, comitatu, aut regno; sic quisquam magis gaudet de vna perdita & inuenta, quam de pluribus & melioribus conseruatis, sic dux exercitus magis gaudet de vno milite probò à periculo incolumi redeunte, quam de mille alijs, aut exercitu toto residuo cunctè morantibus infra castra. Per hæc, vèputo, pater quaedam responsio ad obiecta. Ad illud autem quod superius erat obiectum; quod quicquid est capacitatis finita potest saturari plenariè aliquo bono finito; dicendum videtur, quod hoc est verum de anima rationali, & de bono finito creato, non tamen quatenus est bonum creatum finitum solummodo, & ibi finaliter perspicendo; sed quatenus ipsam copulat, & coniungit finaliter cum bono increato, æterno, simpliciter infinito, ipsam plenariè saturante, & tale bonum finitum creatura videtur aliqua dispositio Deiformis, aliqua lux sincera purgans & elementum ad beatitudinem

Replicatio.

Henico

A animam ad lucem inaccessibleem tam distantem peripicue contemplantium, ipsamque animam connectens & copulans cum hac luce, ad ipsam beatificè persuendum; & hæc dispositio, seu lux à quibusdam Doctoribus, & à Papa Clemente de hæreticis vbi prius, lumen gloriæ incipitur, sicut apparet ex 39. primi. Aliter potest dici quod quantum anima sit capacitatis finita, non potest tamen saturari plenariè nisi bono infinito, quod tamen bonum non capit simpliciter infinite, nec omnino ita plenè sicut illud bonum seipsum, sed modo quodam finito iuxta capacitatis suae mensuram, & anima excellentior in gradu essentiae, seu naturae excellentius & plenius ipsum capit. Nulla tamen creatura ipsum potest capere infinite simpliciter omninoque, sicut ipsum seipsum, sicut diuinæ personæ mutè se capiunt & fruuntur. Nec itud in anima, seu creatura rationali est singulariter admirandum. Nulla enim creatura irrationalis exigua saturatur plenariè nisi per Deum simpliciter infinitum. Ipse enim est causa finalis omnium vniuersarum, sicut apparet ex Corollario primi, primi: quod & Philosophia sæpè testatur. Omnia igitur naturaliter ipsum desiderant, quare nec quietantur finaliter sine ipso, absque hoc, quod ipsum participant modis suis, secundum mensuram & varietatem capacitatum suarum ipsis naturaliter inditam. Quare & Philosophus, 2. de Anima, 34. Naturalissimum inquit, omnibus viuentibus inesse, quæcumque perfecta, & non orbata, aut generationem spontaneam habent, facere alterum, quale ipsum, animal quidem animal, planta autem plantam, quatenus ipso semper & diuino, & immortali participant secundum quod possunt. Omnia enim illud appetunt, & illius causa agunt omnia quæcumque agunt secundum naturam. Qui & 3. Phys. 30. recitat, & approbat sententias omnium antiquorum Philosophorum naturalium de infinito, videlicet quod est principium, non ex principijs, & ingeneratum, & incorruptibile quod continet omnia & gubernat, & quod hoc infinitum est, diuinum, seu Deus, sic ait: Rationabiliter autem & principium ipsum ponunt omnes: nec enim frustra possibile est ipsum esse, neque aliam inesse ipsi potentiam, nisi sicut principium. Omnia enim principium sunt, vel ex principio, infiniti autem non est principium: esset enim vtiq; ipse finis, amplius autem, & ingeneratum & incorruptibile, & est quoddam principium; quod enim sit, necesse est accipere finem, & finaliter omnis est corruptionis. Quare sicut dicimus, non huius principium, sed hoc aliorum videtur esse, & continere omnia, & omnia gubernare, sicut affirmant, quicumque non faciunt extra infinitum aliquam causam; ut intellectum aut concordiam; & hoc esse diuinum. Immortale enim & incorruptibile est, sicut affirmant Anaximandros, & plurimi Philosophorum, & vbi translatio ista noua & antiqua similiter ita dicit, & hoc esse diuinum; immortale enim & incorruptibile est) translatio, quam Aueroes habet, sic dicit: Et quod hoc est Deus: est enim immortalis & incorruptibilis, Et notandum quod dicit, sicut affirmant quicumque non faciunt extra infinitum aliquam causam, supple agentem; & isti sunt, ut dicit Aueroes, omnes Antiqui præter Anaxagoram, qui posuit causam agentem intelligentiam, & Empedoclem, qui posuit litem & amicitiam, & Democritum. Nec debet moueri, quod Aueroes ibi sic dicit: Sed ut mihi videtur, non ponit infinitum. Verum est enim quod Aristoteles non ponit infinitam quantitativè, sed Deum infinitum qualitativè & virtualiter, sicut series textus pandit, & probat ratio Antiquorum. Hæc enim videtur ratio Antiquorum; Nullum generatum aut corruptibile est primum principium, omne finitum est corruptibile, quia finalitas omnis est corruptionis, cuius ratio potest ulterius assignari, quia nihil finite entitatis, potentiae, & virtutis est de se necesse esse, sed possibile esse secundum contradictionem. Non enim repugnaret illud non esse, sicut enim 17. pars corollarij primi, & secundum primi ostendunt. Quare & semper indiget aliquo per se necesse esse, ad ipsum in esse continèdum sustentandum, sicut idem secundum monstrat. Quapropter & voluerunt dicere consequenter, quod primum rerum principium est infinitum, infinita scilicet entitatis, potentiae, & virtutis, & ideo necesse esse pure per se ipsum, & propterea quod istud principium omnia alia possibiliter secundum contradictionem continet, & gubernat: continet omnia in essendo, gubernat omnia in agendo, sicut secundum, tertium, & quantum primi dicebant. Quomobrem & bene dixerunt ulterius quod istud principium est diuinum, seu Deus. Modò in quodam loquendi apud Græcos crederimus est, vti hoc concreto, seu denominatio Diuini, pro hoc abstracto, seu principali: Deus. Quare & vna translatio dicit Dominum, & alia dicit Deus: Et ecceratio Antiquorum, quare dixerunt quod istud principium est diuinum. Immortale enim & incorruptibile est, scilicet Diuinum: quare & alia translatio habet ita & quod hoc est Deus: Est enim immortalis & incorruptibilis, & ind oportet intelligere exclusiue hoc modo: Quia solus Deus est de se & per se immortalis, & incorruptibilis, & necesse esse simpliciter, sicut docet 17. pars Coroll. 1. primi, & primum principium rerum est tale similiter, sicut superius dicebatur. primum principium rerum est Deus; & hæc, ut arbitror, est vera expositio huius

Philosophus.

Philosophus.

illud

est

Reprobatio
Commenta-
toris.

Aristoteles.

Quæstio 79
mentoria.

2^a Quæstio
Commenta-
toris.

istio huius loci, quem negligens Averroes, & vt timeo neglectus à Deo, sic ait; Sermo eius A
in hoc manifestus est per se. Et si sermo eius in hoc sit manifestus per se, cur dicis simpliciter
sine distinctione aut determinatione quæcumque, sed vt mihi videtur non ponit infinitum;
cum ipse Aristoteles approbet præmissam sententiam Antiquorum: Dicit enim, Rationali-
ter autem & principium ipsum ponunt omnes: & infra tam in noua translatione quam anti-
qua sic ait; Quare sic dicimus, non huius principium, sed hoc aliorum videtur; dicimus, in-
quit, non dicunt: Rationes quoque ipsorum approbare videtur, sicut & debent necessarîo
approbari, sicut præcedentia probauerunt: Si etiam conclusionem & rationes ipsorum nulla-
tenus approbasset, ex quo tam ex quilibet has recitat, videtur quod secundum consuetudinem
sua communem illas in aliquo reprobasset, sicut in eodem libro atque capitulo, & aliàs de
alijs opinionibus & rationibus Antiquorum circa eandem materiam sæpè facit. Si etiam mi-
hi non credis, crede ipsi Aristoteli Deo tuo: Ipse namque primo de Cælo & mundo 100.
dicit ita: Hoc nomen diuinæ enuntiatum est ab antiquis. Finis enim continens id quod v-
niuersumque vitæ tempus, cuius nihil est extra secundum naturam, æternum vniuersumque
votum est; secundum eandem autem rationem & totius cæli finis & omne tempus, & infi-
nitatem continens perfectio, æternum est à semper esse suam denominationem, immortalis
& diuinus, vnde & alijs communicatum est, his quidem clarus, his autem obscurus esse &
videre. Etenim quemadmodum in Euclydis philosophicis circa diuina multoties de-
claratum est rationibus quod diuinum intransmutabile necessarium esse summum, & sum-
mum, quod sic habens testificatur dictis; neque enim aliud melius est quod mouebit. Illud
enim vique erit diuinus, neque habet prauum nihil, neque indiget eorum, quæ ipsius, bo-
noium, nullo est. Idem quoque 8. Phys. 78. & consequenter tradit expressè, quod omnis
potentia in corpore est finita, & quod mouens cælum per tempus infinitum est potentia infi-
ta, quod tamen pessimè intelligis & exponis, contradicens planissimè Aristoteli tuo Aurori,
Alexandro, Platoni, Ioanni Grammatico, Auicennæ, & etiam tibi ipsi, sicut commento 79. C
pater. Quæris enim si hæc propositio, Omnis corporis potentia est finita, contineat corpus
cælestis, dicit quod ista quæstio est valde difficilis & multum scrupulosa, & quod est fortior
omnibus dubitationibus, quæ possunt accidere hic: & respondendo dicit, quod ex vi ver-
borum Aristotelis apparet, quod potentia eius passiva, scilicet susceptiua motionis est finita.
Sed hic proculdubio, nec capis vim verborum Aristotelis nec virtutem. Constat enim cla-
rissime Aristotelem ibi loqui de potentia actiua, & motiua, atque mouente corpus cæleste
per tempus infinitum: dicit, & hoc de prima & summa tali potentia; & probare ipsam non
habere magnitudinem corporalem, nec esse in magnitudine corporali, cum sit infinita, &
omnis potentia in magnitudine sit finita: Aliter enim moueret & ageret in non tempore, in
instanti: & quia omnis potentia in magnitudine finita similiter est finita, & magnitudo infi-
nita non est potestas; hæc est certissime abbreviata sententia huius loci, & cui dubium quin D
ibi loquitur de magnitudine corporeæ cælestis? Quis enim vel leuiter somnaret potentiam
mouentem cælum esse in aliquo elemento, aut ex elementis composita, & non potius in ip-
somet cælo, in corpore ipse cælestis? hoc & enim aliqui, scilicet Zabij putauerunt, teipso su-
per 12. Met. 4. teste, alius autem nemo. Videtur igitur quod Aristoteles inuitur hic vir-
tualiter illi communi conceptioni, & concordis sententiæ Antiquorum, ex 3. Phys. 30. iam
præmissa; quod scilicet finalitas omnis est corruptionis, & quod velit dicere, quod corpus
cæleste, cum sit finitè quantitatis & entitatis, est similiter finitè potentia & virtutis, quare
& quod non est de se & per se necesse esse, sed possibile esse secundum contradictionem: quare
propter & quod indiget aliquo per se & de se necesse esse, ac ideo potentia infinita, ipsum
in esse continue sustinente atque mouente, sicut secundum, & quæratum primi plenius docue-
runt. Quare & bene dixerunt Antiqui, 3. Phys. 30. quod infinitum quod est rerum princi-
pium omnia continet, & gubernat: Hæc igitur videtur sententia Aristotelis istis locis &
pluribus alijs, sicut secundum primi plenius manifestat. Hæc est sententia Alexandri, Platonis, E
Ioannis Grammatici, & Auicennæ teste teipso, illo commento 79. prædicto, imò &
hæc est sententia tua in de substantia orbis, & alibi, sicut secundum primi diffusius patefecit.
Moues ibidem & aliam quæstionem, quomodo sequitur, si potentia infinita esset in corpore,
quod moueret in instante, & non sequitur si fuerit extra corpus, & respondendo nihil res-
pondes: dicit tamen si potentia infinita posueris in corpore, sequitur quod motio eius
sit non in tempore; si verò illam posueris non in corpore, tunc non dicitur finita nec infinita;
eo quod non est in corpore: Non igitur sequitur quod sit mouens non in tempore, cum in
his non possit intelligi vna potentia maior alia: Maius enim & minus solus est quantitas.
Sed quis tam rudis vt non palpabiliter videat, quomodo hic contradictoria implicentur, quam
vanum

A vanum sit totum hoc dictum, si cum, friuolum, & inane: Non sic igitur, non sic debet quæstio
ista solui. Imò sic magis, si potentia infinita esset in aliquo corpore, sicut forma corporea &
extensa, non esset potentia rationalis, sed irrationis sicut liber de Anima manifestat, quare
& non ageret ex electione, sed ex necessitate nature, & secundum vltimum potentie suæ lem-
per, sicut 9. Met. 10. & alibi declaratur. Si verò ponatur à corpore separata, est potentia rati-
onalis agens & mouens ex arbitrij libertate sicut 9^{am} primi suauit. Adhuc autem & Aristoteles
12. Metaphys. 41. simili modo probat primam & sempiternam substantiam esse à magnitu-
dine separata, cum habeat potentiam infinitam, & nulla potentia in magnitudine habeat in-
finitam; quare & tu ipse ibidem moues eandem quæstionem, quam prius, sed alio modo re-
spondes & contrario responsioni priori, dicendo, quod motus cælestis compositus ex duobus
motoribus, quorum vnus est finitè motionis, & est anima existens in eo, & alter motionis in-
finitæ, & est potentia quæ non est in materia, vbi, est in multis delires; videris tamen conde-
dere, quod motor cælestis à materia separatus est potentia infinita nedum in duratione, quia
B secundum te sic est anima illa cæli quam fabricas, sed & in fortitudine & virtute. Hæc pro fa-
lute veritatis, contra expositionem expulsoiam veritatis & peruersoriam tantorum Docto-
rum tam solennium testium veritatis, quod tamen fortassis 17. parte Corollarij primi, aut se-
cundo primi fuisset conuenientius pertractandum: sed quod ibi incuria prætermisit, curiosius
hic supplendum. Ad illud autem quod obijciatur superius de infinita scientia beatorum in
patria; Respondendum videtur quod duplex est scientia beatorum in proprio genere & in
verbo; vna creata, & altera increata. Prima non videtur ponenda infinita simpliciter, propter
præmissa in ostensione vltimæ partis Corollarij primi, primi; & licet secunda ponatur infinita
in eis, non obuiat supradictis, neque videtur consequens vilo modo, quod si Beatus nesciat
omnia in proprio genere, per scientiam crearam, ideo possit scire, propter certam claritatem
scientiæ, qua fruatur increata. De scientia autem anima Christi cum reuerentia summa Chri-
sti, potest & similiter responderi; de gratia verò eius & gloria sicut supra, cum sicut tangebatur
superius, anima Christi videatur creatura entitatis finitæ, quare & capacitatis, intellectus, et
amantissimatis, & cuiuslibet virtutis finitæ respectu cuiuslibet habitus & actus creati, siue crea-
bilis, modo superius prætaxato: Neque ex isto consequitur inconueniens Begardorum, quod
posset aliquis Christo perfectior inueniri. Non enim est, nec esse decere aliquid membrum
Christi tantæ capacitatis spiritualium munerum, quantæ caput. Veruntamen hic sciendum
quod gratia Christi est duplex, vna dilectionis, alia vniuersis: Gratia dilectionis est habitus cre-
atus anime eius infusus, qui diligit Deum & proximum, & hæc videtur finita, sicut & alij eius
habitus atque actus: Gratia vniuersis potest dici illa gratia, qua diuinitas Verbi sic est vnica hu-
manitati Christi, vt Deus & homo vnus sit Christus in eiusdem supposito vnitate, & hæc quo-
dammodo est infinita. Infinitum namque munus diuinæ gratiæ gratis collatum est illi homi-
ni, vt sit & realiter & veraciter ipse Deus simpliciter infinitus; quæ gratia nulli alij vnquam
D fuit concessa, nec esse erit; & quantumcunq; gratia dilectionis in alijs augetur, nunquam
attingeret istam gratiam vniuersis. Et sic potest intelligi, quod Deus non ad mensuram spiritum
illi dedit. Ipse namque sic conceptus est de spiritu sancto, & natus in virgine, vt esset idem
veraciter, essentialiter, & substantialiter filius Dei & virginis Deus, & homo; vel aliter intelli-
gendo per spiritum spiritus sancti dona; Deus dedit ei spiritum ad sciendum suæ capacitatis
omnimodam extensiuè, numerosè & etiam intensiuè: non ad aliquam mensuram minorem
sicut dedit alijs membris Christi. Quare & de ipso antonomastice & discretiue videtur dix-
isse Propheta: Requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ, & intellectus, spiritus
consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini,
Et 11. 2. Quapropter & Augustinus 1^a parte super Iohan. serm. 14. scribit ita, quid est hoc;
Non enim ad mensuram dat Deus spiritum; inuenimus quia ad mensuram dat Deus spiritum;
Audi Apostolum dicentem, secundum mensuram donationis Christi; hominibus ad men-
E ram dat, vnico filio non dat ad mensuram. Quomodo hominibus ad mensuram? alij quidem
per spiritum datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alij fides in
eodem spiritu, alij Propheta, alij diuinitas, alij diuinitas spirituum; alteri genera linguarum, alij donatio
curacionum; aliud habet ille, & aliud habet iste; & quod habet iste, non habet ille; mensura est
diuinitas quædam bonorum, ergo hominibus ad mensuram datur, & concordia ibi vnâ cor-
pus facit: quomodo aliud accepit manus vt operetur, aliud oculus vt videat, aliud auris vt au-
diat, aliud pes vt ambulat, sic functionem diuersa dona fidelium, tanquam membris ad men-
suram cuique propriam distributa; sed Christus qui dat, non ad mensuram accipit. Ad hæc au-
tem & aliter intelligendo per spiritum opera spiritus, potest dici, quod Deus non ad mensuram
spiritum ei dedit. Potuit enim Christus & potest operationes spiritus sancti omnimodas exer-
cere,

cere, & hoc, ut videtur infirmat textus sequens. Pater diligit filium, & omnia dedit in manu eius, per manum enim solent potestas operativa & opera designari, vnde & Chryostomus (& recitat ibi glossa) Spiritum, inquit, hic actionem Spiritus dicit: Vult enim ostendere quoniam omnes quidem nos in mensura spiritus actiones suscipimus; Christus autem omnem spiritum suscipit actionem. Secundum hæc quoque potest intelligi & exponi verbum Petri Lombardi superius allegatum. Ex his igitur omnibus patere videtur quod nullam delectabilem tristabilem creaturam potest necessitate voluntatem rationalem creaturam, ad rationalem actum suum volendi suæ nolendi, præsertim quamdiu iudicium rationis & liberum arbitrium manet sanum, licet possit ad actum concupiscentialem, ad concupiscentiam scilicet sensualem siue carnalem, quæ non subijcitur legi mentis, sed aduersus spiritum relictatur. Veruntamen pro istis & alijs obiectionibus, quæ sequuntur, sciendum quod sicut experientia nimis certè nos docet, obiectum delectabile actualiter mouens hominem & utilians aliquantulum minuit & obscurat iudicium rationis, debilitat, & absorbet. Quis hoc se in seipso expertum sepius diffinitur? quis ut temptationes alias prætermittam, febribus fluxibus, obliuio aqua fontali, aliove delectabilissimo sibi potu, æqualiter iudicat obijcendum, sicut faceret extra febres, etiam & si sit Medicus sapiens & expertus? Pro statu tamen liberi arbitrii benè sani aliter fuisse videtur: Videtur enim quod nulla illecebra, ante peccatum minuebatur in aliquo iudicium rationis; sed hoc accidere homini in poenam peccati prius. Quare & pro statu liberi arbitrii infirmati & taliter vulnerati videtur quod licet iudicium rationis non esset depressum per obiectum delectabile vel vile ipsum mouens, hominem posse illud eligere ratione eua actualiter prohibente, semper tamen de facto, vel in maiori parte opinari accidere in eodem dicto, pro statu infirmitatis liberi arbitrii, sicut omnes communiter experimur. Secundum hoc autem puto intelligi illud Philosophi allegatum cum suis similibus, Ignorat quidè omnis malus, quem oportet operari, & à quibus fugiendum, & propter tale peccatum iniustus, & vniuersaliter mali sunt. 3. Eth. 3. quare & 6. 10. Peruerit, inquit, malitia & mentiri facit circa practica principia; & 7. 3. & 10. dicit quod incontinentis & in passione existens habet scientiam non in usu, seu in actu perfecto, sed in habitu, sicut dormiens & vinolentus. Et sexto dicit quod concupiscentia insidiatur, quemadmodum Venereus aiunt; Dolosa enim Cyprigena, & varia Corrigiam, & Homerus, deceptioque furata est intellectu spisse sapientis. Et infra 11. Impedimentum, inquit, ei, quod est prudentem esse, delectationes, & quanto magis gaudet, puta cum quæ Venereorum: Nullum enim vitæ posse intelligere aliquid in ipsa. Cui & concorditer Daniel 13. species inquit decipit te, & concupiscentia subuertit eorum. Vnde & Ecclesiastici 9. Auerte faciem tuam à muliere compta, & non circumspicias speciem illius; propter speciem mulieris multi perierunt, & ex hoc concupiscentia quasi ignis exarscit. Dicitque Propheta; Supercecidit ignis, & non viderunt Solem, Psalmi 57. Supercecidit inquam, ignis concupiscentia, & non viderunt Solem intelligentia manifestè, de quo Sapientia 5. Sol intelligentia non est ortus nobis; quod & clarè testatur expositio Augustini. Quare & Philosophus 2. Eth. vltim. dicit, quod in omni maxime obseruandum delectabile, & delectationem 1. Quod igitur plebis Senes patiebantur ad Helenam pulcherrimam, scilicet meretricem, hoc oportet pati, & nos ad delectationem, & in omnibus illorum dicere vocem, scilicet Fuge, Fuge. Quamobrem & Iob concordanter sic ait; Pepigi foedus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine, Iob. 31. quod Gregorius 21. Moral. exponit diffuse ad intellectum præstatum. Ex his igitur euidenter apparet, delectationem & concupiscentiam, posse liberum arbitrium & iudicium rationis multum obnubilare, inficere & ligare; Imò & tam vehementem potest esse, quod omnem usum rationalem liberi arbitrii absorbebit, & reddet hominem amentem similem ebrijs pueris, morionibus & iumentis. Experimur namque certissime in ebrijs & infirmis, in pueris, morionibus, & insanis contrarijsque istorum. Probat quoque Philosophus in De Philosophia, quod anima sequuntur corpora, dispositionem scilicet corporalem. Ego autem vidi, & noui quendam quasi stolidum & amentem, qui dicebatur ex concupiscentia cuiusdam mulieris in statum humani modi incidisse: Quis enim nesciat vires mirabiles cardiaca passionis? quare & dicit Philosophus septimo Ethic. tertio. Iræ & concupiscentia Venereorum, & quædam talium manifeste & corpus transmutant, quibusdam autem & insanias faciunt, qui & 2. Post. 4. dicit Achillem fuisse magnanimum, nec velle tolerare iniuriam, & idè insanisse. Secundum hæc igitur forsitan potest concedi aliquod obiectum delectabile siue triste posse necessitate hominem ad aliquod faciendum, non tamen ad rationalem & liberum actum suum. Potest enim adiuuare homini usum rationis, & liberi arbitrii, & reddere cum amentem, & tunc

Philosophus.

Daniel. Ecclesiastici. Propheta.

Sap.

Iob.

Philosophus.

A tunc sicut navis nauatæ regimine destituta ab impellentibus incietur, sicut equus in domibus rupisloris à voluptatibus arretatur, & sicut puer, morio, seu insanus concupiscentiam in omnibus prosequatur. Potest tamen dici iuxta præmissa, quod bestia, pueri, moriones, & similes, non omnino necessitantur à suis obiectis, sed quod ipsa ex seipsum quædam necessitate naturali obiecta sua cognita necessarîo prosequuntur vel fugiunt, sicut lapis descendit, & sicut planta crescit. Adhuc autem quisnam fortassis aliter respondebit, dicendo pueros, moriones, ebrios, & insanos habere liberam voluntatem, & liberam usum eius, quamuis carenti vsu & arbitrio rationis, sicut si Deus omnipotens faceret creaturam intellectu carentem, sed aliam potentiam cognitiuam habentem cum libera voluntate: Hoc enim omnipotentia Dei videtur possibile, præsertim cum intellectus & voluntas sint potentia diuersa, saltem in opere. Nec ideo potest inferri eos posse mereri: Non enim sola libertas sufficit ad merendum, sed requiritur rationalis cognitio obiecti, & finis præcedens & iudicium congruus rationis. Nec etiam potest inferri ipsos habere liberum arbitrium, propter causam prædictam: Liberum enim arbitrium, seu potius arbitrium liberum secundum primo huius ostensa duo importat, rationale scilicet arbitrium iudicandi, & potestatem liberam exequendi. Nec obstat quod dicit Philosophus 3. Eth. 5. quod pueri non communicant electione: Electio namque ut patet per eundem infra eiusdem 6. est cum ratione & intellectu, ubi & 9. sic ipsam definit; Electio est consiliabile desiderium eorum quæ in nobis; consilium autem, sicut nullus ignorat, & Phil. ibi testatur non est nisi cum ratione & iudicio intellectus. Nec obstat, quod dicit, 2. Phyl. 59 quod insans non habet propositum. Propositum enim intellectû & ratione importat; quare & textus quem habet Auer. dicit ibi, quod insans non habet electionem. Nec obstat quod dicit Theologi parulos non habere lib. arbit. seu vsu ipsius propter causam prædictam. Mihi tamen magis videtur quod sicut per ⁱⁿmalas dispositiones prædictas in corpore hominis impeditur, & omnino suspenditur ratio & vsus rationalis intellectus, ira & vsus rationalis & liber affectus. Et sicut pro tunc ligatur potentia intellectiva, ita & potentia voluntaria, & dominatur totaliter appetitus & concupiscentia sensitiva, sicut superius dicebatur. Pro isto autem quod arguitur consequenter, sciendum, iuxta præmissa, quod pueri, moriones, bestia, & similes nullam habent potentiam resistendi motionibus obiectorum, sed ipsas, cum possunt, hoc est si impediti non fuerint, necessarîo prosequuntur; homo autem non sic, sed eodem modo dispositus habet potentiam contradictionis liberè resistendi, & liberè prosequendi, sicut primum & secundum huius ostendunt. Quare & euidenter apparet quod homo non habet infinite maiorem potentiam, imò nec maiorem in minimo taliter resistendi, quam illa; cum illa nullam potentiam habeat taliter resistendi, nisi fortassis alicui placeat dicere multum impropre, quodlibet quantum esse infinite maius non quanto, & omne potens infinite potentius non potente, & omnem liberam creaturam infinite liberiozem non libera creatura. Quod autem arguitur beatitudinem finalem creatam necessitate voluntatem beati ad actum beatificum, & ad non peccandum, quia talis beatus non potest fieri miser, neque peccare; nequaquam concludit. Potest enim similiter argui, quod tempus & locus immortalitas, actus beatificus, & quæcunque conditio sit beati, ipsum simili modo necessitat. Licet enim nullus beatus finauit potest cessare ab actu beatifico, vel peccare, non tamen de necessitate consequitur hoc esse propter || necessitatem beatitudinis creatæ, imò sicut magis videtur, fiat quod sit ex necessitate obiecti beatifici, sui, & agentis, scilicet Dei, qui beatos efficit & confirmat. Quod autem obijcitur fortem temptationem posse superare temptatum, soluitur per præmissa: Potest enim fortassis alienare temptatum ab vsu liberi arbitrii, & sic cum prosternere, non alienatum autem nulla temptatio superat proprie, potest tamen dici impropre superare, quia videlicet tantam difficultatem resistendi inferre temptato, quod maualcedere, quam ipsam diutius sustinere. Fanta quoque est aliquoties difficultas, quod dicitur impossibile resistendi, sicut & difficile dicitur impossibile aliquando. Sic enim arguitur Philosophus 3. Topic. ubi dicit, quod possibile est magis eligendum impossibili, hoc est facile difficile, quoniam impossibile proprie non est eligendum, ipsemet teste 3. Eth. 5. Vnde & Ansel. de lib. arbit. 5. Est, inquit, ratio, quam frequens habet vsus, curamus & nolens & ex necessitate dicitur aliquis facere, quod tamen volens facit. Nam quod non nisi difficile facere valeamus, & ideo non facimus, dicimus nos hoc facere non posse, et necessitate nos, siue inuitos deserere, & quod sine difficultate dimittere nequimus; & idcirco facimus, hoc nos inuitos nolentes & ex necessitate facere assentimus. Hoc ergo modo qui mentitur ne moriatur, mentiri inuitus, & nolens dicitur, & ex necessitate, quia mendacium vitare non valet sine mortis difficultate: sicut igitur qui mentitur propter vitam, impropre dicitur inuitus mentiri, quoniam mentitur volens, itaque non proprie dicitur inuitus velle mentiri; quod

Philosophus.

Inonnullas

Responso ad argum. 2. 3.

Responso ad

necessitatem Responso ad 5.

Philosophus.

Asclmus.

niam hoc non nisi volens vult. Et infra 6. Dubitare, inquit, non debes hanc impotentiam A
 feruandi rectitudinem, quam dicit in nostra voluntate cum temporibus consentimus, non
 esse ex impossibilitate, sed ex difficultate; frequenti namque vsu dicimus; nos non posse ali-
 quid, non quia nobis est impossibile, sed quia illud sine difficultate non possumus: hanc au-
 tem difficultatem non permitit voluntatis libertatem. Per hanc autem solvantur Auctoritates ob-
 iectae: Si quis autem iunxitur Auctoritati Job dicens; quod non est super terram potestas,
 quae comparetur diabolo; & Auctoritati Gregorij exponents, dicendo quod in omnibus mo-
 tibus & mobilibus experimus fortius mouere debilius; etiam inuitum, seu contra appetitum,
 & inclinationem naturalem, dicendum quod hoc non est verum, si intelligatur, vniuersaliter
 de omni moueo & mobili, & de omni specie motionis: Non enim quia terra magua est, &
 maioris virtutis in mouendo quam aer patuus in resistendo, ideo est maioris virtutis ad ele-
 uandum seu calefaciendum aerem, quam ipse ad resistendum; sed ad deprimendum & fri-
 gificiendum aerem. Hae namque sunt actiones propriae terrae in aerem. Eodem modo & si
 diabolus sit fortior homine ad mouendum ipsum localiter, & ad ipsum multipliciter alteran-
 dum, quam homo ad resistendum his motibus; non tamen ad faciendum hominem velle, ra-
 tionali scilicet actu volendi, sicut nec fortior potest necessitare debiliorem ad sic volendum,
 quod & praecedentia manifestant. Veruntamen iuxta praemissa potest fortis diabolus ali-
 enare hominem ab vsu liberi arbitrii, & ipsum tunc ducere vt iumentum. Nec etiam quis
 timore mali horribilis imminens necessitatur proprie ad * volendum, seu aliquid facien-
 dum, sicut superius est ostensum, sed tantum improprie modo praedicto propter magnam dif-
 ficultatem illam: A quo namque talis est voluntaria quoquomodo, non tamen simpliciter:
 A voluntate namque procedit motus operatioque membrorum. Quare & Philosophus 3.
 Eth. 1. loquens de talibus operationibus coactis quodammodo, ita dicit: Mixtae quidem igitur
 sunt tales operationes, & simulantur autem magis voluntariis; voluntariae enim sunt
 tunc, cum operatae sunt; finis autem operationis secundum tempus est, & voluntarium au-
 tem & inuoluntarium dicendum, quando operatur; operatur autem volens. Etenim princi-
 pium mouendi organicas partes in talibus operationibus, in ipso est: Quorum autem in ip-
 so principium, in ipso & operari; Et voluntaria itaque talia, simpliciter autem forsitan inuo-
 luntaria: Nullus enim vitique eligeret secundum seipsum talium aliquid. Cui & concor-
 dat Anselmus de libero arbitrio 5. superius recitatus. Quod autem allegatur a Philosopho
 3. Eth. 2. quodam illis coactis sit venia, quae humanam naturam excedit, & nullas vitique su-
 perius praebata; ita quod non est ibi necessitas proprie sicut & praecedentia docuerunt: quare
 & Philosophus immediate subiungit; Quaedam autem fortassis non est cogi, sed magis
 moriendum patientem durissima; Etenim Eucipidis Alcemonae demorsio videtur cogentia
 matrem occidere. Quomodo autem omnis malus signorat, exponebatur superius, ex quo &
 patet similiter quomodo sciens, vel nesciens in actu, & in particulari agit, quae non oportet.
 Illud autem dictum Socratis allegatum, erat superius reprobatum, & Philosophus illud
 damnat; nisi fortassis illud antiquum Socraticum; (Hoc tantum scio quod nescio) ipsum
 valeat excusare, quod tamen in defensionem dicitur ipsum accusat, & insolubilitate ipsum ligat. Pro
 syllogismo autem practico respondendum, quod qui habet huiusmodi syllogismum, Om-
 ne dulce est gustandum, Hoc est dulce, Hoc ergo est gustandum. Si habeat voluntatem
 conformem; & non sit prohibitus, necessario conformiter operatur; aliter non est verum:
 Ait autem Philosophus incidit in illam sententiam insensitam Parisijs condemnatam,
 quod homo necessario obedit in omnibus rationi, sicut & Socrates videtur damnabiliter in-
 cidisse: Pro iudicij autem Astrologorum, Philosophiae monitorum & ceterorum similibus;
 aduertendum quod stelle & virtutes caelestes multum disponunt, & vehementer influunt
 corpus humanum ad aliqua conuenientia prosequenda, & contraria fugienda; Et haec dif-
 positio est virtus seu vitium naturale, de qua multi Philosophi naturales, morales, & Astro-
 logi saepe tractant: de qua & 34. primi breuiter tractabatur: Haec autem virtus seu vitium
 naturale tam vehementer inclinatur ad delectationes & operationes proprias, sicut virtus
 moralis ad suas; imo & multo vehementius aliquando. Manifeste namque videmus
 quosdam statim a puero ita affici ad aliqua persequenda, quod vix & difficillime refran-
 nantur, sicut trigelimum nonum primi aequaliter ostendebat. Vnde & Philosophus 5.
 Polit. 11. 9. recitat Socratem affirmantem; Naturam quandoque producere prauos; &
 * meliores disciplina; prauos quidem, quorum ephiritus fundus quinario coniugatus du-
 25 harmonias exhibet, quando numerus diagrammatis huius solidus fuerit. Vbi & secun-
 dum sententiam propriam sic subiungit; Contingit enim esse aliquos, quos disciplinari & fieri
 studio,

* aliquid
 Philosophus

Respondeo ad
 7m

11. 2.
 Aristoteles
 1. qui emenda
 si disciplina
 non possunt.

A sanctos viros impossibile est. Quare & dicunt Astrologi quod si quis habeat naturam for-
 tem ad aliquod vitium, quantumcumque exerceatur in virtute opposita, nunquam firmabitur
 in illa perfecte, quin ad huiusmodi vitium facillime relaberetur. Haec ergo pronitas, diffusio,
 seu concupiscentia naturalis tam firme adherens, tam vehementer impellens, & tam delecta-
 biliter attrahens non auellitur, non vincitur, non subicitur, nisi cum fortis pugna, cum insti-
 lita, cum labore multiplici, & dolore, & plurimi hominum differunt rationibus & laboribus;
 delicias & molliam amplectuntur; quare & prosequuntur vt plurimum suas concupiscentias
 naturales: & hinc est quod Astrologi Philosophononici, & similes mulieres dicunt verum;
 circa habitus autem dispositiones, & aptitudines naturales iudicia certa habent; circa
 actus vero humanos non habent iudicia ita certa, quia nulla necessitate firmata, sicut praecedentia
 docuerunt, sicut etiam qui vult, potest multo tempore experiri in nauibus plurimo-
 rum, & alijs iudicij consuetis. Dicat enim mihi talis iudex; Tu tunc dices uxorem, tunc
 B filium generabis, tunc recipies diuitias & honores, cras talem locum adibis, & facies hoc
 vel illud; & pro tunc & forte pro semper a talibus abstinerebo. Dicat etiam mihi talis de pu-
 nulo meo nato, Iste erit tam inhonestus, tam malus; tot & tantis vitijs deditus, & ego pro-
 curabo omnia vitabilia in tantum remoueri ab eo; ipsumque in tantum ad contrarium ar-
 tificialiter alterari, tam studiosi in virtutibus omnibus educari, & tanta diligentia custodiri,
 ipsummet quoque ita *primum* & inducam, quod non erit tam malus, imo nec malus, sed
 C bonus, licet forsitan non tam bonus moraliter, sicut si fuisset natus habiliter ad virtutes.
 Nam sicut secundum Ptolomaeum in Centilogio verbo 8. Anima sapiens adiuvat opus itel-
 larum, quemadmodum seminat fortitudines naturales; sic secundum eundem supra eius-
 dem verbo 5. Astrologus opum multum malum prohibere poterit, quod secundum stellas
 venturum est, cum eius naturam praescierit: sic etiam praemunit eum cum cui malum futurum
 est, vt possit aliquid pati, sicut & testantur experimenta superius recitata.

COROLLARIUM.

Corollarium, quod voluntas creaturae rationalis non est passiva tantummodo, sed actiua,
 & quod voluntas per causas secundas sufficientissime disposita ad agendum potest vna
 vice non agere, & alias agere liberum actum suum; quare & quod bonis inaequalibus
 propositis voluntati non necessario vult maius; imo & proposito bono honesto, &
 malo inhonesto delectabili, tamen multum vel vtili, potest scilicet bono illo neglecto
 eligere illud malum. Quare & quod cum recta ratione in intellectu est error possibilis
 in affectu. Quod etiam appetitus irrationalis non necessitat hominem ad agendum; quod
 corpora caelestia non necessitant voluntatem: Quod Diabolus non necessitat volun-
 tatem; & quod nulla tentatio necessitat voluntatem: Quod tantum purum malum
 voluntati ostensum ipsam necessitat ad non volendum, & purum bonum, ad non
 nolendum positum, id est, ad non odiendum: ipsaue voluntas naturali necessitate
 necessario haec non potest, vbi etiam ostenditur consequenter quod forte multum de-
 ceret & plurimum expediret Theologis & perfectis Catholicis Astrologiam & alias
 tales scientias non nescire.

E X his autem existimo resurgere quod voluntas creaturae rationalis non est passiva tantum-
 modo sed actiua; & quod voluntas per causas secundas sufficientissime disposita ad agen-
 dum, potest vna vice non agere, & alias agere liberum actum suum; quare & quod bonis in-
 aequalibus propositis voluntati non necessario vult maius; imo & proposito bono honesto &
 malo inhonesto, delectabili tamen multum vel vtili, potest scilicet bono illo neglecto eligere
 E illud malum; quare & quod cum recta ratione in intellectu est error possibilis in affectu, quod
 etiam appetitus irrationalis non necessitat hominem ad agendum, quod corpora caelestia
 non necessitant voluntatem, quod Diabolus non necessitat voluntatem, & quod nulla ten-
 tatio necessitat voluntatem; quomodo etiam est capacitatis finita & quomodo infinita.
 Quod tamen purum malum voluntati ostensum ipsam necessitat ad non volendum, & pu-
 rum bonum ad non nolendum positum, id est, ad non odiendum, ipsaue voluntas naturali ne-
 cessitate necessitas haec non potest; quod insuper forsitan multum deceret; & plurimum ex-
 pediret Theologis & perfectis Catholicis Astrologiam & alias tales scientias non nescire.
 Haec autem ex praemissis hic et proximo tam lucide consequuntur, quod alia declaratione
 non egent. Per quae & multo citius damnari per Stephanum Parisiensem Episcopum repre-
 bantur;

haurit: quod videlicet voluntas de se sit indeterminata ad opposita sicut materia; de-
 minatur ad appetibile, sicut materia ab agente, quod appetitus intellectus cessantibus impedi-
 mentis necessitate mouetur ad appetibile, quod voluntate existente in dispositione in qua na-
 ta est moueri, & mouente sic disposito quod natum est sic moueri, impossibile est voluntatem non velle; quod etiam per conclusionem factam de aliquo faciendo, voluntas non manet libera, quod voluntas hominis necessitatur per suam cognitionem sicut appetitus bruti; quod voluntas necessitate persequitur quod principaliter creditur a ratione, & quod non potest abstinere ab eo quod ratio dicitur; & quod si ratio est recta, voluntas est recta; quod voluntas manente passione & scientia in particulari & in actu non potest agere contra eam; quod homo agens ex passione coacte agit; & quod homo in omnibus actionibus suis sequitur appetitum, & semper maiorem, quibus & quidam alij similes superior recitantur. Sunt quoque plurimi similes, quos nec hic nec ibi oportuit recitare. Nonne & diligenter consideratis, & debite ponderatis premissis, & alijs similibus pretermisissis videtur B.
 multum decere, & plurimum expedire Reip. Christianae, quod Theologi & perfecti Catholici Astrologiam, & alias doctrinales seu Mathematicales scientias non nesciant, vel propter vilitates earum preclaras, si oportuerit, exercendas, vel saltem propter abusores earum, & falso nomine sapientum gloriantes efficacius confutandos. Quomodo namque non logicus logicum, non Mathematicus Mathematicum, iners artificem in arte propria artificialiter redarguet, & conuincit, quin magis in se risum astantum concitabit? Magnus quoque Prolomaeus 1. Almagesti Prolog. 2. sic ait: O quam bonum fuit quod Aristoteles diuina theoria, cum eam in tria prima genera distribuit, in Naturale, Doctrinale, & Theologicum; & dicto de Naturali, & Theologico, de Doctrinali, id est, Mathematico sic adiungit. Hoc quoque non parum valet ad duorum reliquorum modorum scientiarum comprehensionem, & praecipue scientiae Dei excellenti. Ipsa namque est scientia ad sciendum Deum altissimum propter rationem cum perseveratione & intellectu, quae & eius similia verè & manifestè significant Deum qui non alteratur, & C non mouetur, & non est accidens, neque est factus; quonia ipsa, * nostra scientia quam de ipso habemus altissimo, vicina existit, & quia ipsa est semita ducens ad * ipsum. Praeterea in actionibus quoque, & honestatibus morum laudabilium non est eius necessitas parua; Imò nihil est ea magis adiutus ad accendens nostrae mentis oculos, & intellectus ad considerandum ea, quae operibus assimilantur diuinis propter bonitatem moderatam & paruatam arrogantiam, & quonia ipsa facit eum qui perseveranter inquit eam, hanc celestem pulcherrimè diligere, & ducit eum ad perseverantiam diuini studij, & coniungit eum ipsi, quod anime simile est propter bonitatem formae, & assimilatur eum creatori suo. Quare & Auicenna 1. Metaph. 3. scribitur, Ordo huius scientiae, scilicet diuina est, ut discatur post scientias naturales & disciplinales; post naturales idè quia multa quae hic conceduntur ibi probantur; post disciplinales verò idè quia intentio vltima in hac scientia est cognitio gubernationis Dei altissimi, & cognitio singulorum spiritalium, & ordinum Angelorum suorum, & cognitio ordinationis in compositione circum- D
 iorum, ad quam scientiam impossibile est peruenire nisi per cognitionem Astrologiae; ad scientiam verò Astrologiae nemo potest venire nisi per scientiam Arithmeticae & Geometricae. In his quoque scientijs plurimum clarauerunt filij Seth, Enoch, Noe, Abraham, Moyses, Solomon, Daniel, & alij sancti Patres, sicut quamplures historiae contestantur, sicut & ostenso 35. partis Corollarij primi primi aliquantulum recitauit. Nonne & Creator ipse in exordio oraculo dixit, fiant luminaria in firmamento caeli, & diuidant diem & noctem, & sint in signa? Annon & veritas ipsa dicitur, erunt signa in Sole, & Luna, & stellis, & quis nescit signum ad signatum referri? Cur ergo per haec signa non est iudicandum de eorum signatis? Nonne & Dominus ipse dixit, Cum viditis nubem ortie item ab occasu, statim dicitis nimbis venit, & ita fit, & cum Austrum flantem, dicitis, zelus erit, & ita fit; hypocritae, iacem caeli & terra potestis probare, hoc autem tempus quomodo non probatis? Luc. 12. & Mat. 16. factis vespere dicitis, serenum erit, nubiscandum enim est coelum; & mane, hodie tempestas, ruilat enim triste coelum? Factum ergo caeli diiudicare nostis; signa autem temporum non potestis? Licet ergo & expediat per signa inferiora & superiora, de futura tempeste & intemperie iudicare, ista namque iudicia temporum, non videtur Christus Autor temporum reprobare, sed potius approbare, sed in hoc specialiter ipsos redarguit, quod non potuerunt, nescierunt, seu noluerunt probare, nec diiudicare tempus seu tempora sui aduentus, aduentumque suorum. Quare & beatus Hieronymus super illud Matth. praemissum, sensus, inquit, manifestus est, quod ex elementorum ordine & consonantia possunt & sereni, & pluuiosi dies praenosci. Historia quoque Scholastica tractans illud verbum Gen. 1. praemissum, dicit quod luminaria caelestia sunt signa serenitatis & tempestatis; quod & tractans beatus Basilius homilia sexta sui hexameron, Necessitas,

Ptolomaeus.

* id est Astrologia. * id est, Deum.

Auicenna.

Gen. 1.

Hieronymus. Historia.

Basilius.

A Necessitas, inquit, humanae vitae, sicut longior usus docet, signorum vocationes & obseruationes inuenias; si tamen non amplius eas quam oportet, inquiras: Multa enim super futuris im-
 bribus possunt dicere, plurima quoque de vaporibus terrarum, motibusque ventorum, seu per partes venientium, seu generaliter vbi que spirantium, & vtrum violenter an placide sint venturi: Vnum itaque ex demonstrationibus habetur solis, quod ostendit nobis Dominus dicens, futuram tempestatem cum coelum caperit igneo rubore tristari; [suora de mane Martini 16.] & infra; Horum igitur obseruatio quantum commodatis impendat hominibus, quis ignorat? Possunt enim nauigaturi intra positum retinere classem, futura pericula prauidere, viator item cautus effectus ex coeli tristitia tranquillitatis tempus expectat; Agricultores quoque feminibus & plantis solidam diligentiam commodantes, & memoriae instructi signis opportunitatem congruam praestolantur: Siquidem solutiones etiam rerum omnium in sole, & luna & stellis videnda prodigia Dominus praedixit dicens, Sol conuerteret in tenebras, & Luna non dabit lucem suam: Verum haec iudicia sunt mundanae consummationis. B
 Historia quoque Scholastica, agens de ortu Iubilai, sic ait; Abraham peritus erat astrorum, in quibus etiam secundum quosdam Zoroastrem Magicae artis inuentorem, instituit; noneratque quod aëris intemperies quae fit ex eleuatis vel depressis Planetis semper vsque ad quinquaginta annos ad temperiem redit, & quod vidit fieri in astris. voluit imitari in terris. An non & vilitas scientiarum huiusmodi videtur euidenter patere ex praecognitione, promotione, & repressione possibili virtutum & vitiorum moralium, & intellectualium, naturalium quodammodo, sicut restantur hic praemissa & trigésimum nonum primi? Quare & Philosophus 2. Eth. 10. inquires quod vnum extremum magis contrarietur virtuti in medio; ostendit quod in aliquibus vnum, cuius causa est ex se ipsa; in alijs verò aliud, cuius causa est ex nobis; & haec duplex, generalis, & specialis: pro generali sic ait; Ad quae enim ipsi magis nati sumus aliquid, haec magis contraria medio videtur; C
 ad delectationes, ideo facilius mobiles sumus ad intemperantiam, quam ad temperantiam: pro speciali verò infra 11. dicit; Et intendere oportet & ad quae ipsi facilius mobiles sumus; Alij enim ad alia apti nati sumus; Hoc autem erit notum ex delectatione & tristitia facta circa nos; In contrarium autem nos ipsos attrahere oportet: Multum enim abducetes, à peccando in medium veniemus. Annon & vilitatem scientiarum istius ostendunt praemissa 32. & 33. & 39. parte Corollarij primi, primi? Amplius autem quantum virtutem habeat artificiosa congregatio & disgregatio radiorum seu luminum, quis eruditus ignorat? Annon per istud magisterium possent qualitates, conditiones & mores hominum, ciuitatum, atque regnorum mutari in melius & firmari: per quod aliud magisterium posset id fieri? De quo in secundo prologo in Secretum Secretorum Aristotelis scribitur quod Alexander direxit suam epistolam ad Aristotelem sub hac forma, O Doctor egregie, rector iustitiae, significo tuae prudentiae me inuenisse in terra Persidis quaedam gentes abundantes ratione & intellectu penetrabili, studentes super alios dominari, & regnum acquirere: Vnde nos proponimus occidere vnicuique: quicquid super hoc decreueris, nobis significata tuis scripturis; & sequitur, Cui Aristoteles ita respondit; Si non potes mutare illum regem aërem & aquam, insuper dispositionem ciuitatum, imple tuum propositum si potes, & dominare super eos cum bonitate & exaudi eos cum benignitate, quod si feceris, fiduciam habeas cum Dei adiutorio, quod omnes erunt subiecti ad tuum beneplacitum, & praecipuum, & per amorem quem habebunt in te, dominaberis in eis pacifice cum triumpho. Alexander igitur accepta epistola suam adimpleuit consilium diligenter; & erant Persae magis obediens suo imperio, quam omnes aliae nationes. Nonne & Arthelusus Philosophus Magisterij huius virtute, mille & vigesimo quinque annis astruit se vixisse, & alia mirabilia perfecisse, quod & alij similiter asserunt? Nonne & de Mose Act. 7. scribitur isto modo, Eruditus est Moyses omni sapientia Aegyptiorum, & erat potens in verbis; & in operibus suis, de quo & historia scholastica super exod. recitatur, quomodo Moyses nutritus in Aegypto transfuit in Aethiopia, & Aethiopes debellauit, & Tharbis filiam Regis Aethiopia in uxorem assumpsit, & quomodo Mosis redire volenti ipsa nullatenus acquiescit, subiungit; Proinde tanquam vit, eritis astrorum imagines sculpti in gemmis huius efficaciae, ut altera memoriam, alia obliuionem conferret, cumque paribus annulis eas inseruisset, alterum, scilicet obliuionis annulum praebuit uxori, alterum ipse tulit, ut sicut pari amore, ita paribus annulis insignirentur: Caput ergo amoris viri mulier obliuiscit, & tandem liberè in Aegyptum regressus est. Qui & sicut Nota quomodo inueniuntur si Lunaris.
 Hic autem sicut eorum computus attestatur; est 29. dies, 12. horae, 793. puncta: Punctum autem est species mirabilis fractionis, scilicet 1/60. pars horae, quod est 3. secunda, & 20. tertia, ita quod

Historia.

Philosophus. i) vitium

Epistola Alexander ad Aristotelem

Nota quomodo inueniuntur si Lunaris.

R r quod

quod mensis Lunaris medius secundum Mosen continet, 29. dies 12. horas 44. minuta. 3. A
 secunda, & 20. tertia; qui eius quantitatem melius & verius posuit, quam Abrachis, qui con-
 sideravit in Rodo; quam Ptolomæus, qui consideravit in Alexandria; quam Arzachel, qui
 composuit canones & tabulas secundum annos Arabum ad Toletum; & quam multi alij cum
 sequentes: Abrachis enim, sicut recitat Ptolomæus 4. Almagesti 2. posuit quantitatem me-
 dij mensis Lunaris 29. dies, 31. minuta dici 50. secunda 8. tertia 9. quarta & 30. quinta ferè;
 vnum autem minutum dici est 24. minuta horæ; quoniam sicut dies ad suum minutum, ita ho-
 ra ad suum minutum igitur permutam: quantitas ergo mensis secundum cum est, 29. dies,
 12. horæ 44. minuta horæ, tria secunda, quindecim tertia, quadraginta octo quarta ferè. P-
 tolomæus verum multum posterior Abrachis. 4. Almagesti 3. concordat cum eo in quantitate
 mensis in omnibus, exceptis quintis diei que ponit præcisè 20. quantitas ergo secundum
 cum mensis Lunaris est in diebus, horis, minutis horæ, secundis & tertijs sicut prius & 44.
 Lunaris multo minorem, videlicet 29. dies 12. horas; 44. minuta sicut tabulæ suæ testantur. B
 quod & videtur cum necessitate oportere, cum secundum eum in suis canonibus, & secun-
 dum omnes concorditer annus Arabum communis contineat præcisè 354. dies, & quantam,
 & sextam diei partem; que sunt vadeim trigelime diei; trigelima autem diei cum sit dupla
 ad vnum minutum diei, continet 48. minuta horæ, sicut constat ex præmissis: Continet igitur
 talis annus 354. dies 8. horas & 48. minuta horæ, cuius 12. pars, scilicet vnum mensis
 Lunaris est, 29. dies; 12. horæ, & 44. minuta præcisè. Itæ ergo diminiuit à quantitate men-
 sis per Mosen posita vnum punctum, à qua etiam Abrachis, & Ptolomæus diminuunt, sed
 non tantum. Qui & sibi ipsi repugnant, sicut ex quantitatibus medij motus solis, & medij
 motus Lunæ in vno die, quas ponunt extracto centro lunæ in die, & tabulato continue per
 60. dies, vel per 15. dies, & 60. horas, eliciendo demonstratiue quantitatem dimidij vel in-
 tegri mensis lunaris medij; cum in omni coniunctione & oppositione media centrum lunæ
 sit nihil omnino, id est 12. signa præcisè, & ab omni coniunctione media ad oppositionem C
 media & è contra, pertransiens, 12. signa præcisè, & ab omni coniunctione media ad oppositionem
 media ad proximam similem, 24. signa præcisè potest clarissimè demonstrari, seu of positi-
 uam rectissimam rectissimè incedendo est alibi demonstratum quantitatem medij mensis lu-
 naris continere ad minus quantum posuit Mose & fortassis vterius aliquas fractiones, quod
 & moderni Astronomi confirmantur. Ex his autem euidenter apparet defectus lunationum
 & mensium lunarium in Calendario Latinorum, quibus Pascha, & festa Christianorum, mo-
 bilia regulantur, ex quibus & patet quomodo rectificari deberent. Et quis huiusmodi scien-
 tijs non adiutus illa rectificare præsumet, aut transferre Calendarium Iudæorum ad vsum sa-
 cilem Latinorum, & sic reducere Pascha Christianorum vt secundum statutum Concilij
 Niceni, & alia plurima plurimorum Patrum statuta semper fiat dominica sequente Pascha D
 Iudæorum; scilicet, aliquo die azymorum, videlicet à 14. luna primi mensis lunaris vsque
 ad 21. diem eiusdem, quod nunc, & à prima creatione Calendarij Christiani frequenter con-
 tingit posterius, quandoque per 4. quandoque per quinque integras septimanas, quandoque
 autem continget posterius semper per vnum mensent, quandoque verò semper per duos, &
 ita deinceps, donec annus integer taliter transigatur, & tunc reincipit cum errore priore.
 Quis etiam huius ignarus scientiæ veraciter capiet introitum solis in Arietem, & equinoctium
 que vernale, seu temporis vni principium, vt secundum exigentiam proximi plenilunij fiat
 Pascha secundum præceptum legis Deut. 16. in hæc verba; observa mensent novarum fru-
 gum, & vni principium temporis, vt faciās phase Domino Deo tuo. Salomon quoque
 diuinitus inspiratus vt patet 3. Reg. 3. & 2. Paralip. 1. tantam sapientiam, intelligentiam &
 scientiam recepit à Domino, vt nullus ante eum similis ei fuerit, nec post eum, de quo & 3.
 Reg. 3. scribitur, Dedit quoque Dominus sapientiam Solomoni, & prudentiam multam
 nimis, & præcedebat sapientia Solomoni sapientiam omnium Orientalium, & Aegyptio-
 rum, & erat sapientior cunctis hominibus. De quo & Iosephus octauo Antiquitatis Iudæi-
 cæ 2. dicit; quod Deus dedit ei intellectum & sapientiam, qualem nullus aliter hominum
 habuit, nec Regum, nec priuatorum, vt etiam homines antiquos præcelleret; & nec Aeg-
 yptijs, qui sapientia omnibus differre dicuntur, comparatus, modicum vel minus esset; cu-
 ius vtique multum nimis sapientia præcedebat. Composuit autem libros 5. & 4. millia. Nul-
 lam namque naturam ignoratam in exanimatamque præterijt; sed de omnibus Philosophia-
 ris est, & disciplinam proprietatemque eorum eminenter exposuit, præterijt autem ei Deus
 vt etiam contra demones ad utilitatem hominum, & eorum curas edificeret. & incantatio-
 nes insinuat quibus ægritudines toleant mitigari; Modos etiam conuersionum quibus ob-
 stricti

Deut. Salomon.

Iosephus.

E

A. stricti demones ne denuo redeant effugati, inuenit; & hæc cura hæctenus apud nos multum
 prævalere dignoscitur. Vidi etenim quendam Eleazarum de gente nostra, præsentem Vespasi-
 ano & eius filijs & Tribunis, alioque simul exercitu, curantem eos qui à Demonibus vexa-
 bantur: Modus autem medicinæ fuit huiusmodi; Intulit naribus eius qui à demonio vexa-
 batur anulum habentem subter humerulam radicem à Solomone monstratam; deinde dæ-
 monium per nares odorantis abiecit, & repente cecidit homo. Postea coniuuauit eum, iu-
 ramentum obijcens Solomonis, ne ad eum denuo remearet, id est canica que ille compo-
 suit, super eum edicans; volens satisfacere atque probare præsentibus Eleazarus hæc se ha-
 bere virtutem, ponebat ante eos aut calicem aqua plenum, aut peluam, & damoni impetra-
 bat, vt hæc hæc hauriret egressus verteret, & videntibus præberet iudicium quod hominem re-
 liquisset, quo facta sapientia Solomoni cunctis innotuit. Daniel insuper vt pater Dan. 1. di-
 dicit excellenter omnem sapientiam, & scientiam Chaldeorum de celestibus & terrenis sicut
 glossa testatur, qui tamen in corde suo proposuit ne pollueretur de mensa Regis immundis
 vescendo: Vbi dicit Hieronymus, sicut recitat ibi glossa, qui de mensa Regis & de vino po-
 sus eius non vult comedere ne pollueretur, vtique sapientiam & doctrinam Babyloniorum, ut
 sciret esse peccatum, nunquam acquiesceret discere quæ non licebat; discunt autem, non vt
 sequantur, sed vt iudicent atque conuincant; quomodo si quisquam aduersum Mathematici-
 cos velit scribere imperitus Mathematicos risui patet; & aduersus Philosophos disputans si
 ignoret dogmata Philosophorum; Discent ergo ea mente doctrinam Chaldaicam, qua
 Moses omnem sapientiam Aegyptiorum didicerat: Qui & in Prologo in Esaiam sic ait, Le-
 gant prius & postea desistant, ne videntur non ex iudicio sed ex odij præsumptione igno-
 rata damnare; qui etiam epistola 74. ad Mineruam & Alexandrum Monachos, de resurre-
 ctione sic scribit; Meum propositum est antiquos legere, probare singula, quæ bona sunt,
 & à fide Catholice Ecclesie non recedere. Septimo quoque historia Ecclesiastica 7. scri-
 bitur isto modo, quod Dionysius Episcopus ita dixit; Ego & tractatus hæreticorum lego,
 & transiiones eorum perferutor, etiam si videar ad istorum, verbis eorum pollui; sed & mit-
 tum mihi confert hoc ipsum, quod ex eorum verbis arguere eos possum; denique eam ali-
 quis ex fratibus cum presbyteris me à lectionibus talibus prohiberet, diuina me visio con-
 firmavit, euidenter proloquens in hunc modum; Legge omnia quæcunque in manus tuas
 peruenerint, quia probare quæque & discernere potes, quandoquidem ex initio hæc tibi fuit
 causa credendi; amplexus sum visionem que & Apostolice sententiæ concordabat dicenti,
 Omnia legite, quæ bona sunt tenete. Illa quoque Auctoritas superscripta Hieronymi super
 Danielem cum multis similibus, dist. 37. in canone recitatur. Vnde & Augustinus 5. con-
 fess. 5. loquens de quodam hæretico Manichæo, qui se Spiritum Sanctum habere, & ferre
 omnia impudenter asserere, sic ait; Non parui se estimari voluit, sed Spiritum Sanctum
 consolatorem & diatorem fidelium tuorum, auctoritate plenarie personaliter in se esse
 persuadere conatus est: Itaque cum de ecclo ac stellis, & de solis ac lune motibus falsa dixisset
 reprehenderetur, quamuis ad doctrinam religionis istam non pertineant, tamen auctos eius sa-
 crilegos fuisse satis emittet, cum ea non solum ignorata, sed etiam falsa tam vesana super-
 bia vanitate diceret, vt ea tanquam diuine personæ tribuere sibi iureretur. Scilicet & ego
 quædam famolam maleficam, que in quadam eclipsi lunæ quam aspicientes plurimi miraban-
 tur iuxta opinionem laicam leuicorum purantium eclipsin accidere ex maleficio alicuius sortile-
 gy, dixisse vniens, Ecce qualem potestatem habeo super lunam; Nihil permisit mi in pa-
 ce, & sanssecutijs de centumelijs & opprobrijs mihi illatis; tollant à vobis lunam, stellas, &
 solem, ac coeli beneficium vniuersum; Cui duxeram respondendum, quod faceret sic de
 luna nocte proxima, aut mensē proximo, vel sequente, aut faceret sic de sole in crastino, aut
 aliquo die septimana sequens, vel saltem quod diceret, quando proximis sic faceret de luna,
 vel sole, & quantam partem auferret, à qua parte inciperet & quam diu duraret huiusmodi
 E passio, alterius luminaris, & omnes faceremus sibi in omnibus quicquid vellet; si autem;
 ego dicerem ei, quando primo similiter contingeret circa lunam & solem, quantam pars lumi-
 nis tolleretur, ex qua parte inciperet eclipsari, & quam diu duraret eclipsis, ipsa soluta,
 & cum cunctis suis maleficijs renitente, que non potuit respondere. Apud Iudæos autem
 à tempore Moysis fuerunt septuaginta ordinarij Iudices, præcipiente Domino per Mosen;
 Congrega mihi septuaginta viros, & Num. 11. imò secundum Talmud eorum septua-
 ginta vnus, quia talera numerum Moses cum illis septuaginta constituit. De his vero Iudi-
 cibus & gestis eorum, est vnus liber, qui vocatur Hebræice Sanhedrim, id est Iudicium Or-
 dinariorum, in quo scribitur isto modo; Vocantur constituentes in Sanhedrim, scilicet in
 ordine seu officio septuaginta, seu septuaginta vnus Iudicum ordinariorum, acti de minoribus
 R r 2 Epiph.

Daniel.

Hieronymus

Hieronymus

Ecclesiastica historia.

sapientie, statura, apparentie atque senectutis, & Dominos incantationum atque scientes A
septuaginta linguas, ne oporteat eos audire ab ore interpretis: statura, & apparentia require-
batur ut haberentur in reuerentia; & quod essent Domini incantationum, ut conuincerent &
occiderent incantantes sicut maleficos in suis incantationibus & maleficijs confidentes. Hæc
autem non sine causa digrediendo paulisper sufficit breuiter tetigisse.

CAP. IV.

*Quod liberum arbitrium temptatum non potest proprijs
viribus sine Dei auxilio & eius gratia tentatio-
nem aliquam superare.*

Stenfo iam proximo quod nulla causa secunda, nec vlla temp-
tatio potest necessitate liberum arbitrium ad rationalem & libe-
rum actum suum; restat non imperitiner ostendere, quod libe-
rum arbitrium temptatum, non potest proprijs viribus sine
Dei auxilio & eius gratia temptationem aliquam superare. Op-
positum enim huius superbus Pelagius astruebat: Dixit enim
quod homo solus liberi arbitrii viribus potest perficere Dei
mandata; sicut || tertio primi plenius recitatur: in fine quoque
libri Beati Prosperi pro prædicatoribus gratiæ Dei contra Cas-
sianum, vbi recitantur 13. errores Pelagij; duo huius profertur,
Non esse liberum arbitrium si Dei indigeret auxilio, &
quoniam in propria voluntate haberet vnusquisque facere aliquid, aut non facere, & victoriam no-
stram non esse ex Dei adiutorio, sed ex libero arbitrio. Hoc idem testatur Concilium Mileui-
tanum, cui interfuit Augustinus & Anselmus Ecclesiæ Romanæ legatus contra Pelagianos,
in quo scribitur isto modo. Placuit omnibus Episcopis qui fuerunt in hac sancta Synodo,
constituere hæc quæ in præsentis Concilio definita sunt; & sequitur; Placuit; vt qui dixerit
gratiam Dei quæ iustificamur per Iesum Christum Dominum nostrum ad solam remissionem
peccatorum valere, quæ iam commissa sunt, non etiam ad adiutorium vt non committantur,
anathema sit, & recitatur in canone de Consecratione dist. 4. in fine. Vnde & Augustinus
contra Pelagium & Caeselinum, de gratia Christi, & de peccato Originali 23. scribit
ita in libro ad virginem sacram scilicet Demetriadem; cum dicit diuinam mereamur gratiam,
vt facilius nequam spiritui, Sancti Spiritus auxilio resistamus, significat profecto quid sapiat;
vt quid enim hoc verbum interposuit, illud est facilius; au verò non erat integer sensus
vt nequam spiritui, Sancti Spiritus auxilio resistamus? sed quantum detrimentum hoc
additamento fecerit, quis non intelligat? Volens vtique creditant esse naturæ vires, quas
extollendo præcipitat, vt etiam sine auxilio Spiritus Sancti, & si minus facile, tamen aliquo
modo nequam spiritui resistatur. Istè igitur error Pelagij, licet per iam dicta videatur
destructus; potest tamen ex abundantia per alia aliter, & non inutiliter destrui & conuinci:
Omnis namque temptatio vel excitat ad agendum prohibitum, vel retrahit ab agendo præ-
ceptum; quare & omnis temptatio proprie superatur, vel a prohibito quiescendo, vel præ-
ceptum agendo; Sed nullus potest agere sine Deo agente, sicut tertium, & quartum primi o-
stendunt, nec aliquis potest ab agendo quiescere sine Deo quiescente eius causando; si enim
quiescere sit agere patet per prædicta; si verò sit purè non agere, patet per 10^m. & Corollaria
1^a & 2ª primi libri: Item per 22^m. primi, quemlibet temptatum Deus necessariò vel vult su-
perare temptationem, & tunc per 10^m. eiusdem insuperabile auxilium, fert temptato, vel
non vult ipsum superare, imò vult ipsum non superare, & tunc per idem 10^m. nullatenus su-
perabit. Vel arguatur hoc modo; Ponat falsarius temptatum temptationem sine Dei auxi-
lio superare; tunc per 22^m. primi, Deus habet actum voluntatis circa istud superare: vel ergo
voluntatem vel noluntatem; si voluntatem, ergo per 10^m. primi insuperabile auxilium
dat temptato; si noluntatem, ergo per idem 10^m. nullatenus superat temptationem. Aliter
breuius, Temptatus superat, vt iam est ergo temptatum superare; quare & per Corollaria
2^a primi Deus vult illum superare, &c. sicut prius. Nec potest quis fingere, quod
temptatus prius naturaliter superat, & ideo post naturaliter Deus vult ipsum superare; sicque
illa diuina voluntas non facit temptato auxiliari, quia per 22^m. & 24^m. primi illa voluntas est
æterna

|| 39^a.

Augustinus

B

C

D

E

æterna, & per vigesimum & vigesimum-primum, eiusdem illa non causatur ab huius separa-
re. Item talis victoria placet Deo, ergo approbat & vult illam, & non volutione nouella, nec
causata posterius à tali victoria, vt proximo est argutum, sed prior illa æternaliter tempore
& natura, vt decimum octauum primi cum tribus sequentibus manifestat: ergo per deci-
mum primi ipsa est auxiliatrix insuperabilis superanti. Item alias non omnis temptati victo-
ria esset à diuina prouidentia præstatura, sed aliqua dimitteretur casui & fortunæ contra vige-
simum septimum primi, & alia que sequuntur. Item per trigessimum primum primi, victoria
corporalis sub diuina prouidentia continetur, sed victoria spiritalis melior est quam illa,
ergo per trigesimum primi, ista sine diuina prouidentia esse non potest. Itera omnes ratio-
nes & autoritates probantes victoriam corporalem dari à Domino, probant idem de vi-
ctoria spiritali: Omnia namque scripta de victorijs corporalibus in veteri testamento, spi-
rituales victorias præfigurant: Nam secundum Apostolum primè ad Cor 10. Omnia in fi-
gura contingebant illis, sicut trigessimum primum primi plenius pertractauit. Vnde & Gre-
gorius, & allegatur in Canone 23. questione prima: Nisi bella, (sic ait) Nisi bella ista car-
nalia figuram bellorum spiritualium gererent; nunquam vt opinor Iudæarum historiarum
libri discipulis Christi, qui venit pacem docere, legendi in Ecclesijs fuissent ab Apostolis tra-
diti. Item resistere maiori temptationi est maioris virtutis, & minori minoris, ergo quan-
tumlibet paræ resistere est alicuius virtutis: sed nulla virtus quequam potest sine Domino
virtutum, qui est virtutum omnium prima virtus, sicut 2^m. 3^m. & 4^m. capitulum primi do-
cent, quod & Psalmista fideiiter protestando dicebat Psalmo 139. Domine, Domine, virtus
salutis meæ, obutibrasli super caput meum in die belli; ne tradas me Domine à deciderio meo
peccatori; & Psalmo 59°. Da nobis Domine auxilium de tribulatione, quia vana salus homi-
nis; in Deo faciemus virtutem; & ipse ad nihilum deducet tribulantes nos, qui & Psalmo 32°.
magis expressè; Verbo, inquit, Domini cæli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eor-
um; Vbi Augustinus tractatu primo per Coelos intelligit iustos; & tractatu tertio ita dicit;

Non habuerunt aliquid ex se, & tanquam supplementum à Domino perceperunt: Spiritu
enim oris eius, non pars, sed omnis virtus eorum; & infra eodem tractatu tertio, dicit, quod
Cæli sunt Apolloli, & loquens eis quasi ex persona Domini, ita dicit; Ecce ego mitto vos si-
cut oues inter lupos: Iam ergo armate vos virtute propria? Absit; imò nolite cogitare quo-
modo, aut quid loquamini; dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini; Non enim vos
estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis, quia spiritu oris eius om-
nis virtus eorum. Item cum maioris virtutis & difficultatis existat magis temptationi resi-
stere, quam elicere paruum actum; si quis sine Dei auxilio potest hoc maius, potest & hoc
minus, contra 3^m. & 4^m. Capitulum primi libri, & contra Augustinum proximè allegatum.
Quare & Gregorius 22. Moral. 9. super illud Iob 31. Si lætaturum est, &c. & osculatus sum
manum meam, &c. Sancti, inquit, viri sciunt se non virtute propria, sed præueniente super-
na gratia ad meliora vota vel opera commutatos, & quicquid in se boni inspicuer, immorta-
lis gratiæ cognoscunt donū, eique de accepto munere debitores funt, qui & præueniendo de-
dit eis bonū velle, quod noluerunt; & subsequenter concessit bonum posse quod volant. Vnde
bene per Ioan. dicitur, Adorauerunt viuentem in sæcula sæculorum, mittentes coronas suas
ante thronum Domini: Coronas namque suas ante thronum mirare est certaminum suorum
victorias non sibi tribuere, sed auctori; vt ad illum referant gloriam laudis, à quo se sciunt vi-
res accepisse certaminis: Beatus ergo Iob qui sic bona que operatus est, narrat, vt tamen hæc
sue operationi non tribuat, sed ad Auctoris laudem recurat; manum suam ore suo se oscula-
tum fuisse denegat; ac si patenter dicat; Ego mea opera tanquam mea non profero, quia
Auctoris sui gratiam negare conuincitur quisquis sibi tribuit, quod operatur: Vnde & protinus
subdit, quæ est iniquitas maxima & negatio contra Deum altissimum. Liqueat enim quia
illum negat cuius despecta gratia sibi vires boni operis arrogat, quod rectè quoque & iniquitas
maxima vocatur; quoniam omne peccatum quod est iniquitas est; spem nequamquam
perdit, quia à superno Iudice venias requirit; presumpcio autem virtutis propriae tanto gra-
uius in desperatione est, quanto longius ab humilitate, cumque vires sibi tribuit operis, ad
adiutorium non recurrit Auctoris. Quare & Augustinus super Ioannem parte prima, & ho-
milia 53^a. recitans duplicem hæresin scribit; Quosdam nimia voluntatis sue fiducia ex-
tulit in superbiam, & quosdam nimia voluntatis sue diffidentia deciecit in negligentiam: Illi
dicunt, quid rogamus Deum ne vincamur temptatione, quod in nostra est potestate: Isti
dicunt, vt quid conamur bene viuere, quod in Deo est potestate: O Domine, O Pater qui es in
cælis ne nos inferas in quantumlibet istarum temptationum, sed libera nos à malo: Audiamus
Dominum dicentem, Rogauit pro te Petrus, ne fides deficiat tua: Ne sic existimemus fidem
nostram

Augustinus

Gregorius.

Augustinus.

nostram esse in libero arbitrio, ut diuino non eget adiutorio. Audiamus & Euangelistam dicentem, dedit eis potestatem filios Dei fieri, ne omnino existimemus in nostra potestate non esse quod credimus; verumtamen in vtroque illius beneficia cognoscamus: Nam & agendæ gratiæ sunt, quia data est potestas, & orandum ne succumbat infirmitas. Ipsa est fides quæ per dilectionem operatur, sicut eius mensuram Dominus cuique partitus est, ut qui gloriatur, non in seipso, sed in Domino gloriatur. Item si homo possit proprijs viribus sine gratia Dei & Deo temptationem aliquam superare, possit similiter peccata nondum commissa vitare, quod est hæresis Pelagiana teste Augustino, de gratia & libero arbitrio 29. Dicunt, inquit, scilicet Pelagiani, gratiam Dei quæ data est per fidem Iesu Christi, quæ neque est lex, nec natura, ad hoc tantum valere vt peccata præterita dimittantur, non vt futura vitentur, vel repugnantia superentur: sed hoc si verum esset, vtique in oratione Dominica cum dixissemus, *Dimitte nobis debita nostra*, sicut & nos dimitimus debitoribus nostris, non adderemus, Et ne nos inferas in temptationem: Illud autem dicimus vt peccata dimittantur, hoc autem vt cauantur, sive vincantur, quod à Patre, qui in cælis est, nulla ratione peteremus, si virtute voluntatis humanæ hoc possemus efficere: Et 6°. contra Iulianum, 26. Verum tu à vestro dogmate non recedis, quo putatis gratiam Dei per Iesum Christum Dominum nostrum, sic in sola remissione peccatorum versari, vt non adiuuer ad vitanda peccata, de cætera vincenda carnalia, diffundendo charitatem in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui ab illo datus est nobis. Concilium quoque Mileuitanum recitatum superius dicit idem: Et si quis dixerit, ista debere sic accipi, quod per gratiam facilius possunt vitari peccata, conuincitur per idem Concilium, & per alia testimonia satis authentica recitata 39°. primi. Si autem quis fixerit, ideo gratiam esse necessariam ad vitanda peccata, quia facit hominem cognoscere peccata, & discernere inter peccata & non peccata, qua discretionem per gratiam habita; per liberum arbitrium potest ea vitare, reuincitur per idem Concilium, & alia testimonia eodem 39°. capitulo recitata. Adhuc autem fortasse aliquis tam effronter proteruiet vt dicat gratiam quæ est necessaria ad vitanda peccata esse liberum arbitrium homini gratis datum, vt sciat reprobare malum, & eligere sibi bonum: Sed & iste Pelagianus resellitur per præhabita, capitulo memorato. Amplius præter istas est alia falsigraphia quæ sibi videtur subtilior, asserens tantum illam gratiam Dei necessariam homini ad vitanda peccata, qua sic temperat temptatoris potentiam, vt non permittat ipsum temptare quæcumque supra id quod potest proprijs viribus sustinere: Hæc autem subtilitas hæreticæ vanitatis statim reuincitur malleo catholicæ veritatis. Supponit enim quod aliqua causa inferior, vel secunda possit necessitare liberum arbitrium ad volendum contra 3um. huius 21. Item tunc liberum arbitrium possit esse ex naturalibus suis tam potens, & temptator tam impotens, quod ista gratia nullatenus indigeret, quia quantumcumque Deus ipsum dimiserit effectum, liberum arbitrium viribus proprijs vires illius excederet; quare sic temptatus ad superandam temptationem huiusmodi, & mitiorem quamcumque nulla Dei gratia penitus indigeret, contra præmissa hoc eodem capitulo. Item Christus secundum animam humanam excellēbat in naturalibus, vt rationabiliter creditur, excellentissimum Angelorum; & similiter beata virgo gloriosissima mater eius, & forsitan aliquis alius, nec dubium quin Deus possit talem creare; possit ergo beata virgo & talis creatus forsitan vel creandus omnem Diabolam proprijs viribus sine aliqua gratia superare, quare & mundum facilius: Non enim est super terram potestas quæ comparatur ei, Iob 41. Item iste fuit implicitè error Pelagij, & explicitè cuiusdam Pelagiani, scilicet Casiani in libro suo prænotato de protectione Dei, in quo sicut recitat sanctus Prosper in libro suo pro prædicatoribus gratiæ Dei, contra dictum librum Casiani, 25. 12. definitiones ponebat, quarum tantum prima fuit catholica, reliquæ verò vndecim hæreticæ & Pelagiano veneno prægnantes, in quarum decima vt recitatur Capitulo eodem 25. & 20. ita scriptis: Quod etiam in Iob probatissimo athleta suo, cum eum Diabolus expetisset ad singulare certamen, diuinam legimus prouidisse iustitiam: Si enim contra inimicum non sua virtute sed Dei solius fuisset gratia protegente congressus, & absque vlla virtute patientiæ suæ, diuina tantum opitulatione sustulisset, multiplices illas & tota inimici crudelitate quæ sitas temptationum moles & exitia petulisset, quomodo non illam calumniosam diabolus quam prius emiserat vocem aduersus eum iustus iterasset. Nunquid Iob gratis colit Deum? Nonne tu vallasti eum, & vniuersam substantiam eius per circuitum? Sed aufer manum tuam, hoc est sine eum suis necum viribus decerare, nisi in faciem tuam benedixeris tibi: sed cum nullam huiusmodi quæremioniam calumniosus hostis post conflictum audeat iterare, non Dei sed illius se victum viribus confitetur, licet etiam Dei gratia non in totum defuisse credenda sit, quæ tantam temptatori tribuit potestatem, quantum & illum resistendi nouerat habere virtutem non

A non eum. b illius impugnatione sic protegens, vt nullum virtuti humane relinquere locum, sed hoc tantum procurans, ne violentissimus inimicus animam eius amittere faciens, & impotem sensu, impari eum, atque iniquo certaminis pondere prægrauaret. Contra quem Prosper eodem capitulo 20. motus oppositus inter cætera ita queris: Cur inuictissimæ veritatis arce deserta; gradatim ad præcipitia Pelagiana decurris, vt remotio longius Deo, & à sustentatione hominis separato, tantam libero arbitrio potentiam tribuis? vt non solum amissionem multiplicium facultatum, & totius simul familiæ ac necessitudinum acerbissimum finem constanter æquantiterque suscipiat, sed & ipsius quoque corporis proprii inestimabiles cruciatibus proposito nuda voluntatis euincat: Quicumque ergo sic dixerit præcipitio Pelagiano dilabitur. Item arguit contra eum quia dixit Iob gratia Dei protectam in temptatione minori, scilicet in amissione exteriorum bonorum, & non in maiori, scilicet in afflictione proprii corporis, animæque tormentis; quasi, inquit, vit ille in damnis atque orbitantibus deberet superna protectione circumteggi; in carnis autem sua animæque tormentis non egerit adiuuari. Et iterum, si magnitudine animi, qua illata per singulos omnesque artus tormentum poena non superat nihil plus inter sanctorum palmas memorabilibus, nihil iuuenitur illustrius, eamque asserit ex humana tantum virtute subsistere; quid erit laudis ac meriti quod inter studia quietis & pacis nequeat arbitrij obtinere libertas, quam in tanti sine certaminis de suis viribus coronasti. Item arguit contra eum, quod habuit gratiam Dei qua vicit, quod habuit Spiritum Sanctum & Deum quo vicit: Vnde sic dicit; Quæro ergo abs te, videaturne tibi vir iste, cum illis quæ legimus supplicij probaretur, habuisse in se Spiritum Sanctum? si habuisse dicis, certum est, quia Deus quem non deseruit, adiuit; si autem recessisset ab eo Spiritum Sanctum dixeris, propheticus te eiusdem sermo conuincit dicens; Scio enim quod redemptor meus viuat, & in nouissimo die de terra surrecturus sem, & rursum, Circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum Saluatorem meum, quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspexerunt eum, & non alius: Reposita est hæc spes mea in sinu meo: quod si de Incarnatione Domini nostri Iesu Christi, ac resurrectione eius qui est primitiæ dormientium, & de spe redemptionis quæ in ipso reposita est omnibus sanctis, rectè intelligitur prophetatum, manifestè apparet non discessisse à templo suo gratiam Dei, & fecisse nam tunc dominium in hoc sancto suo, quod postea in Apostolis, & Martyribus suis spondebat esse faciendum, dicens; Cum autem tradent vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini. Dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini; Non enim vos estis qui loquamini, sed spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis: Et infra eodem ait, Nesciebat ex illis se habere quod habebat; sed ait, Apud ipsum est sapientia & fortitudo; ipse habet consilia: & intelligendum, de quo dicit; In cuius manu anima omnis viuens, & spiritus vniuersæ carnis hominis: Et iterum, Operi manuum tuarum porrigit dexteram; tu quidem gressus meos dinumerasti, sed peccatis meis; signasti quasi in sacculo delicta mea, sed curasti iniquitatem meam: Non ergo deseruerat Dominus quem curabat; neque opem suam abstulerat ab eo, cui purificatoria remedia quibus clarius discesceret, admouebat. Et capitulo 21°. quod autem dicis gratiam Dei ad Iob ex eo intelligendam non penitus recessisse, quod temptatori eius tantam dederat potestatem, quantum & illum resistendi nouerat habere virtutem, nonne rectius veraciterque loqueris, si vbi dixisti quantum & illum resistendi nouerat habere virtutem, dices potius quantum & illi resistendi nouerat se deesse virtutem: In eius enim verbi correctionem istam gloriam, quam humanis viribus assignare voluisti, sobrietate aliqua temperares; vt illa mirabilis in tanta afflictione patientia, & Dei adiutorio, & libero hominis ascriberetur arbitrio; sed verius es natura humane minuere laudem, si ei profitearis à Deo datam esse virtutem: Ideo conflictus illius atque victoriæ non vis credi Deum cooperatorem fuisse, sed tantummodo spectatorem, vt cui persuadere poteris per naturalem liberi arbitrij facultatem tam arduum certamen victum, dubitare non audeat in leuioribus causis, multo liberiores esse bonæ voluntatis effectus, atque ita in illius damnata sententiæ foueam cadat, qua dicitur à Deo nobis gratiam iustificationis dari, vt quod facere per liberum iubetur arbitrium, facilius possimus implere per gratiam, &c. sicut 39. primi plenius recitatur. Et 25°. capitulo recitata ista 10^a. definitione Casiani, Prosper ipsam redarguendo subiungit; Si Deus sciant tantummodo quod Iob possit, non etiam donauit, vt posset, testis patientiæ eius non auxiliator fuit, & in quo erit necessarium gratiæ adiutorium, si humanis solis viribus tanta illi est parata victoria? Item in fine libri, vbi recitatur 13°. capitulo Pelagiani hæretici in Palæstina synodo condemnata; istud ponitur 12um. victoriam nostram non esse ex Dei adiutorio, sed ex libero arbitrio: Tredecim verò capitulorum sequentium contra prædicta 13. condemnata, in eadem synodo sanctorum 12um. ita dicit, vt fuerat

Augustinus

Concil. Mileuit.

Responsio 21.

Prophetum

Prosper.

Prosper.

TUR

ter quando contra temptationes concupiscentiasque illicitas dimicamus, quamuis illic de-
 beamus & propriam voluntatem; non tamen ex illa, sed ex adiutorio Dei nostri victoriam: **A**
 Non enim aliter verum erit, quod Apostolus ait, Non volentis, nec currentis, sed mile-
 rentis est Dei. Dicit adhuc forsitan Pelagij procurator, premissa sic debere intelligi, quod
 gratia Dei est necessaria homini vt temptatio meritorie superetur, & peccatum meritorie ca-
 ueatur, non autem vt temptatio superetur simpliciter, vt peccatum simpliciter caueatur: qui
 refellebat similiter, sicut similem vaniloquum refellebat 39°. primi. Item quemodo
 eundem iste sententiam Palæstinae synodi memoratam, in qua prater illa quæ quomodo potuit,
 ausus est defendere Pelagus, obiecta sunt sibi, 13. capitula memorata damnata, quæ nisi re-
 more omni tergiversatione anathematisset, ipse anathema factus esset, & quomodo iste se ab
 omni tergiversatione purgabit. Et de 13. capitulis memoratis sancitis, sic dicitur; Hæc om-
 nia simpliciter sine vllis sarcatur ambagibus, si quis in auctoritate catholicam & ipsius Pe-
 lagij expressa in Ecclesiasticis gestis verba consentit: sed quomodo iste hæc faceret simpliciter, **B**
 & sine vllis ambagibus, qui distiterit, & negat simpliciter duodecimum capitulum iam
 premissum, scilicet quando contra temptationes & concupiscentias dimicamus, non ex pro-
 pria voluntate, sed ex adiutorio Dei nostri esse victoriam? & vix cum ambage extraneæ glo-
 sæ omni intellectui dissonæ confiteretur, quod victoria temptationum meritoria est à Deo,
 cum neutrum capitulum nec damnatum scilicet, nec sanctum aliquam mentionem fecerit de
 victoria meritoria, sed tantum planè loquebatur de victoria absolute: Nec ille est commu-
 nis modus loquendi nec intelligendi, sed sicut est communis loquutio de victoria absolute,
 sic est & communis intellectio de victoria absolute, quare & sic accipiendæ sunt huiusmodi
 dicta semper, sicut plenius docuit quadragesimum sextum primi. Item si aliquis sine gratia
 potest temptationem proprijs tantum viribus superare, licet non meritorie, sic posset in gra-
 tia consistere (Gratia enim non impedit naturam sed promouet) posset ergo gratiofus si-
 ne gratia vel Deo iuuante proprijs tantum viribus temptationes superare, sicut prius potuit, **C**
 quando fuit gratia destitutus, vel licet potest alius gratia Dei carens: Posset ergo gratiofus
 omnia pati & facere pro temptationibus superandis & peccatis vitandis nihil penitus prome-
 tendo cum absurditatibus alijs contra similem fictionem deductis 39°. primi. Item tunc
 posset homo sine gratia saltem non meritorie vitare peccatum quod est contra Augustinum
 de gratia & libero arbitrio 23. vbi dicit, Quando cognoscit homo peccatum, si non adiuuet
 gratia vt cognitum caneatur, sine dubio lex iram operatur, ergo & peccatum, imò secun-
 dum Apostolum 2. ad Cor. 3. litera occidit, spiritus autem viuificat, id est, secundum Augu-
 stinum per totum librum suum de spiritu & litera qui totus est expositio huius dicti, lite-
 ra legis prohibens peccatum, occidit per peccatum mortale constitutum sub lege nisi spiri-
 tus gratiæ viuificans inuenit eum: Vnde idem Apostolus ad Rom. 7. Peccatum, vt appareat
 peccatum per bonum, id est, legem, operatum est mihi mortem, vt hinc supra modum pec-
 cans peccatum per mandatum. Vnde Augustinus de spiritu & litera 3. Attendit, inquit, Apost.
 ad Rom. explicantem quod scripsit ad Corinthios. Litera occidit, spiritus autem viuificat, sic **D**
 magis accipiendum, quemadmodum supradiximus; quoniam legis litera, quæ docet non esse
 peccandum, si spiritus viuificans desit, occidit: sciri enim facit peccatum potius quàm cauere, &
 ideo magis augetur quàm minuitur, quia malæ concupiscentiæ etiam præuicatio legis accidit, &
 idem dicit 256. propositione sententiarum Prosperi hinc excerpta. Item Bern. de gratia & libero
 arbitrio 20. Inter diuinum spiritum & carnis appetitum, tenet medium quandam locum li-
 berum arbitrium, & tanquam in dextero latere montis admodum ardui inter virtutum que pen-
 dens, ita in appetitu, inarratur per carnem, vt nisi sedulo spiritus adiuuerit firmitatem eius
 per gratiam, non solum non valeat iustitiæ, quæ est iuxta Prophetam sicut montes Dei, as-
 cendendo de virtute in virtutem apprehendere culmen, sed etiam de vitio semper in vitium
 suo ipsius pondere deuoluta ruat in præceps: de multis autem similibus sufficiant ista pauca.
 Er si quis obijciat, quod superbus temptatus de furto potest resistere, fur temptatus de adul-
 terio potest resistere; adulter temptatus de homicidio potest resistere, & quod multi infideles
 sicuti morales Philosophi multis temptationibus sine gratia resisterunt, & illas strenue supe-
 rarunt: Dicendum quod gratia accipitur multis modis; sicut 25°. & corollarium 42°. pri-
 mi docebant. Ad propositum autem cum dicitur, nullum temptatum posse sine gratia Dei
 temptationi resistere; vel ipsam superare, seu vincere; intelligitur gratia gratis inuans, scilicet
 Spiritus Sanctus, & quocumque adiutorium increatum vel creatum, quod gratis inuauit
 temptatum, vel gratis datur temptato vt temptationi resistat, superet, sine viuat; & hoc
 patet per illud: quod à beato Prospero superius allegauit. Probans enim quod Job non pro-
 prijs viribus, sed Dei gratia superauit, ostendit quod habuit Spiritum Sanctum in eo, qui
 ipsam

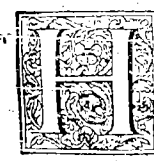
Obiectio.
Responsio.

A ipsam adiuuit, & gratiam illam quandoque vocat Spiritum Sanctum iuuantem, quandoque
 gratiam Dei, quandoque adiutorium Dei, quandoque Deum seu Dominum adiuuantem, &
 victor huiusmodi pro eodem; sicque loquitur synodus Palæstina in duobus capitulis alle-
 gatis: Damnat enim capitulum Pelagij, quod dicebat victoriam nostram non esse ex Dei ad-
 iutorio, sed ex libero arbitrio, & sanxit aliud capitulum quo docemur, quod quando con-
 tra temptationes & concupiscentias illicitas dimicamus, non ex propria voluntate, sed ex
 adiutorio Dei nostri victoriam. Item Augustinus de gratia & libero arbitrio 9. recitat scrip-
 turam liberum arbitrium sic mouentem, Noli vinci a malo, sed vince in bono malum, &
 addit, Quod tamen vt fiat, adiuuat gratia, quæ nisi adiuuerit, nihil lex erit, nisi virtus pecca-
 ti: Et ideo dicit Apostolus; Gratias autem Deo, qui dat nobis victoriam per Dominum
 nostrum Iesum Christum, ergo & victoria qua peccatum vincitur, nihil est aliud quàm do-
 num Dei in isto certamine liberum arbitrium adiuuantis. Sacra quoque Scriptura sub tali-
 bus nominibus, adiutorium, fortitudo, virtus, firmamentum, salus, & huiusmodi, quando-
 que intelligit ipsum Deum adiuuantem; fortificantem & cetera facientem quandoque verò
 non ipsum Deum, sed talia dona Dei, sicut de vtraque intelligentia simul Eccles. 34. pul-
 chre scribitur in hæc verba; Oculi Domini super timentes eum, protector potentiar, firma-
 mentum virtutis, regimen ardoris, & vmbraclum meridiani, deprecatio offensionis, & ad-
 iutorium casus, exaltans animam, & illuminans oculos, dans sanitatem, & vitam, & benedi-
 ctionem. Quod autem sub talibus nominibus intelligantur talia dona Dei, patet copiosè
 simul in Scriptura; quod etiam sub talibus nominibus intelligatur aliquoties Deus ipse, pa-
 teret per Psalmistam Psalmo 17. sic dicentem; Diligam te Domine fortitudo mea, Dominus
 firmamentum meum & refugium meum, & cornu salutis meæ, & multa similia occurrunt
 sepius in Psalmis; & alibi in Scriptura: & quia Deus tam multipliciter gratis se præbet
 hominibus, & tam multiplicia dona hominibus gratis donat, hæc omnia gratiæ nomine van-
 cupantur. Patet ergo quod & quomodo nullus temptatus solius liberi arbitrij viribus sine
 gratia Dei & eius auxilio potest temptationem aliquam superare.

Apostolus.
Ecclesiasticus.
Psalmus.

CAP. V.

Quod liberum arbitrium quantacunque gratia crea-
 ta suffultum sine alio Dei auxilio speciali non po-
 test temptationem aliquam superare.

His autem quid conuenientius quàm monstrare, quod liberum arbitrium
 quantacunque gratia creata suffultum sine alio Dei auxilio speciali non
 potest temptationem aliquam superare. Hoc siquidem euidenter demon-
 strant proximè iam præmissa. Quod etiam clarè patet ex Corollario 41°.
 primi. Præterea, aliter viator reprobatus finaliter, præsentialiter tamen
 existens in gratia quantacunque posset per se, sine alio Dei auxilio supera-
 re quancunque temptationem de peccato mortali, vel aliquam certam
 datam quod si fecerit morietur in gratia, & sit prædestinatus ad vitam: sique aliquis re-
 probatus ad mortem posset ex operibus prædestinari ad vitam: imò & reprobatus posset fa-
 cere se prædestinatum ad vitam contra 43um. primi libri. Hic semel audiui quendam respon-
 dere dicendo, quod nullus potest facere se prædestinatum, potest tamen aliquis facere, quod
 sit prædestinatus, id est, secundum eum potest facere aliquid quo facto ipse prædestinatus
 erit ad vitam. Hæc autem responsio peccat in duobus; primò in hoc, quod nititur separare,
 quæ separari non possunt, scilicet quod quis faciat se prædestinatum, & quod faciat, quod
 sit prædestinatus: Si enim faciat quod sit prædestinatus, hoc est per aliquod meritum, quod
 est causa totalis, vel saltem partialis efficiens quod sit prædestinatus, quia scilicet per illud me-
 ritum mouet & excitat Deum ad ipsum prædestinandum: ergo illud meritum est similis cau-
 sa efficiens, mouens & excitans ad ipsum esse prædestinatum, ergo similiter efficit se præde-
 stinatum, ergo similiter facit se prædestinatum. Peccat secundo, dicendo quod quis potest
 facere quod sit prædestinatus, id est, secundum eundem, potest facere aliquid quo facto ipse
 erit prædestinatus: Nam ille ablatiuus quo facto, vel significat huiusmodi prædestinatio-
 nis, vel ordinem prioris ad posterioris, vel nec causam, nec ordinem, sed aliquid disparatum;
 si causam, ergo factum suum est causa prædestinationis diuinæ contra 43um. primi libri; si or-
 dinem,

Responsio.

|| significat

dinem, ergo post illud factus est predestinatus, & prius non fuit, ergo predestinatio est temporalis, & quotidiana, non eterna contra quadragesimum secundum capitulum primi libri, si aliquid disparatum, ergo eadem ratione canis potest facere quod quis sit predestinatus: Potest enim canis facere aliquid, vel latrare, quo facto aliquid homo erit predestinatus, sicut eternatur ante suum. Ille adhuc respondit, & dicitur divisionem priorem esse insufficientem & addit quartum membrum, scilicet quod ille ab ablativus || significat ibi effectum predestinationis, & hoc modo exposuit dictum suum; Alioquin potest facere quod sit predestinatus, quia potest facere aliquid: quo, aliquid, quo facto ipse erit predestinatus, id est, quo facto, sequitur tanquam ab effectu ad causam, & a posteriori ad prius, quod ipse sit predestinatus. Quare & consequenter dicendo habet concedere quod potest facere Deum esse, vel quod Deus sit, & mundum esse vel quod mundus sit: Potest enim facere aliquid quo facto sequitur sicut ab effectu ad causam, & a posteriori ad prius, Deum aut mundum esse, vel quod Deus sit aut mundus sit: Item eadem ratione haberet concedere, quod potest facere predestinatum, quia potest facere eius effectum. Si autem dicitur, quod ille ab ablativus est absolutus, & potest exponi tripliciter, scilicet per si, quia, vel dum, quare premissa ratio non procedit, hoc facillime excluditur, quoniam si exponatur per si, eadem ratione haberet concedere, quod potest facere Deum esse, vel quod Deus sit, sicque omnis effectus posterior facit suam causam priorem esse, Nam si ille effectus est, illa causa est: Si autem exponatur per quia, sequitur opus suum esse causam suam predestinationis contra quadragesimum tertium, primi libri: Si vero exponatur per dum, eadem ratione canis potest facere quod quis sit predestinatus; Potest enim latrare, & dum ipse latrat aliquid est predestinatus, sicque quodlibet operans facit seipsum esse & quodlibet aliud, facit enim aliquid, & dum facit illud, ipsum erit & quodlibet aliud. Item si quis potest facere ut sit predestinatus, faciat; tunc illud facere est prius naturaliter quam ut sit predestinatus; quia omne facere precedit naturaliter suum factum quod factum est: Quia quicumque nunc est, vel post erit predestinatus, fuit prius eternally predestinatus sicut quadragesimum secundum primi docebat. Item omnis factio est mutatio de contradictorio in contradictorium scilicet de non facto in factum, nam alias faciens faceret prius factum, & factum simul esset in termino a quo & in termino ad quem, sicut vanum esset mouere: Pater quoque Philosophum 5. Phys. 7. & post; & 6. Phys. 32. & per Averroem in comment: Qui ergo facit quod sit predestinatus, prius fuit non predestinatus & nunc est predestinatus contra capitulum allegatum. Item si quis posset fortem temptationem propriis viribus superare, posset similiter meritum suum augere (illud enim est difficultatis longe maius) contra quadragesimum quartum primi. Item cum superare temptationem sit meritorium, posset temptatus per multiplicatas superationes propriis viribus, sine Dei auxilio similiter multiplicare meritum suum, & virtutes, & acquirere sibi premium ultra terminum divinitus sibi prestitutum contra quadragesimum quartum primi. Item si gratis reprobus temptatus posset ex se superare temptationem de peccato mortali, posset ex se mori in gloria, & saluari, quare posset ex se augere numerum electorum, vel unitates illius numeri permutare, quod est contra prehabita 42. primi. Hic forsitan responderet Lombardus, sicut responderi sent. dist. 45. in hac verba; respondemus ex ea ratione dictum esse, & verum esse numerum electorum non posse augeri vel minui, quia non potest vtrumque simul esse, scilicet ut aliquis salvetur, & non sit predestinatus, vel ut predestinatus sit & damnetur. Sed ista expositio sine glossa nimis exarantatur a textu. Nam Sacra Scriptura, & sacri Doctores cum dicunt numerum talium vel talium non posse augeri vel minui, intelligunt sicut Philosophi & Logici, & sicut ceterarum artium ceteri professores, & sicut communitas hominum intelligere semper solet, scilicet quod numero talium vel talium non potest apponi ulterius talis unitas vel auferri, non quod aliqua eius unitas simul sit talis, & non talis: sic & Dominus ipse viderit intellexisse Gen. 17. cum dicebat, Super Ismael quod exaudivi te, ecce benedicam eum, & augebo & multiplicabo eum valde; non aliud volens intelligi nisi quod Ismael aliquem numerum hominum generaret, quem augeret apponendo multas similes unitates, non autem quod aliquis simul esset Ismaelita, & non Ismaelita; quare & immediate subiungit; Duodecim duces generabit, & faciam illum in gentem magnam; & Exod. 23. paventiam expellam eos de conspectu tuo, donec augeatis, & possideas terram; & 1. Paralip. 21. Augetur Dominus populum suum in centuplum quam suum, & Psalmo 104. Auxit populum suum vehementer, & Act. 5. augetur crediturum multitudo; ubi nihil aliud datur intelligi, nisi quod numero siue multitudini credentium apponebantur alie similes unitates scilicet crederentur, non autem quod quis simul sit fidelis, & non credens, vel

Lombardus

Gen.

Exod. Paralip. Psalms. Act.

A vel credens & non fidelis. Imo secundum istam responsionem sequitur multitudo credentium non posse augeri vel minui, quia non potest vtrumque simul esse, scilicet ut aliquis sit fidelis & non credens, vel credens & non fidelis; & ulterius sequitur, quod numerus viuorum & mortuorum, numerus virginum aut corruptarum non potest augeri vel minui: Nullus enim potest simul esse viuus & mortuus, nec vlla simul virgo & corrupta; & ita de similibus vniuersis quare & habet dicere consequenter, quod nullorum numerus potest augeri vel minui propter similem rationem. Item sicut ipsemet dicit ibidem, in his & huiusmodi loquutionibus, ex ratione dicti diiudicanda est sententia dictionis; ratio vero dicti Augustini de Correctione & gratia 61. scilicet, Predestinatorum ita certus est numerus, ut non addatur ei quicquam, nec minuat ab eis; & infra, eodem; Certus est numerus electorum; est ista quia alius non est accepturus coronam, nisi iste perdidit, iuxta illud Apoc. 3. Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam, quod dictum cum suaratione recitat ibi Lombardus: Cum ergo haec sit ratio Augustini; Nullus extra numerum electorum est accepturus coronam nisi ista quis de numero electorum suam perdidit; ergo certus est numerus electorum, & in ratione sua non intelligit aliud, nisi quod si quis electorum suam coronam perdidit, alius apponetur loco suo, & coronam illius accipiet, non quod simul sit reprobatus, & predestinatus, aut saluandus & non predestinatus, vel predestinatus & non saluandus; ergo conclusio est intelligenda similiter; scilicet, quod certus est numerus electorum nec augendus ita quod aliqua unitas apponatur, nisi alia subtrahatur; nec minuendus ita quod aliqua unitas subtrahatur nisi alia apponatur; non autem quod non possunt augeri vel minui, ita quod aliquis simul esset predestinatus & reprobatus. Eadem quoque videtur ratio dicti Iob 34. Conteret multos & innumerabiles & stare faciet alios pro eis, & dicti beati Gregorii super illud, sicut recitauit quadragesimum quartum primi, quare & eadem sententia dictionis. Item si Augustinus intellexerit modo dicto, quid doceret vtile aut ignotum? Nullus enim catholicus, imo nec hereticus sciens quid nominum dubitauit, an aliquis simul solueret & non sit predestinatus vel contra. Nec ista verba, numerus electorum est certus, nec potest augeri vel minui significat communiter iam modo dicto; sed quod numero electorum non potest addi aliqua unitas nec auferri: quare in doctrina Christiana debent accipi isto modo, ut quadragesimum tertium primi docet. Item ista responsio Lombardi habet pro eodem, numerum electorum posse augeri vel minui & predestinatum posse damnari, vel reprobum posse saluari; sicut patet volentibus legere passum illum, quare tamen veraciter non sunt idem: Potest enim quis imaginari facilius quod A qui est predestinatus possit damnari, & B qui est reprobatus possit saluari absque hoc quod numerus electorum, vel etiam reproborum possit augeri vel minui; per hoc scilicet, quod A coronam suam amitteret, & B ipsam acciperet, iuxta dictum Angeli Apoc. 3. & per hoc, quod A contereret, & B restitueret pro eo, iuxta dictum Iob 34. sicut etiam non est idem, numerum signorum super horizontem posse augeri vel minui, & aliquid signum super horizontem posse occidere; vel aliquid signum sub horizonte posse oriri: talis enim occasus vel ortus est possibilis, imo & necessarius; augmentum vero nec decrementum signorum super horizontem est impossibile: Semper enim necessario sunt tantum sex signa super horizontem, & necessario tantum reliqua sex sub illo, sicut in alijs libris demonstratur, semperque sicut vnum occidit, aliud oritur, & contra. Item ista responsio non euacuat argumentum, quia signatus reprobatus potest per se superare temptationem de peccato mortali, & mori in gloria; potest hoc facere nullo predestinato cadente nec casuro; ergo ad communem modum loquendi facit Scripturam, & Doctorem predictorum; ipse potest augere numerum electorum contra allegata 44. primi: Ponatur enim quod numerus electorum praestitutus a Deo sit septem, & parum ante iudicium finale sint sex saltem, & sint A B duo viatores in gratia; A predestinatus, B vero reprobatus, nec sint plures, & temptentur similiter: Si ergo B posset ex gratia sua & seipso sine alio Dei auxilio superare ac finaliter omnem temptationem de peccato mortali, & faciat; non propter hoc cogetur A ad peccandum finaliter & ad mortem; imo potest similiter superare, quod si faciat, erit numerus electorum octo; ergo B potest augere numerum electorum. Ad idem potest expressius argui, si ponatur parum ante iudicium numerum electorum esse completum, & A in gratia viatorum reprobatur temptatione, & sic finaliter perit. Et si quis concesserit numerum electorum posse augeri vel minui modo dicto, habet contra eum allegata superius 44. primi. Item si possit augeri, ponatur in esse, tunc numerus electorum augetur, ergo potest fuit minor quam sit modo, quod falsum est, quia quantumcumque nunc est, tantus fuit aeternaliter praestitutus & predestinatus a Deo futurus, ut 23. & 42. primi docebat. Item si electorum & predestinatorum numerus augetur, hoc est per appositionem alicuius unitatis,

Augustinus

Apoc. Lombardus

2. Responsio

3. Resp.

is, que sit A; ergo A est nunc de isto numero & prius non fuit: ergo A nunc est electus & prædestinatus, & prius non fuit, contra capita memorata. Quare forsitan aliquis subtilius respondet, dicendo numerum electorum non posse augeri vel minui, sed posse esse maiorem vel minorem, quam præfuit, vel sit modo, cum tamen unum videatur inferre oppositum alterius, & è contra; Videtur quoque si talis numerus possit esse maior, quod possit fieri maior per oppositionem alicuius unitatis, &c. sicut prius. Item tunc aliquis, puta B qui non est prædestinatus, posset esse prædestinatus remanentibus omnibus alijs prædestinatis, ut prius habes, ne alius accipiat coronam tuam; ubi significatur expresse secundum expositionem Augustini, & Gregorij recitatam, quod alius non est accepturus coronam electionis, aut prædestinationis diuine, nisi iste vel alius sibi similis suam perdidit. Et simili ratione, aliquis sicut A qui est prædestinatus, posset reprobari manentibus omnibus reprobis, sicut prius: contra illud Iob 34. Centeret multos & innumerabiles & stare faciet alios pro eis, & contra beatum Gregorium super illud. Item tunc numerus electorum posset esse maior vel minor, perfectus vel imperfectus, abundans vel dimiutus contra rationem Anselmi & Augustini recitatam, 44. primi. Item tunc numerus electorum posset esse maior vel minor, quasi in omni specie numeri saltem finiti, ergo non esset definitus & certus, nisi sic quod est finitus: cur ergo Scriptura sacra & doctores tantum laborant in aniter ad ostendendum quod ille numerus est definitus & certus, si nihil aliud intelligant nisi quod est finitus, non autem præcisè tantus aut tantus; cum hoc nulli sit dubium, nec vile ad sciendum, quare nec docendum, ut quadragesimum tertium docet? Cur etiam dixit Augustinus verborum subtilissimus ponderator, prædestinatorum ita certus est numerus, ut non addatur eis quiquam nec minuat ab eis, si nihil aliud intelligi voluit nisi quod numerus prædestinatorum est ita certus, quod non addatur eis quisquam nec minuat ab eis de facto, sicut est de omni alio numero quorumcunque numeratorum: Nam quælibet numerata aliquo certo numero continentur, ita quod de facto non addatur eis quicquam simile, nec minuat ab eis, quia tunc essent in alio numero non in illo: Ad quid ergo tam sollicitè docuit, & per loca Scripturæ tam studiosè probauit, specialiter ergo sic esse de numero electorum, cum hoc sit generaliter verum de quolibet numero quorumcunque, & sine autoritate scripturæ aut alia probatione quacunque notis terminis satis notum? Item tunc numerus electorum dependeret à voluntatibus hominum, scilicet à meritis eorum futuris bonis vel malis, sed secundum ponentes hominem posse ex se sine Deo superare temptationem, & e licere bonum velle, tales hominum voluntates sunt simpliciter ad vtrumlibet contingentes, & respectu Dei penitus casuales, quia præter suum propositum accidentes, & quod sit à contingenti seu casuali est contingens seu casuale similiter ut patet ex 29. primi, ergo numerus electorum est contingens ad vtrumlibet & casualis, ergo non est definitus & certus, contra superior allegata. Item secundum istud numerus electorum non esset ordinatus à Deo, sed relictus contingentibus voluntatibus hominum, casui, & fortunæ, contra superior allegata, & specialiter contra illud Sap. 17. Omnia in mensura, numero & pondere disposuisti, quia secundum datam, homines magis disponunt electos & prædestinatos in numero, quam faciat Deus ipse: Nam antecedenter & casualiter quia homines disponunt voluntates suas hoc modo vel illo, ideo Deus subsequenter & subexecutiue disponit numerum electorum tantum vel tantum. Item si homo posset ex se superare tentationem quamlibet sine Deo, vanum esset orare Deum ut tentationem aliquam superaret, vanum esset pro tentationis victoria gratias agere Domino Deo nostro, ut docent quadragesimum quartum & trigésimum primum primi, quod quicquid concesserit, nedum vanus, sed & prophanus hæreticus ab omnibus est habendus, cum etiam ethnicus ille Philosophus 1. part. secrec. secretorum 1. pro Alexandro, sic ore, Dominus custodiat te ab omni opere inhonesto; cum & tota Ecclesia Christiana secundum doctrinam capitis sui Christi, non vanè, sed sanè Patrem suum qui est in cœlis, sic orat, Ne nos inducas in tentationem, ut patet Matth. 6. & Luc. 11. Idemque Magister præcepit discipulis suis, dicens, Vigilare, & orate ne intretis in tentationem, Matth. 24. & Luc. 22. Et si quis non erubuerit fingere allegata intelligi de magnis tentationibus, sed quod parus posset homo vincere per seipsum, conuincitur per Philosophum ubi prius. Cur etiam non docuit Christus sic orare, Ne nos inducas in magnam tentationem, sed simpliciter, Ne nos inducas in tentationem, nisi quia de omni tentatione hoc volebat intelligi: & quis tam præsumptuosus & fatuus, ut ipsum super fatuitate orationis argueret qui Patrem cœlestem oraret, ne ipsum in aliquam omnino tentationem induceret, magnam, aut parvam, cum tota Ecclesia ipsum sic orat, ab omni malo libera nos Domine, & iterum, Concede quæsumus omnipotens Deus Sanctum nos Spiritum votis promereri sedulis, quatenus eius gra-

Philosophus

gra-

A gratia ad omnibus liberemur tentationibus, & iterum, Ductore sic te trahio, vitemus omnem noxium; & iterum, Omnipotens & misericors Deus, vniuersa nobis aduertantia propitius excludit, cum multis similibus multis locis? Et hoc est quod Apostolus ad Rom. 8. fideliter profertur, Quis nos separabit à charitate Christi? tribulatio, an angustia? an persecutio an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? sicut scriptum est, quoniam propter te mortificamur tota die; estimati sumus sicut oves occisionis; sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos; non dicit, in aliquibus, sed, in his omnibus superamus, & hoc sicut dicit Glossa, non propter nos, sed propter eum qui dilexit nos. Aug. verò de gratia & libero arbitrio 17. & 37. & Prosper contra Cassianum 21. allegant eandem autoritatem ad eandem conclusionem probandam, non cum ista præpositione (propter) sed (per) sed in his omnibus, superuincimus, dicit Augustinus; superamus, dicit Prosper; & ambo, per eum qui dilexit nos. Quis etiam tam ingratus ut Deo non referat gratias qui dedit nobis victoriam, per Dominum nostrum Iesum Christum; & 2. ad Cor. 2. Deo autem gratias qui semper triumphat nos in Christo Iesu; Audiat & Psalmista Psalmo 65. dicentem, Benedicite gentes Deum nostrum, & audiam facite vocem laudis eius, qui posuit animam meam ad vitam, & non dedit in commotionem pedes meos, id est, affectus & amores meos, sed illud commune Augustini, Pes meus, amor meus, illo feror quocunque feror: Qui & de libertate arbitrij ad Hilarium 4. dicit, Animus velut pondere amore fertur, quocunque fertur; & 11. de ciuitate Dei 28. ita corpus pondere sicut animus amore fertur, quocunque fertur. Vbi Psalmista Dominum benedicit & quia posuit animam suam de morte culpe ad vitam gratis, & quia non dedit eam per affectus aliquos vel amores à gratia commoueri ad culpam: Audiant etiam Machabæos, qui in hymnis & confessionibus benedicebant Dominum qui magna fecit in Israel, & victoriam dedit illis 2. Machab. 10. audiat inquam talis, & non minus gratè referat gratias Domino pro victoria spirituali, quam ipsi reulerant pro victoria corporali. Amplius autem proportionaliter se habere videntur torquendo corporalis ad victoriam corporalem; & fortitudo spiritualis, scilicet gratia, ad victoriam spiritualem, sed ex sola fortitudine corporali sine Deo iuuante non prouenit victoria corporalis, sicut probat 31. primi; quare nec ex fortitudine spirituali seu gratia sine Deo iuuante victoria spiritualis poterat prouenire: Vnde & 1. Rég. 2. sic scribitur, Pedes Sanctorum suorum seruabit, & impij in tenebris conuiescent, quia non in fortitudine sua roborabuntur viri; & Psalmo 32. Non saluatur Rex per multam virtutem, & Gigas non saluabitur in multitudine virtutis sue: fallax equus ad salutem, in abundantiâ autem virtutis sue non saluabitur: In quo ergo: in eo quod sequitur; Ecce oculi Domini super metuentes eum, & in eis qui sperant super misericordiam eius. Ad quem effectum? ad eum qui sequitur, ut eruat à morte animas eorum, & alacros in fame: Dicant ergo & verè dicant corde & ore omnes Catholici verum sequentem; Anima nostra sustinet Dominum, quoniam adiutor & protector noster est, ita quod non sit quisquam de quo veraciter possit dici, Ecce homo, qui non posuit Deum adiutorem suum, sed sperauit in multitudine diuitiarum suarum, in multitudine scilicet, seu magnitudine vittuum suarum, Psalmo 51. Nec sint, qui Deo dicant cum impijs, Recede à nobis Iob 21. sed dicat quilibet cum Psalmista, Adiutor meus esto Domine, ne derelinquas me, Psalmo 16. Vnde Aug. de Correctione & gratia 3. In bono autem liber esse nullus potest, nisi fuerit liberatus ab eo qui dixit, Si vos filius liberauerit, verè liber eritis, nec ita ut cum quisque fuerit à peccati damnatione liberatus, iam non indigeat sui liberatoris auxilio, sed ita potius ut ab illo audiens, Sine me nil potestis facere; Dicat ei & ipse, Adiutor meus esto, ne derelinquas: Idem de perfectione iustitie hominum 33. Deo dicitur, Adiutor meus esto ne derelinquas me; Non utique ad corporalia capeffenda, & mala euadenda, sed ad gerendam perfectendamque iustitiam; propter quod dicimus, Ne nos inferas in tentationem, sed libera nos à malo. Nec adiuuatur, nisi qui & ipse aliquid agit; adiuuatur autem si inuocatus credit, si secundum propositum vocatus est: Currimus ergo cum proficimus, dum sanitas nostra in proficientibus currit, vt ex omni parte perfecti, sine ulla sumus omnino infirmitate peccati; quod non solum vult Deus, veram etiam ut impletur facit atque adiuuat; & hoc nobiscum agit gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum, non solum præceptis, sacramentis, exemplis, sed etiam Spiritu Sancto per quem latenter diffunditur charitas in cordibus nostris; & supra eodem 21. ostendit quomodo Dei præcepta sint graui, & quomodo leuia; & dicit quod graui sunt timenti, leuia sunt amanti. Vnde sic ait, Laborant in Dei præceptis qui ea timendo conuincunt implere; sed perfecta charitas foras mittit timorem; & facit præcepta facinam leuem, non solum non præsentem onere ponderum, vetum etiam sub-

Apostolus

Augustinus

Antonius

Psalmus

Augustinus

per, est amor

Machabæi

Reg

Psalmus

Augustinus

Inducas

probat idem vt superius allegaui: & addit, ita non putabit modicum sibi dimissum, vt modicum diligat, & ignorans Dei iustitiam, ac suam volens constituere, iustitiz Dei non subiciatur. In quo vicio Simon ille laborauit, quem superauit mulier, cui dimissa sunt peccata multa, quoniam dilexit multum; sed cauius atque verius cogitabit omnia peccata sic habenda tanquam dimittantur, à quibus Deus custodit nec committantur: & capitulo 23. Quicquid mali ipso custodiente non committis, tanquam ab illo remissum deputate, ne modicum vobis existimantes dimissum, modicum diligatis. Qui & in sermone de Magdalena 6. O inquit, Pharisee, ideo parum diligis, quia parum dimitti suspicaris; non quia parum dimittitur, sed quia parum reputas esse quod dimittitur. Quid ergo, inquit ille? Ego qui homicidium non feci, homicida deputandus sum? qui adulterium non commisi, pro adulterio puniendus sum? aut ista mihi dimittenda sunt, quæ non commisi? Ecce iterum constitue duos, & loquar ad eos; Venit vnus supplex peccator cooperatus spinis tanquam hericus, & nimis timidus tanquam lepus; sed petra est refugium herinacis & leporibus; venit ad petram, inuenit ad petram refugium, auxilium accipit; Alius non multa commisit, quid ei faciemus vt multum diligat? quid persuadebimus? contra Domini verba veniemus, cui modicum dimittitur, modicum diligit? Ita planè, cui modicum dimittitur: sed o tu qui dicis te non multa commisisse, quæ regente? Nonne Deo? Deo gratias quædã motu & voce vera intellexisse vos significastis. Tam vt video soluta quæstio est: Hic multa commisit, & multorum debitor factus est; ille gubernante Deo pauca commisit, cui deputat iste quod dimisit, hinc & ille deputat quod non commisit; adulter non fuisti in illa tua vita præterita plena ignorantia, nondum illuminatus, nondum bonum malumque discernens, nondum credens in illum, qui te nescientem regit; hoc tibi dicit Deus tuus, regebam te mihi, seruabam te mihi, vt adulterium non committeres; sua fors defuit, & vt sua fors deesset, ego feci, locus & tempus defuit; & vt hæc deesset ego feci; affuit saesor, non defuit locus, non defuit tempus; vt non consentis, ego tenui; Agnosce ergo gratiam eius, cui debes, & quod non commisisse. Mihi debet iste, quod factum est, & dimissum vidisti; mihi debes & tu, quod non fecisti; Nullum est enim peccatum quod fecit homo, quod non possit facere alter homo, si desit rector à quo factus est homo. Item 22. propositio sententiarum Properi, cui & præmittitur titulus de adiutorio Dei, sic dicit. Diuini est muneris cum & rectè cogitamus, & pedes nostros à falsitate atque iniuilitia continemus. Sed hic forsitan aliquis respondebit, & dicit, quod liber Augustini prædictus inticulatur non de virginitate simpliciter, sed de sancta virginitate; Ideoque omnia illa de virginitate seu continentia superius allegata, debent intelligi de sancta virginitate, aut continentia sancta, & alia similia; cuiusmodi tantum in fidelibus reperitur, propter sanctimoniam castitatis quæ omnes virtutes perficit, & consummat, quia omnis sancta continentia quantum ad suam sanctitatem est à Deo, sed quantum ad continentiam ipsam simpliciter est à libero arbitrio voluntatis; ideoque & in infidelibus reperitur. Hoc autem refellitur per capitulum proximum manifestè, & per auctoritatem Augustini in sermone de Magdalena præmissam. Nec ista falsigraphia effugerat sanctos Patres: Hæc enim fuit proterua Iuliani heretici Pelagij sectatoris, quam opposuit Augustino dicenti quod continentia fuerat donum Dei; Continentia enim vt dixit Iulianus in infidelibus reperitur ex libero voluntatis arbitrio sine alio dono Dei. Vnde Augustinus 4. contra Iulianum 5. sic dicit; Acerbissimi genere inimici exempla nobis opponis impiorum, quos dicitis alienos à fide abundare virtutibus, in quibus sine adiutorio gratiæ, solum est naturæ bonum; licet superstitionibus mancipatum; qui solus libertatis ingenitæ virtus, & misericordes crebro & modesti & casti inueniuntur & sobrii: Ad hæc autem Augustinus responderet dupliciter; Primum quod hæc etiam in infidelibus sunt dona Dei, nec tantum à libero procedunt arbitrio; Secundo quia hæc & huiusmodi in infidelibus non sunt veræ virtutes. Vnde & in eodem 5. capitulo, sic redarguit Iulianum; Quanto satius, si te impios ita laudare delectat, vt non audias dicentem Scripturam, qui dicit impium iustum esse, maledictus erit in populo, & detestabilis in gentibus, sed virtutibus veris eos prædices abundare; Quanto, inquam, satius hæc ipsa in eis dona Dei esse fatereris, sub cuius oculo iudicio, nec inuiso, alij facti, alij cardissimi ingenij, alij obliuiosi, alij acuti memorescunt nascuntur, & ita de omnibus differentiis alij virtutum atque virtutum prosequitur iudicium, & addit in fine capituli; quanto ergo tolerabilis illas quas dicit impijs esse virtutes diuino muneris, potius quam torrens tribueres tantummodo voluntati, licet ipsi hoc nesciant, donec si ex illo sint prædestinatorum numero accipiant spiritum qui ex Deo est, vt sciant quæ à Deo donata sunt eis. Et infra 6. capitulo probat idem per auctoritatem scholæ Pythagoricæ & Platonicæ, ita dicens; Verum tu in hæc causa, etsi ad scholam Pythagoricæ prouoces aut Platonicæ; vbi eruditissimi atque doctissimi viri multo excellentiores

Augustinus.

Prosper.

Responso.

Augustinus.

res

A res ceteris Philosophicæ nobilitate, veras virtutes non esse dicebant, nisi quæ menti quodammodo imprimuntur, à forma illius æternæ immutabilisq; substantiæ qui est Deus; etiam illic aduersum te, quantum donat, qui nos vocauit, pietatis libertate, clamabo, nec in istis est vera iustitia: & infra eodem probat specialiter quod continentia infidelium non sit vera virtus; & dicit, nec continentia siue pudicitia vera virtus est impiorum, quia cum non ad suum referuntur Autorem Dei dona, hoc ipso male his videntes efficiuntur inuisi: Ergo continentia & pudicitia etiam impiorum sunt dona Dei, & capitulo 10. dicit quod omnia bona infidelium, siue in animi siue in corporis bonis sint, Dei dona sunt, & inferius 12. post longum processum finaliter sic concludit, Ex quo colligitur etiam ipsa bona opera quæ faciunt infideles, non ipsorum esse, sed illius qui bene vitur malis. Quem venerabilis Beda sequens contra eundem Iulianum hæreticum fecit specialiter vnum librum; in cuius capitulo 12. inter multos eius errores recitat istum vnum; Quam multos Philosophorum, inquit Iulianus, audiuimus, & legimus, & ipsi vidimus castos, patientes, modestos, liberales, abstinentes, benignos, honores simul ac delicias mundi respuentes, & amatores iustitiæ non minus quam sapientiæ, vnde quæso hominibus alienis à Deo, quæ Deo placent? Vide hæc illis bona nisi de naturæ bono? & cum vt dixi, vel vnum omnia vel singulos singula habere videamus; cumque hominum vna natura sit, exemplo suo inuicem sibi ostendunt omnia in omnibus esse posse quæ vel singula inueniuntur in singulis, quod & iam sine Deo homines ostendunt quales à Deo facti sint. Vide quid Christiani facere possint, quorum in melius per Christum restaurata natura est, & qui diuinæ gratiæ iuantur auxilio; cui Beda capitulo 13. sic responderet, Beda. quod dicit multos Philosophorum patientiam, castitatem, modestiam aliaque de naturæ bono habere virtutes, constat quod quicumque Philosophorum Christum Dei virtutem & Dei sapientiam nescierunt, hi nullam veram virtutem nec veram sapientiam habere ullam potuerunt: In quantum verò vel gustum aliquid sapientiæ cuiuslibet, vel virtutis imaginationem habebant, desuper hoc totum acceperunt, non solum munere primæ conditionis, verum etiam quotidiana eius gratia, qui creaturam suam nec se deserentem deserens, dona sua prout ipse iudicauerit hominibus, & magna magnis, & parua largitur paruis. Augustinus quoque, in sermone de patientia qui est quadragesimus nonus inter eius sermones capitulo 12. Si quis, inquit, non habens charitatem quæ pertinet ad vnitatem spiritus, & vinculum pacis quo Catholica Ecclesia congregata connectitur, in aliquo schismate constitutus ne Christum neget patitur tribulationes, angustias, famem, nuditatem, pericula, persecutionem, carceres, vincula, tormenta, gladium, vel flammam, vel bestias, vel ipsam crucem timore gehennarum & ignis æternis nullo modo ista culpanda sunt, imò verò & hic laudanda patientia est: Non enim dicere poterimus melius ei fuisse, vt Christum negando nihil horum pateretur quæ passus est confitendo, sed æstimandum est fortasse tollerabilis ei futurum iudicium, quam si Christum negando cuncta illa vitaret; sed merito quæri potest vtrum & ista patientia donum Dei sit, an vrbibus tribuenda sit voluntatis humanæ, qua quisquis ab Ecclesia separatus, non pro errore qui eum separauit, sed pro veritate sacramenti seu verbi quæ apud eum remansit, timore poenarum æternarum poenas patitur temporales. Cauendum est enim ne forte si Dei donum istam patientiam dixerimus, hi quibus inest, etiam ad regnum Dei credantur pertinere; si autem illam donum Dei negauerimus, cogamur ferri sine adiutorio & muere Dei in voluntate hominis esse posse aliquid boni: Neque enim hoc non est bonum vt credat homo, æternæ supplicio se esse puniendum si negauerit Christum; & pro ista fide quicunque supplicium perferat, & contemnat humanum: proinde sicut negandum non est hoc esse donum Dei; ita intelligendum est, alia esse dona filiorum illius Ierusalem quæ sursum est libera mater nostra. Hæc sunt enim quoddammodo hereditaria in quibus sumus heredes Dei, coheredes autem Christi: Alia verò quæ possunt accipere etiam concubinarum filij, quibus Iudæi carnales, & schismatici, vel hæretici comparantur; quamuis enim scriptum sit, Eijce ancillam & filium eius, neque enim hæres erit filius ancillæ cum filio meo Isaac, & Abraham dixerit Deus, In Isaac vocabitur tibi semen; quod sic est Apostolus interpretatus, vt diceret, id est, non qui filij carnis, hi filij Dei, sed filij promissionis deputantur in femine, vt intelligeremus semen Abraham secundum Isaac propter Christum ad filios Dei pertinere, qui sunt corpus Christi & membra, id est, Ecclesia Dei vna, vera, germana, catholica, tenens piam fidem; non eam quæ per elationem vel timorem, sed eam quæ per dilectionem operatur; Tamen etiam filios concubinarum, quando à filio suo Isaac dimisit Abraham, nonnulla eis largitus est munera, ne relinquerebantur omnino inanes, non vt tenerentur hæretici. Sic enim legimus; Dedit autem Abraham omnem censum suum Isaac filio suo, & filij concubinarum suarum dedit Abraham munera; & dimisit eos ab Isaac filio suo: Si ergo filij

hij sumus libere Ierusalem, alia dona exhiberitorum, alia intelligamus heredum: hi enim heredes sunt, de quibus dicitur: Non enim accepistis spiritum Ieruitus iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum in quo clamamus Abba, Pater. Item hanc responsio supradicta non fiat cum illo dicto Sapientis, Vt sciui, quod non possum esse continens nisi Deus det: Loquitur enim ibi de continentia absolute, non tantum de sancta continentia in sanctitate, scilicet castitatis: Nec fiat cum illo dicto Saluatoris, Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est, ipso indicente, quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mæchatur, & qui dimissam duxerit, mæchatur; discipuli eius dixerunt; si ita est causa hominis cum vxore, non expedit nubere, sed supple, expedit continere; quibus ita dicentibus sic respondit, Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est: Sicut ergo ipsi loquebantur absolute de nubere, & intellexerunt de continere; similiter videtur quod Saluator responderit ad similem intellectum; nec etiam potest stare cum illo dicto Apostoli, Vnusquisque proprium donum habet ex Deo, alius quidem sic, alius vero sic: Ipse enim loquebatur fidelibus iam conuersis habentibus charitatem; ergo illa proprietate, siue aliter non potest intelligi de alietate continentie quantum ad habitum seu *charitatem* castitatis, & quia *charitatis* *castitatis* *causam* *causam* continentie non dicitur ibi ab Apostolo donum Dei, intelligitur ergo de proprietate, seu alietate ipsius continentie essentialiter, scilicet virginalis, vidualis; & etiam coniugalis; Fidelium habentium sanctitudinem castitatis; & sic illam locum exponitur omnes catholici tractatores. Item Augustinus vt erat superius allegatum, tractans illud dictum Apostoli, dicit quod impossibile, aut omnino difficile est homini nosse, qua requirit Deus faciat alijs sic, alijs autem sic; ergo Deus facit alium fidelem virginaliter, alium coniugaliter continere; quod etiam clare patet, quia si continentia virginalis, vel coniugalis fidelium dependeret tantummodo ex libero arbitrio voluntatis humane, facile esset homini nosse, cur alius continet sic, alius vero sic; quia scilicet; alius liberè vult sic, alius vero liberè vult sic. Item continentia à quocunque peccato est donum Dei, vt erat ab Augustino superius allegatum, ergo continentia coniugatorum fidelium ab actu coniugali culpabili venialiter; imò & omnis continentia fidelium vel infidelium à quocunque lapsu fornicationis, adulterij vel incestus est specialiter donum Dei; omnis ergo continentia nedom secundum suam circumstantiam que est sanctitas castitatis, sed secundum suam substantiam, siue sit castitati coniuncta, siue seiuncta, est veraciter donum Dei. Nec debet videri mirabile, quod Deus donat infidelibus castitatem, quia sicut 3° primi demonstrat, omnes res etiam infidelium diuina prouidentia gubernantur; ipse enim gratis, dat eis corpus & animam, & quicquid boni qualitercunque habent: Vnde Gen. 20. legitur, quod Abimelech Rex Ierare ruit Saram uxorem Abrahæ, sed eam non tetigit, cuius causa redditur ibi talis: Dixit ad eum Deus, Ego scio quod simplici corde feceris, & ideo custodiui te ne peccares in me, & non dimiui vt tangeres eam; & supra eodem 12. scribitur simile, scilicet quod Sarai vxor Abraham subtrata est in domum Pharaonis Regis Aegypti, & quod Deus flagellauit Pharaonem & domum eius plagis maximis propter eam; in tantum quod eam omnino non tetigit, vt supple omnes Catholici tractatores. Patet ergo quod quicumque superat tentationem carnis nefariam, non tantum liberi arbitrij viribus, sed auxilio Dei hoc facit: Quare & in omnibus tentationibus alijs patet idem. Vnde Psalmista Psalmo 120. Dominus custodit te, Dominus protectio tua super manum dexteram tuam; Per diem Sol non vret te, nec Luna per noctem; Dominus custodit te ab omni malo; & Psalmo 123. Nisi quia Dominus erat in nobis, dicat nunc Israel, nisi quia Dominus erat in nobis, cum exurgerent homines in nos, forte viuos degluissent nos, cum irasceret furor eorum in nos; forsitan aqua absorbuisset nos; Ite autem est quintus Psalmus gradualis, & quintus gradus vt dicit ibi glossa, est, vt liberati à periculis non sibi, sed Domino tribuant; & ne hoc aduerbium dubitanti forte seu forsitan quenquam ad dubitandum inducat, & ne hoc aduerbium dubitanti forte seu forsitan quenquam ad dubitandum inducat, nunquid Psalmista hæc dixerit asserendo, an potius dubitando, sciendum secundum glossam, quod pro hoc Græco (ἐν) verbo dubitationis; Latini posuerunt forsitan, quod intelligi debet diceretur, An putas, vt sit sensus cum exurgerent homines in nos, an putas quod viuos degluissent nos; quasi diceret, imò certe, ideoque secundum glossam in prima parte Psalmi sancti memores quanta euaserunt, soli misericordie Dei ascribunt; in secunda vero gratias agunt, quia liberati sunt, dicentes; Benedictus Dominus qui non dedit nos in captiorem dentibus eorum; Anima nostra sicut passer epra est de laqueo venantium, laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Aditorium nostrum in nomine Domini, qui fecit coelum & terram; & Psalmo 124. Non relinquet Dominus virgam peccatorum super sortem iustorum, vt non extendant iusti ad iniquitatem manus suas: Item Apostolus 2. ad Cor. 4. dicit; Habemus thesaurum istum in vasculis fictilibus, vt sublimatis

A mitas sit virtutis Dei, & non ex nobis. In omnibus tribulationem patimur sed non angustiamur; aporiamur, sed non desistimur, persecutionem patimur, sed non delinquimur; deijcitur, sed non perimur; & hoc sicut ipsemet dicit supra eadem 1. Vt non filius fidentes in nobis, sed in Deo. Ad hoc idem facit planissime & plenissime vniuersæ series testamenti in lege, Prophetis, Psalmis, Hagiographis, Euangelij, ac etiam Epistolis vniuersis. Satis ergo reputo cuiuslibet hominis catholico persuasum, nullum tentatum solius liberi arbitrij viribus sine gratia vel cum gratia quantacunque, sine alio Dei auxilio *speciali* posse tentationem aliquam superare; & si quis aliter sapiat quantumlibet gratiosus, caueat ne forte non sobrie sapiat; sed potius plus sapiens quam oportet; desipiat, præsumat talis de sua virtute, sed caueat, quia Deus de sua virtute præsumentes humiliat; Dicat in abundantia sua, non mouebor in æternum; sed aduertat quid sequitur, Domine in voluntate tua præstisti decori meo virtutem, & caueat ne forte auertat faciem suam ab eo, & factus sit conturbatus, nec vlla sit vilitas in sanguine suo, dum in corruptionem descendat; Dicat cum Angelo Laodicæ Ecclesiæ, Dives sum, & locupletatus, & nullius ego, sed caueat quod Amen testis fidelis & verus Angelo illi dicit; Scio opera tua, quod neque calidus neque frigidus es; Vtinam calidus esses aut frigidus, sed quia tepidus es & non frigidus nec calidus, incipiam te euomere ex ore meo, quia dicit quod dives sum, & locupletatus & nullius ego; & nescis quia *miser* es, & miserabilis; & pauper, & cæcus, & nudus. Non dicat Patri coelesti ne nos inducas in tentationem, & dicam tibi audacter quod in tentationem pessimam est inductus; nec dicat, Deus in adiutorium meum intende nec cetera talia, que verax & humilis Dei Ecclesiæ cum omni deuotione dicere nusquam cessat, sed in arcu suo speret, & eius gladius saluet eam, & sine dubio ipse auertat adiutorium gladij eius, & non auxiliabitur ei in bello. Destruet eum ab emundatione, & sedem eius in terra collidet; Minorabit dies temporis eius, & cum confusione perfunderit; videbunt quoque iusti, & timebunt, & super eum ridebunt, & dicent; Ecce homo qui non posuit Deum adiutorem suum: Non sic autem sobrii ecclesiæ filij, non sic sapiunt, non sic desipiunt, non sic insanojunt, sed humiliter & veraciter sanè dicunt; Deus noster, refugium, & virtus, adiutor in tribulationibus, quæ inuenerunt nos nimis; propterea non timebimus, dum turbabitur terra, propria inuitate præsumens, & montes elati, vires proprias extollescentes, in cornibus profundissimi transferentur.

CAP. VI.

Quod illud Dei auxilium speciale est voluntas eius inuicta.

Quam in precedentibus est ostensum nullum tentatum solius liberi arbitrij viribus sine gratia, vel cum gratia quoracunque abscque alio Dei auxilio speciali posse tentationem aliquam superare; Restat consequenter inquirere, quod sit illud auxilium quo tentati omnia superant tentamenta, & sine quo in omnibus superantur. Illud autem auxilium cum non sit liberum arbitrium, nec gratia creata seu charitas, que sunt maxima dona Dei creata, & maximi auxilij, quid potest esse nisi diuina voluntas? Nam quicumque Deus auxiliatur, voluntarie auxiliatur, sicut quicumque agit ad extra non natura, nec ex sola cognitione, sed voluntate illud agit, sicut ostendit & nonnum capitula primi docent. Absit etiam quod quenquam fortuito aut casualiter adiuuaret, quia tunc vigesimum secundum, vigesimum septimum, vigesimum octauum, & vigesimum nonum primi eum turpiter obiurgarent: Voluntas ergo diuina est illud auxilium sine quo tentatus quilibet superatur, sicut ex 22. primi, & alijs præhabitis sciri potest, & per quod tentatus quilibet superans efficaciter superat *tentatorem*; sicut 10° primi cum præmissis ostendit: Vnde sanctus David in pugna spirituali satis expertus, quia frequenter superatus & superans, ita dicit; Ita in indignatione eius, & vita in voluntate eius; Ita scilicet, in culpam prosterrens cui Dominus indignatur, & vita in innocencia sustinens cui Dominus voluntarie auxiliari dignatur; quanquam & aliter exponatur, sed istam expositionem totius processus

charitatis

Augustinus

Gen.

Psalmus

Apostolus

Spirituali

mendicus

tentationem

Psalm 29.

processus illius Psalmi 29. *pretendit: Exaltabo, inquit, te Domine, quoniam suscepisti me, nec delectasti inimicos meos super me, Domine Deus meus, clamavi ad te, & sanasti me; Domine eduxisti ab inferno animam meam, salvasti me a descendentiis in lacum: & tunc excitando ad gratiarum actionem pro tantis beneficijs Domino. statim subdit: Psallite Domino sancti eius, & confitemini memorie sanctitatis eius, quoniam in indignatione eius, & ira in voluntate eius, & secundum gloriam super verum sequentem. Ira est serus qui est omnimoda hominis misericordia tam culpæ, quam pœnæ. Idem Psalmi 50. Domine, inquit, ut scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos; ubi glossa, Bona voluntas qua nos coronasti, nobis est ut scutum contra inimicum quo protegitur, & ipsa est ut corona, id est arma, quibus expugnatur inimicus; hæc est scutum contra eum qui tentationibus & tribulationibus suggerit desperationem, & est sensus, bona voluntas tua protegit nos, & vincere facit, vel ita, scutum quod à rotunditate dicitur, duo facit, quia corpus munis, & caput coronat; Ita gratia Dei voluntas qua nos vocat, est defensio hic contra omnia; & in futuro corona. Idem Psalmi 45. Nec enim in gladio suo possederunt terram, & brachium eorum non salvavit eos, sed dextera tua, & brachium tuum, & illuminatio vultus tui, quoniam placuisti nobis; & Psalmi 88. Gloria virtutis eorum tu es, & in beneplacito tuo exaltabitur cornu nostrum, Glossa: Tu es gloria, id est, exaltatio virtutis eorum quos non solum illuminat, sed etiam posse dat, & ita beneplacito tuo, id est, quia tibi beneplacuit, non quia digni sumus, exaltabitur cornu nostrum. Item 2. Machab. vii. Dominus non secundum armorum potentiam, sed prout ipsi placet, dat igitur victoriam. Et ne qua fallacia malitia Pelagianæ tibi surrepat, audi vnde quisquis sit dignus hoc enim honore condignus est quemcumque rex voluerit honorare; Hecster 6. dicitur Augustinus de prædestinatione sanctorum 12. Item quod dixi, salutem, religionis illius nulli unquam defuisse qui dignus fuit, & dignum non fuisse cui defuit; Si discutatur & queratur vnde quisque sit dignus, non defuit qui dicant voluntate humana, nos autem dicimus gratia vel prædestinatione divina: Quicumque ergo est dignus victoria, non est ex se dignus, sed ex Dei gratuita voluntate, quæ & dignum victoria, efficit, & victorem.*

Glossa. Psalmi. Glossa.

Psalmi.

Glossa.

Machab.

Hecster. Augustinus.

CAP. VII.

Quod nullus non tentatus, solius Liberi Arbitrij viribus, sine gratia vel cum gratia quantacunque creata absque alio Dei auxilio potest peccatum aliquod evitare.

VT autem tractatum de vitiatione peccati perficiam, tantum superest ut præhabitis consequenter ostendam, nullum etiam non tentatum solius liberi arbitrij viribus sine gratia, vel in gratia quantacunque absque alio Dei auxilio posse peccatum aliquod evitare. Facilius namque est tentato vitare peccatum, quam non tentato vitare tentationem; Nam tota die tentamur inuiti, sed nunquam proprio peccamus inuiti; sed nullus tentatus solius liberi arbitrij viribus sine gratia, vel cum gratia quantacunque absque alio Dei auxilio potest vitare peccatum de quo tentatur, ut in præmissa capitula doceretur; ergo nullus non tentatus solius liberi arbitrij viribus sine gratia vel in gratia quantacunque absque alio Dei auxilio potest vitare, quin de peccato tentetur, & si tentatus fuerit de peccato, & auxilium Dei non alfit, necessario superatur secundum capitula memorata. Item quicumque non tentatur, hoc necessario est à Deo, quod non tentatur, sicut 11. pars 13. primi probat, & per 22. primi Deus necessario habet hanc actum voluntatis circa talem non tentari, & non volitionem, quia tunc per decimum primi, non tentaretur, ergo volitionem, quæ per idem decimum ipsum tentari non finit: Vnde Augustinus in sermone suo in natali sanctæ Mariæ Magdalene cap. vii. Hoc, inquit, tibi dicit Deus tuus, & regebam te mihi, seruabam te mihi ut adulterium non committeres, sanctor defuit, & ut sanctor desceret, ego feci; locus & tempus defuit, & ut hæc desceret, ego

tentamentum,

Augustinus.

A ego feci. Item si quis non tentatus *hæc & sic* posset, ponatur in effes tunc per vigesimum secundum primi Deus habet aliquem actum voluntatis circa istam evitacionem; & non volitionem, quia tunc per decimum primi, ipsa non fieret, ergo volitionem; ergo per idem decimum ipsa in superabile auxilium sibi præstat. Item illa variatio vel fit agendo, vel non agendo; si agendo, Deus est ibi prima causa agens, sicut tertium, & quartum capitula primi probant; si non agendo, adhuc Deus est prima causa illius non actionis, sicut undecima pars 13. primi docet. Item secundum allegata capitula tertio huius secundi; Gratia est necessaria ad evitandum peccata, & hoc ut videtur etiam non tentatis: Quædam enim allegatorum ibi loquuntur generaliter de quibuscumque indistinctè, non faciendo mentionem aliquam de tentatis, & illa gratia vel est Spiritus Sanctus, vel aliquid eius donum creatum, quod nihil facit nisi ipso Sancto Spiritu dirigente, ut patet ex eodem tertio & quarto sequenti. Item secundum ostensa eodem quarto, quilibet homo committeret quodecumque peccatum, si non esset à Deo specialiter præseruatus.

COROLLARIUM.

Corollarium, quod diuina voluntas sicut tentatos à ruina conseruat, sic & non tentatos tam à tentatione quam à peccato præseruat.

Vnde manifestum est quod diuina voluntas sicut tentatos à ruina conseruat, sic & non tentatos tam à tentatione, quam à peccato præseruat: Istud corollarium per præhabita potest similiter demonstrari, sicut quintum capitulum conclusionem similem demonstrauit. Ergo mira circa nos miseros & ingratos diuine pietatis dignatio, quæ non tentatos à tot & tantis tentationum turbinibus intactos præseruat; tentatos in tot & tantis tentationum incurribus inuictos conseruat, & per ipsam non per ipsos vincuntibus tot & tanta præmia coaceruat: ut igitur ipsa ducente ab ingratitude redeamus, rogemus humiliter ut & ipsa donante accipere mereamur non spiritum huius mundi, sed spiritum qui ex Deo est, ut saltem sciamus quæ à Deo donata sunt nobis, in quo clamantes Abba Patet hamillimas gratias in omnibus rependamus.

CAP. VIII.

De perseverantia, quid sit, & quod nullus viator quantacunque gratia creata subnixus, solius Liberi Arbitrij viribus, vel etiam cum adiutorio gratiæ possit perseverare finaliter sine alio Dei auxilio speciali.

Dist hæc de perseverantia est agendum: superbus namque Pelagius astruere præsumebat, quod homo solius liberi arbitrij viribus possit omnia Dei mandata perficere, & omnia peccata vitare, sicut ex quarto secundi huius apparet; quare & perseverare finaliter ex seipso, quod & diuersi libri beati Augustini contra Pelagianos editi contestantur; In primis igitur videndum de Perseuerantia, quid sit ipsa: Hanc autem Tullius 2. veteris sive Rhetoricæ sic definit; Perseuerantia est in ratione bene considerata stabilis & perpetua mansio: Aristotelis vero 7. Eth. 7. ipsum perseverare definit hoc modo; Perseuerare est in eo quod est deitinere, & pro differentia illius ad continere, subiungit; Continentia autem in eo quod est superare, quemadmodum & non vinci in vincere, propter quod & eligibilis continentia perseverantia. Cognito autem quid sit perseverantia restat consequenter ostendere, nullum viatorem corrupto corpore aggravatum in quantacunque creata gratia constitutum, solius liberi arbitrij viribus, vel etiam cum adiutorio gratiæ posse perseverare finaliter sine alio Dei auxilio speciali: Nam per cap. proximum, Nullus viator quantumlibet grauius potest sic vitare peccatum mortale. Item Nullus

tus cum membris suis est propter Ecclesiam, quae est corpus eius, plenitudo eius: Cum ergo A
 sit super eam manus Dei et non distcedamus ab eo, ad nos utique pervenit opus Dei, haec est
 in manus Dei quo opere Dei sit, vestimus in Christo permanentes cum Deo; In Christo enim
 sortem consecuti sumus praedestinati secundum propositum eius qui universi operatur;
 Manus igitur Dei est ista non nostra ut non distcedamus a Deo. Item 2. ad Cor. vlt. Ora-
 mus, inquit Apostolus, vestram consummationem, & quid aliud est hoc quam orare eorum
 perseverantiam consummationem? sed a quo hoc oravit nisi a Deo? a quo ergo datur nisi ab eo?
 Idem ad Rom 14. Potens est Deus statuere illum de quo nullus ad litteram dubitat; hoc er-
 go nequaquam tantus doceret Apostolus, nisi aliud vellet intelligi; scilicet quod omnem
 stantem Deus per suam potentiam statuit, non illius, quia non dicit, potens est homo seip-
 sum statuere, sed potens Deus illum statuere. Vnde Augustinus de bono perseverantiae 18.
 sic ait; Voluntate Dei stat, qui stat; potens est enim Deus statuere illum; Non ergo seip-
 se, sed Deus. Idem de correptione & gratia 56. tractans eandem autoritatem sic: Apostolus B
 respiciens ad praedestinos ait; Stabit autem; & ne hoc sibi arrogarent; Potens est enim
 Deus, inquit, statuere eum: Ipse itaque dat perseverantiam qui statuere potens est eos qui
 stant, ut perseverantissimè stent. Idemque Apostolus supra, eiusdem 4. similiter loquebatur,
 cum dixit quod Abraham in re promissione Dei non haruit, plenissimè sciens, quia qua-
 cunque promisit Deus, potens est & facere, id est potenter fecerit quae promisit; Alias enim
 rationabiliter frustra esset, quod & patet per Augustinum de Correptione & gratia 52. de Prae-
 destinatione sanctorum 3. & 12. sicut allegatum est plenius 46. primi. Eodem quoque mo-
 do loquitur beatus Iudas Apostolus in haec verba; Et autem qui potens est vos consecrare sine
 peccato, & constituere ante conspectum gloriae suae immaculatos in exultatione gloriosa,
 &c. Vnde Augustinus de Correptione & gratia 17. Apostolus, inquit, Iudas, cum dicit, Ei
 autem qui potens est, &c. Nonne aperitissimè ostendit donum Dei esse in bono perseverare
 usque ad finem? Quid enim aliud sonat, qui potest consecrare vos sine offensione, & consti-
 tuere ante conspectum gloriae suae immaculatos in laetitia, nisi perseverantiam bonam? Item
 quis tam insulse desipiat, ut neget perseverantiam esse donum Dei, cum dicat sanctissimus Ie-
 remias; Timorem meum dabo in corde eorum, ut non recedant a me: Multa quoque alia
 testimonia adducta superius hoc testantur, cum etiam secundum beatum Apostolum Iaco-
 bum, Omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est, descendens a Patre
 Iacobus. luminum Jac. 1. & quod donum melius perseverantia vitori: Quis etiam Christianus tam
 repidus ut Deum non orat, ut in bono finaliter perseveret? sed ad quid perseverantiam possit
 a Deo, si non donatur ab eo? & quicunque eam donum Dei esse concesserit, concedet neces-
 sariò consequenter, eam non esse sufficienter aut antecedenter ab homine, sed a Deo: Si enim
 sic esset homini ex seipso, non ita congruè donum Dei, sicut donum hominis diceretur, nec
 ab eo congruè peteretur, sicut 46. primi plenius ostendebat; eum tamen nihil magis congru-
 um videatur quam ab eo hanc petere, qui hanc donat: Dicit etiam Apostolus ad Eph. 2. gra-
 tia salvati estis per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est; haec igitur est causalis D
 Apostoli, quae est donum Dei, ideo non est ex vobis. Et per istam rationem probat Augusti-
 nus de bono perseverantiae ipsam non esse homini a seipso sed a Deo; vnde capitulo secundo
 sic dicit, Videamus utrum haec perseverantia de qua dictum est, Qui perseveraverit usque in
 finem hic saluus erit, donum sit Dei; quod si non sit, quomodo verum est, quod ait Aposto-
 lus, Vobis datum est pro Christo non solum ut credatis in eum, verum etiam ut patiamini
 pro eo? horum quippe vnum pertinet ad iurium, alterum ad finem; utrumque autem est
 Dei donum, quia utrumque dictum est esse donatum; quid autem dici potest, cur perseveran-
 tia usque in finem non donetur in Christo, cui donatur pro Christo? aut ut expressius lo-
 quar cui donatur mori pro Christo: Nam & Petrus Apostolus donum Dei hoc esse demon-
 strans; Melius est, inquit, beneficientes, si velut voluntas Dei, pati, quam maleficientes; cum
 dicit, Si velit voluntas Dei, ostendit divinitus dari, nec omnibus Sanctis ut pro Christo pa-
 tiantur; Neque enim quos non vult voluntas Dei pervenire ad experientiam gloriamae
 passionis, non perveniant ad regnum Dei si perseveraverint in Christo usque in finem. Si quis
 dicat istis non dari istam perseverantiam, qui a gratitudine corporis vel quocunque casu mori-
 untur in Christo, cum longe difficilior donetur illis a quibus suscipitur & mors ipsa pro Chris-
 to; sed cui nihil difficile est, utramque donat; hanc enim, scilicet faciliorem promisit Deus di-
 cens, Timorem meum dabo in cor eorum, ut a me non recedant. Et infra eodem, Per hoc
 quod perseverantia possitur a Deo, ostendit eam esse donum Dei, & propter hoc quod est
 donum Dei, non esse homini a seipso, nec in hominis potestate si ipse non dederit: Vnde
 sic dicit; Cur perseverantia ista possitur a Deo, si non donatur ab eo? An & irrisoria petitio
 est,

A est, cum id ab eo petitur, quod scilicet non ipsum dare, sed ipso non dante esse in hominis po-
 testate: sicut in risoria est etiam illa gratiarum actio, si ex hoc gratia aguntur Deo; quod non
 donavit ipse nec fecit; sed nosse errare, inquit Apostolus, Deus non irridetur, o homo;
 nec verborum tuorum tantum, verum etiam cogitationum testis est Deus; si aliquid a tanto
 diuine veraciter & fideliter positis, ab illo a quo possis te accipere crede quod possis. Noli
 enim labijs honorare, & super eum corde te extollere, credens a teipso ubi esse, quod ab illo
 te fingis orare. An ab illo perseverantia ista forte non possitur, cum ipsa oratione quae do-
 minica nuncupatur, quando oratur a Sanctis, nihil penè aliud quam perseverantia possit in-
 telligatur? quod & per singulas petitiones illius orationis secundum expositionem beati Mar-
 tyris Cypriani in libro suo quem de hac re condidit, cuius titulus est de Dominica oratione,
 & est inter epistolas suas quinta, & secundum expositionem similiter propriam satis diffusè
 & plane quatuor capitulis sequentibus manifestat. Vnde & capitulo 3. allegat Cyprianum
 dicentem; Dicimus; Sanctificetur nomen tuum, non quod optimum Deo, ut sanctificetur
 orationibus nostris, sed quod petimus ab eo ut sanctificetur nomen eius in nobis. Ceterum
 a quo Deus sanctificatur, qui ipse sanctificat? sed quia ipse dixit, Sancti estote, quoniam ego
 ego sanctus sum; id potius & rogamus, ut qui in baptismo sanctificati sumus, in eo quod esse
 ceperimus, perseveremus: Et infra eodem; Hic inquit, sanctificatio ut in nobis permaneat,
 oramus, hoc diebus ac noctibus postulamus, ut sanctificatio, & vivificatio, quae Dei gratia si-
 mitur, ipsius protectione servetur; & addit Augustinus, In sanctificatione igitur perseve-
 rantiam, hoc est, ut in sanctitate perseveremus, nos ab eo petere: Hic Doctor intelligit, cum
 sanctificati dicimus, Sanctificetur nomen tuum: Quid enim est aliud petere, quod accipi-
 mus, nisi ut id quoque nobis praestetur, ne habere desinamus; & ita prosequitur infra eodem
 capitulo, & in ceteris consequenter; & idem prorsus ad eandem conclusionem habetur de
 Correptione & gratia 16. & 17. vbi cap. 15. ita dicit; Negare quidem non possumus perse-
 verantiam in bono perfectam usque in finem magnum esse Dei munus, nec esse nisi ab illo
 de quo scriptum est, Omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est, de-
 scendens a Patre luminum; & cap. 17. probat idem multis autoritatibus sacrae Scripturae; Si
 dixerimus, inquit, perseverantiam sic esse hominis, ut ei non sit ex Deo, illud primitus evacu-
 atur quod ait Dominus Petro, & est Luc. 22. Rogavi pro te ut non deficiat fides tua: Quid
 enim ei rogavi nisi perseverantiam usque in finem, quae profecto si ab homine homini esset,
 a Deo poscenda non esset? Deinde cum dicit Apostolus, scilicet 2. ad Cor. vlt. Oramus
 autem Deum ne quid faciatis mali, proculdubio perseverantiam eis orat ad Deum: Neque e-
 nim nihil malum facit, qui bonum deserit, & a quo declinare non debet, inclinatur in malum,
 non perseverans in bono: Illo etiam loco, vbi dicit, Gratias ago Deo, &c. quoniam qui ce-
 pit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Iesu Christi, quid aliud eis, quam perseve-
 rantiam in bono, usque in finem vitae Dei miseratione promittit? Item vbi dicit, Salvat vos
 D Epaphrasis sepe certans pro vobis in orationibus, ut stetis perfecti & pleni in omni voluntate
 Dei, quid est ut stetis, nisi ut perseveretis? Quid est etiam quod in Actibus Apostolorum le-
 gimus, Crediderunt autem quotquot erant ordinati in vitam aeternam? Quis in aeternam vi-
 tam potuit ordinari, nisi perseverantiae dono; quando quidem qui perseveraverit usque in
 finem, hic saluus erit: qua salute nisi aeterna: vbi & innuit notabile argumentum quod est
 tale; Si Deus quinquam praordinat ad aliquem certum finem, praordinat ubi omnia necessa-
 ria media ad hunc finem, & quaeque cuiusque praordinat, haec & donat. Et de bono perseve-
 rantiae, 3. facit simile argumentum, quod scilicet quicunque vult aut possit aliquem certum
 finem, vult & possit quodlibet medium, sine quo non potest consequi illum finem: Vnde sic
 dicit; Cum dicimus, Adveniat regnum tuum, Num aliud poscimus nisi ut veniat, & no-
 bis quod esse venturum non dubitamus omnibus Sanctis; ergo & hic qui iam Sancti sumus,
 quid orant, nisi ut in illa sanctitate, quae eis data est, perseverent? Nec enim aliter tibi veniat
 E Dei regnum, quod non alijs; sed his qui perseverant usque in finem certam esse venturum.
 Et adhuc consequenter eodem capitulo, scilicet de Correptione & gratia 17. probat idem
 per istam petitionem orationis dominicae; Sanctificetur nomen tuum, secundum exposi-
 tionem propriam & beati Martyris Cypriani, sicut ex capitulo 3. de bono perseverantiae supe-
 rius allegavi. Idem infra eodem 26. Si confiteris donum Dei esse perseverare in bono usque
 in finem, cur hoc donum illi accipiant, illi non accipiant? puto quod mecum pariter nescis,
 aut si ad liberum arbitrium hominis, quod non secundum Dei gratiam, sed contra eam de-
 fendis, pertinere dicis, ut perseveret in bono quisquis vel non perseveret, non Deo donante
 sic perseverat, sed humana voluntate faciente. Idemque de Natura & gratia 27. Admonetur,
 inquit, illi, ne dona Dei suae potestati tribuendo, seseque extollendo gravius peccant, quam
 T 1 2
 si ni-
 * Dei
 Augustinus

si nihil operarentur boni; quibus dicitur cum tremore & timore vestram ipsorum salutem operamini; Deus enim est qui operatur in nobis & velle & operari. Et vt in breuibus longa dicam, totus liber Augustini de bono perseverantia, & tertio totus liber eius de Cor-
 reptione & gratia à 16°. capitulo consequenter istam conclusionem, quod perseverantia non est homini à seipso, per hoc medium quod est donum Dei, se reputat demonstrare. Item Hieronymus super illud Dan. i. Dedit Deus autem Danieli gratiam & misericordiam in conspectu principis Eunuchorum: Ex quo, inquit; intelligimus pro necessitate rerum, si quandoque sanctorum diliguntur ab infidelibus, Dei esse misericordiam, non bonitatis hominum peruerforum: **¶ Cui & concordat Pſalmus 105. dicens. Dedit eos in misericordias, in conspectu hominum qui cuperant eos. Audi adhuc quæſo Augustinum de Correctione & gratia, 59. tuba Sancti Spiritus innotantem; In hoc, inquit, loco miseriarum ubi tentatio est vita humana super terram, virtus in infirmitate perficitur: quæ virtus nisi vt qui gloriatur in Domino gloriatur, ac per hoc de ipsa perseverantia boni noluit Deus sanctos suos in viribus suis, sed in ipso gloriari, qui eis non solum dat adiutorium, quate primo homini dedit, sine quo non possunt perseverare si velint, sed in eis etiam operatur & velle, vt quoniam non perseverabunt, nisi & possint & velint, perseverandi eis & possibilitas & voluntas diuine gratie largitate donatur: Tantum quippe Spiritu Sancto **¶ accenditur voluntas eorum, vt ideo possint, quia sic volunt, ideo sic velint, quia Deus operatur vt velint. Nam si in tanta infirmitate vite huius ipsi relinqueretur voluntas sua, vt in adiutorio Dei sine quo perseverare non possent, manerent si vellet, nec Deus in eis operaretur vt vellet, inter tot & tantas tentationes infirmitate sua succumberet voluntas, & ideo perseverare non possent, quia deficientes in infirmitate voluntatis nec vellet, aut non ita vellet vt possent: Subuenient igitur infirmitati voluntatis humanæ, vt diuina gratia indeclinabiliter & insuperabiliter ageretur, & ideo quamuis infirma; non tamen deficeret, nec aduersitate aliqua vinceretur. Et cap. 49. Nunc autem, id est, post lapsum, quibus deest tale adiutorium iam poena peccati est; quibus autem datur, secundum gratiam datur, non secundum debitum, & tanto amplius datur per Iesum Christum Dominum nostrum, quibus id dare Deo placuit, vt non solum assit, sine quo permanere non possunt, etiam si velimus, verum etiam tantum ac tale sit vt velimus; sic quippe in nobis per hanc Dei gratiam in bono recipiendo & perseveranter tenendo non solum posse quod volumus, verum etiam velle quod possimus, quod non fuit in homine primo; & 53. Primo homine, qui in eo bono quo factus est, acceperat posse non peccare, posse non mori, posse ipsum bonum non deserere, datum est adiutorium perseverantia, non quo fieret vt perseveraret, sed sine quo per liberum arbitrium perseverare non posset: Nunc verò sanctis in regnum Dei per gratiam prædestinatis, non tale adiutorium perseverantia datur, sed tale vt eis perseverantia ipsa doneatur, non solum vt sine isto dono perseverantes esse non possint, verum etiam vt per hoc donum non nisi perseverantes sint: Non enim solum dixit, Sine me nihil potestis facere; verum etiam dixit, Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, & posui vos, vt eatis, & fructum faciatis, & fructus vestri maneat; Quibus verbis non solum eis iustitiam, verum etiam in illa perseverantiam se dedisse monstravit. Item ponere hominem gratiam posse perseverare in gratia per seipsum, fuit error Pelagij: quod patet per Aug. de bono perseverantia 3. ubi volens ostendere per petitiones orationis Dominice, secundum expositionem B. Martyris Cypriani perseverantiam in bono esse gratuitum donum Dei, & non esse homini à seipso, sic ait, Legite aliquando intentius eius expositionem, B. Cypriani martyris libro quæ de hac re condidit, cuius titulus est de dominica oratione, & videre ante quorundam annos, contra ea quæ erant futura Pelagianorum venena, quale hic antidotum præparavit. Nam ibi sunt quæ maxime contra eos catholica defendit Ecclesia; quorundam est vnum, gratia Dei non secundum merita nostra dari, quoniam dona Dei sunt, & Dei gratia etiam conferuntur vniuersa merita iustorum; Et infra eodem; horum tertium hoc loco vlt. posui, solum non tractatur nisi in supradicto gloriosi martyris libro: De duobus verò cæteris tantum illic prosperitate differitur, vt supradicti hæretici noui inimici gratia: Christi longè ante reperiantur conuicti esse quam nati. In his ergo meritis sanctorum, quæ nulla nisi Dei dona sunt, etiam perseverantiam donum Dei esse sic loquitur; Dicimus ergo, inquit, Sanctificetur nomen tuum, &c. sicut erant superius recitata; hoc idem patet per autoritates Augustini & Concilij Mileuitani, & Synodi Palæstinae, vt capitulum tertium huius secundi superius allegauit; Quare & in sententijs Prosperi propositio 131. dicit, Sicut duo sunt officia medicina, vnum quod sanat infirmitatem, aliud quod custodit sanitas: Ita sunt duo dona gratia, vnum quod auferit carnis cupiditatem, aliud quod facit animæ perseverare virtutem; cuius simile ex libro de natura & gratia 26. quartum capitulum huius secundi superius recitauit. Cui etiam simile 8. super Genes. ad litteram 19. scribitur****

A scribitur in hæc verba; Neque enim tale aliquid est homo, vt factus deserente eo qui fecit eum, possit aliquid agere bene tanquam ex seipso; sed tota actio sua bona est ad eum conuerti à quo factus est; & ab eo iustus, pius, sapiens, beatusque semper fieri, & non recedere sicut à corpore medico operarius corporis fuit extrinsecus feruens nature intrinsecus operanti sub Deo, qui operatur omnem salutem gemino illo opere prouidentia, de quo supra locuti sumus: Non ergo ita se debet homo ad Deum conuertere, vt cum ab eo factus fuerit iustus, abscedat; sed ita vt ab illo semper fiat; eo quippe ipso cum ab illo non discedit, eius sibi præsentia iustificatur, & illuminatur, & beatificatur operante & custodiente Deo, dum obedienti, subditoque dominatur: Nec enim vt dicebamus, (sicut operatur homo terram, vt culta atque fecunda sit, qui cum fuerit operatus abscedit, relinquens eam vel aram vel fatam, vel rigaram, vel si quid aliud, manente opere quod factum est cum operatore abscellit) Ita Deus operatur hominem iustum, id est, iustificando eum, vt si abscesserit, maneat in abscedente quod fecit; sed potius sicut aer præsentia lumine non factus est lucidus, sed sit, quia si factus esset, non vtique fieret, sed etiam absente lumine lucidus maneret; sic homo Deo sibi præsentia illuminatur, absente autem continuo tenebratur; à quo non locorum interuallis, sed voluntatis auersione disceditur. & ab hoc loco 28. propositio sententiarum Prosperi est excerpta, & sequitur cap. 20. Ille vtique operetur hominem bonum & custodiat, qui incommutabiliter bonus est; semper ab illo fieri, semperque perfici debemus inherentes ei, & in ea conuersione, quæ ad illum est, permanentes, de quo dicitur, Mihi adhærere Deo bonum est; & cui dicitur, Fortitudinem meam ad te custodiam. Item Anselmus de concord. 9. dicit, Quibus autem modis post rectitudinem eandem acceptam, gratia liberum arbitrium adiuet, vt seruet quod accepit, quamuis non omnes valeam eoumerare, (multifariam enim hoc facit,) tamen non erit inutile aliquid inde dicere. Nemo certe seruat rectitudinem hanc acceptam nisi volendo, velle autem illam aliquis, neque non habendo, habere autem illam nullatenus valet nisi per gratiam; sicut ergo nullus eam accepit nisi gratia præueniente, ita nullus eam seruat, nisi eadem gratia subsequente: Nempe quantum illa seruetur per liberum arbitrium, non tamen est tantum imputandum libero arbitrio quantum gratia, cum hæc rectitudo seruetur, quoniam illam liberum arbitrium non nisi per gratiam præuenientem & subsequentem habet & seruat; sic autem gratia subsequitur donum suum, vt nunquam, siue magnum, siue paruum sit, illud dare deficiat, nisi liberum arbitrium volendo aliud, rectitudinem quam accepit, deserat. Idem in meditationibus suis in quadam oratione quæ incutitur pro inimicis, sic ait; Omnipotens & piæ Domine Iesu Christe, sicut nihil boni potui incipere sine te, ita nec possum consummare vel custodire absque te.

COROLLARIUM.

D Corollarium, Quod nullus Viator solius Liberi Arbitrij vel gratia viribus, aut amborum coniunctum sine alio Dei auxilio speciali potest perseverare per aliquod tempus omnino.

Vnde manifestum est, nullum hominem pro hoc statu solius liberi arbitrij viribus, vel gratia creatæ quælibet, sine alio Dei auxilio posse nedum perseverare finaliter, sed nec per aliquod tempus omnino; quod per præcedentia satis patet. Item si quis posset sic perseverare per vnam horam, cum ita sine illius horæ esset ita totus spiritualiter sicut prius, vt forsitan potius fortior, posset adhuc æquè faciliter vel facilius perseverare, similiter per aliam horam sequentem, & sic per omnes, & ita finaliter contra capitulum iam præmissum. Item si quis sic posset perseverare per vnam horam, posset & finaliter: Nam finis illius horæ erit sibi forsitan finis vite; si enim duorum æqualium vnus multis annis victurus potest sic perseverare per horam, potest & aliter victurus tantum per horam, quare potest sic perseverare finaliter, quod præmissum cap. non permittit. Item sicut secundum cap. primi docet, omne quod est naturale, & non est per se tale, sed est mutabile in non tale, si manere debeat immutatum, oportet quod innitatur continuè alicui per se fixo; quare & continuè quilibet iustus Deo; Vnde Esa. 50. Speret in nomine Domini, & imitatur super Deum suum; Vbi Glossa, Vt humana fragilitas diuina maiestate sustentetur, & Cantorum vltimo, Quæ est ista quæ ascendit de deserto delicias aspidens, inuixa super dilectum meum, scilicet suum? Vnde Augustinus de gratia & libero arbitrio 15. dicit, Ita necessarium est homini, vt gratia Dei non solum iustificetur impius, sed etiam cum meritis iustificatus ambulet cum eo gratia, & incumbat super ipsam de cadat

cadat: Propter hoc scriptum est in Cantico Canticorum de ipsa Ecclesia, quæ est ista quæ ascendit dealbara, incumbens super fratru Jerusalem suam: dealbara est enim quæ per seipsam alba esse non potest, iam verò alba facta bene ambulat, sed si super eam à quo dealbara est, perseveranter incumbat.

CAP. IX.

Quod nec homo nec Angelus cum quantacunque gratia ante lapsum potuit perseverare finaliter, vel ad tempus sine alio Dei auxilio speciali.

Scito, quod homo post lapsum per gratiam reparatus non potest solius liberi arbitrii viribus, seu etiam gratiæ creatæ quantalibet, sine alio Dei auxilio perseverare finaliter, nec ad tempus; Restat ostendere consequenter quod homo nec Angelus ante lapsum quantacunque gratia creatæ suffultus sic potuit perseverare finaliter, vel ad horam: hoc nempe per rationes ostendentes conclusionem principalem capituli proximi similiter ostendetur. Item si liberum arbitrium in gratia ante lapsum sic penetrare valebat, valebat similiter tentationem quamlibet superare, & peccatum quodlibet præcauere, & cum iam post lapsum non sit infinite debilius, quia sic totam suam fortitudinem penitus amisisset, posset & nunc cum tanta gratia quantam tunc habuit tentationem aliquam superare, tentationem scilicet debiliorem in tantum, in quantum ipsum liberum arbitrium est debilius nunc quam prius, sicut proportionalitas debita clarè probat; quod est contra quartum capitulum huius secundæ. Vel etiam sic ad idem, quantum liberum arbitrium est debilitatum per lapsum, tantum habet gratiam ampliolem, ita quod semper eadem proportio conferretur, &c. sicut prius. Et si quis voluerit respondere dicendo, quod ante lapsum nulla fuit difficultas omnino resistere tentatori, sed post lapsum semper est aliqua difficultas, quare ratio non procedit: Imò illa responsio retrocedet: Si enim liberum arbitrium proprijs viribus, vel cum gratia sine alio Dei auxilio tunc potuit sine difficultate omni tentationi resistere, posset & nunc, licet cum difficultate aliqua. Difficultas enim nequaquam totam liberi arbitrii possibilitatem excludit, & impossibilitatem includit, quia si sic esset, nequaquam difficile, sed impossibile diceretur; adhuc enim vires liberi arbitrii licet debilitate & cum difficultate aliqua resistentes alicuius tentationis seu tentatoris vires excedunt.

Multæ quoque sancti in hoc statu sine aliqua difficultate aut molestia, imò cum magna facilitate & lætitudine tentationes quampiurimas, ut creditur, superabant, multa quoque peccata de quibus solentententabantur sine difficultate aliqua, imò & cum facilitate maxima præcauebant. Nec est omnino clarissimum, quod Angelo vel homini ante lapsum nulla fuerit penitus difficultas: Mirum enim videretur si homo tunc potuit omne pondus sine quacunque difficultate, imò & æquali facilitate qualitercunque movere; Nec minus videretur mirabile si omnem letitiam seu colorem in quacunque lumine intenso vel remisso, & ad quamlibet distantiam magnam vel parvam, sine aliqua difficultate, incertitudine aut errore, imò cum æquali facilitate, certitudine & verificatione tunc potuit discernisse, ista tamen propensionis studio derelinquens, prosequens quod incipit. *Sanctus* igitur Augustinus loquens de homine ante lapsum Enchirid. 88. sic dicit; Sic factus est homo rectus, ut & manere in eadem rectitudine posset non sine divino adiutorio, & suo fieri peruersus arbitrio. Idem de eodem de correptione & gratia 48. sic ait; Tunc dederat homini Deus bonam voluntatem; in illa quippe cum secebat rectum, dederat adiutorium sine quo in ea non posset permanere si vellet, & capit. 49. de homine & Angelo ante lapsum; Si, inquit, hoc adiutorium vel angelo vel homini cum primùm facti sunt, desuisset, quoniam natura talis non erat facta, ut sine divino adiutorio posset manere si vellet, non vique sua culpa cecidisset; adiutorium quippe desuisset, sine quo manere non posset; & infra eodem, primus homo ut reciperet bonum gratia non egebat, quia nondum perdidit; ut autem in eo permaneret, egebat adiutorio gratiæ sine quo omnino non posset. Idemque de natura & gratia 50. recitatis cuiusdam argumentis per locum à simili

* in aliquo legitur alicquali

|| quocumque;

|| Beatus Augustinus.

A mili ostendere molientis, quod non peccare in nostra potestate sit positum, ita dicit; Sicut ista similitudo dines facte sunt; ita & illud propter quod eas voluit adhibere, sequitur enim, & dicit; Simili ergo modo de non peccandi possibilitate intelligendum est, quod non peccare nostrum sit, in nostra scilicet potestate; & addit Augustinus, Si de integra & sana hominis natura loqueretur, quam modò non habemus, nec sic rectè diceret, quod non peccare nostrum tantummodo sit, quamvis peccare nostrum esset natura, & ibi esset adiutorium Dei, & tanquam lumen sanis oculis, quo adini videant. Idem quoque ad idem; 14. de Civitate Dei penult. dicit ita, Cur non permitteret Deus ut à malo Angelo primus homo qui rectus, hoc est bonæ voluntatis creatus fuerat, tentaretur, quando quidem sic erat institutus, ut si de adiutorio Dei fideret bonus homo, malum Angelum vinceret; si autem creatorem atque adiutorem Deum superbè sibi placendo desereret, vinceretur, meritum bonum habens in adiuta divinitus voluntate recta, malum vero in deserente Deum voluntate peruersa; quia & ipsum fideret de adiutorio Dei non quidem posset sine adiutorio Dei, nec tamen ab his divini gratiæ beneficijs sibi placendo recedere non habebat in potestate: Nam sicut in hac carne, vivere sine adiutorio Dei & sine adiutorio alimenterum non est, non autem in ea vivere, in potestate est, quod faciunt qui seipsos necant; ita bene in ea vivere sine adiutorio Dei etiam in Paradiso non erat in potestate, erat autem in potestate malè vivere. Ex his ergo patet prima pars conclusionis principaliter ostendendæ ex quibus etiam cum ceteris proximo & rationibus ipsum probantibus patet similiter & secunda.

CAP. X.

Obijcit & respondet.

Hortalsis obijcet aliquis contra dicta: Nam Lombardus 2. sentent. dist. 24. postquam allegavit quosdam autoritatum dictarum asserentium Dei adiutorium esse necessarium homini vel Angelo ante lapsum, ad manendum in bono quod tunc acceperant, ita dicit; Hic considerandum est quod fuerit illud adiutorium homini datum in creatione, quo poterat manere si vellet; & respondet; Illud utique fuit libertas arbitrii, ab omni labe & corruptela immunis, atque voluntatis rectitudo, & omnium naturalium potentiarum animæ sinceritas, & vivacitas; & ad hoc facit, quod dicit Augustinus de Correptione & gratia, 48. Dederat adiutorium sine quo non posset permanere si vellet, ut autem vellet in eius reliquit libero arbitrio; posset ergo permanere si vellet, & 57. ut non acciperet hoc donum Dei, id est perseverantiam in bono primus homo, sed perseverare vel non perseverare in eius relinquere arbitrio; tales vires habebat eius voluntas, quæ sine illo fuerat instituta peccato, & nihil ipsi ex seipsa concupiscenter resistebat, ut dignè tantæ bonitati, & bene vivendi felicitati perseverandi committeretur arbitrium. Idem de bono perseverantia, 10. Non discedere à Deo, & non inferri tentationem non esse omnino in viribus liberi arbitrii quales nunc sunt; fuerat autem in hominæ antequam caderet; quæ tamen libertas voluntatis in illius primæ conditionis præstantia, quantum valuerit, apparuit in Angelis, qui Diabolo cum suis cadente, in veritate steterunt. Idemque Hypognost. 28. ut liberum arbitrium cum possibilitate bono, quo valeat implere quod voluisset Adam, factum intelligas; audi quid dicat scriptura sancta in libro Ecclesiastico, Deus, inquit, ab initio fecit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui &c. quid est, autem, reliquit eum in manu consilij sui, nisi, dimisit eum in possibilitate liberi arbitrii sui. Immo enim possibilitas intelligitur. Ipsa est prima gratia, qua primus homo itare potuisset, si servare Domini mandata voluisset. Sed proculdubio miror non modicum, magister bonum, Doctorem catholicum, sectatorem Augustini præcipuum, eius vera doctrina contempta, ad Pelagianas fallacias in hac parte fallaciter devolutum. Nam sicut 39.º. primi retexitur, Pelagianus dixerunt, gratiam quæ est necessaria homini ad implendum divina mandata, esse naturalia hominis, & liberum voluntatis arbitrium à Deo homini gratis datum. Quomodo ergo potest illud divinum, adiutorium homini & Angelo ante lapsum, ad standum in bono, necessario requirunt, esse naturalia sua, & liberum arbitrium voluntatis? Dicit fortassis quod non est idem stare in bono, & implere divina mandata. Quare licet liberum voluntatis arbitrium tunc fuerit homini vel Angelo adiutorium sufficiens ad standum in bono, non tamen ad implendum divina mandata, sicut Pelagijs posuit. Verum si liberum arbitrium

Lombardus.

Augustinus.

|| vero

Augustinus

Augustinus

Contra Lombardum

|| potuit

|| datum

bitrium

bitrium tunc fuffecerat homini ad ftandum in bono, ergo & ad non comedendum de ligno
 fcientie boni & mali, quia per comestionem de illo caderet; quare & fuit fufficiens homini
 ad implendum diuini mandatum, de non comedendo de ligno prædicto, quod folum libi
 fuerat imperatum, vt patet Gen. 2. quare & prædictus error Pelagiani adhuc redit, fcilicet
 hominem per folum liberum arbitrium poffe feruare Dei mandata. Et fi adhuc refpondeat,
 quod fecus est de homine pro ftatu ante lapfum, & pro ftatu post lapfum; (Nam post lapfum
 non potest homo per liberum arbitrium fine gratia feruare Dei mandata, ficut mentiebatur
 Pelagius, fed potuit ante lapfum.) Contra, fi homo per folum liberum arbitrium fine gratia
 tunc potuit feruare Dei mandata, ergo & mereri: Non enim videtur alia ratio quare Deus
 sibi præcepit ne comederet de illo ligno, quod nullo modo fuiffet malum, si non fuiffet prohibi-
 tum, nisi vt haberet in quo poffet mereri. Quis enim audeat dicere, quod Deus præcepit homi-
 ni aliquid vtile Deo, aut inutile homini, & quod nullius vtilitatis fuiffet tunc homini diuini
 iufusionibus parauiffet? Vnde Auguftinus 8. fuper Genefin ad literam 27. inquires caufam il-
 lius diuini mandati, ponit prohibitionem trimembrem: Nam quandoque prohibetur ali-
 quid per fe malum, ficut gultare herbam moriferam, quod ficut prohibeatur, ficut non, femper
 est malum facienti, & ideo prohibetur, ne prohibitus malum incurrat: Quandoque autem
 prohibetur aliquid, quod fi fiat est malum prohibenti, vt fi diues prohibeat quempiam pecu-
 niarum fuam contingere, & ideo prohibetur ne prohibens malum incurrat: quandoque verò a-
 liquid prohibetur, quod non est malum prohibenti, nec illi cui prohibetur, nisi quia prohibi-
 tus caperet bonum, bonum, inquam, meritum, obediendo fcilicet prohibenti: & iftud pro-
 hibitorium Dei mandatum fub membro tertio continetur; qui & inter cætera ita dicit, Ab
 illo ligno, quod malum non erat, prohibitus est, vt ipfa per fe precepti conferuatio bonum illi
 efferet, & transgreffio malum: Et infra eodem; Cum verò illud tangitur, quod nec tangenti
 obefset, fi non prohiberetur, nec cui libet alteri quamlibet tangeretur, quare prohibitum est,
 nisi vt ipfius per fe bonum obedientia, & ipfius per fe malum inobedientia monftraretur? C
 adhuc inferius in eodem, Dominus quidem cur iufferit videri, faciendum est à feruiente quod
 iufferit, & tunc forte videndum est à promerente cur iufferit, à promerente, inquit, & addit, Sed
 tamen vt caufam iufusionis huius non diuicius requiramus, si hæc ipfa magna est vtilitas
 homini quod Deo feruit, iubendo Deus vtile facit, quicquid iubere volueris & hæc Auctoritas
 allegatur in glosfa Gen. 2. & 2. fententiarum Lumbardi dist. 17. Item si homo perfuiffet in
 bono, meruiffet per hoc confirmationem, & beatitudinem fempiternam, & hoc potuit per li-
 berum arbitrium fine gratia, ergo & illud; quod autem per ftationem, confirmationem &
 beatitudinem meruiffet, faus apparet, quia si fe Angeli meruerunt, dicente Auguftino de
 Correctione & gratia, [89] 39. Boni Angeli per ipfum liberum arbitrium in veritate fte-
 runt, eamque de casu fuo nunquam futuro certiffimam fcire meruerunt. Et capit. 40. Diabo-
 lus & Angeli eius, et fi beati erant antequam caderent, erat tamen adhuc quod eorum addere-
 tur beatitudini, si per liberum arbitrium in veritate itentiffent, donec iftam fummam beatitudi-
 nis plenitudinem tanquam præmium ipfius mansionis acciperent. Et 41. Hominem fecit
 cum libero arbitrio, & quamuis fui futuri calus ignatum, tamen ideo bonum, quia & mori &
 miserum non fieri in fua potestate eife fentiebat: In quo ftatu recto, ac fine vicio, si per ipfum
 liberum arbitrium manere voluiffet, profecto sine mortis & infelicitatis villo experimento, ac-
 ciperet illam, merito huius permanfionis beatitudinis plenitudinem, quæ & sancti Angeli
 funt beati, id est, vt cadere non poffet vterius, & hoc certiffime fciret: & 45. Tunc dederat
 adiutorium fine quo in ea non poffet permanere si veller, fed quia noluit permanere, profecto
 eius est culpa, cuius meritum fuiffet, si permanere voluiffet, ficut fecerunt Angeli sancti, qui
 cadentibus alijs per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium fteuerunt, & huius man-
 fionis debitam mercedem recipere meruerunt, tantam fcilicet beatitudinis plenitudinem, qua
 eis certiffimum fit, femper fe in illa eife mansuros. Et de bono perleuerantia 10. Angeli qui,
 diabolo cum fuis cadente, in veritate fteuerunt, ad fecuritatem perpetuam non cadendi per-
 uenire meruerunt. Beatus quoque Gregorius 27. Moral. 25. fuper illud Iob 37. Tu fortitan
 cum eo fabricatus es celos qui folidiffimi quali are fuffi funt, fic ait; Poffunt per celos; hi
 qui in celestibus funt conditi Angelici fpiritus designari, de quibus bene dicitur, qui folidiffi-
 mi quali are fuffi funt: Natura namque æris est rubigine difficile consumi, & vitutes An-
 gelicæ, quæ in diuino amore fixæ perfiterint, lapfus fuperbientibus Angelis hoc in mæntis re-
 tributionis acciperunt, vt nulla iam rubigine furtipientis culpe mordeantur, vt in contempla-
 tione conditoris fuae felicitatis fine permaneant, & in hoc, quod funt conditi, æterna ftabili-
 tate

Auguftinus

Auguftinus

Gregorius

B.

C.

D.

E.

A rate fubstant. Ex quibus Auctoritatibus apparet, præter prædictum errorem
 Lumbardi alius adhuc duplex: Primus dicit Angelos ante fuam confirmationem ipfam nul-
 lateus meruiffe, qui ponitur 2. fententiarum fuarum dist. 5. quem per multas alias multorum
 fectorum auctoritates poffem conuincere, nisi per hoc ab incepti propofito cogere declinare:
 Ad præfens namque tantum proponebam offendere quod homo si maniffet in bono, & fer-
 uando Dei mandatum refiftit tentanti, per hoc aliquid meruiffet, ficut sancti Angeli fimili-
 ter meruerunt, quod & per auctoritates præmiſſas me reputo ostendiſſe. Vnde patet fecundas
 error Lumbardi qui ponit 2. fentent. dist. 24. vt vtar proprijs eius verbis; quod recedere à
 malo, & non conſentire tentationi, non feciffet illi, fcilicet Adæ ante lapfum meritum, etiam si
 non conſentiffet, quia nihil in eo erat, quod ad malum impelleret, ficut Angelis, qui non ceci-
 derunt, non fuit meritum quod fteuerunt, id est, quod non corruerunt; Nobis autem meritum
 est aliquando, si malum non facimus, fed refiftimus ibi duntaxat, vbi caufa fubest, quæ nos
 B id facere mouet, quia ex peccati corruptela prouit ad lapfum gressus noſtri: Vbi autem non
 interuenit caufa nos ad malum impellens, non meremur si ab eo declinamus; eum tamen di-
 cat Auguftinus 14. de Civitate Dei, penult. ficut capitulum proximum allegauit, quod pri-
 mus homo fic erat inſtitutus, vt si de adiutorio Derideret, bonus homo malum Angelum
 vinceret, meritum bonum habens in adiuta diuinitus voluntate recta. Anſelmus quoque de
 casu diaboli 14. inquirens quomodo bonus Angelus fuam beatitudinem meruit, ita dicit, An-
 gelus nec potest, nec debet eſſe beatus nisi velit, & nisi iuſte velit: neceſſe eſt vt fic faciat Deus
 vtramque voluntatem in illo conuenire, vt & beatus eſſe velit, & iuſte velit, quatenus addita
 iuſtitia fic temperet voluntatem beatitudinis, vt & reſecet voluntatis exceſſum, & excedendi
 non amputet poteſtatem, vt cum per hoc quia & vult eſſe beatus, modum poſſet excedere,
 per hoc quod iuſte vult, & non vult excedere, & fic iuſtam habens beatitudinis voluntatem,
 poſſit & debeat eſſe beatus, qui non volendo, quod non debet velle cum tamen poſſet, mereretur
 C vt quod velle non debet, nunquam velle poſſit. Beatus etiam Gregorius 34. Moral. 6. fuper
 illud Iob 41. Cum ſublatus fuerit, fcilicet Leuiathan, timebunt Angeli, & tertio pur-
 gabuntur, dicit, quod ſub futuri temporis modo præterita deſcribuntur, & addit; Nec recte
 intelligentiam ſenſum reliquimus, si credamus, Leuiathan iſto ab arce beatitudinis cadente, in
 ruina eius etiam electos angelos expauiſſe, vt cum iſtum ex illorum numero ſuperbæ lapſus
 eijceret, illos ad robuſtius ſtandum timor ipſe ſolidaret: Vnde & ſubditur, & tertio purga-
 buntur; Purgati enim ſunt, quia nimirum iſto cum reprobis legionibus exeunte, ſoli in cœ-
 leſtibus ſedibus qui beati in æternum viuere, remanferunt; Huius itaque lapſus eos &
 D tertio & purgavit; tertio, ne conditorem ſuum ſuperbè deſpicerent, eius fcilicet ſimilitudi-
 nem appetendo; purgavit verò, quia exeuntibus reprobis aſtūm eſt, vt electi ſoli remane-
 rent, & quia cunctorum opifex Deus ſcit ad bonorum cuſtodiam bene vt etiam mala actio-
 ne, reproborum lapſum cadentium vertit in proceſſum manentium, & vnde punia eſt cul-
 pa ſuperbientium, in humilibus Angelis & inuenta & ſolidata ſunt augmenta meritorum:
 Iſtis namque cadentibus, illis in munere datum eſt, vt cadere omnino non poſſint: Ergo ſe-
 cundum Anſelmum & Gregorium, Angeli confirmati, ſuam confirmationem per huiusmo-
 di meruerunt, quod non voluerunt, quod non debuerunt, & per hoc, quod cum Leuiathan
 E ſuperbæ lapſus eijceret, iſti ex timore robuſtius & ſolidius perſiſterunt, & per hoc quod tertio,
 nequaquam conditorem ſuum ſuperbè cum alijs deſpexerunt; ergo ſecundum vtramque
 non conſentiendo tentati, ſuam beatitudinem meruerunt: Nam ſicut Eva per ſerpentem ten-
 tabatur antiquum; fic & boni Angeli per illum Leuiathan tentabantur; de quo exponitur vno
 modo illud Apoc 12. Factum eſt prælium magnum in cœlo; Michael & Angeli eius prælia-
 bantur cum Dracone, fcilicet reſiſtendo; & Draco pugnabat, & Angeli eius, id eſt, tentando,
 & non valuerunt, nec locus eorum inuentus eſt amplius in cœlo; & proiectus Draco ille mag-
 nus, ſerpens antiquus, qui vocatur Diabolus & Satanas, qui ſeducit vniuerſum orbem, pro-
 iectus eſt in terram, & Angeli eius cum eo miſi ſunt. Vnde ſi ratio Lumbardi diligentiori
 ſcrutinio ventiletur, videbitur multum inſirma: Licet enim in homine ante lapſum, & in An-
 gelis iam beatis non erat aliquid, quod ad malum impelleret; erat tamen extra ipſos tentator
 fortiffimus, qui ipſos quantum potuit, impulit ad peccandum: qui eos fortaſſe ad malum tan-
 tum tunc impulit, quantum aliqua parua tentatio hominem nunc impellit: Non eſt enim
 ſuper terram poteſtas, quæ comparetur ei; Iob 41. quomodo etiam ſecundum catholicos tra-
 ctatores, peccatum Angeli ideo eſt irremediabile, quia ex ſe non aliunde tentatus peccauit;
 peccatum verò hominis ideo remediabile, quia non penitus ex ſe, fed aliunde tentatus pecca-
 uit, niſi illa tentatio hominem ad peccandum aliquantulum impuliffet, aliam in nullo excu-
 ſabilior videretur, quia peccauit tentatus, quam ſi non tentatus peccaſſet: Quomodo etiam
 mulier

Error Lum-
bardi.

Anſelmus.

Gregorius

hoc

malu

